

INSTYTUT SŁAWISTYKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK

Słownik
Bartłomieja
Bz
Rydgoszczy

WERSJA POLSKO-ŁACIŃSKA

II (H – M)

SŁOWNIK BARTŁOMIEJA
Z BYDGOSZCZY

wersja polsko-łacińska

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT SŁAWISTYKI

SŁOWNIK BARTŁOMIEJA Z BYDGOSZCZY

wersja polsko-łacińska

część II (H-M)

opracowały

ELŻBIETA KĘDELSKA, IRENA KWILECKA, ARLETA ŁUCZAK

SŁAWISTYCZNY
OŚRODEK
WYDAWNICZY

WARSZAWA 2003

Publikację opiniowały do druku
HANNA POPOWSKA-TABORSKA
KRYSTYNA WEYSSENHOFF-BROŻKOWA

Okladkę projektował
WOJCIECH KOSSAKOWSKI

Skład i łamanie
JACEK MARCINIAK

© Copyright by Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy

Printed in Poland

ISBN 83-89191-04-4

Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy (SOW)
Instytutu Slawistyki PAN
00-337 Warszawa
ul. J. Bartoszewicza 1B m. 17

SPIS TREŚCI

Przedmowa do tomu II	7
Uzupełnienia i poprawki do tomu I	12
Uzupełnienia do Bibliografii	15
Wykaz skrótów źródeł i częściej cytowanej literatury	17
Wykaz skrótów ogólnych i znaków	19
Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy – hasła od H do M	23

Przedmowa do tomu II

*Feci quantum potui.
Qui potest tenetur illum meliorare.*

Oddając do rąk Czytelników drugą część polsko-łacińskiej wersji Słownika Bartłomieja z Bydgoszczy, pragniemy przypomnieć najważniejsze informacje związane z dziełem Bartłomieja i jego obecną edycją¹.

Omawiane wydanie składa się z polsko-łacińskich haseł zawartych w dwóch wersjach łacińsko-polskiego Słownika Bartłomieja z lat 1532 (dalej skrót S) i 1544 (dalej skrót R). Słownik z 1532 r. jest rękopisem obejmującym 257 kart, na których Bartłomiej zapisał ok. 20 tys. haseł łacińskich i ponad 4 tys. wyrazów polskich (własność Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu). Druga wersja Słownika z 1544 r. to glosy Bartłomieja zamieszczone w drukowanym wokabularzu Jana Reuchlina z 1488 r. W R znajduje się około 11 tys. haseł łacińskich z polskimi objaśnieniami Bartłomieja (własność Biblioteki UAM w Poznaniu). W tym miejscu trzeba zaznaczyć, że rękopis z 1532 r. opracował już i wydał B. Erzepki². Drugi zaś Słownik, tj. R z 1544 r., odkryła w 1971 r. I. Kwilecka³. Szerzej na ten temat piszemy we Wstępie do I tomu⁴. Tam również przedstawiliśmy zasady wydawania obecnej, polsko-łacińskiej wersji Słownika Bartłomieja z Bydgoszczy.

¹ Zob. *Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy – wersja polsko-łacińska, część I (A-G)*, opracowały E. Kędelska, I. Kwilecka, A. Łuczak, SOW, Warszawa 1999.

² Zob. *Słownik łacińsko-polski Bartłomieja z Bydgoszczy podług rękopisu z r. 1532 opracował i wydał dr B. Erzepki*, Poznań 1900 (wcześniejsze wydanie w Rocznikach TPNP).

³ Zob. I. Kwilecka, H. Popowska-Taborska, *Bartłomiej z Bydgoszczy – leksykograf polski pierwszej połowy XVI w.*, Wrocław 1977.

⁴ Por. Wstęp do t. I *Słownika Bartłomieja z Bydgoszczy ...*, op.cit., s. 11-53.

Jeśli chodzi o redakcję tomu II, zawierającego hasła na litery H-M, nie wprowadzamy istotnych zmian w stosunku do tomu I. W dalszym ciągu wyodrębniamy zatem jako osobne hasła odmianki fonetyczne wyrazów typu **CIRPIENIE**, **CIRZPIENIE** czy **IGIERNY**, **JIGIERNY**. Lokalizacji hasła nadal służą cyfry arabskie dla kart S oraz kustosze dla druku R. Nomenklatory – czyli osobne słowniczki rzeczowe zawarte w S i R, które obejmują m.in. nazwy ptaków i zwierząt, nazwy pokrewieństwa i terminy gramatyczne – sygnujemy skrótem SN bądź RN i cyframi rzymskimi. Pragniemy jednak zwrócić uwagę na pewne drobne różnice wobec poprzedniego tomu. Poszerzamy bowiem zakres cytowanego materiału tam, gdzie wydawało się to konieczne oraz poprawiamy niektóre nasze wcześniejsze lekcje, zamieszczone w I tomie. Zasadniczo pozostajemy przy odwracaniu kolejności oryginalnych, łacińskopolskich hasła Bartłomieja (u nas np. Myesczanyn *municipes* S 94v – w rękopisie szyk odwrotny). Zdarza się jednak, że powracamy do oryginalnej kolejności zapisu Bartłomieja m.in. dlatego, że polskie wyrazy mogą odnosić się do końcowej części łacińskiego tekstu (np. w hasle **DZIAŁAĆ** (tom I, s. 169) występuje przykład: *myaşsho, lyenyvo dzyalacz spisso,-are i. densare, tardum facere* R T₇ (md); obecnie w hasłach **LENIWO** i **MIĄSZO** ten sam przykład ma już kolejność zgodną z oryginałem: *spisso,-are, densare myaşsho, lyenyvo dzyalacz tardum facere* R T₇ (md)). W drugiej części naszej edycji pewne cytaty, występujące również w części pierwszej, poszerzamy o tekst łaciński, a niekiedy także polski (zob. **GORA** (tom I, s. 201): przykre myescze, przikra gora *acclinis ...*, *locus erectus sursum* R a₃; por. **MIESCE**: *acclinis vel acclinus in eodem sensu i. flexus vel incurvatus* {Sklonny *humilis*} *et proprie in ascensu vel dr locus erectus sursum* przykre myescze, przikra gora {*ad ascendendum*} R a₃). Ponadto, poprawiamy drobne pomyłki w odczytaniu tekstu (jak zbędne „i.”, czyli „*id est*” – zamiast przecinka – w wyżej podanym przykładzie z hasła **DZIAŁAĆ**), czy trafiające się sporadycznie w I tomie mylne przyporządkowanie objaśnień łacińskich do druku R, zamiast do glosy BB (zob. **CZARNY** (tom I, s. 119): odmłodky czarney capusthy *vel* pąkovye *cima, cime, cimata* R g_{3v}; por. **KAPUSTA**: odmłodky czarney capusthy *vel* pąkovye *cima* {*cime, cimata*} R g_{3v}). Poprawiamy też niewątpliwe błędy w lokalizacji, np. „margines lewy” zamiast „margines dolny” (zob. hasło **DOSTAĆ SIĘ** (tom I, s. 149): *dostanye są komv wpozytek cedet in usum* (bibl.) R f_{6v} (ml); por. **KTO**: *dostanye są komv wpozytek cedet in usum* (bibl.) R f_{6v} (md)). Tego rodzaju uzupełnień i poprawek nie uwzględniamy w dołączonej tu osobnej erracie.

W naszej edycji stosujemy czasem różne objaśnienia i komentarze (w nawiasie okrągłym) oraz kwalifikatory typu bot., gram., praw., zool., które uściślają znaczenia wyrazów. Podajemy też numerację kolejnych znaczeń 1), 2), 3) przy wyrazach wieloznacznych i tworzących związki frazeologiczne. Różnice i odcienie znaczeniowe oddzielamy również średnikiem (zob. **BUTEL**, **MIĘSZKAĆ**). Nie podajemy znaczeń przy słowach powszechnie znanych, jak **KADZIDŁO**, **KROSTA**. Wyrazy trudne, niejasne staramy się niekiedy opatrzyć komentarzem sygnalizującym etymologię lub znaczenie (zob. **KLUKAĆ**, **KOPNIK**). Rekonstruując znaczenia polskich wyrazów Bartłomieja opieramy się przede wszystkim na łacińskim tekście S i R oraz na źródłach pomocniczych (np. słowniki Mymera⁵, Murmeliusza, Cervusa itd., czy przekłady Biblii – zob. **JĘDRZNY**, **KOTWA**). Pomagają nam również m.in. współczesne opracowania słownikowe, jak „Słownik polszczyzny XVI wieku” czy „Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce” (zob. Bibliografia⁶ i Uzupełnienia do Bibliografii, s.15). Trzeba jednak zaznaczyć, że u Bartłomieja występują takie wyrazy polskie i łacińskie, których nie notują żadne dostępne nam źródła pomocnicze (np. „łata bokowa” *subuncula*, „kopnik” *subticius* i *supticius*).

W naszej edycji Słownika hasło stanowi zawsze jeden wyraz polski, a nie związki frazeologiczne. Wyróżniamy je natomiast przy ustalaniu poszczególnych znaczeń wyrazu hasłowego, wprowadzając kwalifikatory (zob. **BIAŁY**, **MORSKI**) lub zaimek „tu”, informujący o zawężeniu znaczenia (zob. **KACZY**, **MAŻ**).

Ważną funkcję spełniają w naszej edycji nawiasy oraz znak zapytania i wykrzyknik.

W nawiasie okrągłym zamieszczamy wszelkie komentarze i objaśnienia od wydawców, a także pytańniki i wykrzykniki. Pytańnik oznacza wątpliwości związane z odczytaniem wyrazu (zob. **GNAT**, **JAKI**), z ustaleniem jego właściwego wariantu fonetycznego (zob. **HINST**, **HINSZT** (?), **JASZCZ**,

⁵ Według ostatnich ustaleń E. Kędelskiej – *Nieznane edycje słowników: Mymera z 1530 r. i Murmeliusza 1526 r.*, SFPS 37, 2001, s. 77 – Bartłomiej korzystał z nieznanej dotąd edycji słownika Mymera z 1530 r., o której pisze H. Bułhak (zob. Uzupełnienia do Bibliografii). Wcześniej uważano, że źródłem Bartłomieja było wydanie z 1541 r. (por. Wstęp do t. I *Słownika Bartłomieja z Bydgoszczy* ..., op.cit., s. 26). Pomimo tego odkrycia w naszej edycji nadal będziemy porównywać słownik Bartłomieja ze słownikami Mymera z lat 1528 i 1541.

⁶ Zob. *Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy* ..., I, op.cit., s. 54 -59.

JASZCZ (?) lub znaczenia (pytajnik bez nawiasu – zob. **GNAT, KLEPACZ**). Znak zapytania stawiamy również wtedy, gdy nie wiemy, czy wyraz zapisany przez Bartłomieja jest polski czy łaciński. Przykładem są nasze hasła **IBIS (?)**, **IDYJOTA (?)**: nie wiemy bowiem, czy zapisy BB „ibis”, „idiota” należy odczytywać jako wyrazy polskie (ibis, idyjota) czy łacińskie. Ta sama wątpliwość dotyczy też m.in. haseł **CEBR, FASKA, KŁODA**, w których występuje zapis „vanna”, a z kontekstu nie wynika, czy dla BB „vanna” była wyrazem polskim czy łacińskim. Jak wskazują inne zapisy Bartłomieja, obie możliwości są realne. Wykrzyknik natomiast sygnalizuje niewątpliwy błąd (zob. **HAK, HARAS**) lub sporadycznie występujące u Bartłomieja zapisy bez oznaczenia nosowości czy miękkości (zob. **JIRZMO, KWIELIĆ**). Wykrzyknikiem opatrujemy też błędne i osobliwe zapisy wyrazów łacińskich.

Nawias ostry służy do uzupełnień i rekonstrukcji wyrazów (zob. **ISTOTNY, MIENIONEK**).

W nawiasie klamrowym umieszczamy dopiski, którymi Bartłomiej uzupełnił drukowane hasło Reuchlina (zob. **JAMA, KANI**).

Nawiasy kwadratowe spełniają dwie funkcje: zamieszczamy w nich odmienne od naszych, najczęściej błędne, lekcje z wydania Erzepkiego (np. **[KONARY]**, **[LARWA]**), a także inne nieobecne u Bartłomieja warianty haseł (np. **[KOPIENIAK]** zob. **KIEPIENIAK**). Nawiasy te są więc przeważnie jednocześnie odsyłaczami do rzeczywistych form pokrewnych, poświadczonych w Słowniku Bartłomieja (por. też **[MILKNAĆ]** zob. **UMILKNAĆ**).

Inne odsyłacze umieszczamy na końcu haseł. Jeśli chodzi o kryteria doboru odnośników, można tu wyróżnić kilka grup. Są to: 1) wyrazy pokrewne (np. **KOŃ** zob. **KONICZEK, KONNY, KOŃSKI, PODKONI, PODKONIE**), w tym złożenia (np. **MOWNY** zob. **BOGOMOWNY, KRASOMOWNY, ...**); 2) bliższe i dalsze synonimy (np. **KOŃ** zob. **BACHMAT, BADAWIJA, DRABARZ, HORZ, ...**); 3) słowa tworzące pola semantyczne z wyrazem hasłowym (np. pod hasłem **DAWANEK** gromadzimy pozostałe polskie nazwy przypadków gramatycznych, pod hasłem **JESIENNIK** – inne nazwy miesięcy); 4) niekiedy słowa pozornie niemające ze sobą bliższego związku, które jednak łączy wieloznaczny wyraz łaciński (np. **KOMPAS** odsyłamy do **BLECH, LETNI, SIEDZENIE, ZEGAR** z uwagi na łacińskie hasła *solaria, solarium*, pod którymi Bartłomiej zapisał wszystkie te wyrazy); 5) transliterowane już w materiale hasłowym wyrazy, których pisownia może budzić wątpliwości co do odczytania (zob. **JELENICA, ŁYKO**).

Na końcu chcielibyśmy przypomnieć, że cytowany przez nas materiał z S i R podajemy w transliteracji. Jeśli chodzi o wyrazy polskie, rezygnujemy tylko z tzw. „długiego s” oraz dwóch kropek nad y. Co się tyczy języka łacińskiego, to podwójne *ff* w nagłosie zastępujemy pojedynczym *f*, podwójne *w* – przez *vu*, a spółgłoskowe *u* przez *v*. Obecnie w łac. nazwach własnych i wyrazach pochodnych wprowadzamy dla ułatwienia duże litery, często niezgodnie z oryginałem Bartłomieja (pisowni innych cytowanych źródeł nie poprawiamy). Nieznacznie modernizujemy też interpunkcję. Od tomu II rezygnujemy z uzupełniania liter w łac. wyrazach typu: *equ<u>s*, *obliqu<u>s*, *tomac<u>la*.

Serdecznie dziękujemy Recenzentkom tego tomu: Pani Profesor Hannie Popowskiej-Taborskiej i Pani Profesor Krystynie Weyssenhoff-Brożkowej za życzliwość oraz cenne uwagi krytyczne i sugestie, które wykorzystałyśmy w naszej pracy.

Autorki

Poznań, styczeń 2003 r.

Uzupełnienia i poprawki do tomu I

BEZ, s. 74, i **BLIZU**, s. 80, jest: vydomye *prospicue*, *proprio* i. zrzemo, Besz mala, Blyzv thego R Y₂ (md) — ma być: ...*proprie*...; zob. **MAŁO 2**.

BIEGUN, s. 76, brak jednego przykładu z RN: Byegvn, Cursor a pedibus dicuntur quorum pedibus ad eundum utimur RN (wykl. przednia); zob. **KURSOR**.

BOKOWY, s. 84, jest: Latha *bocova subuncula* R H₂v (ml) — ma być: ... *bocova* (? – możliwa lekcja „botova”) ...; zob. **ŁATA**.

BUTEL, s. 93, i **CEKLARZ**, s. 98, jest: Cath, *Myesczky* sluga, Bvthel, Czeclarz lictor (bibl.) R r₇v — ma być: ... *Myesczsky* ...; zob. **KAT**, **MIESCSKI**.

BY, **BYĆ**, s. 93, i **BYĆ**, s. 94, jest: ...povyedzyalbich vam *si quo minus, dixissem vobis* (bibl.) R Y₄v (mg) — ma być: ...povyedzial bich vam *vel i. si non dixissem vobis vel i. si in aliquo minus* (bibl.) R Y₄v (mg; av. *si quo minus ..., dixissem vobis*); zob. **JINACZEJ**.

BYĆ, s. 94, jest: *pluris i. minoris valoris, ut pluris estis vos, pluris est* Izascye vy nyenadnye abo nyevaznyeyshy? R A₄ (mp; av. *plus, pluris*) — ma być: ... *maioris* ...; zob. **IZA**.

CHŁOPIASZEK, s. 102, i **DZIECIĘ**, s. 170, jest: Chlopyaszhek, dzyecya, ktore sya pyrvey narodzi *adaperiens vulvam* (bibl.) R a₈v (mg) — ma być: ... *adapperiens vulvam i. puer primo procedens de matrice* ...; zob. **KTORY**.

CHWAŁA, s. 106, jest: navyssha chvala a nyevzyczona modla *latria, nisi soli Deo* R r₃ (md) — ma być: *latria est servitus, qui soli Deo debet exhiberi et exhibetur* {navyssha chvala a nyevzyczona modla *nisi soli Deo*} R r₃; zob. **MODŁA**.

CIRPIĄCY, s. 113, brak jednego przykładu z RN: rodzaye Rozne, Czo sya wpryslym (!) czasye yakobi cyrpyące wymovya *genera neutropassiva* RN (k. tyt.); zob. **JAKOBY**.

CYRKŁOWAĆ, s. 118, brak jednego wyrazu polskiego; jest: heblovacz, cyrclovacz *circulo,-are i. circumdare vel tornare* R M₈ — ma być: heblovacz, cyrclovacz, okrążyć ...; zob. **HEBLOWAĆ**.

CZOŁKAĆ (SIE), s. 124, jest: lazicz, płożacz, czółkacz po zyemy *repto,-ere* R T_{1v} — ma być: ... *repto,-are* ...; zob. **ŁAZIĆ**.

CZYRWONY, s. 129, jest: czyrvona lyebyotka *origanum* R x_{7v} (ml; av. *origanum ... herba*) — ma być: czyrvona lyebyotka <*origanum*> R x_{7v} (ml; av. *origanum, quedam herba calida*); zob. **LEBIODKA**.

DĄŃ, s. 134, brak jednego przykładu z R: *capio i. tributum* dany R f_{1v} (mg).

DEKA 1., s. 137, jest: *cooperta deka vel Cocz qua operitur dormientes* R h₅ (md) — ma być: ... *dormiens* ...; zob. **KOC**.

DOM, s. 146, jest: domy wmyescyech na oszobny stojące *insule dr domus...* S 75v — ma być: ... *insule dicuntur domus* ...; zob. **MIASTO 1**.

DOM, s. 146, jest: domy w myescy na osobnym stojące *insule domus* R p_{8v} (ml) — ma być: ... *insule, domus* ...; zob. **MIASTO 1**.

DONOSIĆ, s. 147, jest: martwo myecz abo vrodzicz, Nyedonosicz *aborto,-are* R M_{1v} (md) — ma być: ... *abortio,-ire, aborto,-are* ...; zob. **MARTWO, MIEĆ**.

DROGI, s. 158, jest: moia droga radoscz (?) *Sarai* (bibl.) R E_{2v} — ma być: ... R E₂; zob. **MOJ**.

DRUGI, s. 158, brak jednego wyrazu polskiego; jest: Czo iedno znamyą odłożą a drugy przyymvą *deponencia verba* RN (k. tyt.) — ma być: odcladayające, Czo iedno znamyą odłożą ...; zob. **JEDEN**.

DRZEŃ, s. 160, jest: tuk, drzen, mozg, yądro *medulla proprie dr illud molle, quod est in concavitate ossis interius ... Item medulla ... large sumitur pro intimis lignorum, pro adipe frugum et homini* ... R t₃ — ma być: ... *in concavitate ... pro adipe frugum et huiusmodi* ...; zob. **JĄDRO, MOZG**.

DYM, s. 167, jest: para, puch, kurzeva (!) od dymv *vapor* R K₂ — ma być: ... R K_{2v}; zob. **KURZEWA**.

DYSPUTOWANIE, s. 167, brak jednego przykładu z RN: *propositio* zadanye questiey, disputovanye *ad discindendum verum et falsum* RN (wykl. przednia); zob. **KWESTYJA**.

DZIAŁAĆ, s. 169, jest: rachovac, lydzba dzyalacz *raciocinor,-ari i. racione uti, racionabiliter loqui, contractare* R S_{5v} (mg) — ma być: Rachovac, lydzba dzyalacz *calculo,-are* R S_{5v} (mg; av. *racionor,-ari* (?),

ratione uti, deprehendere, colligere, computare, racionabiliter loqui, subtiliter disputare, contractare etc.); zob. **LIDŹBA**.

FIGA, s. 179, jest: plona fyga, Jalova morva, vyrzbye, Topola *sycomorus* (bibl.) R F₆ — ma być: plonna ..., Topolya ...; zob. **JAŁOWY, MORWA**.

FOLGOWANIE, s.180, jest: laska, folgovanye favor, amicicia ..., *laus, auxilium, assensus* ..., *gracia* R m₄ (mp) — ma być: laska, ffolgovanye favor, amicicia i. hominum laus, auxilium, assensus, nuptiarum (?) gracia ...; zob. **ŁASKA**.

GĄŁKA, s. 186, jest: galka *vel* obyąsło *vel* myecz sclepovy *epistilium est capitellum, quod supponitur columnne* (bibl.) R l_{2v} — ma być: ... superponitur ...; zob. **MIECZ**.

GARNCARZ, s. 188, jest: Garnczarz czo kachlye vybyya abo ryye *plastes* R A₃ (mp) — ma być: ... R A₃; zob. **KACHEL**.

GĄSKA, s. 189, jest: Lysska, vassyenicza, Gąsska, Mshicza *eruca* R l_{3v} — ma być: ... *eruca eciam dr vermis frondium aut caulium* R l_{3v} (md; av. *eruca*); zob. **LISZKA, MSZYCA**.

GLISTA, s. 193, jest: morzenye od glisth *vermina dicuntur dolores corporis ... quasi vermes scindere videtur* S 168 — ma być: ... videntur ...; zob. **MORZENIE**.

GŁĘBOKI, s. 195, jest: Missa głąmboka *gabata, vas concavum, edulii aptum* R n_{4v} (md) — ma być: ... *gabatha* (!) ... *edulii<s> aptum* ...; zob. **MISA**.

GŁOWNY, s. 197, jest: głowne myastho *decapolis i. civitas vel regio, qui decem habet civitates sub se* (bibl.) R i₅ — ma być: ... que ...; zob. **MIASTO 1**.

GRONO, s. 208, jest: roszczka od vynnnych yagod, grono vynne *botrus est id, quod est in acino* R e₃ — ma być: grono vynne *botrus est id, quod est in acino* R e₃; zob. **JAGODA**.

Uzupełnienia do bibliografii

Biblia poznańska zob. *Pismo Święte*.

Biblia Slavica. Hrsg. von H. Rothe und F. Scholz unter Mitarbeit von Ch. Hannick und L. Udolph. Serie II: *Polnische Bibeln*. Band 3. *Simon Budny, Biblia 1572*, Ferdinand Schöningh, Paderborn–München–Wien–Zürich 1994.

Bułhak H., *Miscellanea bibliographica. Druki krakowskie XVI w. Florian Ungler. Maciej Szarfenberg*, Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej XLVIII, 1998, s. 5-11.

Bułhak H., *Miscellanea bibliographica. Druki krakowskie XVI w. Florian Ungler. Hieronim Wietor*, Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej XLIX, 1999, s. 127-135.

Ambrosii Calepini Dictionarium decem linguarum, Lugdunum 1585.

Flajšhans V., *Klaret a jeho družina*, I-II, Praha 1926-1928.

Karłowicz J., Kryński A., Niedźwiedzki W., *Słownik języka polskiego*, Wydanie fotooffsetowe, t. I-VIII, [Warszawa] 1952-1953 (tzw. Słownik warszawski).

Karpluk M., Recenzja książki: *Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy. Wersja polsko-łacińska*. Część I (A-G), opracowały E. Kędelska, I. Kwilecka, A. Łuczak, Warszawa 1999, *Język Polski* LXXXII, 2002, s. 225-226.

Kędelska E., *Nowa edycja Słownika Bartłomieja z Bydgoszczy*, SFPS 35, 1999, s. 41-53.

Kędelska E., *Nieznane edycje słowników: Mymera z 1530 r. i Murmeliusza z 1526 r.*, SFPS 37, 2001, s. 61-79.

Linde S.B., *Słownik języka polskiego*, Wydanie III fotooffsetowe, t. I-VI, [Warszawa] 1951.

Łuczak A., *Jeszcze kilka słów o Słowniku Bartłomieja z Bydgoszczy z pierwszej połowy XVI w.*, Eos. Commentarii Societatis Philologiae Polonorum LXXXVI, 1999, s. 325-337.

Niermeyer J.F., *Mediae Latinitatis lexicon minus*, Leiden 1976.

Novotný A., *Biblický slovník*, I-II, Praha 1992.

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, opr. zespół pod red. ks. M. Petera i ks. M. Wolniewicza, Poznań 1991-1994 (tzw. Biblia poznańska).

Wykaz skrótów źródeł i częściej cytowanej literatury

- Artomiusz – P. Artomiusz, *Nomenclator, selectissimas rerum appellationes tribus linguis, Latina, Germanica, Polonica explicatas indicans*, Toruń 1591;
- Brückner SE – A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego* (zob. Bibliografia);
- Cervus – słownik łacińsko-polski w dziele J. Cervusa z Tucholi z 1531 r.: *Farrago actionum ciuiliū Iuris Maydeburgensis...*, Kraków 1531 (według wydania M. Karpluk – zob. Bibliografia w t. I);
- Erz – słownik Bartłomieja z 1532 r. w edycji B. Erzepkiego (zob. Bibliografia);
- Lactifer – słownik łacińsko-czeski J. Vodňanského, Pilzno 1511;
- Lex – J. Mączyński, *Lexicon Latino-Polonicum ex optimis Latinae linguae scriptoribus concinnatum*, Królewiec 1564;
- Mamotrept – łaciński słownik biblijny J. Marchesiniego: *Mamotreptus* (korzystamy z wydania: Wenecja 1479);
- Mu28 – słownik J. Murmeliusza z 1528 r.: *Dictionarius Ioannis Murellii variorum rerum ... cum Germanica atque Polonica interpretatione ...*, Kraków 1528;
- Mym28 – słownik F. Mymera z 1528 r.: *Dictionarium trium linguarum...*, Kraków 1528;
- Mym41 – słownik F. Mymera z 1541 r.: *Dictionarius trium linguarum: Latine: Teutonice et Polonice ...*, Kraków 1541;
- PorJęz – Poradnik Językowy;
- R – słownik Bartłomieja z Bydgoszczy z 1544 r. (dokładny opis głosowanego druku Reuchlina zob. Wstęp do t. I);

- RN – nomenklator w R;
 RKJ ŁTN – Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego;
 RKJWNTN – Rozprawy Komisji Językowej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego;
 RTPNP – Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego;
 S – słownik Bartłomieja z Bydgoszczy z 1532 r. (dokładny opis rękopisu zob. Wstęp do t. I);
 SEK – *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny* (zob. Bibliografia);
 Sławski SE – F. Sławski, *Słownik etymologiczny języka polskiego* (zob. Bibliografia);
 SN – nomenklator w S;
 SFPS – *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*;
 Słownik – słownik z 1532 r.: *Dictionarius seu nomenclatura quatuor linguarum. Latine, Italice, Polonice et Theutonice...*, Kraków 1532 (druk zaginiony; korzystamy z wypisów w pracy H. Łopacińskiego – zob. Bibliografia, a także z edycji drugiej: Kraków 1566);
 Słstp – *Słownik staropolski* (zob. Bibliografia);
 Słsr – *Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce* (zob. Bibliografia);
 SP XVI w. – *Słownik polszczyzny XVI wieku* (zob. Bibliografia);
 SSS – *Słownik starożytności słowiańskich* (zob. Bibliografia);
 Symbola – J. Rostafiński, *Symbola ad historiam naturalem...* (zob. Bibliografia).

Wykaz skrótów ogólnych i znaków

Acc.	–	biernik
anat.	–	anatomiczne
astr.	–	astronomiczne
av.	–	<i>ad vocem</i>
(bibl.)	–	biblijne
bł.	–	błędnie
bot.	–	botaniczne
czas.	–	czasownik
Dat.	–	celownik
dem.	–	deminutivum
<i>dr</i>	–	<i>dicitur</i>
dzis.	–	dzisiejszy
f., fem.	–	rodzaj żeński
filozof.	–	filozoficzne
Gen.	–	dopełniacz
geogr.	–	geograficzne
gram.	–	gramatyczne
<i>i.</i>	–	<i>id est</i>
Instr.	–	narzędnik
k.	–	karta
k. tyt.	–	karta tytułowa
Loc.	–	miejscownik
łac.	–	łacina, łaciński
m., masc.	–	rodzaj męski
md	–	margines dolny
mg	–	margines górny
mh	–	między hasłami
ml	–	margines lewy
mp	–	margines prawy

muz.	– muzyczny
n.	– rodzaj nijaki
niem.	– niemiecki
Nom.	– mianownik
onomatop.	– onomatopeja
oryg.	– oryginał
plur.	– liczba mnoga
pol.	– polski
por.	– porównaj
praw.	– prawnicze
przym.	– przymiotnik
roz.	– rozdział
rzecz.	– rzeczownik
s.	– strona
sc.	– <i>scilicet</i>
sing.	– liczba pojedyncza
S i R	– zapis identyczny w obu źródłach
(2×)	– dwukrotny, identyczny zapis powtórzony w S lub w R
sv.	– <i>sub voce</i>
v	– <i>verso</i>
Voc.	– wołacz
wg	– według
wykl.	– wyklejka (przednia lub tylna)
zam.	– zamiast
zob.	– zobacz
zool.	– zoologiczne
...	– tekst opuszczony
(?)	– niepewne
(!)	– tak w oryginale
;	– oddziela kolejne hasła lub odcienie znaczeniowe podane w łapkach ‘...’
-1), -2), -3) ...	– kolejne znaczenia
[]	– wariant hasła nieobecny w oryginale
()	– uwagi i objaśnienia wydawców
{ }	– dopiski Bartłomieja do hasła drukowanego w R
< >	– uzupełnienia od wydawców
‘...’	– znaczenie

Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy
– hasła od H do M

H

HACHTYL 'achtel, beczułka' Cadz, ffaſsa, Cloda, hachtyl *doliarium* R k₂v (mp; av. *dolium*). Zob. **BECZKA**, **CEBR**, **DZBAN**, **KUFA**, **SĄD**, **WIADRO**.

HACZYK 'mały hak, narzędzie kucharskie' Trzyząmbye, vydelky, haczyk *tricuspis eciam i. tridens, fuscina coquinarum* (bibl.) R J₇v (ml; av. *tricuspis*); haczyk myśszny *creagra* R h₆v. Zob. **HAK**, **WIDŁY**.

[**HAFTARKA**, **HAFTARZ**, **HAFTKA**, **HAFTOWAĆ**] zob. **HAW-TARKA**, **HAWTARZ**, **HAWTKA**, **HAWTOWAĆ**.

HAJWO 'tu; tam' hayvo *huc* S 244v; poydz hayvo *veni huc* (sv. *huc*) S 244v; hayvo *huc ut veni huc* R X₆v (ml) (por. Słownik).

HAK 'zakrzywiony pręt żelazny' hak, Bossak *lupus, ferreus arpax* R s₃; bossag, hak *arpax* R c₈; hak, vydli gnoiove (? – lub „gnoieve”) *bidens* ..., *genus rastri* R d₈v; hak (? – Erz czyta „zab” = ‘zab’; pierwsza litera niewyraźna, jednak zapis w R n₄v – zob. niżej – przemawia za lekcją „hak”) myśszny *fuscina* S 62v; *fuscina, quoddam instrumentum ferreum et tridens, quo utuntur ... piscatores ad pisces capiendos vada* (! – zam. „vada”), *coqui ad carnes extrahendas de caldaria (!) vel de lebetes vel de olla {creagra idem}* Myśszny hak R n₄v; Bossak, hak, vada *uncinus, uncus* R L₃; hakyem abo Bossakyem lapacz *uncio, -ire i. alligare, unco {uncino} capere* R X₁v. Zob. **HACZYK**.

HAKOWNICA 'długa strzelba' hakownycza *bombarda* S 20; Ruczny-cza, hakownycza *bombarda* R e₂v (ml). Zob. **DZIAŁO**, **PUSZKA**.

HALENA bot. 'aloes' halena *aloe* R b₅. Zob. **OMAN**.

HALERZ 'moneta' halerz *semiuncia solidi* S 145v (av. *solidus*); halyerz *semiuncia solidi* S 172v (av. *uncia*); halyerz *semiuncia solidi* R G₁v (ml; av. *solidus*); halyerz *semiuncia solidi* R L₃ (mp; av. *uncia*). Zob. **GROSZ**, **GRZYWNA**, **KRAJCAR**, **KWARTNIK**, **MONETA**, **MYNCA**, **NOBEL**, **NUBEL**, **ORT**, **PIENIĄDZ**, **POLGROSZEK**, **SZART**, **SZELĄG**, **ZŁOTY**.

HALKIERZ 'alkierz, izdebka; ganek' halkyerz *hecteca* (Erz. „*hectheca*”) i. *solarium de cenaculorum partibus iminens* (bibl.) S 67v; halkyerz *hecteca dr solarium ... Hectecas, quas Rome vocant solaria de cenaculorum parietibus eminentia* (bibl.) R o₂v. Zob. **ALKIERZ**, **LETNI**, **NASTEŁKA**, **SIEDZENIE**.

HAŁUN 'ałun' halvn *alumen* R b₅v.

HAMOWAĆ 'powstrzymywać' odcyagacz, odczyskacz, powscopyacz, hamovac, odrazicz *reprimō, -ere* R T₁v; hamovac *inhibere navem remis i. cito currentem vertere et remis retardare aut cohibere* R Q₁ (mg). Zob. **HAMUJĄCY, ZAHAMOWANY.**

HAMOWANIE praw. 'zatrzymanie mienia z nakazu urzędu' powscopyagnyenye, hamovanye *repressalia dr rerum alienarum generalis retencio auctoritate principis vel civitatis pro recompensacione damni dati indulta vel sic: est potestas pignorandi contra quemlibet de terra debitoris data creditori pro iniuriis et damnis* S 131; hamovanye, powscopyagnyenye *repressalia {i. rerum alienarum auctoritate principis aut civitatis retencio} {i. rerum alienarum generalis retencio auctoritate principis aut civitatis pro recompensacione damni dati indulta}* R D₁.

HAMUJĄCY 'powstrzymujący – tu o lekach' vtlvmyaiące, odrazające, powscopyagające, hamviące (Nom. plur.) *repressiva medicamenta aut ungenta* R D₁ (mg). Zob. **GNOJĄCY, GOIĆ, MAŚĆ, POSILAJĄCY, POTWIRDZAJĄCY, SPAJAJĄCY, WYGRYZAJĄCY.**

HANDEFAS 'miska do mycia rąk, z niem. Handfass' handfas *trulleum, quo manus perluuntur* S 163v (por. Mu28, s. 151); handffass *trulleum, vas quo manus perluuntur, ad lavandum polubrum idem* R J₈v (md). Zob. **LAWATARZ, NADOBIE, UMYWADŁO, WODNY.**

[HANYŻ] zob. ANYŻ.

HAŃBA hanba *ignominia* S 71v i R p₄; virzuczanye, hanba, Layanye, vymavyanye *improperium* R p₅; hanba *vituperacio* R L₂v (md); hanba *vituperium* R L₃ (mg); ach hanba, Sromota yest *prochpudor* R Y₂ (mp). Zob. **GANIEBNY, GAŃBA, ŁAJANIE, POHAŃBIENIE, PRZYGANA, SROMOCENIE, URĄGANIE.**

HAŃBIĆ hanbicz *vitupero, -are* R X₁v; hanbicz *deglorior, -ari* R N₆v (ml); przecyvyacz sya, przegarzac, drażnycz, hanbicz, naskakovacz *insulto, -are* R Q₁v (md); hanbicz ortyl *vituperium (!) ortilegium* R L₃ (mg) (por. Cervus: *Vitupero ortilegium* hanbię ortyl). Zob. **GAŃBIĆ, NIEPOHAŃBIONY, POHAŃBIĆ, SROMOCIĆ, URĄGAĆ.**

HARAS (lub **HARASZ** – tak Erz) 'delikatna tkanina odzieżowa' harasz *sardunculus* S 137; harass *sardunculus, sardiunculus, genus panni* R E₂v (ml); harass *levidensis, quedam vestis dicta, quia charo filo et leviter sensata (! – zam. „densata”) sit* R r₅ (por. Lactifer: *Levidensis, quedam vestis sic dicta, eo quod sit levis* Haraska).

[HARASZ 'aras' – tak Erz; zob. HARAS].

HARC 'szyk bojowy, wojsko; bitwa' *acies est belli* Szhyk, harc S 4v; ostrze, ostroscz, spicza, vissocosc, huff, Szhyk, harc, Voysko, Strzelnycza *acies plura signat ... est ferri summitas ... Item acies exercitus, eo quod armatus erat ad bellum acutis armis. Unde est acies oculi, ferri bellique caterva* R a₃v.

HARCOWAĆ 'potykać się przed bitwą, turniejem' *harczovacz preludo,-ere i. ante ludere, proprie ante maiorem ludum, ludulum exercere* R S₂v.

HARCOWANIE 'pojedynki przed bitwą' *preludium dr parvus ludus ante maiorem factus* {harczovanye in bello} R B₂.

HARDO 'butnie, dumnie' prziganycz, wspornye, hardo dzyalacz, podnosycz, przechvalycz syą *arrog,-are* R M₄v. Zob. **GARDZIĆ**, **GARDZINA**.

HARDOŚĆ 'arogancja' *hardosc, wspornosc, podnyesyeny, przechvalanye, przygana arrogantia* (sv. *arrogans*) R c₈. Zob. **GARDZIĆ**, **GARDZINA**.

[HARFA] zob. ARFA.

HASTRYCH 'rodzaj posadzki' *hastrich, czegla plasska, czo paviment pocladayą stratum* R G₆v (md); *hastrich tesselle, quadrati lapides, tessere idem* R J₁v (ml). Zob. **ASTRYCH**, **STRYCH**.

HATŁAS 'atłas' *hathlasz capilentum* R f₁v (md).

HAWTARKA 'hafciarka' *hawtarka barbaricaria* S 18; *hawtarka textrix* R d₆v (mg; av. *barbaricarius*).

HAWTARZ 'hafciarz' *hawtarz barbaricarius* S 18 i R d₆v (mg); *hawtarz phrigio i. barbaricarius, textor* S 114v i R z₈v (ml); *hawtarz acupictor* R a₈ (ml); *hawtarze acupictores* R a₈ (ml; av. *acupicta vestis*).

HAWTKA 'zapinka' *zaponka, hawthka, prząciczka fibula* S 58; *hawthka, zaponka, pagwycza, prząciczka fibula* R M₆; *hawtko, zakowka phibulin* (Erz: „phibulia”) *Grece, phibula Latine est qua pectus feminarum ornatur vel firmatorium pallii vel cinguli* S 113v; *zaponka, hawtko phibulin Greci dicunt, inde nos dicimus phibula* R z₇v; *hawtko szrebrna, Myedzyanka spinter* R G₄; *odpyancz hawthką refibulo,-are* R S₆v (ml); *spoicz, zapyacz prząciczką, hawthką, pagviczą, zaponką fibulo,-are i. fibulis ligare* {apponere} R O₈v.

HAWTOWAĆ 'haftować, wyszywać' *hawtovacz barbarico,-are* R M₅v (md); *phrigio,-are, phrigium i. mitram pontificalem imponere et ea caput*

ornare, vel ex auro et filis varias effigies exprimere et texere, recamare, broccare hawthovacz, vysshylvacz R R_{6v} (mg); vysshylvacz, hawtovacz *phrigio,-are* i. *broccare* R z_{8v} (ml; av. *phrigiata vestis*); *recamo,-are* hawtovacz, vysshylvacz *serico aut auro* R S_{5v} (md).

HAWTOWANY 'haftowany, wyszywany' hawtovany *barbaricatus* R d_{6v} (mg); hawtovana, vysshylvana yedvabyem abo zlothem *recamata res* R C_{5v} (ml); vysshylvane, hawtovane ('suknie'? – Nom. plur.?) *picturata vestis* i. *acupicta* R R_{6v} (ml; av. *picturo,-are*); hawtovane, vysshivane ('suknie'? – Nom. plur.?) *phrigiata vestis, broccata* R z_{8v} (ml). Zob. **AKSAMINTNY, CZAMLETOWY, SUKNIA.**

HAZUKA 'rodzaj ubioru' hazuka *mastruca* S 87v; hazuka (2×) *mastruca, vestis Sardorum ex pellibus ferarum* R t_{1v}.

HEBEL 'narzędzie ciesielskie' hebel, okszha *dolabrum vel dolabra est instrumentum dolandi pro bipenni* S 45; hebel *leviga, instrumentum planandi* i. *complanatorium* S 81; dlotho, hebel *leviga* R r₅; hebel *leviga* i. *instrumentum levigandi, quod etiam complanatorium vocatur* (sv. *levigo,-are*) R Q_{4v}; *planula* hebel *vel linea ferrea zelyazna* pylka R A₃ (mp); hebel *tornus* R J_{5v}; dlothem tokarskym abo heblem abo strugym vgladzicz, vstrugacz *torno,-are* R V_{3v} (md).

HEBLOWAĆ heblovacz, cyrclovacz, okrażicz *circulo,-are* i. *circumdare vel tornare* R M₈; gladzicz, heblyovacz, gladko vcyosacz *levigo,-are* i. *planare* {*cartam complanare, polire*} R Q_{4v}.

HEBLOWANY heblyovany, ocyoszany *levigatus* i. *planatus, politus* S 81 (por. oczyossany, vheblyovany, vgladzony R r₅ (mg)). Zob. **UHEBLOWANY.**

HECEL 'hycel' heczel *canicida* S 22 i R f₁ (md).

HEJTMAN 'hetman' heythman *campiductor* S 22 (Erz daje bł. lokalizację: „k. 25”); heythman *campiductor* i. *pugil seu {exercitus} ductor vel capitaneus* R e_{6v}; heythman *dux militum* S 45v; heythman, ksyżą *dux {militum}* R k₅.

HELAND (lub **HELĄD**) 'Holandia' bathavyn *vel zhelandv Batavus* R d₇ (mp) (por. Mu28, s. 32: *Bathavus*, Einer aus der batow oder von Holand, Bátáwyn álbo zhelandu). Zob. **BATAWIN, BATAWSKI, HOLANDAWIN, HOLANDSKI.**

HELM (lub **HELM**) helm *scultorium* S 141; helm *scutorium* R E₆ (md). Zob. **KAPALIN, ŁAPKA, PRZELBICA.**

HENGOWAĆ (Erz: „z niem. hängen”) 'zginać, naginać; czynić miękkim, słabym; przewlekać, odkładać' hengovacz *lento,-are, lentum*

facere, curvare, flectere, tardare S 225v; hengovac {*remissum, flexibile, mollem facere, ociari*} gybkye, ggyące drzevo (Nom. sing. lub Acc. sing.; sv. *lento, -are*) R Q₄ (por. Słownik 1566: Latine *Lentare*, Italice *Mollare*, Polonice *Hengować*, Theutonice *Mehlichen* (?); zob. też – wywodzący się ze wspólnego źródła ze Słowarzem – łac.-włosko-francusko-czesko-niem. słownik pt. *Quinque linguarum utilissimus vocabularius*, Norymberga 1531, k. Glv: *Lentare*, allentare, lenter, popustiti, hengen. Późniejszy słownik z tej serii, *Nomenclatura sex linguarum*, Wiedeń 1550, z wersją węgierską dodaną przez Gabora Pesthy, zmienia tu hasło łac. na *Suspendere* – pozostawia allentare, lenter, popustiti, hengen. Por. też *Lactifer* z 1511 r.: *Lento, -as est curvare, flectere, tardare, lentum facere* Wohybat, nenahliti, messkati).

[HERGEWET] zob. HERGWET.

HERGWET ‘wyposażenie rycerza, przekazywane spadkobiercom’ hergveth (!), voyenna zbroya arma bellica R c₇v (mp; av. arma) (por. Cervus: *Arma bellica hergwet* (!) *vel* *voienna zbroia que mulier post mortem mariti propiori agnato vel agnatis dat et sunt gladius mariti, equus melior sellatus ...*; cytujemy za oryg. wydaniem z 1531 r.); *supellex, massaricium* Statky domove *vel* *mulieris pallium* Coshky, *supellectilis* zgrath (!), Sprzanth *vel* hergveth (!), *vide Calepi* R H₃v (md). Zob. GRAT.

HERKULES ‘imię postaci mitycznej’ przesz herculesza *Hercule, adverbium iurandi i. per Herculem iuro* R X₆v.

HERSTOWAĆ (lub **HERSZTOWAĆ** – tak Erz) ‘brać udział w turnieju, walczyć’ (‘harcować’ – tak Brückner SE, s. 171; wg SP XVI w.: ‘być przywódcą, hersztem’) herstovac *giusto, -are* S 222 i R P₃v (ml) (por. Słownik 1532 k. G3v: *giustare*, italice *giostrare*, pol. *herstować*, teutonice *stechen*; por. Słownik 1566, rozdz. „*De litibus, expugnationibus et lusoribus*” – „O zwadach, o walkach i o kuglarzoch”: *Giustare*, *Giostare*, *Hersztować*, *Stechen*. W źródłach Słowarza, *Quinque linguarum ...* 1531 – zob. wyżej hasło **HENGOWAĆ** – i łac.-włosko-francusko-niem. słowniku pt. *Utilissimus vocabularius ...*, Rzym 1510, w rozdz. „*De litibus ...*” występuje: *Giustrare* (!), *giostrare*, *iouster*, *stechen* – oraz czeskie *klati* ‘kłuć, walczyć’ w *Quinque ...* 1531 r. W późniejszym druku z tej serii słowników, *Nomenclatura sex linguarum*, Wiedeń 1550, hasło łac. zmieniono tu na *Hastis congregi*, niem. *stecher* (?), pozostałe – bez zmian; podobnie w *Sex linguarum ... dictionary*, Zurych 1579: *Hasta ludere*, *giostrare*, *iouster*, *stechen* – oraz hiszp. *iustar* i ang. *to iust*).

HES 'mieszkaniec Hesji' hess *Hasso* R o₂v (ml) (por. Mu28, s. 33).

HESKI 'dotyczący Hesji' hesska zyemya *Hassia* R o₂v (ml) (por. Mu28, s. 33).

[**HETMAN**] zob. **HEJTMAN**.

HINST, HINSZT (?) zob. **HYNSZT**.

HNED 'hnet, wnet, zaraz' hned *prope diem* S 247v (por. Mu28, s. 15: *Propediem*, Des nechsten tags, Hned). Zob. **WNET**.

[**HNET**] zob. **HNED**.

HOLANDAWIN 'mieszkaniec Holandii' holandavyn *Holandus* R p₁ (mg) (por. Mu28, s. 31: *Holandus*, Ein holender, Holandáwyn). Zob. **BATAWIN, HELAND**.

HOLANDSKI 'dotyczący Holandii' holandska zyemya *Holandia*, *Batavia idem* R p₁ (mg) (por. Mu28, s. 31: *Holandia*, Holandt, Holanska (!) zyemyá, *Bathauia idem*; Mym41, k. 34: holandska źie<mia>). Zob. **BATAWSKI, HELAND**.

[**HOLD, HOŁDOWANIE, HOŁDOWNIK**] zob. **OLD, OŁDOWANIE, OŁDOWNIK**.

HOŁDNY holdny (zapewne bł. zam. holtay 'hultaj'), Nyeossyadly *impossessionatus* R p₅ (mp) (por. Cervus: *Impossessionatus* holtay vel nie osiadły). Zob. **OLD, OŁDOWANIE, OŁDOWNIK**.

HORDA 'hufiec, wojsko' Shyk, horda *cohors* R g₇.

HORTYL 'ortyl, decyzja prawna' hortyl *iurisdicium* S 77v (por. orthyl R q₅v (ml)). Zob. **ORTYL**.

HORZ zool. (Erz objaśnia: „z niem. Ross, śrgniem. ors”; por. Brückner SE, s. 382) – 1) 'koń' Sy i. horz *dextrarius i. equus, qui per dextram ducitur* S 41 (por. naboczny, Narączny kon R i₇); – 2) 'wielbłąd' horz *dromedarius, genus camelorum, dromedus velocissimi cursus* Is. 60, *uno die C miliaria currit et plus* (bibl.) S 218 (SP XVI w. brak); horz, drabarz, dromedarz *dromas* R k₄ (mp; av. *dromedus, genus camelorum*). Zob. **BACHMAT, HYNSZT, JUNOCHODNIK, KOŃ, WIELBRĄD**.

[**HRABIA, HRABINA**] zob. **GRABIA, GRABINA**.

HUF 'oddział wojska' ostrze, ostroszcz, spicza, vissocosczz, huff, Szhyk, harc, Voysko, Strzelnycza *acies plura signat ... est ferri summitas ... Item acies exercitus, eo quod armatus erat ad bellum acutis armis. Unde est acies oculi, ferri bellique caterva* R a₃v; huff yeznych *equitatus ... multitudo equitum* (bibl.) R l₃; huff yeznych *caterva est multitudo hominum* R f₅; *equitas eciam i. multitudo equitum, turma huff yezdny equitatus* R l₃ (mp; av. *equus*

i. rectus, iustus) (BB pomylił dwa różne wyrazy łac., które zapisywano tak samo: *equitas* = *aequitas* i *equitas*; por. u BB: zgodnosc, Slachethnosc *equitas ... est convenientia rerum* (sv. *equus i. rectus, iustus*) R 1₃); Czelný huff, zbor, gromada *falanx i. legio* (bibl.) R m₂v (ml); zastámp, Spyczný huff *cuneus dr multitudo militum vel peditum* R i₃v.

HUFIEC (lub **HUFEC**) 'oddział wojska' zastámp, huffecz gonczich *turma* R K₁v. Zob. **HUF**, **SZYK**, **WOJSKO**.

HUMERAŁ 'szata, okrycie' *amiculum capitale i. humerale* humeral, *lanius idem, noegeum idem* S 10v (wg SP XVI w. sv. Humerał: 'płachta do okrywania zwłok, całun').

[**HYCEL**] zob. **HECEL**.

HYNSZT (lub **HYNST** – tak Erz) zool. (Erz objaśnia: „z niem. Hengst, koń, wałach”; por. Brückner SE, s. 174) *hynsth spado, equus* S 147; *valach, hynsht (!) spado dr eunuchus, castratus* R G₃. Zob. **DRABARZ**, **HORZ**.

I

I (łącznie 62 razy) np.: plaszka mysza y malovana *lanx* S 79; Slovo popadlyve y ganyebne *racha, est interiectio affectum indignantis ostendens ... et est Hebreum* (bibl.) R Y₃v; – piczye zmyodv y zwyyna vczynyone *mulsum dr quasi melsum i. novum vinum vel vinum melle dulcoratum vel confectio ex vino et melle* (bibl.) S 94 (por. Mu28, s. 163); obiczaye ... znamyonviance bithnosc y chvalebnosc y slavatnosc o bostvye *modi significandi substantiam* (sv. *modi*) S 92; dwor y zagroda przy myesscy *suburbanus ortus* R H₂v (md) (por. Mu28, s. 27); grzech y to grzech, alye tho vyanczshy (glosa bez hasła łacińskiego) S IVv; *participium* Ktore cząszcz byerze od *nomen* y cząszcz od *verbum* RN (wykl. przednia); – *omne genus in grammatica* ktory wshithko troye ma wsoby, y ten, y ta, y to szczesne i. *hic et hec et hoc felix* R n₇ (md; av. *genus*); – Skuteczny y dostateczny *realiter i. cum effectu vel simpliciter* R Y₃v (ml) (por. Cervus); – zgromadzicz slova ku gadany y dowodzeny *rzechy vel vymowny movicz y gadacz silogiso,-are* R T₆ (md; av. *sylogizo,-are*); vgodzyl y wrazil wglow *illisit caput* (bibl.) R P₃v (md; av. *illido,-ere*); – y tam y szam *altrinsecus i. aliter vel econtrario, utrinque vel hincinde*, 3 Reg. 6 (bibl.) S 241v; *altrinsecus* {adv. *loci* od obv stron 3 Reg. 6 y thv y wshady} {aliunde, utrinque, hincinde, coniunctum Rozno, ku obv stron, przeczyw sobye, y tam y sam} (bibl.) R X₃; y owshem *quinimo* S 248 i R Y₃; y thesh *quoque* R Y₃; y teszh *itemque* R X₇v (ml); itd. Zob. A.

IBIS (?) zool. Bocyan *vel ibis* (? – może wyraz łac.) *ibis, ciconia* S 71.

[IĆ] ‘iść’ zob. DOJŚĆ, IŚĆ, JIĆ, NAJĆ, OBEJĆ, OBESZŁY, ODEJĆ, PODEJĆ, POIĆ, PRZEJĆ, WEJĆ, WNIĆ, WYNIĆ, ZAJĆ, ZNIĆ SIĘ.

[IDĄCY] zob. JIDĄCY.

IDYJOTA (?) ‘człowiek niewykształcony, prostak; obcy’ Idiota (? – może wyraz łac.), Czudzozyemyecz *barbarus i. crudelis, incultus, austerus, stolidus ... vulgaris, imperitus, extraneus* {barbaricus, rusticus, indoctus, duriloquus, lingue imperitus, barbari dicuntur omnes preter Grecos et Latinos} R d₆v. Zob. NIEUK.

[IGIELNIK] zob. JIGIELNIK.

IGIERNY ‘służący do gry’ ygyerne *carti carte lusorie* S 23v (por. Carty gygyerne R f₄ (md)). Zob. JIGIERNY, JIGRAĆ, JIGRANIE.

[IGŁA] zob. JIGŁA.

[IGRAĆ, IGRANIE] zob. JIGRAĆ, JIGRANIE.

[IKRA] zob. JIKRA.

IŁOŚĆ ylozcz, vyelko, malo *quantitas* S 128. Zob. JAKOŚĆ, TAKOŚĆ, WIELKOŚĆ.

[IŁ, IŁOWATY] zob. JIŁ, JIŁOWATY.

[IMBIR] zob. INGBIR.

IMIENIAK gram. myenyący, myanviący spadek, Myen<y>onek, ymyenyak *nominativus casus* R x₁v (md; av. *nomen*); myenyonek, myenyący, myanuiący spadek, ymyenyak *casus nominativus* RN (wykl. przednia). Zob. BIERZĄCY, DAJĄCY, DAWAJĄCY, DAWANEK, MIANUJĄCY, MIENIĄCY, MIENIONEK, ODBIERAJĄCY, ODDALONEK, OSKARŻAJĄCY, RODZĄCY, SKARŻANEK, SPADEK, WOŁANEK, WZYWAJĄCY, ZOWANEK.

[IMIENIE] 'majątek' zob. JIMIENIE.

IMIE – 1) 'nazwa, imię' swyanthne (!) ymyą *celebre nomen i. sanctum* (bibl.) R f₆v (mh; av. *celeber*); swyanthne ymyą *celebre nomen* (bibl.) R M₇v (md; av. *celebro, -are*); – 2) gram. ymyą kazdey rzeczy *appellativum nomen est illud, quod naturaliter commune est multorum* (sv. *nomen*) R x₁v; ymyą kazdey rzeczy *nomen* RN (wykl. przednia); członkow przelozenie *vel* czo przylony yest do ymyon *articulare prepositivum* R c₈v (mg; av. *articulus*); członkow przelozenie, Czo przylony yest do ymyon *articulare prepositivum* RN (k. tyt.). Zob. JIMIE.

INACZEJ ynaczey *alias* R X₃. Zob. JINACZEJ.

[INAK] zob. JINAK.

INGBIR 'imbir, przyprawa' yngbyr *zinziber ... species aromatis* R M₁.

[INOCHODNIK] 'koń' zob. JUNOCHODNIK.

[INY, INNY] zob. INSZY.

INSZY 'inny' wsech ynsich (Acc.plur.) *quoslibet* R C₅ (mp).

[IRCHA, IRZCHA] zob. JIRCHA, JIRZCHA.

[IRSZANY] zob. JIRSZANY.

[IRZYK, JERZYK] 'ptak' zob. JIRZYK.

[ISKRA] zob. SKRA.

ISNOŚĆ filoz. 'istota, byt – o Bogu' yedna isnoszcz *unitas* R I₁ (mp; av. *ens*). Zob. BYTNOŚĆ, JISNOŚĆ, JISTNOŚĆ, OSOBA, PERSONA.

[ISTNIE] zob. JISTNIE.

[ISTNOŚĆ] zob. ISNOŚĆ, JISNOŚĆ, JISTNOŚĆ.

ISTNY 'konkretny, prawdziwy' krom person, Czo ządna (!) a ystna personą vkazvye <modus> *impersonalis* R t₈ (mp; av. *modus*); Crom person,

Czo zadną a ysthną personą vkazyve *modus verbi impersonalis* R z₅v (md; av. *persona*). Zob. **JISTNY**.

ISTOTNY – 1) filoz. ‘rzeczywisty’ ystothny *substantivus* {*quod per se stare potest*} R H₂; – 2) gram. ystothne *verbum substantivum* R H₂ (mp; av. *substantivus*); Istothne <*verbum*> *substantivum* RN (k. tyt.).

[**ISTY**] zob. **JISTY**.

[**IŚCIĆ, JIŚCIĆ**] zob. **UJIŚCIĆ**.

[**IŚCIE**] zob. **JIŚCIE**.

[**IŚCIEC, IŚCIZNA**] zob. **JIŚCIEC, JIŚCIZNA**.

IŚĆ yszcz po zyto *frumentor-ari i. frumentum colligere* R P₂; ydą (1. sing. praesentis) *eo, ire i. vado vel ambulo* R O₅; wnątr idą (1. sing. praesentis) *intro eo* R X₆ (ml; av. *foris*); ydzye syą *itur, ut itur in antiquam silvam* R O₅ (mp; av. *eo, ire*). Zob. **CHODZIĆ, DOJŚĆ, JIĆ, JIDĄCY, NAJĆ, OBEJĆ, OBESZŁY, ODEJĆ, PODEJĆ, POIĆ, PRZEJĆ, WEJĆ, WNIĆ, WYNIĆ, ZAJĆ, ZNIĆ SIĘ**.

IWA bot. ‘wierzba iwa’ *Iwyna vel iwa ilex* S 72. Zob. **JIWA**.

IWINA bot. ‘wierzba iwa’ *Iwyna vel iwa ilex* S 72. Zob. **JIWA**.

IZA ‘czy, czyż’ yzascye vy nye nadnye? nye vaznyeyszy? *nonne pluris estis vos?* (bibl.) S 247 (av. *plus, pluris*); *pluris i. maioris valoris, ut pluris estis vos, pluris est* Izascye vy nyenadnye abo nyevaznyeyszy? (bibl.) R A₄ (mp; av. *plus, pluris*).

IZALI ‘czy, czyż’ yzaly *numquid* R X₈v (md); y zaly, albo scy (‘albości lub albości?’) podobno *forsis, forsan et forsitan sunt adverbium dubitandi* R X₆. Zob. **AZALI, JESTLI, JEŚLI, LI, NIŻLI**.

IZBA ‘pomieszczenie, np. łaźnia’ yszba (w oryg. wyraz przekreślony), gyszdba *hipocaustum i. vaporarium seu stuba* S 69v (por. Mu28, s. 135: *Vaporarium, eyn stuba, Hypocaustum idem*). Zob. **IZDBA, JIZDBA, ŁAZIENKA, ŁAŻNIA**.

IZDBA ‘izba, pomieszczenie’ yszba *stuba* R H₁ (mp). Zob. **IZBA, JIZDBA**.

IŻ nyemocz wshygy, ysz syą ruszicz nye moze *tetanus morbus est, i. spasmus, quasi tenens totum, quando sc. nervi contrahuntur a cervice deorsum* S 157v (por. Mu28, s. 73: ... Nyemocz wssygy, że yą russyć nyemoże).

IŻE yze *quia* R Y₃; *velamen oculorum* na sromotą, yzesz ve sromocy nalyezyona *in velamen i.* (bibl.) R K₃v (ml; av. *velamen oculorum ... Gen. XX. In historiis sic dr: Hoc erit tibi in velamen oculorum i. in memoriam verecundie, quod in mendacio deprehensa es*).

J

JA *composita pronomina* skladane, *ut egomet* ya szam, *tuimet* cyebye samego, *suimet* swoy sam, *sibimet* sobye sam *etc.*, *vide in Polonico Donato plura* R h₂ (md; av. *composicio*); *composita pronomina* scladane, *ut egomet* ya sam, *tuimet* cyebye samego, *sibimet* Syebye sam, *vide Donatum Polonicum* RN (k. tyt.); – *convenio,-ire ... hoc pallium convenit mihi i. decet me* przislusha, Sluzy mnye, przistoy R N₄; ach, Byadasz mnye *prochdolor* R Y₂; *vczynylesz* my to *quare imposuisti mihi* Gen. 29 (bibl.; sv. *impono,-ere*) S 223 (Erz brak); *vczynylesz* my tho *imposuisti mihi* (bibl.) R p₅ (mg; av. *imponens*); *vczynylesz* my tho *quare imposuisti mihi* (bibl.) (sv. *impono,-ere*) R P₆; *zal* my *penitet me* S 229v i R R₅v (av. *peniteo,-ere*); *zal* my *penitet me i. parum videtur pena, me tenet, displicet mihi* R z₃v (ml; av. *penitentia*); *teskno* my *tedet* (bibl.) S 236v; *teskno* my *tedet* (bibl.) R V₂v (ml; av. *tedeo,-ere*); *teszkno* my, *teszkny* sya dusshy mey *tedet* (bibl.) R H₅v (md; av. *tedium*); *odloz* my *reponas mihi* S 233 (av. *repono,-ere*) (por. Słowarz); *odlossh* my *pyenyadze vel Schovay reponas mihi, vide Calepi* R T₁v (ml; av. *repono,-ere*); – *wclada* na mya *retorquet in me* R T₂ (md; av. *retorqueo,-ere*); *ku* grzechu mya *przyvyodl peccare me fecit* (bibl.) R z₂ (mg; av. *peccans*); *ku* grzechu mya *przyvodl peccare me fecit* (bibl.) R R₅ (mp; av. *pecco,-are*); *ffuca* na mya *imprecatur mihi* (Erz: „me”) S 72v (av. *imprecacio*) (por. Słowarz); *przipravya* mya *ku czvdzolistw facit me mechari* R t₂v (ml; av. *mechus*); *zaden* sya na mya nye *gnyevay nemo mihi molestus sit* (bibl.) R t₈ (mp; av. *molestus*); *nyegnyevay* sya na mya *nemo mihi molestus sit* (bibl.) R Q₇v (md; av. *molesto,-are*); *Lyen* mya *dzyalacz piget me fecisse* (bibl.) R A₁ (mp; av. *piger*); *Lyen* mya *piget me* (bibl.; sv. *pigeo,-ere*) R R₆v; *myrzy* mya *detestor* (bibl.) R O₂ (md). Zob. MY, ON, TY, WY.

JABLECZNIK ‘napój z jabłek’ *yablecznyk accasia est succus expressus a pomis vel piris* R a₃; *pomarium, mollis et liquidus cibus vel potius ex pomis factus {vel pocio ex pomis Jablecznyk}* R A₅. Zob. GRUSZECZNIK, KWASIEC, NAPOJ, PICIE.

JABLECZNY ‘dotyczący jabłek’ *yableczny* (‘targ, rynek’) <forum> *pomarium* S 60; *Jableczny forum pomarium* R n₁v (md) (por. Mu28, s. 28). Zob. KAPUSTNY, OWOCNY, RYNEK, TARG.

JABŁKO – 1) bot. rayskye iaplko (!) *malogranatum* S 86; Rayskye iablko zyarnyste i. pomarancza *malogranatum* R s₅; Stuczka czyrvonego iablka *fragmen mali punici*, *Can.* 4 (bibl.) R n₂ (mg); lyesne iablka *amarusta* i. *pomatiana* R b₆; trząszcz grusky, yablka {*poma aut fructus decerpere*} *quasso,-are* R S₅; – 2) anat. krthanyove yablko *epiglossis vel epiglottis* ..., *nux gutturis* S 50; Crthanyove yablko *epiglossis, linguula gutturis dividens cibum et potum* R l₂ (mg) (por. Mu28, s. 55: *Epiglosis, nux gutturis*, Eyn gurgel appel, Krtanyowe yáblko); – 3) ‘naczynie na wonności w kształcie jabłka’ yablko vonyaiące {*ex aromatis*} *olfatorium* ..., *olfatorium*, *vas unguentarium muliebre, in quo odoramenta gestantur* R x_{5v}. Zob. **JABLUSZKO**.

JABLONOWY ‘jabłoniowy’ *malus* yablonove drzevo *vel arbor in medio navis* Masth R s₅ (mp).

JABLUSZKO Slodkye yablusko *malomellum, genus pomi mellifici et dulcis* R s₅. Zob. **JABŁKO**.

[**JACHAĆ**] zob. **OBJACHAĆ**.

JACY ‘byle, lada (co)’ *futilis homo, vanus, superfluus, loquax, non sis lingua futilis* nyemow yaczy czego R n_{4v} (ml; av. *futilis ... homo futilis est divulgans omne, quod audit*).

JAD ‘trucizna, stosowana też jako lek’ yad *toxicum, quoddam genus veneni, quod ex succo taxi arboris exprimitur* R J₆; yad *antidotum, remedium ex contrario datum, seu medicina contra venena data* S 10v (por. Mym28, k. 17v: *Antidotum*, Gyfft, Jad; także w łac. słownikach Calepina i Reuchlina *antidotum* określa się jako „*venenum datum contra venenum* ..., *nam contraria contrariis curantur*”; por. też Cervus: *Pharmacium est bonum vel malum medicamentum*, Lekarstwo albo iad). Zob. **TRUCIZNA**.

[**JADOWIĆ**] zob. **ZAJADOWIĆ** ‘zatruc’.

JADOWITY Jadovyty, kassaiący *mordax* {*detractor, ledens, dolorem afficiens; heretici*} R v₁; mały a yadoviti wąsz *aspidula* S 15 (por. Mu28, s. 96). Zob. **ŻMIJA**.

JADWAB ‘jedwab’ szvrovy yadwab *volutum* S 173; Szvrovy yadwab *volutum* R L₄ (mp). Zob. **JEDWAB**, **JEDWABNY**, **POSTAWCEWY**.

JAGIELNY ‘dotyczący jagiel’ yagielne plevy *aceris* R a₃ (mp) (por. *aceris dr palea miliacea* S 3v – bez objaśnienia polskiego). Zob. **JAGŁY**, **JĘCZMIENNY**.

JAGŁY (Nom. plur.) ‘ziarna; kasza’ proso, yagly *milium est genus seminis minuti* R t₆; czo przedava crupy, yagly *leguminarius* R r₄. Zob. **MIAŁ**, **PRAŻMO**.

JAGODA – 1) ‘owoc’ yagoda *uva* S 174v i R L₅v; yagoda *vyna* (!) *acinum* S 4v (av. *acinus*); *vynna* yagoda *acinum* R a₃v (md); yagody *fraga* R n₁v; yemyelye (w oryg. wyraz przekreślony) yagody *corimbus* S 36v (av. *corimbi sunt uve ederarum*) (por. Mu28, s. 110: *Corymbus uva hederæ* ..., – bez odpowiednika polskiego; *Mespilium*, *eyn mespel*, Jemyele yagody); yemmyolove yagody *mespilum* S 90; yemmyolove iagody *mespila* R t₅ (mp); rosczka od iagod *vynnych* *racemus* S 128v; rosczka od *vynnych* yagod *botrio* {*botrix*} R e₃; – 2) ‘policzek’ yagoda *mala dr faciei pars rotunda sub oculis eminens* S 85v; *mala i. ovis alba vel i. maxilla seu gena faciei* yagoda R s₅ (mg); *gena est inferior pars oculorum et locus lacrimarum in facie* ..., *idem mala, maxilla idem* yagoda S 64; *gena est locus lachrymarum vel inferior pars oculorum* {*vel i. mala, maxilla, golta*} (? – zapis wyraźny; wyraz niewiadomego pochodzenia) yagoda na obliczu} R n₆; yagoda *maxilla* S 87v; yagody, policzki *maxille eciam i. gene faciei* R t₂ (md); – 3) ‘języczek’ yagoda, gardziel *uva eciam dr illud carneum, quod in fine palati circa fauces est ... et est vocis moderatrix* S 174v; *uva* yagoda gardzielna *vel est morbus, staphiles* R L₅v (md). Zob. CZELUŚĆ, GRONO, PODZIMKI, POLICZEK, POWIECZKA, POZIEMKI, ROZYNKI, TRUSKAWKI.

JAJECZNICA ‘potrawa z jaj’ yajecznyk *vel* Jayecznycza *ovarium* R y₁ (mp).

JAJECZNIK ‘potrawa z jaj’ Jaiecznyk *ovarium* S 104v; yajecznyk *vel* Jayecznycza *ovarium* R y₁ (mp) (por. Mym28, k. 41: *Ovarium*, Eyeruchen, Jaiecznik).

JAJKO – 1) ‘jądra męskie’ Jayka *colei i. testes seu testiculi* S 30v (por. Mu28, s. 61); – 2) bot. Lysye yajka *satyrion, herba dicta a Satyris propter incendium libidinis* R E₃.

JAK Thak, Jak *igitur* (bibl.) S 245; a thak, Iak, przethosz *igitur* (bibl.) R X₆v (mg).

JAKI (?) ‘jakiś’ Robota, pracza *i. taka* (? – możliwa lekcja „iaka”) rzecz, potrzeba, Szand, Zaloba *wprawye, Cypya, vczynek negocium i. mercatus vel actus alicuius rei* {*occupacio, cura, solitudo*} R v₆.

JAKMIARZ ‘niemal, prawie’ yakmyarz, skoro *pene, adverbium remissivum est i. fere* {*pene i. penitus, paulominus, quasi*} R Y₁v. Zob. JAKO.

JAKO – yako, skoro *ferme i. pene, fere* R X₆; yako *ut* R Y₅v; yako *quomodo* R Y₃; yako, Bo, pewnye, za gyste *quippe* R Y₃; *superlativus gradus* stopyen przewysshaiący *ut doctissimus* yako *navczenshy* R H₃v

(md); *commune genus ut hic et hec sacerdos* yako ten y tha caplan R h₁v (md); *commune genus* pospolythy rodzaj, y maśsky y nyevyesczy *ut hic et hec homo aut virgo aut sacerdos* yako ten y tha caplan RN (wykl. przednia); – yako barzo *quanto* S 248 i R Y₂ (mp); za czo, yako drogo *quantisper i. quantum, ut quantisper valet res ista* R Y₂v; – cyelesnye, thak iako są stalo *historiace* R o₆v (md; av. *historia*); Thak sya (!) myal yako czlovyek wopczovanyv *habitu inventus ut homo* (bibl.) R o₂v (mg; av. *habitus*); yako Crupi yańczmyenne 2 Reg. XVII *quasi siccans lipsanas* (!) R r₈v (ml; av. *lipsanum*) (por. R B₈: *ptisana est succus hordei vel pulmentum ... II Re. XVII: Quasi siccans ptisanas* – bez odpowiednika polskiego; bibl.); rzymska szata yako płaszcz *toga* S 160; kythel, Rzymska Shata yako płaszcz, Cechel (!) *toga* R J₅; yako przescost *pumilis, pumilio i. mollis, enervis* R C₁ (md); yasne iako ogyen *empyreum dr quasi intus ardens ... quasi intus igneum non ardore sed splendore et est celum intellectuale vel spirituale* R k₈v; *oraciuncula* 3 Reg. XVII *quasi per duas oraciunculas* Jako dwyema wzoroma *vel potius araciunculas* Brozdoma (bibl.) R x₇ (mp); nye yako thy chczech *velis nolis* R K₃v (ml); przestworna mova yako drzvy otworzone *ostium, sacra scriptura* (bibl.) R y₁ (mg). Zob. JAKOBY.

JAKOBY *quasi i. sicuti, tanquam, velut ... Sicut et quasi ut vult Gregorius pro affirmatione potius quam pro similitudine dictum videtur* {yakoby *ut ita irascaris sicut canis*} R Y₂v; yakoby *veluti* R Y₅; yakoby *uti, adverbium similitudinis* R Y₅v; yakoby *sicuti* R Y₄ (mg); yakoby *ceu, adverbium similitudinis, sicut, quasi, quemadmodum, tanquam* R X₃v; *circiter* {okolo *quasi, iuxta, circa, fere* Jacoby} R X₃v; dol yakoby przecopa, kadi rzeka cyecze *alveus i. fossa fluminis, per quam labitur flumen* S 7v (por. Mu28, s. 24); otvorziste a dlugye myasteczko iakoby vlicza *vel* vlicza przeczna *vicus* S 170 (por. Mu28, s. 26); othvorziste a dlugye myasteczko yakoby vlycza *vicus* R K₆v; rozne, czo są wprzyslym czasye yakoby cirpyące w<y>movyą *neutro passiva, sc. verba* R v₆v (md); rodzaye Rozne, Czo są wpryslym (!) czasye yakobi cyrpyące wymovyą *genera neutropassiva* RN (k. tyt.).

JAKOŚĆ *yakoszcz qualitas i. secundum quam dicunt quales, ut albedo, nigredo* Iakoszcz, obiczaynoszcz S 128; iakoszcz *qualitas* R C₂ (mp); *qualitas in grammatica* yakoszcz *ut bonus, malus, albedo, nigredo, paternitas, filiatio* obiczaynoszcz, Takoszcz R C₂ (md); *qualitas* yakoszcz *ut bonus, malus, albedo, nigredo, paternitas, filiatio* RN (wykl. przednia). Zob. ILOŚĆ, TAKOŚĆ.

JAŁMUNKA 'czapeczka' *Jalmvnka amicilium dr fascia capitis sc. peplum* R b₇. Zob. **BIRETEK**, **CZAPKA**, **KŁOBUK**, **MUCKA**, **MYCKA**.

JAŁMUŻNA *alimonia* pokarm *vel ... elemosyna* yalmuzna R b₄; yalmvzna *elemosyna* (bibl.) R k₇.

JAŁOWICA zool. yalovicza *bucula per unum c i. iuvenca* R e₄; *buccula* Crova vaca, *iuvenca* yalovicza R e₄ (mp); *taura*, vacca Jalovicza *sterilis* R H_{5v} (md); Jalovicza vacca RN V; Jvnyecz, Jalovicza, Cyelya *vitulus* R L_{2v}. Zob. **KROWKA**.

JAŁOWIEC bot. yalovyecz *iunipyrus* R q₅.

JAŁOWO *sterilesco, -ere i. sterilem fieri* nyezyzno, nyepłodno, yalovo R T_{7v} (ml).

JAŁOWY nyezyzny, Jalovy, nyepłodny *sterilis* R G_{5v}; yalova crova *iunix* R q₅; yalova *effeta vacca* S 46; Jalova krova *effeta vacca* R k₆ (mp); yalova morva *sicomorus* (bibl.) S 143; plonna fyga, Jalova morva, vyrzbye, Topolya *sycomorus* (bibl.) R F₆.

JAMA yaskynya, yama (Erz brak) *antrum i. specus, obscurus locus, spelunca* S 11v; yaskynya, yama *antrum* R c₃; yama *caverna i. spelunca* R f_{5v}; *specus* {yama caverna} R G_{3v}.

JARMARK Jarmark *nundinum* R x_{3v} (ml); yarmarky *nundine i. mercancium publicus conventus ad merces vendendas et emendas* S 99. Zob. **KIERMASZ**.

[**JARMUŁKA**] zob. **JAŁMUNKA**.

JARZĄB zool. yarząmb *coturnix, avis regia, que patitur caducum sicut homo* (bibl.) S 36v; yarząmb *coturnix* (bibl.) R h_{6v}; yarząmb *conosa i. coturnix seu ortogometra, curelius, ortigea, patitur caducum sicut homo* RN IIIv; yarząmb *ortigometra, genus avium {coturnix}* (bibl.) R x₈.

JARZĄBEK zool. iarząmbek *oriolus, ortigometra* RN IV.

[**JARZMO**] zob. **JIRZMO**.

JARZYNA 'rośliny jadalne; zboże' yarzyna *bladum* S 19v; proszo, yarzyna *bladum* S 20; yarzyna *bladum* R e₂ (md); yarzyna *legumen* S 80v i R r₄; yarzyna, ozymyna, zytho *annona* R c_{1v}; yarzyna, ozymyna, zytho, zywnosc *annona i. proventus frugum unius anni, alimentum, vide Calepi* R c_{1v} (md).

JASKINIA yaskynya, yama (Erz brak) *antrum i. specus, obscurus locus, spelunca* S 11v; yaskynya, yama *antrum* R c₃; yaskynya, dol, Skala *tracon* R J₆ (md).

JASKOŁKA zool. iaskolka *chelidon i. hirundo* RN IIIv; Jaskolka *hirundo, chelidon* RN IV.

JASŁY 'żłób' yasły, zlob, Staynya *presepium et presepe* R B₃.

JASNO oblo vczynicz, yasno, gladko vczynycz *limpido, -are i. limpidum facere, purificare, clarificare {rotundare}* R Q₅. Zob. **JAŚNIE, ŚWIATLE**.

JASNOŚĆ yasznoszcz *lux* (bibl.) R s_{3v}; yasnosc, pogoda *serenitas* (sv. *serenus*) R F₄. Zob. **POŚWIATA, ŚWIATŁOŚĆ**.

JASNY 'pełen blasku; pogodny; wyraźny; czysty, klarowny' yasny *nitens* R x₁; yaszny, znamyenyty *illustris* S 72; yassny, znamyenyty *illustris* R p₄; yasny *lucens* S 84; yasny *serenus* R F₄; gladky, yasny *lympidus i. purus, lucidus, clarus, manifestus* R r₈; wgyasny dzyen *clara luce* (bibl.) R s_{3v} (md; av. *lux*); yasne iako ogyen *empyreum dr quasi intus ardens ... quasi intus igneum non ardore sed splendore et est celum intellectuale vel spirituale* R k_{8v}; Rydze, Lszczące zloto, yasne obrizum i. *aurum dictum sic* R x₄; yasne vyno merum S 90 (por. Mu28, s. 164); vystale, yaszne ('piwo') *defecata cervisia* R O₈ (md; av. *feco, -are*) (por. vystale pyvo *defecatus i. sine fece vel sine sordibus vel purus* R i₆). Zob. **JAŚNIEJĄCY, ŁSZCZĄCY**.

JASTRZĄB zool. yastrząb *accipiter* R a₃; yastrząmb *accipiter* RN IIIv; *astur quedam avis, asturco vel accipiter idem yastrząmb* S 15v; *Astur est quidam populus Hispanie ... Item astur dr quedam avis, que apud illam gentem abundat ... etiam dr asturco vel accipiter yastrząb. Papias vero dicit: asturco accipiter maior. Unde: astruco quadrupes, asturco dr ales* R d₃; *astruco i. dextrarius* narączny kon ab *Astur pro gente, quia apud illam gentem huiusmodi equi abundant. Est etiam idem quod accipiter {accipiter yastrząmb}* R d₃.

JASZCZ, JASZCZ (?) zob. **JAŹDŹ** 'ryba'.

JASZCZOR zool. *lacerta et lacertus, quoddam reptile sic dictum {opiomachus idem yaszcor, yaszorka}* (sv. *lacertus*) R r_{1v}.

JASZCZORKA zool. yaszczorka *echidna i. vipera* S 45v; *echidna, vipera, lacerta yaszczorka vel omne genus serpentum* R k_{5v} (ml; av. *echinus*); *Iaszczorka vipera* (w oryg. oba wyrazy przekreślone), *echidna idem* S 171; yaszczorka *vipera, quoddam genus serpentum* R L_{1v}; *Jaszczorka opiomachus i. lacertus vel <lacer>ta* (bibl.) S 102v; yaszczorka *opiomachus i. lacertus, lacerta* (bibl.) RN V; *lacerta et lacertus, quoddam reptile sic dictum {opiomachus idem yaszcor, yaszorka}* (sv. *lacertus*) R r_{1v}. Zob. **WĄŻ, ŻMIJA**.

[**JAŚNIĆ**] zob. **WYJAŚNIĆ**.

JAŚNIE 'jasno' iasnye, Swyatlye *luculenter {splendide}* R X₈. Zob. **JASNO**.

JASNIEJĄCY *yasneyiāczy pollens, gloriosus, eximius, clarens* R A₅ (mg). Zob. **JASNY, ŁSZCZĄCY**.

JATA 'mały domek, buda, szałas; namiot' *yatha capana i. vilis casa vel domus palea cooperta et dr a capio...* *Capana a rusticis dicta, quia unum tamen capiat i. tugurium* R f₁v; Stan, Namyoth, Jatha, Buda *tabernaculum* (bibl.) R H₄v; Jatha, Buda, Cuczka, Chyss *tugurium* R K₁. Zob. **DOM, JATKA, KUCZA**.

JATKA 'kram z mięsem' *laniena dr domus medicorum, ubi infirmi laniantur vel yathka myśzna* S 79; *laniena eciam rzeznycza iathka* S 79; *yathka myśzna laniatorium i. macellum, ubi carnes laniantur {maccellum idem}* R r₂; *yadka (!) carnificina i. macellum* R f₃v; *yathky* (Nom. plur.) *maccellum dr locus, ubi mactantur pecora* S 85; *yathky* (Nom. plur.) *macellum* R s₃v. Zob. **BUDA, JATA, KRAM**.

[**JAWIĆ**] zob. **OBJAWIĆ, WZJAWIĆ**.

JAWNIE *yawnye directe* S 42v; *yawnye, otworznye explicite i. expresse, aperte* (Erz: „apte”), *determinate* S 54; *yawnye directe* (sv. *actio directa*) S 4v; *yawnye directe* S 243 i R X₄v (mp); *yawnye, othworznye explicite i. ordinate, distente, manifeste, expresse, aperte, determinate* S 244; *yymownye, Roshyrznye, yawnye, otworznye explicite* R X₅v (ml); *legittime yawnye, sprawnye seu perseveranter vel wlasznye* S 245v; *yawnye palam, adverbium qualitatis i. aperte, manifeste {propalam idem}* R Y₁; *yawnye liquide ... i. aperte, fluide {liquido i. pure, manifeste}* R X₈. Zob. **PRAWNIE, RZĄDNIE**.

JAWNOGRZESZNIK *poborcza, Celnyk, zly czlovyek, yawno-grzesnyk publicanus dr conductor vectigalium vel rerum publicarum, vel exactor publicorum vectigalium aut publicorum lucrorum* (bibl.) S 126; *yawno grzesnyk, Czelnyk, poborcza publicanus* (bibl.) R B₈.

JAWNOŚĆ *yawnoscz evidencia i. certitudo facti* S 53; *pewnoscz, yawnoscz, vkazanye evidentialia* (sv. *evidens*) R l₅v.

JAWNY 'wyrażny, przezroczysty; nie ukrywany; publiczny; oczywisty – także w terminach prawnych' *yawny, nyeskryti patens* S 108v; *otworzysty, nye skrythi, yawny patens, apertus, manifestus* R y₆v (ml); *yawny, rospuszczony liquidus* R r₈v; *yawny pyssarz tabellio i. publicus scriptor* R H₄v; *yawny pissarz publica persona dr que est in officio publico, ut iudex, notarius, tabellio* R B₈ (mg); *yawny vczynek abo vystamp notorium crimen* R x₂ (mp) (por. *Cervus*); *vchvicycz na yawnym vczynkv deprehendo,-ere {in scelere capere}* R O₁v; *yawna poczesnoscz publica*

honestas S 126 i R B₈ (mp); *Lycze*, yawna rzecz *manifestum factum* R s₆ (mg); *promptus i. apertio et per compositionem impromptu i. in aperto sed potius in prepositio adiungitur promptu per appositionem* yawna yest rzecz R B_{5v}; yawne vkazanye, yawna rzecz *clara evidencia, que non potest celari, certitudo facti* R l_{5v} (ml; av. *evidens*); praw. 'przeszkoda prawnie uznana' Jawne przenagabanye *impedimentum legitimum dr quod arbitrio boni viri racionabiliter impedit, ut non proficiatur, quod quis cupit* R p_{4v} (md) (por. łac. hasło w S 73: *impedimentum legitimum dr omne quod arbitrio boni viri racionabiliter impedit viam, quia quis habet capitales inimicicias cum aliqua potestate ... vide in Summa angelorum* – bez odpowiednika polskiego; por. też pomoczna rzecz *impedimentum legale* R p_{4v} (md)); Mistrzovye, Doctorovye, Jawny pyssarze, yawny pyssarze *scribe tabularii* R E_{5v}.

JAWOR bot. *yavor platanus* (bibl.) S 117 i R A_{3v} (por. Mu28, s. 107).

JAZ 'przegroda, grobla; przeszkoda' *yasz obstagium, obstaculum* S 100; *Jass, przecaza, zaloga obstaculum i. impedimentum, obstagium idem* R R_{2v} (ml); *Jass oriseus (?)* R x₈ (mg).

JAŻWIEC zool. 'borsuk' *yaswyecz histrix, animal quadrupes spinosum in Histria provincia existens* S 69v; *taxus, animal yazvyecz, vel est arbor quedam venenata amarissimi succi* Czysz S 155v; *taxus quoddam animal est yazvyecz. Et hec taxus quedam arbor venenata et amarissimi suci* Cis R H_{5v}; *Jazwyecz taxus* RN V; *yesh vel yazvyecz istrix* RN V; *yazwyecz melota i. quoddam animal, sc. taxus* R t_{3v}; *yazvyecz cacodulus i. taxus* RN IVv.

JAŻDŹ zool. *yazdz acus, acicula, aculeia, bellona idem, piscis enim est tenuis et longus* RN III; *yasz (!) acus eciam dr piscis, aculegia idem* R a₈ (mp); *yasz (!) aculegia ... piscis quedam {acus idem}* R a₈.

JAĆ *yącz, ogarnącz, poyącz apprehendo,-ere* S 211; *przescygnącz, yącz, poyącz, ogarnącz apprehendo,-ere* R M₄; *yącz, wdzyszerzcz, wsadzicz detineo,-ere* R O₂; *yącz, odzyerzcz obtineo,-ere* R R_{2v}; *capio,-ere yącz wgyączstvo, vyážnyem bicz vel amore accendi, unde capti i. amantes* R M₇ (mp). Zob. **DOBYĆ**, **JĘCSTWO**, **JĘTY**, **NAJAĆ**, **ODJAĆ**, **POJIMAĆ**, **PRZYJAĆ**, **WYJAĆ**, **ZAJAĆ**.

JAĆ SIĘ *proznovac, vydacz są, yącz są, vsylovacz vaco,-are i. esse vel fieri vacuum. Et licet videatur ad alias significationes transferri {ocio insistere}* R V₅; *alloquor,-i vmovicz, ozalovac, yącz są, ut eciam dr allocutus est equum yal są konya* R b₅ (md; av. *allocutio*); *ozalovac, vmovicz, yącz są alloquor,-i secundum iuristas, ut allocutus est equum yal*

syą konya R M₃ (mp; av. *alloquor,-i*) (por. Cervus). Zob. **NAJAĆ SIĘ, PODJAĆ SIĘ, POJAĆ SIĘ.**

JĄDRKO 'jąderko' yądrko vynne *arillum i. granum, quod est inter folliculos uve* R c_{7v}.

JĄDRO yądro *nucleus, quod latet intra testam nucis* R x₃; *medulla* yądro, drzen *dr adeps, pinguedo in ossibus mosg vel frugibus, vel in tritico* S 88; tuk, drzen, mozg, yądro *medulla proprie dr illud molle, quod est in concavitate ossis interius ... Item medulla ... large sumitur pro intimis lignorum, pro adipe frugum et huiusmodi. Unde et dr medulla cedri et medulla tritici* R t₃. Zob. **DRZEŃ, MIAZGA.**

JĄDRZNY (?) zob. **JĘDRZNY.**

[JĄKAJĄCY SIĘ] zob. **ZAJAKAJĄCY SIĘ.**

JĄTREW 'żona brata' glos ..., *uxor fratris* yątrew, *vocatur eciam soror mariti i. Swyescz* SN 252; yątrew glos *i. cognata, sc. uxor fratris* R n_{8v}; Jątrew *ianitrix, uxor mei fratris* RN II.

JĄTREWKA 'żona brata' Jątrewka *fratrissa vel fratria est uxor mei fratris* SN 252; Jątrewky (Nom. plur.) *latrices vel ianitrices sunt duorum fratrum uxores* S 80; Jątrewky *latrices vel ianitrices, mulieres* R r₃ (mp); yątrewky *ianitrices et lautrices* (? – możliwa lekcja „*lantrices*”) *idem, sunt uxores duorum fratrum* SN 252; Jątrewky *fratrie, ianitrices, lautrices* (? – możliwa lekcja „*lantrices*”), *sororie dicuntur inter se duorum fratrum uxores* (sv. *ianitrix*) RN II; yątrewky *ianitrices dicuntur uxores duorum fratrum, quasi eandem ianuam terentes vel per eandem ianuam iter habentes* (sv. *ianitrix*) R p₃; Jątrewky *sororie, ianitrices* R G_{2v} (md).

JĄTRZNICA 'nadziwana kiszka, wędlina' kysshka, yąntrznycza *farcimen dr replecio extorum vel ventris* S 56; kysshka, yąntrznycza *farcimen et hoc farcimentum, i. repletio extorum vel ventris i. caro concisa et minutata, eo quod ea intestina farciantur* R m_{3v}; kysszka, yąntrznycza *farcimentum* S 220v (av. *farcio,-ire*); kysszky, yąntrznycze *tomacula, tomacla per sincopam* S 160v. Zob. **KIEŁBASA, SIEKANINKA, WĄTROBA.**

[JĄTRZYĆ] zob. **ZJĄTRZONY.**

[JECHAĆ] zob. **OBJACHAĆ.**

JEDEN 'pojedynczy; ten sam, taki sam' (łącznie 32 razy) np.: – *yeden singulus* R F₈; *yeden rasz vel i. Tak vyelye simplum i. tantundem i. non duplum nec triplum* S 144; *yedna rzecz, yeden rass, Thak vyelye simplum, vide Calepi* R F_{7v} (ml; av. *simplex*); *czo iednego znamyonvye ut magister,*

numerus singularis yedna lidzba R x₃ (mp; av. *numerus*); *numerus singularis* Czo yednego znamyonvye *ut magister*, yedna liczba RN (wykl. przednia); *hemerobius dr qui in diem vivit* czo na ieden dzyen syą zywnoscyą opatrzy S 67v; *hemorobius, vermis parvus, qui unam diem tantum vivit* Czo syą na ieden dzyen opatrza zywnoscyą R o₃ (mg) (por. Mu28, s. 10: *Hemerobius dr qui in diem vivit*, Der nit mer dan auff ein tag sorget vmb leybs narung, Ktory yedno ná ieden dzyen sye żywnoścyam opátrzy); yedna rzecz maiąca gymyą *persona in divinis est intellectualis nature seu rationalis creature persona* osobna persona, *incommunicabilis essencia i. que non potest coniungi, sic Pater est persona in una essencia, sic Filius est una persona in essencia, sic est Spiritus Sanctus, i. persona una* S 112; yedna rzecz mayąca gymyą i. osobna persona *persona in divinis* R z₅v (md); yedna dluga godzina *horarius* S 70; yedna dluga godzyna *horarius* R p₁v (md) (por. Mu28, s. 14); yedna isnoszcz *unitas* R l₁ (mp; av. *ens*); yedney gysnoscy, bithnoscy *consubstantialis, eiusdem substance, sicut Pater et Filius sunt* R H₂ (mg; av. *substantia*); yedney lidzby *singulares* (!) R F₈ (mp; av. *singulus*); yedno slovo nye chyby *iota unum non preteribit* (bibl.) S 77 i R q₃ (sv. *iota*); yedno znamyonviance *nomina singularia* R F₈ (mp; av. *singulus*); iedno od drugyego *exclusive* R X₅v (md) i R l₆ (mp; av. *excluser*) (por. Cervus); przylicznyne, yedno zdrugym *inclusive* R X₇v (ml) (por. Cervus); *contribulis i. de eadem tribu* zgypednego pocolenya *vel i. concivis* RN I; odcladayące, Czo iedno znamyą odlozą a drugye przyymvnią *deponencia verba* RN (k. tyt.); Czyslo, zebrane wgyedno *summa* R H₃v; Crothko zebracz wgyedno *summo,-are i. summam facere vel summamtim comprehendere et colligere* R V₁v; wgyedno zpoycz (!) *compingo,-ere* S 214v; *compingo,-ere* wgyedno spoicz *vel pactum complere* R N₁v (md); yednym slovem *uno ore* R L₃v (md); itd. Zob. **DRUGI, DWA, JEDNAKI, JEDNOSTAJNY, OSOBNY, POJEDYNKOWY, WIELE.**

JEDLCA 'głowica miecza' glovicza, Jedlcza *capulus est caput gladii* S 22v; yedlcza, glovicza *capulus* R f₂v (por. Mym28, k. 15).

JEDLEC bot. 'jodła?' iedlyecz *gilmus* (Erz: „ulmus?”), *arbor* S 64v; yedlyecz *gilmus, arbor* R n₇v (mg).

JEDLINA bot. 'jodła' yedlyna *abies, arbor* S 2v (por. Mu28, s. 107).

JEDNACZ 'mediator, rozjemca' yednacz *arbiter* (bibl.) S 13 i R c₅v; *mediator, qui coniungit et inter aliquos est medius ut eos coniungat et pacificet* zmowcza. *Unde Jesus Christus dr mediator Dei et hominum* yednacz, czo zmyrzy kogo R t₂v.

JEDNACZSKI (lub **JEDNACSKI**) 'dotyczący jednacza, rozjemcy – tu o wyroku sędziego' yednaczkyske skazanye *arbitralis sententia* R c₅v (md) (por. Cervus).

JEDNAĆ za to myecz, yednacz, tak syą zdacz *vel* vidzyecz, domnymacz *arbitror,-ari* R M₄; opatrny, omyslly, czo spravvy abo Jedna *providens et providus, circumspetus* R B₇ (md). Zob. **POJEDNAĆ**, **ZJEDNAĆ**, **ZMIRZYĆ**, **ZMOWIĆ**.

JEDNAKI 'jednakowy, taki sam' yednaky, yednostayny *simplex* R F₇v.

[**JEDNANIE**] zob. **ZJEDNANIE**.

[**JEDNOCHODNIK**] zob. **JUNOCHODNIK** 'koń'.

JEDNOGŁOŚNY yednoslowny, yednoglossny, yednorzeczny *univocus* R L₃v (md); Jednoslowny, Iednoglossny, Iednorzeczny *univocus, sinonimum Grece* R X₁v (md; av. *univoco,-are*). Zob. **GŁOŚNY**, **ZGODNY**.

JEDNOOKI Iednooky *cocles, unoculus idem, desioculus* S 29v; yednooky *unioculus i. monoculus* R L₃v (md). Zob. **BEZOKI**, **BLASKOOKI**, **BRLOKOWATY**, **ROZOKI**.

JEDNOREKI iednorąky *mancus* S 86; yednorąky *mancus dr quasi manu carens* R s₅v.

JEDNOROCZNY yednoroczny *anniculus i. unius anni* (bibl.) S 10v.

JEDNORODNY yednorodny, yedynaczek *unigenitus* (bibl.) S 172v; yednorodny, Jedynaczek *unigenitus, ante quem et post quem nullus est genitus* (bibl.) R L₃v (mg); yednorodny *unigenitus* (bibl; sv. *genitus*) R n₆v. Zob. **PIRWORODNY**.

JEDNOROŻEC 'jednorogi, tu – baśniowe zwierzę' yednorozecz *monoceros i. unicornus, rinocerus idem* S 92v; yednorozecz *unicornis, varius* RN V.

JEDNORZECZNY 'jednogłośny' yednoslowny, yednoglossny, yednorzeczny *univocus* R L₃v (md); Jednoslowny, Iednoglossny, Iednorzeczny *univocus, sinonimum Grece* R X₁v (md; av. *univoco,-are*).

JEDNOSŁOWNY 'jednogłośny' yednoslowny, yednoglossny, yednorzeczny *univocus* R L₃v (md); Jednoslowny, Iednoglossny, Iednorzeczny *univocus, sinonimum Grece* R X₁v (md; av. *univoco,-are*).

JEDNOSTAJNIE 'jednakowo, zgodnie' yednostaynye *univoce i. uniformiter* R Y₅v (ml); yedynye, Jednostaynye *identice* R X₆v (mg).

JEDNOSTAJNY 'jednakowy, taki sam; prosty' iednostayny *simplex i. ... sine parcium varietate* S 144; yednaky, yednostayny *simplex* R F₇v; zgodny, yednostayny *uniformis* R L₃v; yednostayny *unicolor i. unius coloris* S 172v i R L₃v.

JEDNOŚĆ Bythnosc, Jednosc *idemtitas* R p₃v (mg); yednosc pospolna *universitas* R L₃v.

JEDNOZWYCZAJNY 'jednolity, tego samego rodzaju' yedno zviczayny *unimodus i. unius modi* R L₃v.

JEDNY 'jadalny, przeznaczony do jedzenia' karmya, Wszhelka potrava ku clyebv (!) *vel* yedny dar *obsonium* ..., *parvus cibus et delicatus*, ... *quod alicui mittitur causa honoris* S 100; potrava, Carmya, yedny dar *obsonium* R x₄. Zob. **JEDZENIE, JEŚĆ, POKARM, POTRAWA**.

JEDWAB vysshvacz zlotem abo yedvabyem *frigio vel phrygio*, -are *i. phrygium apponere vel phrygio ornare* R P₂; vysshivacz zlotem abo yedvabyem *picturo*, -are *i. picturam facere vel pictura variare* R R₆v; vysshvany yedvabyem *picturatus i. pictura variatus {ornatus}* (sv. *pictura*) R z₈v; Barvyony, Crasshony, vysshvany czyrwczem, zlotem, abo yedvabyem przesshyvany *vermiculatus* R K₄v (md); hawtovana, vysshvana yedvabyem abo zlothem *recamata res* R C₅v (ml); vysshzyvana zlotem, dzyana yedvabyem *acupicta dr vestis acu contexta vel ornata vel picta* R a₈. Zob. **AKSAMINT, JADWAB, POSTAWIEC**.

JEDWABNY – 1) zool. 'jedwabnik' iedwabny robak *bombix* S 20; yedwabny robak *bombix* ... *Sunt autem bombices vermes, ex quorum egestionem efficitur ipsa lana serici* R e₂v (por. Mu28, s. 97); – 2) 'tkanina' yedwabny postavyecz *carimonia* (Erz bł. „*carimosina*”) S 23; yedwabny postavyecz *carinonia* (!) R f₃v (ml). Zob. **CZYRW, JADWAB, JEDWAB, POSTAWCEWY**.

JEDYNACZEK yednorodny, yedynaczek *unigenitus* (bibl.) S 172v; yednorodny, Jedynaczek *unigenitus, ante quem et post quem nullus est genitus* (bibl.) R L₃v (mg). Zob. **PIRWORODNY**.

JEDYNIE 'pojedynczo; jednakowo' *singilatim i. singulariter {per se} per singulas vices* osobnye, yedynye {*per unumquemque zossobna vel i. multum separatim et unumquidque, per se*} R Y₄; yedynye, Jednostaynye *identice* R X₆v (mg). Zob. **JEDZINIE, OSOBLIWIE**.

JEDYNY 'pojedynczy, osobny; szczególny, indywidualny' yedyny, ossobny *specialis i. particularis, peculiaris, proprius* R G₃ (mp).

JEDZENIE Cyemne yedzenye, Gody stanovysk, Cvczka *Scenopegia, festum dedicationis tabernaculi* (bibl.) R E₄v. Zob. **JEDNY, JEŚĆ, KARMIA, POKARM, POTRAWA**.

JEDZINIE 'jedynie' iedzynyne *speciale* S 147v. Zob. **JEDYNIE**.

[**JEDZIONY**] zob. **OBJEDZIONY**.

JELENI – 1) ‘pochodzący od jelenia’ yelyenya skora *nebris est pellis ... cervi* R v₅v; – 2) bot. ‘o grzybach’ Jelyenya bedlka *cervaria i. boletus cervi* R g₁ (mp).

JELENICA zool. ‘łania’ Lany, Jelenycza *damma* RN IVv. Zob. **JELO-NEK, KOZA, ŁANI**.

[JELEŃ] zob. **JELONEK**.

JELITKA ‘wnętrzości ryb’ *exentera dicuntur intestina, que sic dicuntur quasi exintera* {yelitka, wątroby *piscium*, ksyencze} R l₆v; vypithfovacz ryby, vywnątrzciz yelytka *exentero,-are* (bibl.) R O₆. Zob. **DROBIA, DROBY, FLAK, KSIENIEC, KRUSZKA, TRZEWA**.

JELITO anat. yelyto, krusska *vel* fflyaky *intestinum* S 76; tluste yelyto *bubulus i. omasum seu pingue intestinum* R e₄ (mg); yelyto *viscus* S 171v i R L₂v; kăthne yelyto *omentum dr mappa ventris i. membrana tenuis et pinguis* S 102; tuczne yelyto, kăthne *omentum* R x₆ (por. Mu28, s. 56); fflaky, yelyta *intestina* S 76; yelyta, trzeva *ilia* (sv. *ile*) R p₄; morzenye wgyelitach *lagonoponos, lagaroponon, lagaron est dolor iliorum, hipocondrion idem, pleuresis vero dr dolor laterum* S 79 (por. Mu28, s. 80); morzenye wgyelytach *iliaca passio* R p₄ (mp). Zob. **DROBIA, DROBY**.

JELONEK zool. – 1) ‘żrebię jelenia’ zrzebyą, mlody Jelonek *hinulus dr filius cervorum* (bibl.) S 69; Srzebyą, Mlody ielonek *hinnulus dr filius cervorum* (bibl.) R o₅v; – 2) ‘owad, chrząszcz’ *scarabeus, vermis* krowka *habens cornua vel* yelyonek S 138v; Jelyonek, Crowka *scarabeus, vermis cornutus* R E₄ (mg). Zob. **JELENICA**.

JEMIELI ‘jemiółowy’ yemyelye (w oryg. wyraz przekreślony) yagodi *corimbus* S 36v (av. *corimbi sunt uve ederarum*) (por. Mu28, s. 110: *Corymbus uva hederæ* ..., – bez odpowiednika polskiego; *Mespilium*, eyn mospel, Jemyele yagody). Zob. **JEMIOŁOWY**.

JEMIOŁA bot. yemmyola *esculus* S 52; Jemmyola *esculus {ilex}* R l₄; yemmyola *mespilus* S 90 (av. *mespilum*).

JEMIOŁOWY yemmyolove yagody *mespilum* S 90; yemmyolove iagody *mespila* R t₅ (mp) (por. Mu28, s. 110). Zob. **JEMIELI**.

JEMIOŁUCHA zool. ‘ptak’ Jemmyolucha *vel* *Cos turdus, avicula* S 164; Coss, Jemyolucha *turdus* R K₁v; Jemyolucha *vel* *Coss turdus* RN IVv.

[JERZYK] zob. **JIRZYK** ‘ptak’.

JESIENNIK ‘wrzesień’ Jesyennyk *september mensis* R F₃ (mp) (por. Brückner SE, s. 334: „z niem. Herbstmonat”). Zob. **CZYRWIEŃ, GRUDZIEŃ, MIESIĄC, SIENNIK, WINNIK**.

JESIEN 'pora roku' yesyen *autumnus est quarta pars anni* R d₅.

JESION bot. yesyon (2x) *fraxinus, arbor* S 60v.

JESIOTR zool. yesyotr *ecox, esox, piscis Danubii* RN III. Zob. **ŁOSOŚ**.

JESTLI 'jeśli; czy' yestly ma doycz *an sequi debet* R b_{7v} (md) (por. Cervus: *An sequi debet* iestli ma doyc); yestly gdzye *sicubi* R Y₄; a yestly nye *sin autem pro sed vel si non* R Y₄; a nye iestly thak *alioquin i. aliter, adverbium qualitatum ... quod si minus, quod si non vel aliter* R X₃; *epicenum genus* zamyeshany rodzaj, gdzye nyemozemy rozeznacz, yesthly tha abo ona rzecz iesth *ut sunt passer, aquila, milvus* RN (wykl. przednia); *epicenum i. promiscuum genus* pospolyty, zamyeshany rodzaj, gdzye nyemozemy rozeznacz, yestly ta abo ona rzecz iest *ut hic passer, hec aquila, mustela, milvus* R l_{1v} (md). Zob. **ABOWIEM, JEŚLI, LI, NIŻLI, WIĘC**.

JESTLIBY *sin {yesthliby vel i. si vero}* R Y₄; *nisi est coniunctio, id est si non* yest libi R X_{8v}. Zob. **JEŚLI, LI**.

JESZCZE *item est adverbium similitudinis vel ordinis {i. yeszcze vel i. sic, igitur, valde thesz}* R X_{7v}.

JEŚĆ ffanulką (!), ffarmvszką yescz *{i. cibum liquidum}* *sorbeo,-ere* R T₇; czo pochvatem ye *tuburcinans i. raptim comedens* R K₁ (mp); czo crupy gye *pultifagonides i. pultis devorator* R C₁ (mg). Zob. **FAMUŁKA, JEDNY, JEDZENIE, OBJEŚĆ, POJEŚĆ, WYJEŚĆ**.

JEŚLI yeszly *nisinisi* R X_{8v} (ml). Zob. **JESTLI**.

[JEZDECKI] zob. **JEZDECKSI**.

JEZDECKSI (lub **JEZDECZSKI**) 'dotyczący jeźdźca' Jezdeczka Suknya *clamis* S 28v; kyepyennyk, yezdeczka suknya *chlamys* R g₅. Zob. **KIEPIENNIAK**.

JEZDNY yezdny zyemyanyn *eques i. miles* S 51v; passowany riczerz *vel yezdny zyemyanyn eques* R l₃; *equitas eciam i. multitudo equitum, turma huff yezdny equitatus* R l₃ (mp; av. *equus i. rectus, iustus*) (BB pomylił dwa różne wyrazy łac., które zapisywano tak samo: *equitas = aequitas i equitas*; por. zgodnosc, Slachethnosc *equitas et est convenientia rerum* R l₃ (sv. *equus i. rectus, iustus*)). Zob. **JEZNY, JEŹDZIEC, KONNY**.

JEZIERNY 'żyjący w jeziorze' vāgorz yezyerny *conger* R h_{3v}; yezyerny vāgorz *conger vel congrus maior est anguilla fluviali* RN III. Zob. **JEZIORY**.

JEZIORKO yezyorko *lacusculus dr a lacus* R r_{1v} (mg). Zob. **JEZIORO**.

JEZIorny 'żyjący w jeziorze' yezyorny vagor *conger, congrus, piscis quidam similis anguille sed grandis, moratur autem in cavernis petrarum sub aqua* S 34 (por. Mu28, s. 92); yezyorna ryba *lacustris piscis* R r₁v (mh; av. *lacus*). Zob. **JEZIERNY**.

JEZIORO yezyoro *lacus* R r₁v; vyrschnye yezyoro *lacus superior* R r₁v (md). Zob. **JEZIORKO**.

JEZNY 'jezdny' huff yeznych *caterva est multitudo hominum* R f₅; huff yeznych *equitatus ... multitudo equitum* (bibl.) R l₃. Zob. **JEZDNY**, **JEŹDZIEC**, **KONNY**.

JEŹDZIĆ na podwodzyech yezdzicz *subveho, -ere* R T₈v (md). Zob. **OBJACHAĆ**, **OBJEŹDZIĆ**, **ZJEŹDZIĆ**.

JEŹDZIEC yezdziecz *ascensor* R d₁v (ml). Zob. **JEZDNY**, **JEZNY**.

JEŹ zool. Jeszh *ericius, echinus terrestris, erinaceus, chirogilius idem, cirogrillus* (bibl.) S 51v; yesh *iricius, hericius* R k₅v (ml; av. *echinus*); yeszh *echinus terrestris i. ericius* RN IVv; yesh *vel yazvyecz istrix* RN V; yessh *herinaceus, hericius, echinus* RN V.

JEŹYK zool. *alx vel cirogrillus Thchorz vel erinaceus, animal rapax spinosum minus ericio yezik* RN IVv. Zob. **TCHORZ**.

JĘCSTWO (lub **JĘĆSTWO**) 'niewola' Janczstwo *capcio* S 22v; *capcio i. captivitas, decepcio, dolus* Janczstwo *vel i. tributum quod datur pro capite magistratibus (?) quasi capio (?) i. dignitate causa salarii pro renumerando labore, vide verba iuris* R f₁v (mg); *transmigracio Babilonis* Janczstwo, przeprowadzenie, przeniesienie *ad regnum Babilonie* (bibl.) R J₆v (md) (por. przeprowadzenie do crolestva babylonskiego S 162); Janczstwo *transmigracio Babilonis* (bibl.) R V₄v (mg; av. *transmigro, -are*); *capio, -ere* Jancz wgyanczstwo, wyżnyem bicz *vel amore accendi, unde capti i. amantes* R M₇ (mp). Zob. **JAĆ**, **JĘTY**, **NIEWOLA**.

[**JĘCTWO**] zob. **JĘCSTWO**.

JĘCZMIENNY – 1) 'żyjący w jęczmieniu' *Cis, proprium nomen patris Sauli {vel robaczek pszeniczny abo Janczmyenny}* R g₄v; – 2) 'zrobiony z jęczmienia' Janczmyenna mąka *alica dr quoddam genus pocionis, spelta idem, quia alit corpus, hec fit ex zea, quod est genus farri seu frumenti* S 7; *alica* Janczmyenna mąka *i. ptisana* orkyssh R b₄ (ml) (por. Mu28, s. 119: *Alica ...*, Mąka Janczmyenna albo ptysanna); Janczmyenna pleva *gluna, gluma est folliculus ordeï grani frumentarii* S 65v; Janczmyenna pleva *gluma, gluna i. decorticatus folliculus ordeï grani* R n₈v (md); Janczmyenne krupy *polenta* (bibl.) S 118v; Janczmyenne crupy *polenta* (bibl.) R A₄v;

yako Crupi yanczmyenne 2 Reg. XVII *quasi siccans lipsanas* (!) R r₈v (ml; av. *lipsanum*) (por. R B₈: *ptisana est succus hordei vel pulmentum ... II Re. XVII: Quasi siccans ptisanas* – bez odpowiednika polskiego; bibl.). Zob. **JAGŁY, MIAŁ, ORKISZ, PRAŻMO, ZIARNO, ZBOŻE.**

JĘCZMYK ‘jęczmień – ropne zapalenie powieki’ yączmyk *egilopa, egilopium est fistula apostematica, que fit iuxta oculum, vel ulcus vel caro nascens in angulis oculorum* S 46v; yączmyk *egilopium et hec egilopa i. ulcus vel caro, qui nascitur in angulis oculorum* R k₆v.

JĘDRZNY (lub **JĄDRZNY**) ‘wewnętrzny, zakryty, niewidoczny, tu – o gwiazdach Południa’ yądrzne rzeczy, połudnye *interiora Austri* (bibl.) R d₄v (ml; av. *Auster*) (*Interiora Austri* – wyrażenie biblijne z Księgi Hioba 9,9, gdzie wymienione są różne konstelacje gwiazd. We współczesnym przekładzie z języków oryginalnych, w tzw. Biblii poznańskiej czytamy: „On stworzył Niedźwiedzicę i Oriona, Plejady i gwiazdy południa”, a w komentarzu: „Cztery nazwy na określenie gwiazd czy konstelacji świetlnych z w. 9 są trudne do przetłumaczenia. Szczególnie nie wiadomo, co ma na myśli Autor używając określenia: *gwiazdy południa*. Prawdopodobnie chodzi mu o konstelacje gwiazd świecących wieczorem na południowej stronie nieba ...”. A. Novotný – Biblický slovník, I, Praha 1992, s. 231 – pisze, iż jest to prawdopodobnie Wielki Wóz. Dawni polscy tłumacze Biblii różnie to miejsce oddają, np. Leopolda ma: „wnętrzości od Południa”, a Budny, tłumaczący z hebrajskiego: „gwiazdy południowe”). Zob. **JĄDRO.**

JĘDZA – 1) ‘czarownica’ yądza *saga vel sagana, mulier i. ingeniosa, divinatric, incantatrix, venefica* S 135; – 2) ‘upiór, wampir’ yądza *lamia* (bibl.) R r₂. Zob. **CZAROWNICA.**

JĘTY ‘uwięziony’ *detentus* yąthy, wsadzony *in domo discipline* R i₇ (md). Zob. **JAĆ, JĘCSTWO, UJĘTY, WYJĘTY.**

JĘZYCZEK – 1) ‘mały język’ yąziczek *lingula i. parva lingua* R r₈; – 2) bot. pszy yąziczek *cynoglossa, quedam herba* R g₄.

JĘZYCZNY ‘gadatliwy’ yąziczny *linguax i. multum loquax, assidue loquens* R r₈; yąziczny *linguosus sc. loquax* (sv. *lingua*) R r₈.

JĘZYK bot. barany yązik *arnaglossa ... est herba quedam, sc. agnilingua ... Eadem a Romanis dr plantago* R c₈; volovy yązik *buglossa est herba quasi bovis lingua* R e₄.

[**JI, JA, JE** (zaimek) – tak Erz; zob. **ON**].

JIĆ ‘iść’ przodkyem gycz *antegradior, -i i. ante ire* R M₃v; zdvora gydą (1. sing. praesentis) *foris venio* R X₆ (ml; av. *foris*); descz gidzye *pluit* R S₁ (mp; av. *pluo, -ere*). Zob. **IŚĆ, JIĄCY.**

JIDĄCY 'idący, ruchomy – tu o majątku' gymyenyne *vel* dobro gydące, rushayące *bona mobilia* R e₂v (md) (por. Cervus); dawnoszcz trzech lyath gydącego gymyenyne *usucapio est acquisitio dominii utilis directa rei aliene per continuationem possessionis temporis lege diffiniti i. per spacium temporis a lege diffinitum* R L₅; Dawnoszcz trzech lyath gydącego gymyenyne *usucapio* R X₂ (ml; av. *usucapio, -ere*) (por. Cervus). Zob. **IŚĆ, JIĆ, STOJĄCY**.

JIGIELNIK 'wytwórca igiel' gygyelnyk *acufex* S 4v i R a₈ (mg). Zob. **JIGIELKA, JIGŁA**.

JIGIELKA 'igielka' gygyelka *acuncula* R a₈ (mp). Zob. **JIGŁA**.

JIGIERNY 'służący do gry' Carty gygyerne *carte lusorie* R f₄ (md) (por. ygyerne *carti* S 23v). Zob. **IGIERNY, JIGRAĆ**.

JIGŁA 'igła' *gigla acus est instrumentum suendi ... Item acus dr porta in Hieruzalem* (bibl.) R a₈; czo barvamy przesshywa abo gyglą *plumarius* R A₄; pyorem abo gyglą vysshivacz abo barvamy przesshyvacz *plumo, -are* R S₁. Zob. **JIGIELKA, MIEDZIANKA**.

JIGRAĆ 'igrać, grać' gdy costhkamy myecze abo *gigra tesseratus ludus* R J₁v (ml). Zob. **GRACZ, IGIERNY, JIGIERNY, NAJIGRAĆ**.

JIGRANIE 'igranie, gra, zabawa' gygranye *pyłą speromachia* R G₃v (mg). Zob. **IGIERNY, JIGIERNY**.

JKRA 'ikra' *gykra poligranum i. ova piscium* S 118; *gykra poligrana i. ova piscium* R A₄v (md); *Gykra ova piscium, poligrana idem* R y₁ (mp).

JIL 'ił, błoto' *gyl limus terre, Gen. (bibl.)* S 82v; Skrzechs (? – końcowe „długie s” to może kreska oddzielająca wyraz) *salabra i. fractura et asperitas viarum. Salebra i. locus lutosus vel molle lutum in via gyl. Salebrosus, asper, durus, amarus, lutosus* S 135v; *gyl, Skrzech salabra i. fractura et asperitas viarum ... vel salebra {per quam oportet salire}, locus lutosus vel molle lutum in via ... Inde salebrosus i. asper, durus, amarus vel lutosus* (wyraz „Skrzech” jest, być może, połączony kreską z innym dopiskiem BB: *salaces cibi, qui venerem excitant*) R D₆. Zob. **BŁOTO, MUŁ**.

JIŁOWATY 'pełen iłu, błota' blotny, Mulovati, gylovaty {*ut terra*} *limosus* R r₈; *gilovata, Mulovata, Blothna limus, terra humida et cenosa* R r₈; *gylovata* ('ziemia') *glis i. terra argillosa, tenax* S 65v; *gylovata* ('ziemia') *glis, glitis, terra argyllosa. Unde: glis animal, glis terra tenax, glis lapa vocatur* (sv. *glis, gliris*) R n₈v; *gylovata zyemya cipsum* S 28 i R g₄ (mp) (por. Mu28, s. 22: *Cypsum*, Weys erd oder gypsz, Gyłowáta zyemyá); *gylovata* ('ziemia') *tenax terra* R H₆v (md). Zob. **BŁOTNY, MUŁOWATY**.

[JIMAĆ] zob. **POJIMAĆ**.

JIMIENIE 'posiadanie; majątek' gymyeny, possyączyeny *possessio* R A₆v; gymyeny *vel* dobro gydące, rushayące *bona mobilia* R e₂v (md) (por. Cervus); gymyeny, Bithnosc *substantia i. materia, soliditas rei, facultas bonorum* R L₅ (mp; av. *usufructuarius*); *substantia* Stworzenie *Gen. de diluvio*, pylon, Bythnosc, gysnosc *vel facultas bonorum* gymyeny, *fides est substantia* załad (bibl.) R H₂ (mg); dawnosc trzech lyath gydącego gymyeny *usucapio est acquisitio dominii utilis directa rei aliene per continuationem possessionis temporis lege diffiniti i. per spacium temporis a lege diffinitum* R L₅; dawnosc trzech lyath gydącego gymyeny *usucapio* R X₂ (ml; av. *usucapio, -ere*) (por. Cervus); dostąpicz gymyeny *possidere civiliter* (sv. *possideo, -ere*) R S₁v; posyączyeny, dostąpyeny gymyeny *possessio* S 120; dostąpyeny gymyeny, dzyerzeny *possessio* R A₆v (ml); naprawyeny gymyeny dobrovolny danego *emphiteosis i. melioracio et quasi in fide posicio ..., i. melioracionis contractus et consistit hodie in rebus soli fertilibus* S 48; *emphyteosis i. melioratio sive contractus meliorationis. Unde cum quis dat agrum alicui ut excolat et melioret illum, iste dat agrum in emphyteosim* {naprawyeny gymyeny *aut agri sterilis*} R k₈; zavyesch (!) dobro abo gymyeny komv *obligare bona alicuius* S 99v; zavyesch dobro abo gymyeny komv, obvyazacz na danye abo zaplaczony *obligo, -are* R x₄ (md; av. *obligatio*); *obligo, -are* zavyessicz dobro abo gymyeny komv, Zapissacz dług, obvyazacz *ad aliquem dandum aut solvendum* R R₂ (md); dzyerzecz gymyeny *possideo, -ere* R S₁v; wstąpicz wgymyeny, w dobro *succedere in bonis* S 236v; poscigacz, czas rozdzyelicz, namyastkyem bicz, wgymyeny wstąpicz *succedo, -ere* R T₈v; wstąpyeny wgymyeny *succesio* R H₂v (md); wstąpyeny wgymyeny *succesio in bonis vel in hereditate aut in possessione* R H₂v (md); *actio civilis est qua agitur ut probato crimine quis ab administratione ammoveatur vel punitur in rerum substantia* wgymyenyv (Erz bł. „wczynenyv” – ‘w czynieniu’) S 4 (sv. *actio civilis*, u Erz bł.: „in actu sv. actualis”). Zob. **DOBRO**.

JIMIĘ ‘imię’ – 1) ‘nazwa, imię’ gymyą slavanthne *frenum tributi* (znaczenie niejasne – *frenum tributi* to dosłownie ‘ciężar podatku; poradlnie’, por. Słsr sv. *Frenum*) R n₂v; yedna rzecz maiącza gymyą *persona in divinis est intellectualis nature seu rationalis creature persona* osobna *persona, incommunicabilis essentia i. que non potest coniungi, sic Pater est persona in una essentia, sic Filius est una persona in essentia, sic est Spiritus*

Sanctus, i. persona una S 112; yedna rzecz mayacza gymyą i. osobna persona *persona in divinis* R z₅v (md); postacz, rzecz nyemyenyona gymyenyem *hipostasis Grece, persona Latine, ut in divinis sunt tres hipostases ... Item dr substantia intellecta sine forma sc. primordialis materia, que habet substare omnibus accidentibus et in se omnia accidentia recipit nullo tamen informatur* S 69v; Rzecz nyemyenyona gymyenyem *hypostasis i. substantia intellecta sine forma ... {hipostasis Grece, persona Latine}* Unde potest dici, quod tres persone sunt in divinis vel hypostases i. tres subsistentes {personae sc. Pater et Filius et Spiritus Sanctus} R o₆; gymyenyem mego pana nomine mei *principalis* R x₂ (mg); gymyenyem mego pana nomine mei *principalis* R R₁v (mg; av. *nomino, -are*) (por. Cervus); – 2) gram. *figura composita in grammatica nominum* Slozone vyobrazenie gymyon *ut indecens nyesslussy, impotens nyemoczny* R N₂ (mp; av. *compono, -ere*). Zob. IMIENIAK, IMIĘ.

JINACZEJ 'inaczej' *si quo minus sunt due partes i. si non esset nycz nye gynaczey vel si non dixissem vobis* By bilo gynaczey, powyedyzjal bich vam (bibl.) R Y₃ (mp; av. *quo minus*); Bycz bylo gynaczey, powyedyzjal bich vam *vel i. si non dixissem vobis vel i. si in aliquo minus* (bibl.) R Y₄v (mg; av. *si quo minus ..., dixissem vobis*). Zob. INACZEJ.

JINAK 'inak, inaczej' nye gynak *quo minus ... quominus i. aliter non pro una dictione sumens* R Y₃.

[JINOCHODNIK] zob. JUNOCHODNIK.

[JIRCHA 'ircha' – tak Erz; zob. JIRZCHA].

JIRSZANY 'zrobiony z irchy' myeshek gyrshany *pasceolus* R y₆ (md). Zob. JIRZCHA.

JIRZCHA 'ircha, cienka skóra, zamsz' Lyesz, gyrzcha (Erz bł. „gyrcha”), zamsh, zamsz *aluta, pellis artificiose et curiose candidata* S 8; gyrzcha, lyeszh *aluta* R b₅v. Zob. JIRSZANY, LESZ, ZAMSZ.

[JIRZEĆ 'irzeć, źrzeć' – „jirzące somnienie” *scrupulosa conscientia*, tak Erz, bł.; zob. GRYZĄCY].

JIRZENICA 'żrenica' gyrzenycza *pupilla i. medium punctum oculi, in quo est vis videndi* S 126v (por. Srzenycza R C₁).

JIRZMO 'jarzmo' Sprzazmo (!), gyrzmo *iugum ... dr illud lignum, quo boves iuguntur* S 77v; gyrzmo, Sprzazmo *iugum* R q₅.

JIRZYK zool. 'jerzyk, odmiana jaskółki' girzyk *cipsellus, apodes* RN IIIv; gyrzykovye *cipselli, avicule quedam* S 28 (por. Mu28, s. 86); gyrzykovye *apodes seu cipselli* RN IIIv.

JISNOŚĆ filoz. 'istota, byt' *substantia* Stworzenie *Gen. de diluvio*, pylon, Bythnoszcz, gysnoszcz *vel facultas bonorum* gymyeny, *fides est substantia* zaclad (bibl.) R H₂ (mg); yedney gysnoscy, bithnoscy *consubstantialis*, *eiusdem substantie, sicut Pater et Filius sunt* R H₂ (mg; av. *substantia*). Zob. **BYTNOŚĆ**, **ISNOŚĆ**, **JISTNOŚĆ**.

JISTNIE 'pewnie' gysthnye, pewnye *certitudinaliter* S 242; gystnye doznacz *vel i. doswyathczicz*, pokusicz, doznacz *experior-iri* (bibl.) R O₆v.

JISTNOŚĆ filoz. 'istota, byt' *essencia* gysthnoszcz, *substantia idem* Bythnoszcz S 52; gysthnoszcz *essentia* R l₄; gysthnoszcz, bithnoszcz *essencia divina* SN Iv. Zob. **ISNOŚĆ**, **JISNOŚĆ**.

JISTNY 'istotny, pewny, prawdziwy' Spolnoszobny *consubstantialis i. eiusdem substantie. Unde Filius Dei dr consubstantialis Patri, quia est unius et eiusdem substantie et nature secum i. cum Patre* gystny, Spolny R h₄; gystna prawda *conclusio* S 33; gysthna prawda, Skonczenye, Postanovyeny, zamknyona *moa conclusio* R h₂v (ml); *impersonalis <modus>* Crom person, *impersonale verbum* czo zadną a gysthną personą vkażyve *modus verbi impersonalis, verte econtra tres cartas* RN (k.tyt.); *modus verbi impersonalis* Crom person, czo zadną a gysthną personą vkażyve RN (wykl. przednia); gystne doznanye *experimentum* S 54v; vgiscyeny, gysthne doznanye *experimentum, experientia, certitudo* R m₁ (md); skuteczne nabozenstwo, gysthne, ktore iest tenrasz *actualis devocio* R a₈ (md). Zob. **ISTNY**, **JISTY**.

JISTY 'istotny, prawdziwy' rzecz wymowna *vel* prosta (w oryg. wyraz przekreślony), gysta *suppositum* S 154; rzecz wymowna abo gysta *suppositum* R H₄ (md); rzecz myanowana abo gysta *suppositum* R H₄ (mp). Zob. **ISTNY**, **JISTNY**, **NIEJISTY**, **ZAJISTE**.

JISZNIK (?) zob. **GISZNIK**.

[**JIŚCIC**] zob. **UJIŚCIC**, **WYJIŚCIC SIĘ**.

JIŚCIE 'iście, prawdziwie, pewnie' gyscy *atqui i. certe* R X₃v. Zob. **NIEJIŚCIE**.

JIŚCIEC praw. 'iściec' – 1) 'powód w sprawie sądowej' *powod actor i. defensor, patronus, causidicus, advocatus, factor, ductor, curator vel dr ille, qui agit et pulsat alium, rem aliquam ab ipso petens in iudicio* gyscyecz S 4; – 2) 'wierzyciel lub dłużnik' *dłużnyk, gisycycz creditor* R i₁. Zob. **POŻYCZACZ**, **SPRAWCA**.

JIŚCIZNA 'kapitał; wierzytelność, pożyczka' giscizna *sors* (sv. *usura*) S 174; gysczna *credutum* R i₁ (mg). Zob. **DŁUG**, **LICHWA**.

[**JIŚĆ**] zob. **IŚĆ**, **JIĆ**.

JIWA bot. 'wierzba iwa' gyva *ilex* S 72; Gyva *ilex* R p₄. Zob. **IWA**, **IWINA**.

JIZDBA 'pomieszczenie, np. łaźnia' yszba (w oryg. wyraz przekreślony), gyszdba *hipocaustum i. vaporarium seu stuba* S 69v (por. Mu28, s. 135: *Vaporarium*, eyn stuba, Yzba, *Hypocaustum idem*). Zob. **IZBA**, **IZDBA**.

JIŻNIK (?) zob. **GISZNIK**.

JORDAN 'rzeka' wsitek powyath okolo iordana *omnis regio circa Iordanem* (bibl.) S 68v (av. *Hierosolima*); wszytek powyath okolo Jordany *omnis regio circa Jordanem* (bibl.) R o₅ (md; av. *Hierosolima*).

[**JRZEC**] zob. **JIRZENICA**, **OBEJRZEC**, **PRZEJRZEC**, **WYJRZEC**.

JUCHA 'zupa, polewka' Ivcha *ius* S 78 (por. Mu28, s. 159: *Ius*, Eyn supp, Jucha); Jvcha, zuffka (w oryg. wyraz przekreślony), poleveczka *iusz, iutis* (! – por. *Vocabularius* J. Reuchlina, sv. *Ius ... ius, iutis per t pro aqua vel brodio. Unde ius iutis mando, ius iuris in agmine parando) dr cibus liquidus ex vitellis ovorum, croco et cinamono. Brodium pinguium carniū* R q₅v (md). Zob. **DROBIUNKA**, **FARMUSZKA**, **JUSZKA**, **PODLEWA**, **POLEWKA**.

JUCHERLANDSKI (geogr. – o części ziem niemieckich, zapewne dzis. Julich w Westfalii) zyemya Jvcherlandska *Iulia* R q₅ (mp) (por. Mu28, s. 32: *Iulia*, Julcherland, Zyemya iucherlandska).

JULIAK 'mieszkaniec Julii – zapewne dzis. Julich w Niemczech' Jvlyak *Iulianus* R q₅ (mp) (por. Mu28, s. 32: *Iulius*, Ein iulcher, Juliak).

JUNIEC 'cielę' Jvnyecz, Jalovicza, Cyelya *vitulus* R L₂v; Jvnyecz *iuvencus i. bos novellus* R q₆v. Zob. **CIELEC**.

JUNOCHODNIK 'koń inochodnik' Jvnochodnyk *ambulator* S 8v (av. *ambulus*); *ambulus i. velox {cursor vel Jvnochodnyk}* R b₆v; Jvnochodnyk *badius dr equus, quem antiqui vadium dicebant ..., quia fortius vadit inter cetera animalia* R d₅v; drabarz, Jvnochodnyk *gradarius i. palefredus equus, mollis incessus* S 65v; drabarz, Jvnochodnyk *gradarius i. palefredus ... equus mollis incessus sine succussatura innitens et incedens* R o₁; Jvnochodnyk *palefredus, genus equi i. mannus vel gradarius, et dr a passu leni et freno* S 105v; Bachmat, Jvnochodnyk *palefredus est genus equi* R y₂; *mannus i. palefredus {asturco, equus gradarius Jvnochodnyk}* R s₆; Jvnochodnyk *tolutarius equus i. asturco, mollior* (?), *constans, gradarius* R J₅ (md). Zob. **HORZ**, **HYNSZT**, **KOŃ**.

JUNOSZA 'młodzieniec' Jvnoszha *adolescens, qui est infra XXX annos* S 5 (por. młodziencyk R b₁). Zob. **MŁODZIENČZYK**.

JUSTRZENKA zob. **JUTRZENKA**.

JUSZKA 'zupa, polewka' Ivszka, zuffka *iusculum* S 77v; ffarmvška, Jvszhka, zvffka *iuscum, iusculum est ... cibus liquidus i. pulpamentum seu pulmentum minutatim concisum* R q₆ (mg; av. *ius, iutis*). Zob. **DROBIUNKA, FAMUŁKA, JUCHA, PODLEWA, POLEWKA**.

[**JUTRO**] zob. **POJUTRO, ZAJUTRA, ZAJUTREK**.

JUTRZEJSZY yvtrzeyszi, zayvtrek *crastinus* S 36v. Zob. **POJUTRZEJSZY, ZAJUTRZEJSZY**.

JUTRZENKA 'Wenus; zorza poranna' Jvstrzenka (!) *Lucifer, stella matutina* S 84 (por. Mu28, s. 5: *Lucifer, Morgenstern, Justrenká* (!)); Jvtrzenka *Lucifer* R s₂v; zwyerzacza gwyazda *vesper, vespere apparens, sed que in mane dr Lucifer* Jvtrzenka, *hesperus* R K₅v (mg). Zob. **BRZEŻENIE, JUTRZNIA, ŚWITANIE, WZORZA, ZAJUTREK, ZARANIE**.

JUTRZNIA 'modlitwy przed wschodem Słońca' Jvtrznia *matutinum officium i. nocturnum* R t₂ (mp).

JUTRZNIEJSZY 'poranny – tu o czuwaniu' Czvcye yvtrznyeyshe *matutina vigilia* R t₂ (mp). Zob. **ZARANNY**.

JUŻ Juss przeto *nunc ergo* S 246v; Jvsz przetho *nunc ergo* R X₈v (mh; av. *nunquam*); Jvsz iest vyczor *vesperat* R K₅v (md; av. *vesper*); Jvszh nyebądzysz vyączy wthym vrządzye *iam non poteris ultra villicare* (bibl.) S 170 (av. *villicus*); Jvsz nyebądzysz vyączy wtym vrządzye *iam non poteris ultra villicare* (bibl.) R L₁ (md; av. *villicus*); Juszh nye bądzysz vyączy wtym vrządzye *iam enim non poteris villicare* (bibl.; sv. *villico, -are*) R X₁.

JUŻYNA 'podwieczorek' Jvzyna, podvyeczorek *merenda i. cibus, qui ante nonam vel in nona sumitur vel antecenia dr, quia post meridiem ante cenam datur ut panis cum caseo, merendula* S 89v; Jvzyna, podvyeczorkovanye *merenda* R t₄v (por. Mu28, s. 159: *Merenda*, eyn obentbrot, Jużyna, *Antecoenium idem*; por. też Cervus: *Merenda est cibus qui sumitur ante coenam* Jużyna). Zob. **OBIAD, PRZEDWIECZOREK, ŚNIADANIE**.

K

KABAT – 1) ‘kaftan’ Cabath *iopula* S 77; Cabath *ioppula* R q₃ (md); – 2) ‘część ubioru rycerza’ Szhuba, Cabath *diplois i. duplex vestis militaris* S 42v; dwoysta suknya (w oryg. oba wyrazy przekreślone), Shuba, Cabath riczersky, Sovyty płaszcz *diplois, duplex vestis ... et est vestis militaris* R k₁; *thorax eciam dr lorica et proprie illa que extenditur, que thoracem hominis defendat vel torax* Cabath (bibl.) S 159; plach *vel i. Cabath torax* (bibl.) S 160v; pod zbroją plach *vel Cabath thorax ..., lorica* (bibl.) R J₃.

KACHEL ‘kafel’ Garnczarz czo kachlye vybyyya abo ryye *plastes* R A₃.

KACHLOWY ‘kaflowy’ cachlyovy pyecz *forax i. clibanus* S 60. Zob. CZOPUCH, KOTŁOWY, WAPIENNY.

KACZCZANY ‘kaczy, przeznaczony dla kaczek’ kaczczany chlyew *hesotrophion* (! – Erz poprawia na „*nesotrophion*”) S 68; Caczczany chlew *hesotrophion* (!) R o₄v (ml) (por. Mu28, s. 84: *Nesotrophion*, entenstal, Kácczány chlyw). Zob. KACZORNIK, KACZY.

KACZKA zool. kaczka *anata* R b₈ (md; av. *anas*); Caczka *aneta, avis quedam aquatica* R b₈v; Caczka *anata vel aneta* RN IIIv; Caczka, qua, qua, qua *qualia est quedam avis et dr a qualis vel dr qualia a voce quam facit sc. quaquera {i. anata}* R C₂. Zob. KACZOSZKA, KWA, KWA.

KACZOR zool. kaczor *anetarius* S 9v i R b₈v; kaczor *anas* R b₈; kaczor *anas, anetarius* RN IIIv.

KACZORNIK ‘pomieszczenie dla kaczek’ kaczy chlew, Caczornyk *nosotrophium* S 98v; Caczy chlew, Caczornyk *nosotrophium* R x₂ (mg) (por. Mym28, k. 30v i Mym41, k. 31v: *Nosotrophium ...*, kaczorNIK); caczornyk *nesotrophion* S 97v; Caczornyk, Caczy chlew *nesotrophion* R v₆v (ml) (por. Mu28, s. 134: *Nesotrophion*, eyn entstal, Kaczornik). Zob. KACZCZANY, KLATKA, KOCIEC.

KACZOSZKA ‘kaczuszka’ Caczoszka *anaticula* RN IIIv. Zob. KACZKA.

KACZY ‘tu – przeznaczony dla kaczek’ kaczy chlew, Caczornyk *nosotrophium* S 98v; Caczy chlew, Caczornyk *nosotrophium* R x₂ (mg) (por. Mym28, k. 30v i Mym41, k. 31v); Caczornyk, Caczy chlew *nesotrophion* R v₆v (ml) (por. Mu28, s. 134; w Mym28, k. 25v – hasło *Nesotrophium ...*, Kaczy chlew); gąssye abo kacze nogy *palmipedes* R y₃ (mg). Zob. KACZCZANY, KACZORNIK, KOCIEC.

KADUK 'epilepsja' Caduc, Rzvczawka *epilensia est quedam passio sic dicta, quia mentem apprehendens pariter et corpus possideat. Greci enim apprehensionem epileptiam vocant. Hec passio dr caduca et alias lunatio et morbus comitialis* R l₂. Zob. NIEMOC, RZUCAJĄCY.

KADZENIE Cadzenye, Obyata, vonya, Cadzydlo *incensum i. thus vel dr holocaustum* (bibl.) R p₅v.

[KADZIĆ] zob. ZAKADZIĆ.

KADZIDLNIK – 1) 'naczynie do kadzenia, kadzielnica' kadzydlnyk *thuribulum, vas ad turificandum aptum* S 159; Cadzydlnyk *thuricremulum i. incensarium, quia in eo crematur thus* R J₃; – 2) bot. Cadzidlnek *mellissa, herba* S 88v.

KADZIDLNY 'służący do okadzania' Cadzydlnie rzeczy *thimiamata* R J₃ (mg).

KADZIDŁO Cadzenye, Obyata, vonya, Cadzydlo *incensum i. thus vel dr holocaustum* (bibl.) R p₅v.

KADZIDŁOWY bot. Cadzidlove drzevo *libanotis* S 81v (por. Mu28, s. 111).

KADŹ Cadz vel vyadro *cadus i. vas seu barile vinarium aut olei* S 21; vynna *ffassa vel Cadz dolium* S 45; Cadz, *ffassa, Cloda, hachtyl doliarium* R k₂v (mp; av. *dolium*). Zob. DZBAN, KUFA, PRZEKADEK.

[KAFEL, KAFLOWY] zob. KACHEL, KACHLOWY.

KAGANIEC 'lampa' caganyecz *lampas vel lampada dr lucerna de vitro, in qua oleum ponitur in ecclesia ad illuminandum* S 79; Lampa, Caganyecz *lampas* R r₂; kaganyecz *lucerna, lucernula* S 84; Caganyecz *lucernarium* R s₂ (mp; av. *lucerna*); kaganyecz *lucibulum* S 84; Caganyecz *lucibulum* R s₂ (mp). Zob. ŚWIETNICA.

KAJNICA (?) zob. TAJNICA.

[KAKIE] zob. NIKAKIE.

KALANDR zool. Calandr *calandrius, avis alba* (bibl.) RN IIIv.

KALETA 'trzos, woreczek' trzossz, caleta *marsupium i. sacculus pecunie, bursa, marsupon grece* S 87; vaczek, trzossz, Caletta *marsupium* R t₁; Trzossz *crumena, saccus, marsupium quod et cruma dr {Caletta vel pecunia}* R i₂; Calyeta *tascha* S 155v; Calyetha *tasca* R H₅v (md); Caleta *mantica* R z₄v (ml; av. *pera i. sacculus, qui tasca vulgo dr ... item pera sportella, sacculus pastoralis i. mantica*). Zob. MIESZEK, TASZKA, WACEK.

KALETNIK Caletthnyk *crumenarius i. marsupiarus, locularius* S 37v; Caletthnyk *crumenarius* R i₂ (mp); Caletthnyk *marsupiarus, crumenarius*

idem S 87; *Calethnyk marsupiaris, locularius, crumenarius* R t₁ (mp) (por. Mu28, s. 184).

KAL 'nieczystości, błoto' *Cal, Blotho volutabrum* R L₄. Zob. **ZAKAŁ, ZMAZA**.

KALAMARZ *Calamarz calamarium* S 21; *Calamarz, mala tablyczka pugillar et hoc pugillare et hic pugillaris in eodem sensu sc. penna vel cornu vel tabula manualis* (sv. *pugillus*) R B_{8v}.

KALDUN 'brzuch, wnętrzności, żołądek' *kaldvn extum i. intestinum* S 55; *Caldvn extum, intestinum* R m_{1v} (mg). Zob. **WNĘTRZE**.

KALUŻA *kalvza lacuna* R r_{1v}; *kaluza, moczydło, bagno, moczydło vel vythok palus, terra viscosa vel aqua fetens* (Erz bł. „ferens”) S 106; *palus Blotho, Calvza, Bagno, Bloczyzna vel aqua fetens Moczydło, vythok* R y₃ (md). Zob. **JIL**.

KALUŻOWATY 'bagnisty, pełen kałuż' *kaluzovati paludosus, palustris* (sv. *palus*) S 106 (por. Mu28, s. 22). Zob. **BŁOTNY, JIŁOWATY, MUŁOWATY**.

KAMIENICA 'kamieniołom, miejsce obróbki kamienia' *Camyenycza, Shluffarnya lapicedina, locus vel domus, ubi lapides ceduntur, quod et lapicidina dr* R r_{2v}. Zob. **SZLUFARNIA**.

KAMIENISTY *kamyenysty saxeus* S 137v (por. *Camyenny* R E₃ (md)); *Camyenysta droga, ostra scrupulosa via* S 140v; *ostra a camyenysta ('droga') scrupulosa via* R E_{5v} (ml); *Camyenysta a ostra droga scrupulosa via* R E_{5v} (md) (por. Mu28, s. 123). Zob. **KAMIENNY, OPOCZNY, OPOCZYSTY**.

KAMIENNIK 'kamieniarz' *Camyennyk lapicida* S 79v; *Camyennyk lapicida i. lapidis cesor* R r_{2v} (por. Mu28, s. 183). Zob. **ŁOMCA, RZEZIKAMIENNIK**.

KAMIENNY *Camyenny saxeus* R E₃ (md) (por. *kamyenysty* S 137v); *Camyenna ('droga') saxeia via* R E₃ (md; av. *saxeus*). Zob. **KAMIENISTY, OPOCZNY, OPOCZYSTY**.

KAMIEŃ – 1) 'skała, odłam skalny' *calx* *vapno, cesura lapidum, congregacio lapidum minutorum* *Camyen cyoszany* (sv. *cementum*) S 25v; *Mlynsky kamyen mola dr lapis latus et rotundus, in quo molitur et acuitur ferrum* R t₈; *Lomczy kamyenya lapidarii, qui ex terra lapides effodiunt* R r_{2v} (ml); *Barczące kamyenye lapides torrentis fluvii, in quo erant isti lapides, vel torrentes, i. circa caput S. Stephani cum sonitu se volventes et vertentes* R J_{5v} (md; av. *torrens*); *cyossacz, lupacz kamyenye lapido, -are*

R Q_{3v}; rzazacz (Erz: „rzazarz”), Snyczarz czo obrazy abo Camyeny rzeze *sculptor* S 140v (por. Mu28, s. 182); – 2) ‘szlachetny minerał, klejnot’ z drogyego camyeny *gemmarium opus* R n₆ (mp); pass abo vyenyecz drogym oszadzony kamyenem *strophium, cingulum, zona aurea cum gemmis* S 151v (por. Mu28, s. 156); – 3) ‘choroba – kamica: kamień nerkowy itp.’ pyaseczny kamyen *lithiasis i. calculus, morbus* S 83; Camyen pyaseczny, Sirzpańczy *lithiasis i. calculus* R s₁ (mg); – 4) ‘odważnik, jednostka wagi’ Camyen pyeprzv *lapis in ponderibus continet 24 libras* R r_{2v} (ml); *talentum* kamyen, *apud Romanos est pondus LXXII librarum i. fvntow* S 155 (por. Mu28, s. 194). Zob. **KAMYSZEK, RZEZAWKA, RZEZIKAMIENNIK, SIROTKA, WAJNSZTAN, ZAKAMIAŁY, ZŁOMIKAMIEŃ, ŻARNY.**

KAMYSZEK drobny kamyszek a ostri, kolyący *scrupulus ..., lapillus, qui in calceo latens pedem ledit* S 140v (por. Mu28, s. 123).

KANCLERZ ‘pisarz, urzędnik’ Canczlyerz *ab epistolis, a libellis, a rationibus cancelarius, qui preest epistolis et libellis et rationibus supplicibus* RN (wykl. przednia); Canczlyerz, mądry pyssarz *scriba* R E_{5v}. Zob. **DOKTOR, JAWNY, MISTRZ.**

KANI (przym. od „kania” ‘ptak’ – tu o szerokim kobiecym nakryciu głowy, czapce) płaszyk *amiculum {vel dr mitra lata mulierum}* Canya} R b₇.

KANIA zool. Canya *buteus, buteo, boterirus (?) vel milvus* RN IIIv; Canya *milvus est avis rapacissima* R t_{6v}; kanya *milvus, milvius* RN IV.

KANONIJA ‘godność, stanowisko i dochody kanonika’ *canonia canonicatus* S 22 (por. Mu28, s. 172); *prebenda est ius percipiendi proventus in ecclesia collegiata ex actione proveniens {et fructus dr Canonia}* R B₁.

KANPUST (lub **KANPUST**) ‘kwaśne, zsiadłe mleko’ *canpusth* (Erz: „sic! pro kapusta”) *bilimen* S 19v.

[**KANTOR**] zob. **PODKANTORZY.**

KAPAC *Capacz stillo,-are, guttare, stillam immittere, fundere* S 236; *stillo,-are {Capacz guttatim defundere}* R T_{7v}; gdy kapye *distillatim i. guttatim* R X_{4v}; dachova croplya *stiricidium, stilla cadens vel locus ubi stille cadunt* gdzye capye R G₆; capalicza *stillicidium dr stilla cadens vel locus ubi stille cadunt, vel locus a quo vel per quem cadunt* gdzye kapye descz, dachowka R G_{5v}. Zob. **KROPIA, PRZEKAPAC.**

KAPALICA – 1) ‘kropla deszczu’ (Erz: „kapanie z dachu, okap”) dachova croplya *vel i. Capalicza stillicidium* S 150; capalicza *stillicidium dr*

stilla cadens vel locus ubi stille cadunt, vel locus a quo vel per quem cadunt gdzie kapye descz, dachowka R G₅v; – 2) ‘serwatka’ Capalicza *ganistrum lactis* R n₅v (md). Zob. CZYSZCZAN, KROPIA, SYRWATKA.

KAPALIN ‘helm’ Capalyn *caleptra* S 21v; Capalyn, Lapka *caleptra* R e₅v; capalyn *cassis i. galea militum proprie vel helmo* S 23v; Lapka, Capalyn, przelbicza *cassis i. galea, quia caput tegit et est de ferro et est proprie militum* R f₄; Capalyn, Lapka *capullulum et capedulum et caleptra in eodem sensu sc. mitra tegens caput, que et alio nomine dr pilleus, galerus, calamatus, caliendrum, comatium. Caleptra tamen proprie dr cuphia equi* R f₂v; Capalyn, lapka, przelbycza (Erz: „przilbycza”) *galea i. capellus eneus* S 63. Zob. HELM.

KAPICA ‘kaptur; część habitu mnicha’ *apparens sine capicza* (glosa bez hasła łac.) S 208; *casula eciam i. ornat, planeta presbiteri tegens totum sicut casa* (Erz bł.: „sacerdotem”) *i. ornath vel casula* Suknya skapiczą *i. cum cuculla* S 23v; *casula eciam* Suknya skapiczą R f₄v (ml; av. *casula*). Zob. KAPICZKA, KAPTUR.

KAPICZKA ‘kapturek’ *capa dr a caput, quia est ornamentum capitis vel dr a capio, quia capit totum hominem ... Inde hoc capucium et est idem quod capa. Inde capula id est parva capa* Capiczka vel Captur R f₁v. Zob. KAPICA, KAPTUR.

KAPITULNY ‘należący do kapituły’ Capitulni abo Coscyelny plyacz *campus ecclesiasticus* S 21v; Capitulny abo coscyelny plyacz *campus ecclesiasticus* R e₆v (mg) (por. Mu28, s. 27).

KAPLERZ ‘rodzaj kołnierza; część habitu, szkaplerz’ Caplyerz *armelus ... i. vestis humeros tamquam tegens sicut scapulare monachorum* R c₇v; Caplyerz *scapulare, quedam vestis scapulas tamquam tegens* (sv. *scapula*) R E₃v. Zob. SKAPLERZ.

KAPLICA Coscyolek vel Caplicza *edicula, sacellum idem* (bibl.) S 46; *edicula, domuncula* ChyzeK, Syenyczka vel *i. sacellum* Caplicza, Coscyolek (bibl.) R k₅v (md); Caplicza *sacellum i. parvum templum* S 135; *sacellum i. capella* Caplycza z oltarzem *sacra cella templi* R D₅ (md). Zob. CHYZEK.

KAPLICZKA capliczka *sacellum* R D₅v (ml).

KAPŁAN vyesny caplan *paganus sacerdos* S 105; vyessny caplan *paganus sacerdos* R y₂ (mg) (por. Mu28, s. 26); Nayemny caplan *simonista i. sacerdos mercennarius* Nayemny caplan *vicem alicuius gerens, i. vicarius* R F₇ (mp); *commune genus* pospolythy rodzaj, y maśsky y nyevyesczy *ut hic et hec homo aut virgo aut sacerdos* yako ten y tha caplan RN (wykl.

przednia); *commune genus ut hic et hec sacerdos* yako ten y tha caplan R h₁v (md); Caplany myrzyoney modly *Priapi sacerdotes* R B₃v (md; av. *Priapus*). Zob. **DUCHOWNY, KSIĄDZ**.

KAPŁAŃSKI Godzynnyk, Vyathik caplansky *liber horarius* R r₆v (ml); zedel, Stolek, Poswyathna Comora, Caplansky dom, Skarbnycza *exedra i. cathedra, thronus, sedes, sella, suggestus. Vel ... est camera secreta vel locus thesauri ... i. absida* (bibl.) R l₆v; plyessh caplanski *clerica dr corona clericorum rasa* R g₆; Caplansky vrzand *ordo* R x₇v; zebranye caplanskye *congregacio* R h₂v (ml; av. *concilium*); godzyny caplanskye *preces horarie* S 121 i R B₁v (md). Zob. **DUCHOWNY**.

KAPŁAŃSTWO kaplanstvo *ordo eciam est unum sacramentum de septem* S 103v; zzlozicz skaplanstwa *degrado,-are est deponere de ordine* R N₆v; ('moc') caplanstwa *potestas ordinis* (sv. *iurisdicio*) S 77v; Clanyal sya, poswyacil sya na caplanstwo *iniciatus est* (bibl.) R Q₁ (mp; av. *initior,-ari*). Zob. **MOC, PAŃSTWO**.

KAPŁUN zool. 'kapłon, kastrowany kogut' Caplvn, pustolka *capo, capus* S 22v; Caplvn *capo, caprimulgus* RN IIIv; Caplvn thlusty *capus, capo, valet eciam allio bene (?) coctus* RN IV; Caplvn *gallinacius etiam dr gallus, quia vocem et formam galline exprimit. Gallinacius etiam capus vel capo dr, quia quasi gallina est* R n₅. Zob. **KUR, KURZEJA**.

KAPTUR *capa dr a caput, quia est ornamentum capitis vel dr a capio, quia capit totum hominem ... Inde hoc capucium et est idem quod capa. Inde capula id est parva capa* Capiczka vel Captur R f₁v. Zob. **KAPICA**.

KAPUSTA bot. *Capusta caulis* S 25; zyelona *capusta brassica* S 20v; odmłodky czarney *capusthy vel pąkovye cima {cime, cimata}* R g₃v; Sadzicz *capustą olero,-are i. plantare olera* R R₃. Zob. **GŁĄB, GŁOWA**.

KAPUSTKA *Capusthka, zylko olusculum* S 101v.

KAPUSTNY – 1) 'będący częścią kapusty, kapuściany' *glova capustna cauliculus* S 25; *capustna glova cauliculus* R f₅v (mg); *glova capustna cima* R g₃v (ml); – 2) 'warzywny – tu o targu' *capustny tark (!) forum ... holitorium* S 60; *Capusthny ('targ') forum olitorium* R n₁v (md) (por. Mu28, s. 28 i Mym28, k. 6). Zob. **RYNEK**.

KARA 'wóz o dwu kołach' *Cara carra i. currus, carruca, vehiculum i. biga duarum rotarum* S 23; *Cara biga dr currus duarum rotarum* S 19v; *Cara biga, que et biiuga dr vel secundum alios biges est currus duarum rotarum, a duobus equis tamen tractus* R e₁; *Cara biiuga i. biga* R e₁. Zob. **WOZ**.

KARAC' caracz, Nądzicz *affligo, -ere* S 210; karacz, nądzicz, mączicz *affligo, -ere* R M₃ (mg); karacz *vapulo, -are idem est quod verberari* R V₅v; karacz, vswarzicz *obiurgo, -are et obiurgor, -ari in eodem sensu i. contra aliquem fortiter iurgare* R R₂; *animadverto, -ere i. in animo vertere ... et ponitur quandoque pro punire* {karacz *occidere*} R M₃v; karacz, laiacz, przegarzac, potąpną rzecz movicz, podrzeznycz, vymavyacz, rozgorzicz *exprobro, -are* {accusare} {insultare} (bibl.) R O₇. Zob. **KARANY**, **SKARAC'**.

KARANIE 'wymierzanie kary; upominanie; karność' karanye *animadversio i. pena, punitio et est genus omnium penarum* R c₁v; karanye, Layanye *exprobracio* S 54v; Layanye, karanye, podrzeznyanie *exprobacio* (!), *insultacio, accusacio, vituperium* R m₁v (ml); *censura i. iudicium, vigor* {rigor}, *severitas, mensura, vindicta, potestas, sententia, decus* {ossąndzenye, karanye *iudicialis correctio, punicio, decretum, lex*} R f₇v; *sentencia, censura ecclesiastica, ut sunt litis decisio, excommunicacio, interdictio, suspensio* karanye *vel i. iudicium* sądzenye R F₃ (mg; av. *sententia*); karanye *obiurgacio, multa reprehensio* R x₃v (md); karanye *pena peccati* R z₃ (mp); *plaga i. vulnus* Rana, {verber} karanye, {flagra} dąga R A₃; Carnoscz, Caranye *disciplina dr ultrix male vite ... Non amat filium, qui eum non disciplinat vel secundum moralistas dr omnium membrorum motus ordinatus et dispositio decens in omni habitu et actione* Skladnoscz S 43; Caszn, rząnd, statek, Carnoscz, Czviczenye, Caranye, Scladnoscz *disciplina* {bonus vivendi modus, honesta conversacio} R k₁v; dostoiny karanya *reprehensibilis* S 131 (por. dostoiny skaranya R D₁ (mg)). Zob. **KAŻŃ**, **SĄDZENIE**, **SKARANIE**, **SKAZANIE**.

KARANY karany iest *vapulatus est* S 165v; karany *vapulatus* R K₂v (ml). Zob. **KARAC'**, **SKARANY**.

KARAS' zool. plocicza abo Carass *rubiculus, piscis* R D₃v (md); Carassy (Nom. sing.) *vel* plocicza *rubiculus, rumbus* RN IIIv; Carassy (Nom. sing.) *lutiga vel rumbus* RN III. Zob. **PŁOCICA**.

KARB – 1) 'nacięcie, znak' Carb *crena, vide Calepi* R i₁ (mg); Carby *crene i. incisura, signa* R i₁ (mg); – 2) 'kij, laskaznaczona nacięciami; spis, rachunek' Carb *talea* S 155 i R H₅ (mp); karb *talea, vide Calepi* R V₂ (mp; av. *taleo, -are*) (por. Mu28, s. 149: *Talea*, eyn kerbholtz, Karb).

KARBOWAĆ 'nacinąć znaki na kiju, desce' Carbovacz *taleo, -are* R V₂ (mp).

KARBOWANY 'nacinany' carbovane ('drewno lub drzewo') *taleatum lignum i. scissum* R H₅ (mp).

KARCZ – 1) ‘zarośnięte krzewami miejsce po wyciętym lesie’ *karcz vel poramba carectum est locus, ubi crescunt carices, herbe acute et dure* S 23v; *poramba, Carcz carectum est locus, ubi crescit carex rogozye* R f₃; – 2) ‘zarośla; krzak’ *Carcz ruscus, quoddam genus spinosum fruticis* R D₄; – 3) ‘ziemia uprawna, po wykarczowaniu pni’ *karcz, zyemya plugyem robyona rus i. villa, terra, ager* S 134. Zob. **KIERZNIK, NOWINA**.

KARCZMA ‘gospoda, zajazd’ *karczma meritorium, domuncula, ubi cives res suas faciunt aut vendunt vel ubi mercimonia tenentur* S 89v; *ganea i. taberna Carczma lecacitas, coquina gulosorum* R n₅v (ml); *goscynny dom {stabulum}*, *Carczma pandocium i. leccacitas vel ebrietas, taberna vel caupona (sv. pandox)* R y₃. Zob. **GOSPODA, GOŚCINIEC, ODOPOCZYNNIK**.

KARCZMARKA *carczmarka tabernaria, uxor tabernarii vel meretrix (sv. taberna)* R H₄v.

KARDYNAŁ ‘dostojnik Kościoła katolickiego’ *Cardynal pater purpuratus i. cardinalis* R y₆v (ml; av. *pater*).

KARŁOWATY *karlovaty, krāpcziiovathy gnavus* S 65v. Zob. **KARZEL, KRĄPCIOWATY, MAŻ, PIĄDŹ**.

KARMAZYN ‘czerwona tkanina jedwabna’ *Carmazyn carmasinum, genus serici delecta<bi>lis* S 23v; *Carmasyn carmasinum, sericum delectabile* R f₃v (ml).

KARMIA ‘pokarm, pożywienie’ *Carmya nutrimentum* S 99; *Carmya, Zywnosc nutrimentum* R x₃v (ml); *karmya, Wszhelka potrava ku clyebv (!) vel yedny dar obsonium ..., parvus cibus et delicatus, ... quod alicui mittitur causa honoris* S 100; *potrava, Carmya, yedny dar obsonium* R x₄; *Carmya pulmentum* S 126; *pulmentum myakka carmya abo potrava vel cibus delicatus et suavis ex farina et aqua confectus ut torta, companaticum idem* R B₈v (md); *Myakka karmya, potrava pulmentarium i. pulmentum vel dr quilibet cibus preter panem* S 126v; *zezwana karmya mansum* R s₆ (mp). Zob. **JEDNY, KUCHENNY, POKARM, ZEŻWANY, ŻYWNOŚĆ**.

KARMIĆ *zyvicz, Carmycz nutrico,-are i. nutrire* R R₁v; *karmycz, vthuczicz sagino,-are i. impinguare, crassum facere, nutrire* R T₃; *sustentor,-ari i. nutrire zyvicz, karmycz reficere, cibare vel podeprzec, zatrzymacz expectare, manu tenere znossicz, odchovacz, Roscyagnancz (!)* R V₂ (mp). Zob. **UTUCZYĆ**.

KARMNIK ‘chlew’ *karmnyk hara, stabulum porcorum* S 67; *Carmnyk, Chlyew, Barlog hara* R o₂v; *karmnyk saginare* S 135; *Carmnyk saginare* R D₅v (md). Zob. **KLATKA, KOCIEC, ZAMKNIEC**.

KARNOŚĆ 'dyscyplina, posłuszeństwo' Carnoscz, Caranye *disciplina dr ultrix male vite ... Non amat filium, qui eum non disciplinat vel secundum moralistas dr omnium membrorum motus ordinatus et dispositio decens in omni habitu et actione* Skladnoscz S 43; Caszn, rzand, statek, Carnoscz, Czviczenye, Caranye, Scladnoscz *disciplina {bonus vivendi modus, honesta conversacio}* R k₁v; rzand, statek, obiczaynoscz, Carnoscz *disciplina* (głosa w tekście łac. *De diversitate fratrum religiosorum*) S 195. Zob. **KAŻŃ**.

[**KARNY**] zob. **NIEKARNY**.

KARP zool. karp *carpio, piscis notus* S 23v; Carp *carpa, carabus, carpia, callodolus, carpedo, capito* (? – ostatnia litera niewyraźna) RN III.

KARTA – 1) 'arkusz papieru; bibuła; dokument' Morsky list *vel* papyr, Carta (? – może wyraz łac.) *papyrus, quedam herba vel genus iunci ... Dr etiam hec papyrus charta bombicinata* R y₄; *maculterium* i. polythvra, Carta R s₄ (mp); zapysz, napyssz, Carta (? – może wyraz łac.) *cautio ... est generale nomen omnium securitatum, quotiens quis securus redditur de eo quod sibi promittitur. Et dividitur in infrascriptas species, quia cautionum alia est hypothecaria vel chirographica, sc. quando inter aliquos intervenit hypotheca vel chirographum, et possunt dici satisfationes* R f₆; – 2) 'stronica książki' ksyąsshky Carta *pagella* i. *parva pagina* (bibl.) R y₂ (por. carthka ksyąg S 105v); – 3) 'karta do gry' ygyerne carti *carte lusorie* S 23v; Carty gygyerne *carte lusorie* R f₄ (md). Zob. **IGIERNY, JIGIERNY, POLITURA, POLKARTEK**.

KARTKA *pagella* i. carthka ksyąg i. *parva pagina, sc. pars foliorum librorum* (bibl.) S 105v (por. ksyąsshky Carta R y₂).

KARZEŁ Carzel *pomilio, homo parve stature* R A₅ (mp); Carzel *stilpon. Stilpones* i. *gnavi homines, parvi* R G₅v (md); Carzel *nanus, homo statura pusillus* S 96; Carzel *nanus, gnavus, statura pusillus, pumilio* R v₄ (mg) (por. Mu28, s. 65); karzel *navus* (!) (Erz: „narus”) *ut a narus* S 96v. Zob. **KARŁOWATY, KRĄPCIOWATY, MAŻ, PIĄDŻ**.

KASTANOWY 'kasztanowy' lupyna *vyrschnya* a ostra *castanova echinatus calix dr putamen superius castanee* S 45v; lupyna *vyrzchnya* a ostra *Castanova echinus, tegmen spinosum, quo servant castanee, ricium idem. Echinatus calix* i. *putamen castanee* R k₅v (ml) (por. Mu28, s. 109).

[**KASAĆ**] zob. **PODKASAĆ**.

KASTELLEŃSKI 'kastylijski' Castellenskye ('królestwo') *Castelle regnum* R f₄ (mp). Zob. **KASTILIEŃSKI**.

KASTILIENSKI 'kastylijski' Castilienskye ('królestwo') *Castelle regnum* S 23v (por. Mu28, s. 31: *Regnum Castellae et legiones*, Kunigreich von Castilien, Krolestwo Kástilienskye).

KASZEL Casshel *tussis* {*tussedo, tussitudo*} R K₁v. Zob. **KICHANIE**.

KASZLAĆ 'kaszleć' Casshlacz *tussio, -ire* R V₅.

[**KASZTANOWY** – tak Erz; zob. **KASTANOWY**].

KASZTELAN Castellan, Czessnyk, Grododzyerscza *castellanus* R f₄. Zob. **CZAŚNIK, GRODODZIERŻCA**.

KAT 'oprawca' Cath, Myesczsky sluga, Bvthel, Czeclarz *lictor* (bibl.) R r₇v; Cath *lorarius, qui fures ligat* R s₂ (mg); Czynycyel, Sprawcza *factor i. autor vel i. lictor* Cath, *actor, tortor. Deus factor celi et terre* (bibl.) R m₂ (mg); *carnifex i. tortor* kath (Erz brak), *homicida vel macellator carniū* rzeznyk S 23; Cath *spiculator i. carnifex, qui portat spiculum ad occidendū* R G₄; Cath *anger i. spatarius ... vel hic anger i. cruciator {i. spatarius}* R c₁; Cath *afoson dr minister crudelitatis* R b₂; mączyeny od *catha tortura* R J₅v (md); Cathovye, myesszczy sludzy *apparitores vel apparatores ... vel dicuntur ministri crudelitatis ad interficiendum malefactores* R c₅. Zob. **OPRAWCA**.

KAWKA zool. kawka *monedula, avis* S 93; Cawka *monedula* R t₈v; kawka *monedula, garrulus* RN IV; garrulus szoyka *vel i. monedula* kawka S 63. Zob. **SOJKA**.

KAZAĆ 'mówić, głosić kazanie' kazacz *sermocinor, -ari i. sermonem facere* R T₅v; kazacz, volacz, przikazacz, wzvyastovacz *predico, -are* R S₂. Zob. **DOKAZAĆ, SKAZAĆ, ZAKAZAĆ**.

KAZADLNICA 'kazalnica' cazadlnyczka *ambo {ambona, amo}* R b₆v; Cazadlnyczka, pulpith *suggestum* R H₃v (ml) (por. Mym41, k. 7v sv. *Suggestum*).

KAZALDNICA 'kazalnica' cazaldnyczka *analogium {suggestum idem}* R b₈; Cazaldnyczka *pergulum* R z₄v.

KAZALNICA Cazalnyczka *ambo, amo idem* S 8; Cazalnyczka *ambona* S 8; pulpith *analogium* kazalnyczka *suggestum idem* S 9v; *concio, locus* pulpith, Cazalnyczka *concio eciam est congregacio* zgromadzenye R h₂v (mg); kazalnyczka, pulpith *sugestus, suggestum* S 153v (por. Mu28, s. 127).

KAZANIE 'mówienie; nauczanie, głoszenie homilii' *omelia* kazanye *colloquium, sermo popularis i. ad populum ... kazanye vivodu duchownego* S 102; Cazanye *vicladu duchownego omilia* R x₆ (md; av. *omelia*); powyescz, kazanye *sermo* S 142v; Mova, Cazanye, powyescz *sermo ... Inde sermunculus*

i. parvus sermo Navka, possestwo R F₄; volanye, Cazanye *predicacio* R B₂ (mg). Zob. **ODKAZANIE, PRZYKAZANIE, SKAZANIE, WOŁANIE, WYKAZANIE.**

KAZIĆ 'psuć, niszczyć' spustoshicz, pusto vczynycz, psowacz, kazycz *vasto,-are* R V₆; kazicz, psowacz, lamacz *solvo,-ere* {*solvere legem, vastare*} R T₆v. Zob. **NAKAZIĆ, PRZEKAZIĆ, SKAZIĆ, ZAKAŻENIE.**

KAZUB 'komin, otwór, którym uchodzi dym' ffachel, dymnycz, Cazub, komynek *fumigale* S 61v; Cazvb *fumarium i. caminus per quem exit fumus* R n₃v. Zob. **KOMINEK, KOZUB.**

KAZUŁA 'koszula, ornat' ornat, cazula *casula i. parva casa. Casula etiam dr vulgo planeta presbyteri, quia instar parve case totum hominem tegit* R f₄v (por. *casula etiam i. ornat, planeta presbyteri tegens totum sicut casa* (Erz bł.: „sacerdotem”) *i. ornath vel casula* Suknya skapiczą *i. cum cuculla* S 23v). Zob. **KOSZULA, SUKNIA.**

KAŻŃ 'dyscyplina, karność' Caszn, rżąd, statek, Carnoscz, Czviczenye, Caranye, Scladnoscz *disciplina* {*bonus vivendi modus, honesta conversacio*} R k₁v.

KAŻDY kazdi *quisquis* R Y₃ (md); ymyą kazdey rzeczy *appellativum nomen est illud, quod naturaliter commune est multorum* (sv. *nomen*) R x₁v; ymyą kazdey rzeczy *nomen* RN (wykl. przednia). Zob. **KOLŻDY, KOŻDY.**

KĄDZIEL – 1) 'przyrząd do przędzenia' *colus, coli vel colus, colus dr rota feminarum* motovidlo *vel instrumentum unde femine nent* prząslicza, kądzyel S 31; motovyldo, prząslycza, Cądzyel *colus, colus vel colus, coli pro rota feminarum vel instrumento unde femine nent* (sv. *cholus*) R g₈v; prządza *pensa pluraliter lyen aut velna na kądzyely* S 110v; velna na kądzyely *pensa, pensum* R z₃v (mg); czo prządzye nyczy na kądzyely *pensans mulier, que pensum facit i. filat* R z₃v (md); obyąsło (!) na kądzyely *collofagium* S 30v; obvyadło *vel obvyąsło na kądzyely collofagium, collofolium* R g₇v (md); krązel na kądzyely *epistellum* S 51; Crażel na kądzyely *epicolus, epistella* R l₁v (md); – 2) 'przędza, nici' *stuppa est linum vile kyta, quod lini cortici proximum est* kądzyel S 151v. Zob. **NAWOJ, NIĆ, PRZĘDZA, PRZĘDZIWO, WIJADŁO.**

KĄKOL bot. *lolium, illa mala herba, que crescit inter segetes* {*zizania kākōl*} R s₂; kākōl *zizanium et hec zizania i. seges vel herba perversa, sc. lolium* (bibl.) R M₁.

KĄSAJĄCY Jadovyty, kassaiający *mordax* {*detractor, ledens, dolorem afficiens; heretici*} R v₁. Zob. **ODKĄSIĆ, UKĄSIĆ, ZAKĄSZENIE.**

KĄT 'odległe miejsce, kraj, zakątek' czo kąty zwyedzy, Laząka, Byegacz *lustrum* ..., *vagus* R s₃v.

KĄTNY 'zakrzywiony – tu o jelicie' kątne yelyto *omentum dr mappa ventris i. membrana tenuis et pinguis* S 102; tuczne yelyto, kątne *omentum* R x₆ (por. Mu28, s. 56).

KĘDY *aqueductus est ius ducendi aquam per fundum vel agrum alienum ad irrigendum agrum meum vel alterius iure servitutis constitute. Et fit in fistulis et meatibus subterraneis* pothok, Rynna, przecopa, kady voda vichodzy S 12v (por. Mu28, s. 24); pothok, kady voda vichodzi, Przecopa, Rvra, Ryna vodna *aqueductile est via per quam aqua agitatur {et exit} et ducitur de proprio loco* R c₅v; dol yakoby przecopa, kadi rzeka cyecze *alveus i. fossa fluminis, per quam labitur flumen* S 7v (por. Mu28, s. 24); gora, kady vyno abo zyto roscye *collis* S 30v (por. Mu28, s. 21). Zob. **GDZIE**.

[**KĘDZIERZAWY** – tak Erz, bł.; zob. **KĘDZIERZEWY**].

KĘDZIERZEWATY 'kędzierzawy, mający loki, kędziory' Cądyerzevaty *crispus* S 37.

KĘDZIERZEWY 'kędzierzawy, mający loki, kędziory; elegant' *comatulus dictum a coma* Cądyerzevy (Erz bł. „Cądyerzavy”) *Hiero<nymus>: comatulus, comptus, lascivus, domus tue tecta non videant* S 31 (por. też łac. hasło w R g₈v: *comatulus ... Unde Hiero<nymus> in quadam epistola: comatulus, comptus, lascivus, domus tue tecta non videant {crispus}* – bez odpowiednika pol.).

KĘDZIOREK 'loczek' kądyorek *cirrus, plicatura capillorum in anteriori parte capitis* S 28v i R g₄v; *cinnus {Cądyorek vel i. crispus}* R g₄; kądyorek podługovaty *cincinnus i. crinis proluxe et crispe dependens* S 28 (por. Mu28, s. 50); cądyorky *cincinnus dr crinis qui proluxe dependet. Unde Cant. V: cincinnati mei guttis noctium pleni sunt ... Inde cincinnosus, cui capilli crisper dependent vel crinitus sicut mulier {vel krczyca}* (bibl.) R g₃v. Zob. **CZUB, KRCZYCA, WARKOCZ**.

KICHAĆ kychacz *pheniso,-are* S 230; kychacz *pheniso,-are i. sternutare* R R₆ (md); kychacz *pheniso,-are* R z₇v (ml; av. *pheniceon*); kichacz *sternuto,-are* R T₇v.

KICHANIE kychanye *sternutatio* R G₅v. Zob. **KASZEL**.

KICHLARZ 'piekarz, wytwórca pierników' (z niem. *Küchler*; w oryg. S i R bł. zapis Bartłomieja: „kieblarz” – zapewne źle odczytane hasło Mym41 lub Mym28) czo pyerzynyky pyecze, kyeblarz (!) *pistor dulciarius*

S 116v; kyeblyarz (!), czo pyecze pyerzynyky *pistor dulciarius* R A₂v (ml) (por. Mym28, k. 14v: *Pistor dulciarius*, Kuchler, Kichlarz – oraz Mym41, k. 13v: *Pistor dulciarius*, kuchler, kychlarz; por. też Mu28, s. 186: *Pistor dulciarius*, eyn kucheler, Co pyerzynyky pyecze). Zob. **PIEKARZ**.

KIEBLARZ (?) zob. **KICHLARZ**.

KIECKA 'okrycie kobiece' kyeczka *anabalodium* (Erz: „sic, zam. *anaboladium*”) *amictorium lineum feminarum, quo humeri cooperiuntur* S 9; kyeczka *anabalodium* ..., *quod Greci et Latini syndonem vocant {anabolagium}* R b₇v; *caliptra* kyeczka *mulierum vel* Shorc S 21v; *caliptra mulierum* kyeczka *vel virorum* Shorc R e₆ (mg) (por. Mu28, s. 153: *Calypra*, eyn schortz, Kyeczka). Zob. **FARTUCH**, **KITEL**, **SUKNIA**, **SZORC**.

KIEDY gdy, kyedi *quando derivatur a quan, et est adverbium temporis* R Y₂v. Zob. **DRUGDY**, **GDY**, **NIEGDY**, **NIEKIEDY**.

KIEDYBY czo zac, czo kyedyby *quid si* S 248; o<ptative> *si i. kyediby* R Y₄ (ml; av. *si ... optative*).

KIELICH kyelich, korczak *calix est quoddam genus poculorum, quod olim ex ligno fiebat* R e₆. Zob. **CZASZA**, **KOFLIK**, **KUBEK**, **KUFEL**, **KUFLIK**.

KIELLA 'naczynie lub łyżka kuchenna; kielnia murarska' varzacha (!), korzkyew *trulla* ... *i. coclear coquinarium ... vel instrumentum ad congregandos cineres* kyella (Erz brak) *vel ad utendum pavementum vel instrumentum cementariorum* kyella *pro muris faciendis* (bibl.) S 163v; kyella *trulla* ... *est quoddam instrumentum cementariorum ferreum latum ad complanandum murum* R J₈v; kyella *cuchenna trulla eciam, trua, i. vas fictile per quod aqua traicitur, vel in quod stercoretur, vel coclear coquinarium* R J₈v (md). Zob. **KORZKIEW**, **WARZĘCHA**.

KIELODZIESIĄT 'kilkadziesiąt' kyelyo *ध्येस्यन्थ* kony *aliquot decurie equorum* R i₅v (md; av. *decurio*). Zob. **DZIESIĘĆ**.

KIELOKROĆ 'kilka razy, niekiedy' kyelocroc, *nyegdy nonnunquam i. aliquotiens vel aliquando* R X₈v.

KIEL 'kiełek, źdźbło zboża' kyel *culmus* R i₃ (md) (por. *culmus i. calamus spice vel dr folliculus unde spica exit* zdźbło S 38; por. też Slovník středověké latiny v českých zemích 7, Praha 1985, s. 987: *culmus kel in spica*).

KIELB zool. kyelb *fundulus, pisciculus* S 62; kyelp (!) *fundulus, piscis parvus, qui fundo adheret* S 62; kyelb *fundiculus* RN III; Rzezucha *vel* kyelb *gobius, gobio* RN III (por. Mu28, s. 92).

KIELBASA *kyelbassa tucetum* R K₁; *kyelbasza botulus, botellus* S 20; *kyelbassa botellus, botulus i. salsicia* R e₃ (md); *kyelbasza salsicia, salcia, genus cibi, lucanica idem* S 135v; *vyepzova kyselbassa salsicia, quoddam genus cibi {lucanica idem} {salsicia}* R D₆v; *cyenka kyselbasza insicium* S 75; *Cyenka kyselbassa insicium* R p₈ (md); *vyelka kyselbasza lucanica, genus cibi, i. salsicia* S 84; *vyelga kyselbassa lucanica* R s₂; *kyelbassa ile eciam i. salsum fartum intestinum* R o₅v (ml; av. *hyle*); *vyelga kyselbassa ile est salsum intestinum fartum, salsicium, lucanicum idem i. ilium* R p₄ (md); *Sposzoką kyselbasza apexabo* S 11v; *kyelbassa vel kysshka sposzoką apexabo* R c₃v (md) (por. Mu28, s. 161); *wątroba kyselbasza vel wątroba nadzyevana tomaculum* S 160 (por. Mu28, s. 161); *Syekanyka, wątroba na kyselbasz tomaculum dr a tomos. Et dicuntur tomacula intestina propter divisiones et sectiones* R J₅; *kysshky abo kyselbassy nadzyevane skorzenym y szchosnkyem tomacla* R J₅ (md); *Syekanye wkyelbassy tucetum, tuceta i. salsicie porcine* R K₁ (md); *nadzyacz kyselbassy abo kysshky refertio,-ire* R S₆v; *nadzyacz kyselbassy infertio,-ire* R P₆v. Zob. **JĄTRZNICA**.

[**KIELZNAĆ**] zob. **ODKIELZNAĆ**.

KIEPIENNIK ‘żołnierskie okrycie spięte klamrą’ *kyepyennyak clamis i. pallium quod fibula infrenatur, vestis militum* S 28v (por. Mu28, s. 152). Zob. **KIEPIENNIK, SUKNIA**.

KIEPIENNIK ‘żołnierskie okrycie spięte klamrą’ *kyepyennyk, yezdeczka suknya chlamys* R g₅. Zob. **KIEPIENNIK**.

KIERMASZ ‘uroczystość rocznicy poświęcenia kościoła; odpust, jarmark, zabawa’ *kyermassh encenia dicuntur initiationes vel initia sive nova festa sicut dedicationes ecclesiarum* R k₈v (por. poswyaczany<e> S 48v; por. też Mu28, s. 12: *Encoenia* ..., *Kyermass*); *kyermassh patrociniū eciam dr festum loci ecclesie* R z₁ (mp; av. *patrociniū i. auxilium, protectio, defensio*); *patrociniū i. protectio, auxilium, defensio vel kyermasz* S 109. Zob. **JARMARK**.

KIERNOZ zool. ‘samiec świni’ *kyernosz verres i. porcus cum testiculis* S 168 i R K₅; *aper kyernoss vel porcus vyepz* RN IVv; *kyernosz verres* SN 257 (av. *curricare verrium*). Zob. **CZYŚCIONY, DZIKI, KIERNOZIEĆ, WIEPRZ**.

KIERNOZIEĆ (lub **KIERNOZIEJEĆ**) ‘wydawać głos – tu o samcu świni’ *kyernozyeie verrex (!) curricat* RN V. Zob. **KIERNOZ**.

KIERZ ‘krzak’ *rubus est genus ligni spinosi {vel kyierz, kyierznyk}* R D₃v (por. *krzewnyk* S 133v). Zob. **KRZEWNİK**.

KIERZNIK 'krzak (jeżyny?)' *rubus est genus ligni spinosi {vel kyerz, kyerznyk}* R D₃v (por. krzewnyk S 133v). Zob. **KARCZ**, **KRZEWNİK**.

KIJ nasyekany kyy *valgustus i. fustis uncus* R K₂ (mp).

KIJAN (lub **KIJAŃ**) 'kij; kijek do prania odzieży?' *kyyan plagaplum* S 117.

KIJANKA 'kij do prania odzieży' *kyyanka plapton* R A₃ (mp).

[**KIJAŃ** – tak Erz, zob. **KIJAN**].

KILOF 'kawałek żelaza osadzony na trzonku' *bulava, kyloff vel Clamra clava, baculus habens massam ferri in fine, cateia* (Erz: „catria”) *idem* S 28v; kilof, Bvlava, Shlyaga, Culya, Clamra *clava* R g₅v.

KIŁA 'wrzód lub obrzmienie w pachwinach; choroba weneryczna' *kyla cambuca dr inflatura in virga virili ex coitu cum menstruata* S 25; *cambuca Maczvgva vel i. inflatura virge virilis ex coitu cum menstruata* Kyla R e₆ (md); *kyla therioma, ulcus virilium* R J₃ (mg); *kyla vel dymnycza ulcus inguinarum (!)* (Erz: „inguinari”) S 74v (av. inguen); *dymnycza, kyla inguinarium ulcus* R p₇v (mg; av. inguen) (por. Mu28, s. 70: *Hulcus inguinarum (!)* ..., Kyła). Zob. **BOLĄCZKA**, **DYMIENICA**, **FRANCOZA**, **KROSTA**, **OTOK**, **WRZODOWY**.

[**KINDŻAŁ**] zob. **KINŻAŁ**.

KINŻAŁ 'sztylet, nóż' *tylec, kynzal, Concerz sica dr gladius brevis vel cultellus ex utraque parte scindens et acutus ... Et ut dr telum est in baculo absconditum* R F₅v. Zob. **DEKA 2**.

[**KIPIEĆ**] zob. **WYKIPIEĆ**.

KISIAŁY 'skwaśniały' *quasne mleko kyssyale oxigala i. lac acetosum* R y₁ (mp). Zob. **KANPUST**, **KWAŚNY**.

KISZKA 'rodzaj wędliny' *kysszhka, yąntrznycza farcimen dr replecio extorum vel ventris* S 56; *kysszhka, yąntrznycza farcimen et hoc farcimentum, i. repletio extorum vel ventris i. caro concisa et minutata, eo quod ea intestina farciantur* R m₃v; *kysszka, yąntrznycza farcimentum* S 220v (av. *farcio,-ire*); *kyelbassa vel kysszhka spossoka apexabo* R c₃v (md) (por. Mu28, s. 161); *nadzyacz kysszką fartio,-ire ... saginare, implere* R O₇v; *kysszky, yąntrznycze tomacula, tomacla per sincopam* S 160v; *kysshky abo kyelbassy nadzyevane skorzenym y szchosnyem tomacla* R J₅ (mp); *nadzyacz kyelbassy abo kysshky refertio,-ire* R S₆v. Zob. **JĄTRZNICA**, **SIEKANINKA**.

KITA 'snop, wiązka lnu lub konopi; włókno do przędzenia, nici, przędza' *stuppa est linum vile kyta, quod lini cortici proximum est kadyel*

S 151v; kyta, garscz luv *stupa* R H₁v; kytha *ilbus* S 71v; vanteck nyczy, kytha *licium, filum innodatum tele, per quod stamen trahitur et licitur* R r₇v. Zob. **PRZĘDZA**.

KITAJKA 'jedwabna tkanina' pawloka, kytayka *purpura* {*pipsimatus*} R C₁v. Zob. **ADAMASZEK, AKSAMINT, JADWAB, JEDWAB, POSTAWIEC**.

KITANA bot. 'krzew lub owoc pigwy' kytana *cotuneum, cidonium, fructus est quorundam pomorum* S 36v (por. Mu28, rozdz. *De fructibus Arborum*, s. 108: *Cotoneum, eyn kytten, Kytana, Cydonium idem*); kytana *cotanum, frutex* R h₆v (mp). Zob. **PIGWA**.

KITEL 'szata, toga, płaszcz' kythel, Rzymska Shata yako płaszcz, Cechel (!) *toga* R J₅. Zob. **CZECHEŁ, SUKNIA**.

KITLIK 'część ubioru – serdak, fartuch?' zupicza, kithlik *tunica pectoralis* S 163v; kytlyk, Zvpycza, pectoralik *tunica pectoralis* R K₁ (mg).

[KIWAĆ] zob. **POKIWAĆ**.

KIWIC zool. (z niem. Kiebitz, 'czajka') kyuycz (? – możliwa również lekcja „kynycz”; por. Wstęp do t. I, s. 41 – już B. Erzepki pisze o błędzie Bartłomieja) *vanellus, avis* S 165; kyuycz (? – możliwa również lekcja „kynycz”) *vanellus* RN IVv (por. Mu28, s. 88: *Vanellus, eyn kyuitz* – bez odpowiednika polskiego). Zob. **CZAJKA**.

KLAMKA regyel, zapyeradlo, zavora, klamka, Regyel *pessulum vel pesellum i. sera lignea, qua firmatur ostium, Can. V* (bibl.) S 113. Zob. **KLAMRA, ZAWIERADŁO**.

KLAMRA bulava, kyloff *vel* Clamra *clava, baculus habens massam ferri in fine, cateia* (Erz: „catria”) *idem* S 28v; kilof, Bvlava, Shlyaga, Culya, Clamra *clava* R g₅v; Clamra *arina* R c₇v (ml); Clamra, zavora, zavyeradlo, Regyel *pessulum et hoc pessellum i. sera lignea, qua firmatur ostium* (bibl.) R z₆. Zob. **KLAMKA, ZAPIERADŁO, ZAPONKA**.

KLASKAĆ clyaskacz, plyassacz *plaudo, -ere i. manus repercutere, manus ex leticia claudere et insimul iungere, manibus sonum facere, gaudere* R S₁.

KLASKANIE Clyaskanye, plyaszanye rąkoma *plausus, manuum percussio, exultatio manus repercutiendo* R A₃v.

KLASNAĆ *complodo, -ere clyasnać rąkoma vel i. adiuvere* R N₂ (mg; av. *complodo, -ere i. ... claudere manus*).

KLASZTORNY Clastorne pyvo *mirtea vel scormonium* (!), *cervisia monasteriensis i. Conventh* R t₇ (md). Zob. **KONWENT, ŁACHETA, TEZBIR**.

KLATKA *aviarium* Clyatka abo zamknyenye in qua aves nutriuntur, *saginarium idem* S 8v (por. Mu28, s. 89); *aviarium* ptasnyk, Clyathka in qua aves nutriuntur S 17; *aviarium* kocyecz, Clathka *avium* R d₄ (ml); klyatka *caveola* S 25 (av. *cavea*); cladka (!) *cavea est locus concavus vel ubi aves aut alia animalia includuntur* R f₅v; *klathka saginarium i. aviarium* klathka in qua aves nutriuntur S 135; *Clathka saginarium, aviarium* R D₅v (md). Zob. CHLEW, KACZORNIK, KARMNIK, KOCIEC, KURNIK.

[KLAĆ] zob. PRZEKLAĆ.

KLATWA Clyatwa *excommunicatio* R l₆; clyatwa *execratio i. maledictio vel detestatio* (bibl.) R l₆v; *anathema quandoque est adiectivum utriusque numeri omnis generis, et tamen est idem quod maledictus, excommunicatus et damnatus ... Item anathema quandoque est substantivum* przecłyacye, klyanthwa, potąpyenye, odłączenie, przekłyacye {i. *suspensio, exigio* (?) } {i. *maledictus, excommunicatus, damnatus etc.* } (bibl.) R b₈. Zob. MIRZIONY, PAMIĘĆ, POKLINAC, PRZEKLAĆ, WIECZNY, ZAKŁĘCIE.

[KLEJ] zob. KLIJ.

[KLEJNOT] zob. KLENOT.

KLEJSMITR (?) 'rzemieślnik pracujący przy obróbce żelaza' (z niem. Kleinschmied) cleysmytr, slyosarz *serifex i. seras faciens, serifaber idem* S 142v.

KLEKOTKI 'drewniane kołatki' klyekothky *clatria* S 28v; cleclothky *clatria i. ligna cancellatim compacta* R g₅v (ml); *fusum, vide Calepi, i. cleclothky 2 Reg. V* (bibl.) R n₄v (md).

KLEKTAĆ – 1) 'wiele i niemądrze mówić' klyektacz *verbosor,-ari i. verbose et multum loqui* {nugatorie} R V₆v; – 2) 'klekotać – o bocianie' clektacz *ciconiarum crocolare* RN Vv. Zob. BLEGOTAĆ.

KLENOT 'klejnot' *bullo,-are i. sigillo. Inde bullatus i. sigillatus* {ornatus bullis et insigniis clenoty (Instr. plur.)} {bullatus, ornatus vestimentis aureis in collo aut in pectore} R M₆v.

KLEPACZ 'ten, kto klepie, uderza?; rzemieślnik – wytwórca chodaków?' Clepacz (Erz bł.: „Cleparz”) *calcipa* (?) (Erz: „caleopa”) S 21; Clyepacz *calcipa* R e₅v (ml) (Ślśr sv. „caleopa” uznaje to hasło BB za nazwę wytwórcy drewnianych chodaków; Erz i SP XVI w. sv. „Kleparz, Caleopa” – za nazwę przedmieścia Krakowa).

[KLEPAĆ] zob. ROZKLEPAĆ.

KLEPANY Dątha abo byta rzecz abo clepana mlothem *ductilis ... es vel metallum* R k₄v.

[**KLEPARZ** 'przedmieście Krakowa' *Caleopa* – tak Erz i SP XVI w. Zob. **KLEPACZ**].

KLESZCZ zool. – 1) 'ryba' *Clyesch prasmus, piscis* S 120v; *Clyesch prasmus, lata, squila* RN IIIv (por. Mu28, s. 94); *Clyesch squilla, genus piscis lati et delicati, dr eciam lata* S 149; *Clyesch squilla, genus est piscis delicati, quod vulgo dr lata {prasmus idem}* R G₄v; *Clyesch squila, lata* RN IIIv; – 2) 'pasożyt zwierzęcy' *Clyeshcz amea, vermis* R b₆v (ml); *Clyesch erigulans, vermis est adherens labiis luporum et canum* S 51v; *Clyesch erigulans, vermis adherens labiis canum aut luporum* R l₃v (ml).

KLESZCZE 'narzędzie, szczypce, obcęgi' *klyeszcze forceps, instrumentum fabrile cum quo tenetur ferrum ad fabricandum* S 60; *klyeszcze forceps, nozicze forfex, forpex, fex est filorum, ceps ferri, pexque pilorum* S 60; *Clyeshcze forceps est instrumentum fabrile* R m₈v; *clesscze formicales, pluraliter, i. forcipes fabrorum, quia phorma i. calida de fornace extrahunt* R n₁; *klyeszcze tenellum* S 156v.

KLESZCZKI 'szczypce (do ucinania knotów świec)' *Cleszczky knotove emunctorium i. purgatorium seu instrumentum ferreum, quo candela emungitur* (bibl.) S 48v (por. Mu28, s. 138).

KLIJ 'klej' *cly bitumen est quoddam genus terre, utile ad compages navium, quod et gluten dr* R e₂. Zob. **LEP**.

KLIN – 1) 'przyrząd do obróbki twardych materiałów, np. drewna' *Clyn cuneus ... item dr quo ligna finduntur* S 38v; *clyn cuneus ... dr quoddam instrumentum ligneum ad findendum ligna* R i₃v (por. Mu28, s. 149 i Mym28, k. 29); – 2) 'przepuklina' *przepucloszcz vel klyn hernia dr tumor seu defluxio intestinorum in mentulam seu bursam virge, hernia dr pellicula ventris sc. siphath* S 68; *przepucloszcz, Clyn hernia est tumor vel defluxio intestinorum in mentulam {ruptura}* R o₄ (por. Mu28, s. 78). Zob. **PRZEPUKLINA**.

KLINATY 'cierpiący na przepuklinę' *klynathy herniosus i. hernicosus vel ramicosus quod idem est, i. talem paciens tumorem* (sv. hernia) S 68 (por. Mym28, k. 39: *Herniosus* ..., Kliuaty (!) oraz Mym41, k. 41: *Herniosus* ..., klinaty; por. też Mu28, s.78: *Herniosus* ..., Ktory ma klyn). Zob. **ZERWAŁY**.

KLINOWATY 'cierpiący na przepuklinę' *szerwały (!), clynovaty herniosus, talem tumorem intestinorum patiens* (sv. hernia) R o₄. Zob. **ZERWAŁY**.

[**KLISZAWY**] zob. **KLISZOWATY**.

KLISZOWATY 'ułamny, mańkut' Clysshovaty *mutilatus, amputatus manu, pede, digitto* R v₄ (md).

KLIWIK 'mieszkaniec krainy w Wielkiej Brytanii' Clyvik *Clivius* R g₆v (mg) (por. Mu28, s. 32: *Clivius*, Ein cleefman, Klywyk).

KLIWSKI 'dotyczący Cleveland, krainy w Wielkiej Brytanii' Clywska zyemya *Clivia* R g₆v (mg) (por. Mu28, s. 32: *Clivia*, Cleefland, Zyemya kliwska).

KLOBA 'część prasy, wyciąg blokowy, kołowrót' Clyoba *trochea* (!) i. *torcular vel rota modica super puteum vel illud, quod apponitur malo navis et dr a trochos, quod est rota, quia habet rotulas, per quas funes trahuntur* Shyba R J₈v (por. Lex sv. *Trochlea* ... Koło, kołowrót albo wał, którym nieco na górę wciągają, yako są nad studniami żorawie, wały y koło). Zob. **DRĄG, KOŁOWROT, PRASA, TORKULARZ, ŻORAW.**

KLOC pyen, Clyocz *truncus i. sine capite, sc. statura arboris insistens radici* S 163v; pyen, Clocz *truncus* R J₈v.

KŁOKOTANIE (?) zob. **KŁOKOTANIE.**

KŁON bot. klyon *acer i. arbor quedam* S 3v; Clyon *acer* R a₃.

KŁUCZNIK Clucznyk *claviger* S 29 i R g₅v.

KŁUCZYK kluczik *clavicula* S 29; cluczik *clavicula i. parva clavis* (sv. *clavis*) R g₅v.

KLUKAĆ 'tłuc, uderzać, głośno bić; dźwięczeć?' clyvkacz *quatio, -ere i. commovere, concutere, perterrere, percutere, vexare {quaciens}* R S₅ (por. 1 Par 16,42: „*quatientes cymbala*”; por. J. Gebauer, *Slovník staročeský*, t. II, Praha 1916, s. 50: *klinkati* ... *klingeln* ... *klinkagické quatientes*; por. też *Lactifer: quacio, quatis, quater est movere, percutere, plagare* Tluczy w nadobij zwućnie, *klinkati*, *hmožditi*, *bijti*, *mordowati*, *trapiti*).

KŁUSIĘ (Erz: **KŁUSIĘ**) 'zwierzę domowe, pociągowe' *iumentum ... ut bos, equus, asinus klyvsysa vel omne animal, quo laborant dobythek* S 77v; Clyvssya, dobytek *iumentum* R q₅ (por. Mu28, s. 37: *Iumentum*, Ein bestij oder thier des arbeit oder tragen hulfft, Klušye, álbo wsselkye bydło ktorym robya). Zob. **BYDŁO, KŁUSAK.**

[**KŁADZIONY**] zob. **PRZEKŁADZIONY.**

KŁAMACĆ Clamacz *mentior, -iri* R Q₆v. Zob. **ŁGAĆ, OKŁAMACĆ.**

KŁAMCA Clamcza *nugator, nugis turbator* R x₃ (md). Zob. **ŁGARZ.**

KŁAMSTWO Clamstvo *mendacium* R t₃v. Zob. **CHYTROŚĆ, ŁEŻ, ŁŻYWOŚĆ.**

KŁANIAĆ SIĘ Clanyal sya, poswyacił sya na caplanstwo *iniciatus est* (bibl.) R Q₁ (mp; av. *initior, -ari*). Zob. **UKŁANIAĆ SIĘ.**

[KŁANIAJĄCY SIĘ] zob. UKŁANIAJĄCY SIĘ.

KŁAŚĆ Clasz *pono,-ere* R S_{1v}; balky clasz, Sklyepy dzyalacz *laqueo,-are* R Q_{3v}; *adverbium i. allocutio* przislovye, które cladzyemy vedlye *verbum* ku vyiasnyenyv, czo ku słowv przicladamy R b_{1v}; *adverbium* przislovye, które cladzyemy vedlye *verbum* ku viyasnyenyv RN (wykl. przednia); *pronomen* zamyona, Namyastek *in grammatica*, które cladzyemy na ono myesscze, gdzye myalo bicz *nomen* R B_{5v} (md); *pronomen* które cladzyemy na ono myescze, gdzye myalo bicz *nomen*, Namyastek, zamyona RN (wykl. przednia). Zob. **ODKŁADAJĄCY, POKŁADAĆ, POŁOŻYĆ, PRZEKŁADAĆ, PRZYKŁADAĆ, SKŁADAĆ, WKŁADAĆ, WYKŁADAĆ.**

KŁĄB Cląmb nyczy *glomus est coadunatio et glomeratio filorum* (sv. *globus*) R n_{8v}; *conглоbo,-are* wcląmb zwynancz *vel coniungere* przilanczicz, *conglutinare* przilepicz, przibicz R N_{2v} (md).

KŁĘBEK kląmbek nyczy *glomus, coadunacio filorum* (sv. *globus*) S 65v; kląbek nyczy *glomus* S 65v; *glomeracio* zwyanye nyczy wcląmbek *vel i. congregacio* R n_{8v} (mg; av. *globus*); kląmbky vvyacz *glomero,-are i. cumulare ... glomeratio fili* R P_{3v}.

KŁOBUK 'nakrycie głowy' Czapka, klobuk *galerus* S 63; Clobuk, czapka, Czvdzy varkocz *galerus i. pilleus* R n₅. Zob. **BIRETEK, CZAPECZKA, JAŁMUNKA, MUCKA, MYCKA.**

KŁOCIE 'kłucie' Clocy, Strzekanye *punctura* R C₁ (mg); pchanye, Clocy *stiga dr stimulus quasi stigulus i. aculeus, compunctio* R G_{5v}; gryzyenye, Clocy wnątrzne *tortio ... interior intestinorum afflictio* R J_{5v}. Zob. **GRYZIENIE, KOLĄCY, PRZEKŁOĆ, STRZEKANIE.**

KŁOĆ 'sноп słomy używany do pokrycia dachu lub ocieplania ścian' Clocz przeclota, Gardlyna *glossus* R n_{8v} (md). Zob. **GARDLINA, SŁOMA.**

[KŁOĆ 'kłuć'] zob. **KŁOCIE, KOLĄCY, KOLBA, PRZEKŁOĆ.**

KŁODA – 1) 'wydrążony pień do przechowywania żywności, płynów itp., rodzaj beczki' Cadz, fassa, Cloda, hachtyl *doliarium* R k_{2v} (mp; av. *dolium*); *cuppa idem est quod dolium {veges} {caupa idem Cuffa, Cloda vynna, pywna}* R i_{3v}; Cloda *tina* S 159v; *tina* Czebr *vel* Cloda *pywna vel vas i. vanna* (? – może wyraz łac.), *in qua quis balneatur et sedet in decoctione herbarum* R J₄ (md); Shpvnthovacz kłodą *lino,-ere ... Et est linere ori dolii operculum opponere, cooperire, et obturare dolium* R Q₅; – 2) 'deska z otworami na ręce lub nogi; dyby – dla przestępców' Cloda *cippus i. truncus ... vel est instrumentum, quo reorum pedes restringuntur, quasi tenens pedes* S 28; cloda *cyppus* R g₄; Cloda *nervus ... Item nervus*

ponitur pro cippo quodam pedum tormento. Unde Job XIII: Posuisti in nervo pedem meum (bibl.) R v₆v; Cloda na rynkv przy rathvszv *custodia lignea* R i₄ (mp); Cloda *cappus* (!) R f₂v (md); wclodą wsadzić *numello,-are i. numella ligare {genus est catenarum}* R R₁v. Zob. BECZKA, CEBR, DZBAN, FASKA, KUFA, KUNA, SĄD, STROŻA.

KŁODKA 'kłodka u drzwi' zamek, Clodka *sera dr firmatura ostii, ut lignum vel ferrea sera* S 142v; Clothka, zavora, zamek *sera* R F₄ (mg).

[KŁOKOTAĆ] zob. WYKŁOKOTAĆ.

KŁOKOTANIE (lub KŁOKOTANIE) 'bulgot, klekotanie?; paplanina?' Clclothanye *blectrum* R e₂ (mp). Zob. BLEGOTAĆ, KLEKTAĆ, KLUKAĆ, WYKIPIEĆ, WYKŁOKOTAĆ.

KŁONICA 'część wozu, drążek' klonycza *troclea* S 163v; nassad abo Clonycza *trabale in curru, forale idem* R J₆ (mg).

[KŁONIĆ] zob. NAKŁONIĆ, SKŁONIĆ SIĘ, UKŁONIĆ SIĘ.

KŁOPOTAĆ 'martwić kogoś' kłopotacz, zasmączacz *conturbo,-are* R N₄ (mh; av. *contumeo,-ere*). Zob. ZASMEĆAĆ.

KŁOS *arista i. spica* rzyszko, kłosz, *eciam piscium ost* S 13v; Closs vel rzyszko *arista i. spica vel spicula spice et piscium* R c₇v; kłosz *spica de maturis frugibus* S 148; Closs *spica* R G₃v.

KŁOSEK 'mały kłos' kłoszek *spicula* S 148 (av. *spica*).

[KŁOTY] zob. PRZEKŁOTY.

KLUSAK 'koń ciężko noszący' clyvszak (!) *succussator* S 153. Zob. CIĘŻKO, DRABARZ, KLUSIĘ, KOŃ, NOSIĆ.

[KLUSIĘ – tak Erz; zob. KLUSIĘ].

KMIEĆ *kmyecz agrarius, qui colit agrum* S 6v; *kmyecz agrarius i. rusticus, qui colit agrum {qui agrum possidet}* gbur R b₃. Zob. CHŁOP, ORACZ, RURAK, SIODŁAK, WIEŚNIAK.

KMIN bot. *kmyn ciminum* (bibl.) S 28; *kmyn cuminum, ciminum* S 38v.

KMOTR 'ojciec chrzestny' kmotr *compater dr qui vel que (!) levat de sacro fonte* SN 253. Zob. KRZESNY, OCIEC.

KMOTRA 'matka chrzestna' kmotra, Crzesna *macz commater, que levat vel tenet puerum ad baptisandum, commatra* SN 253.

KMOTROWSTWO 'funkcja rodziców chrzestnych' kmotrowstwo *species commaternitatis* R h₁ (mp; av. *commater*); kmotrowstwo *compaternitas* (sv. *compater*) R h₁v.

KNAFEL 'zapięcie u szat, guzik' Cnobel, Cnaphel *mastigia ... dr corrigia baltei, vel qua mantellus conglutinator ante* S 87v; Cnobel, Cnaffel

mastigia R t₁v; knaffel *nodellus, nodulus i. parvus nodus* S 98v; knaffel *nodulus* R x₁v (ml). Zob. **NOBEL**, **WĘZEL**.

KNAFLIK 'zapięcie, guzik' rzemyczek, knafflyk *vel* wstągy *corrigia* S 36; Rzemyszhek, wstąga, Cnafflyk *corigia* R h₅v (md) (por. Mu28, s. 155: *Corigia*, eyn rym an dem schuch, Kneflik albo rzemyczek). Zob. **NOBEL**.

KNAP 'tkacz lub folusznik' czo ssathy viprawgye (!) *fullo, qui pannos parat* knap *vel qui excandidat vel i. lavandarius, decorator dr* S 61v; Cnap, vyprawnyk shath {*seu pannorum*}, ffarbyerz *fullo* R n₃v; knap *lanifex, qui lanam facit vel in ea operatur* S 79; Cnap *lanificus* R r₂ (mh; av. *lanifex*); knap *pannicularius* S 106v; Cnap *pannicularius* R y₃v (md) (por. Mu28, s. 184).

[**KNEBEL**] zob. **NOBEL**.

NOBEL (Erz objaśnia: „z niem. Knobel, guzik, węzeł”) Cnobel, Cnaphel *mastigia ... dr corrigia baltei, vel qua mantellus conglutinator ante* S 87v; Cnobel, Cnaffel *mastigia* R t₁v. Zob. **KNAFLIK**, **ZAPONKA**.

KNOT – 1) 'pasma nici, palące się w lampie lub świecy' knoth *funale i. funis vel dr licinius ad candelam faciendam* S 61v; Cnoth *funale* (sv. *funalis*) R n₃v; *lichnus, ellichnium vel knoth lichinus i. funis candeale, qui ardet in ea* S 82; Cnoth *lychnus vel lychnus ... i. funis candeale, qui ardet in candela* (sv. *lychnos*) R r₇; *elichnium lampadis* Cnoth, *qui ardet in oleo* R k₇v (ml); Cnothy *funalia* (sv. *funalis*) R n₃v; – 2) 'tampon, opatrunek' *bucea polna gambka vel i. bolus, quem nutrices ponunt infantibus in os. Vel i. liniamentum ex filis, quod in ulcus immittitur a medico, ut in fistulosis* Cnoth R e₄ (md). Zob. **LAMPA**.

KNOTOWY Clesczyk *knotove emunctorium i. purgatorium seu instrumentum ferreum, quo candela emungitur* (bibl.) S 48v (por. Mu28, s. 138). Zob. **KLESZCZKI**.

KNYP 'nóż, dłuto' dloto, knyp *scalprum ... est ferrum cum quo corium aptatur vel raditur, vel cultellus vel capulus scriptorum, vel celtes vel scalpellum* R E₃v.

KOBIAŁKA 'kosz lub torba z łyka albo wikliny' Cobyalka *suberta* S 152 (por. Cobyel R H₁v (md)); Corcove drzevo, Lyko do cobyalky *suberies dr arbor ex qua cortex natatorius extrahitur, ... suber* R H₁v; *subero,-are ... i. facere subertam* cobyalką R T₈. Zob. **KOSZ 1**.

KOBIEL 'kosz lub torba z łyka albo wikliny' Cobyel *suberta* R H₁v (md) (por. Cobyalka S 152). Zob. **KOSZ 1**.

KOBIERCZYK 'mały kobierzec' Cobyerczyk *lodculus* R s₁v (mg).

KOBIERZEC 'kilim, dywan, narzuta' Cobyerzecz *lodix ... pannus villosus* S 83v i R s₁v; cobyerzecz *tapes* S 155v; Cobyerzecz *tapetum i.*

strapedium, eo quod pedibus substernitur S 155v; Cobyerzecz *tapetum* {*tapes, tapete, strapodium idem, taposetis idem*} R H₅v; rogoza, cobyerzecz *storium* S 236; rogoza, Cobyerzecz, *matha storium* R G₆v; *storio, -are i. storiis ornare* {*i. tapetis, tegetibus aut mattis* Cobyerczy (Instr. plur.), rogozamy posłacz *ad iacendum in eis*} R T₇v. Zob. KORTYNA.

KOBUZ zool. 'ptak drapieżny' Cobuss *ferodius* RN IV.

KOBYLI 'tu – zrobiony z mleka kobyły' Cobyly szyr *hippace i. caseus equinus* S 69 i R o₅v (md). Zob. MAŁDRZYK.

KOBYŁA – 1) zool. 'samica konia' *sagmarius i. caballus, sagmaria* Cobyła *equa vel equus, qui portant sagmas i. sarcinas* S 135; Swyerebka (!), Cobyła *equa* RN IVv; Lyssa Cobyła *calva equa* R e₆ (mp); – 2) 'worek ze skóry, bukłak' Skorzany myech, Lagvicza, Cobyła lytewska *uter ... vas vinarium ... Et sunt utres proprie de corio* R L₅v. Zob. ŚWIERZOBKA.

KOC 'gruba tkanina, przykrycie' *cooperta deka vel Cocz qua operitur dormiens* R h₅ (md). Zob. DEKA 1., KOŁDRA.

KOCHAĆ SIĘ cochacz syą *delicior, -ari* R N₆v (md); Roskoshovacz, Cochacz syą, vzyvacz, nyerzandne porushenya *dzyalacz volupto, -are* R X₁v (md).

KOCHANEK 'ulubieniec, wychowanek; człowiek delikatny' cochanek *alumnus, ... qui nutritur* S 8 i R b₅v; cochanek *delicatus i. delitiis assuetus, insolens angustiarum et dolorum* R i₆.

KOCHANIE 'miłość, przyjemność, rozkosz' Roskosh, Cochanye, vzyvanye, porushenye nyerzandne *voluptas* R L₄.

KOCIEC 'ogrodzenie dla ptaków, klatka, kojec' Cocyecz *caveola* (sv. *cavea*) R f₅v; cocyecz *aviarium, saginarium* S 17; *aviarium* kocyecz, Clathka *avium* R d₄ (ml) (por. Mu28, s. 134); koczyecz *vel* chlyew gąsży *chenoboscion Grece, locus ubi anseres et auce aluntur* S 27; Cocyecz, Gąssy chlew *chenoboscium* R g₂ (md); gąssy chlew *vel* Cocyecz *cenoboscium vel cenoboscion* R f₇ (md) (por. Mu28, s. 83: *Chenoboscion ...*, Gęsy chlew albo koćyec); *gallinarium gallorum* kurnyk, Cocyecz *ornitrophium idem* S 62v; Curnyk, Cocyecz *gallinarium, ornitrophium, pullarium* R n₅ (mp) (por. Mu28, s. 86). Zob. KACZORNIK, KLATKA, ZAMKNIENIE.

KOCIELNIK 'kotlarz, wytwórca kotłów i naczyń' Cocyelnyk *caldeator* S 21 i R e₅v (md); Cocyelnyk *patinarius ... qui facit patinas* R y₆v. Zob. KOTLARZ.

KOCIEŁ 'kocioł' kocyel, pokrywka *cacabus* (bibl.) S 21; kocyel, panew *cacabus* (bibl.) R e₄v; Cocyel *caldar* S 21v; kocyel *enum* S 49v;

Cocyel myedzyany *enum* R 1₁; Cothly robicz *eneo,-are, ex ere fabricare* R O₅ (mg). Zob. **KOTLARZ, KOTŁOWY**.

KOCIELEK 'mały kocioł' kocyelek *enulum* S 49v; cocyelek *enulum* (sv. *enum*) R 1₁.

KOCZCZY 'koczy – dotyczący powozu' (z węgierskiego: kotsi – powóz, kareta) koczczy wosz *benna* S 18v; Coczczy voss *benna* R d₈ (mg) (por. Mu28, s. 151: *Benna, eyn ben, Koczczy woz*).

KOFLIK 'mały kufel' kubek, Cophlyk *crater, vas vini vel olei* S 36v. Zob. **CZASZA, KIELICH, KORCZAK, KOSZ 2., KUFEL, KUFLIK**.

KOKAĆ 'gdakać – o kurach' kokacz *glocito,-are, vox est galline ova cubantis* R P₃v (md); gdakacz, kokacz *gallinarum est cripsare* (!) (sv. *grunio,-ire*) R P₄; kokacz *gallinarum glocitare* RN Vv. Zob. **KROKORZĄCY**.

KOKOREKAĆ 'piać – o kogucie' spyevacz, kokorekacz *gallorum cucurire* SN 257; kokorekacz *gallorum cucurire* RN Vv.

KOKOSZ – 1) zool. 'kura' Cocossh *gallina* RN IV; – 2) astr. babky *vel cocosz skurcząty Pleiades dr signum celeste, gallina vulgariter* S 117v; Baby, Cocosz *scurząty Pleias dr signum celeste ..., et sunt septem ille stelle, sc. Pleiades ... Has stellas dicit vulgus gallinam* R A₃v. Zob. **KURA**.

KOKOSZKA zool. 'kura' Cocoska *gallinella i. parva gallina* R n₅; młoda cocoszka *pullastra* R B₈v (md). Zob. **KURA**.

KOLACYJA (lub **KOŁACYJA**) 'uczta, przekąska' malyvtka *colacia* dla trvnkv *comessacio i. ... luxuriosum convivium ... vel i. post cenam epulacio* S 32; malyvthka *collacya* dla trvnkv *comesacio* R h₁ (md) (por. Mu28, s. 159: *Comesatio, post coenam epulatio*, Eyn banket yn der nacht, eyn schlafftrunck, Kołáciya málutka dla trunku).

KOLANKO 'zgrubienie na źdźble roślinnym' kolanka *ve zdzblye vel czewka genicula culmi seu stipule intermedia* S 64; Colanka *ve zdzblye vel i. Czewka genicula i. culmi seu stipulae intermedia*, Helm, Kolánká *wzblye* (!) albo własnyey iáko pospolyćye myánuyemy cewká). Zob. **CEWKA**.

KOLANO anat. czaska na kolyanye *poples vel poplex* S 119v; Czashka na Colyanye *poples* R A₅v (por. Mu28, s. 62: *Poples, dye knyescheyb, Czaska na kolyanye*); vpasz na Colyana *provolvo,-ere* R S₄v (ml); vpadl na colyana *provolutus, ruens pedibus* R B₇v (mg). Zob. **CZASZKA, NAKOLANKI**.

KOŁĄCY 'kłujący' (Erz sv. **KŁOĆ**) drobny kamyszek a ostri, kolyący *scrupulus, ... lapillus, qui in calceo latens pedem ledit* S 140v (por. Mu28, s. 123). Zob. **KŁOCIE, PRZEKŁOĆ**.

KOLBA 'turniej rycerski, pojedynek na kopie' Colba na ostre *hastiludium, quidam ludus militum cum hastis* R 0₂v.

KOLEBKA – 1) 'kołyska dla dzieci' *asseda* Colyepka *puerorum* S 15v; *asseda* Colyebka *puerorum*, Colymaga R d₂ (ml); colyepka *crepundium i. cunabulum pueri* S 37; Colyebka *crepundium* R i₁; *cuna, lectulus puerorum* kolyebka *vel crepundium vel pyelyvcha* S 38v; Colebka, pyelyvsska *cuna* R i₃; Colyepka *cunabulum* S 38v; – 2) 'pojazd na pasach, lektyka' konska colebka *arcerra* S 13; konska colyebka *arcerra* R c₆ (md) (por. Mu28, s. 146); *lectica i. lectus loze infirmorum vel currus, in quo defertur lectus vel konska colebka* (bibl.) S 80; Conska Colyebka *lectica* (bibl.) R r₃v (por. Mu28, s. 146); poclyath, Colyebka *pylendum, quoddam genus curruum et dr a pyła pro instrumento terendi, eo quo terat terram* R A₁v. Zob. **KOLIMAGA, KOŁOMAGA**.

KOLEJA 'koleina, ślad' colyeya *orbita i. vestigium rote* S 103; Colyeia *orbita i. vestigium carri vel rote* R x₇.

[**KOLENDA** – tak Erz; zob. **KOLEDA**].

KOLEDA 'podarek z okazji Bożego Narodzenia lub Nowego Roku; danina kościelna' Colenda *columbacio, strena* R g₈v (ml); Colenda, nove lyatho *strena et strenna dr illud, quod datur in primo die anni pro bono omine* S 151; Colenda *natalicium munus i. strena* S 151 (av. *strena*) (por. Mu28, s. 11); Colenda, Nove lyatho *strena* R H₁; Colendą dacz *streno, -are i. ... strenam dare* R T₈.

KOLIMAGA 'rodzaj wozu lub sań' kolymaga *liburnus* S 81v; *liburna, navis ad transvehendum per fluvium i. prom vel Colymaga* R r₇ (mp; av. *liburnia ... hic liburnus, quoddam genus curru velocissimi*); *asseda* Colyebka *puerorum*, Colymaga R d₂ (ml). Zob. **KOLEBKA, KOŁOMAGA, OKRĘT, PROM**.

KOLIZĄB 'wykałaczką' ząmbydło, kolyzamb *dentiscalpium, instrumentum, quo scalpuntur dentes* S 40v; ząbydło, Colyzamb *dentiscalpium* R i₇ (mg) (por. Mu28, s. 148: *Dentiscalpium, eyn tzanfeger, Koły ząb (!)*). Zob. **ZĘBIDŁO**.

KOLNIERZ (?), **KOLNIERZYK** (?) zob. **KOŁNIERZ, KOŁNIERZYK**.

KOLUMNA (?) Columna (? – może wyraz łac.), granyczka, Copyecz, myedza *gades {gades, gadex i. scopulus}* R n₅. Zob. **SŁUP**.

[**-KOLWIE**] zob. **KTORYKOLWIE, KTOŻKOLWIE**.

KOLŻDY 'każdy' ktori kolvye *vel kolzdy quilibet* R C₃ (mp); *singulus ... Unde singuli comedunt i. separatim kolzdy osobnye* R F₈. Zob. **JEDEN, KAŻDY, KOŻDY, OSOBNY**.

KOŁ 'kół, drewniany pal' Col, Colek *paxillus* {Isa. 22} (bibl.) R z₁v; *stipes* thycz, pal, Col *vel* *ticio*, *que facile incenditur vel hostile candelabri* R G₆ (mp). Zob. **DRĄG**, **PAL**, **TYCZ**.

KOŁACYJA (?) zob. **KOŁACYJA**.

KOŁACZ 'słodkie ciasto, placek' kolacz *striblita i. torta* S 151; Colacz *striblita* R H₁ (mp) (por. Mu28, s. 158); kolacz *torta, tortula, genus cibi* S 161; kolacz *torta est quoddam genus cibi vel panis* R J₅v; twarozny colacz *artotira est cibus, qui fit ex pane vel ex pasta et caseo* R d₁; Colacz *vyelkonoczny stwarogyem abo Smazony Crepel laganum, crustella idem* R r₁v (md). Zob. **CHLEB**, **KOŁACZEK**, **KREPEL**.

KOŁACZEK 'mały kolacz' Colaczek *czvcrovy diadragantum* R i₇v (ml). Zob. **CUKROWY**, **KOŁACZ**.

KOŁATAĆ 'stukać do drzwi' Colathacz *pulsare ostium* R S₅ (mg).

KOŁATANIE 'hałas, zgiełk' gyełk, tlv_m, colatanye *dzyalacz strepo,-ere i. sonum facere* R T₈. Zob. **GIEŁK**.

KOŁDRA 'przykrycie, część pościeli lub obicie ścian' Coldra *anabatum i. cortina* R b₇v; *corinta vel i. Coldra*, Oppona R h₆ (mp; av. *cortina*); *culcitra vel coldra*, pyerzyna *dr repleta plumis* S 38; Coldra, opona, pyerzyna *culcitra* R i₃; Coldra *cultra* S 38v. Zob. **DEKA 1.**, **KOC**.

KOLEK 'niewielki palik, drewniany lub metalowy' Colek *paxillus* (bibl.; sv. *palus*) R y₃; Col, Colek *paxillus* {Isa. 22} (bibl.) R z₁v; Colky *zelyazne paxilli* R z₁v (md; av. *paxillus*). Zob. **KOŁ**, **PAL**.

KOŁKO 'kółko' Colko, okrażek *circulus* R g₄v. Zob. **KOŁO**, **OKRAŻEK**.

KOŁNIERZ (lub **KOLNIERZ**) 'wykończenie ubioru przy szyi' (Erz: „obróż, naszyjnik dla psa” – na podstawie tekstu łac. w S: *collarium id quod est in collo canis*, przejętego przez BB z druku R. Źródła polskich odpowiedników hasła *collarium* w S i R oraz *vel i.* 'lub jest to', dopisane przez Bartłomieja w S i R po łac. objaśnieniu, dowodzą, że nie chodzi tu o psią obrożę, lecz o część ubioru. Za wersją Erz przemawia jedynie, cytowany w SP XVI w. – sv. Kolnierz – słownik Calepina z polską wersją językową, Lyon 1588: *Collare, vinculi genus, quo canum colla astringuntur*, kornierz (!), obruz) *collarium dr id quod est in collo canis vel i. Colnyerz vel oboyczek* S 30; *collarium id quod est in collo canis* {*vel i. Colnyerz*, Scaplerz, oboyczek} R g₇v (por. Słownik 1532: *Collarium...*, kolnierz; Słownik 1566, rozdz. *De homine ...*, k. C III: *Collarium*, Collaro, Kołnierz, Keller – obok innych haseł dotyczących ubioru, jak *Vestimenta*, *Manica* i in.

Por. też Mym28, k. 15: *Collarium*, Halseysen, Oboyczyk – w rozdz. *De armis...*, Imiona Zbroy; tamże k. 31v: *Amiculum col<larie>*, Halskoller, Oboyczyk – w rozdz. *De vestibus*). Zob. **KAPLERZ**, **OBOJCZYK**.

KOŁNIERZYK (lub **KOLNIERZYK**) ‘ozdoba szyi lub ubioru’ zaponka, przedsobnycza, Colnyerzyk *armilla dr torques, brachiale, dextrocherium, et sunt proprie virorum* R c₈.

KOŁO ‘okrąg; część wozu; kołowrót studzienny’ *plecta eciam dr coronula okrągy vel circuli quidam* 3 Reg. 7 Colo paleczne (bibl.) R A₃v (mg); *ocovane colo oberata rota* R x₃v (md); Colo studzyenne *haustra quod et haustum invenitur i. rota hauritoria ab hauriendo aquas* R o₂v; pol kola *diametrum vel hic diametrus ... i. recta linea per centrum ducta in duas equales partes circulum dividens {medium rote}* R i₇v; *ocovacz kolo vozove falco,-are* R O₇v. Zob. **KOŁKO**, **KOŁOWY**, **KRĄG**, **OKOŁO**, **OKRĄG**, **WKOŁO**, **WOKOLNY**.

KOŁODZIEJ cyeslya, Colodzyey *carpentarius, qui facit carpenta* S 23v; *colodzyey rotifex* S 133v i R D₃v (ml). Zob. **CIEŚLA**, **STALMACH**.

KOŁOMAGA ‘rodzaj wozu’ Colomaga *assuga* S 15v i R d₃ (md). Zob. **KOLEBKA**, **KOLIMAGA**.

KOŁOMAZ ‘smar do kół wozowych’ Colomasz *rotaleum, rotolinium* S 133v; Colomass *rotaleum, rotolinum* (!) R D₃v (ml); Colomass *pissaigra* (!) i. *pix liquida* R A₂ (mp) (por. *pisaigra...* S 116 – bez odpowiednika pol.).

KOŁOWY Spycza kolova *radius eciam dr lignum rectum a mediolo rote usque ad cantum procedens* S 129. Zob. **KOŁO**.

KOŁOWROT ‘kołowrotek, wrzeciono; kołowrót studzienny’ vyyadlo, Motovyldo, przaslyk, Colovroth *girgillus dr instrumentum feminarum, quod alio nomine dr volutorium ... Item girgillus est lignum mobile ex quo funis in puteum cum situla dimittitur ad hauriendam aquam* Colovroth v studnyey R n₈. Zob. **KOŁO**, **MOTOWIDŁO**, **ŻORAW**.

KOŁYSAĆ koliszacz *ध्येच्या cuno,-are* S 216v; Colyssacz *ध्येच्या cucio,-are* R i₂v (ml; av. *cucullus*); *cucio,-are* colissacz *ध्येच्या vel percutere, concutere* R N₅ (mp). Zob. **POWIJAĆ**, **UŚPIĆ**.

[KOMAR] zob. **KOMOR**.

KOMENT ‘komentarz, objaśnienie’ Coment *commentarium vel commentarius i. liber memorialis* (bibl.) S 31v (por. Mu28, s. 189). Zob. **KRONIKA**, **KSIĘGA**, **PAMIĘTNY**, **PISMO**.

KOMIĘGA ‘rodzaj tratwy’ Comyaga abo Prom *trabica, scedia i. navis trabibus confixa* R J₆ (ml); *scedia* Comyaga *vel prom przewożny vel carmen*

inconditum, non expositum, silva idem, trabica idem, vide Calepi, extemporale idem R E₄ (md); Corab, Lodzya vel Comyaga ratis dicebatur primum et antiquissimum navigii genus R C₅. Zob. **KOLIMAGA, TRAWTA**.

KOMIN 'dymnik' Comyn *infumibulum, fumarium idem* S 74v i R p₇ (mp). Zob. **DYMNICA, FACHEL, KAZUB, KOZUB**.

KOMINEK 'dymnik' ffachel, dymnycza, Cazub, komynek *fumigale* S 61v; *lignus, fuligo, fumivaporarium, quo fumus exit foras, ligellus di<minutivum>* Comynek R r₇v (md).

[KOMNATA] zob. **KOWNATA**.

KOMOŁY 'bezrogi; bezgłowy' *mutilus* oczyathy, Comoly *ut aries sine cornibus* R v₄ (md); *besz glovy, Comoly, bezglovyecz acephalus* R a₃. Zob. **BEZGŁOWIEC, OCIĘTY**.

KOMOR zool. 'komar' *komor mulio i. magnus culex* S 93v; *vyelgy Comor mullius i. magnus culex* R v₂ (mp) (por. Mu28, s. 98: *Mulio ...*, Wyelky komor); *Comor culex* R i₃; *komor zinzala i. parva musca, culex* R M₁.

KOMORA 'izba, sypialnia; schowek, skarbiec' *cubiculum i. lectus, camera comora* S 38 (por. Loznicza, pokoy R i₂v); *zameczista komora conclavis, conclave i. cella, thalamus, camera secreta sub clave alterius clausa* S 33; *zameczista komora conclavis* R h₂v; *Skarbna komora archarium* R c₆ (md); *zedel, Stolek, Poswyathna Comora, Caplansky dom, Skarbnycza exedra i. cathedra, thronus, sedes, sella, suggestus. Vel ... est camera secreta vel locus thesauri ... i. absida* (bibl.) R l₆v. Zob. **KOWNATA, ŁOŻNICA, POKOJ, SKARBNICA, SOŁ**.

KOMORNIK – 1) 'sługa, urzędnik, dworzanin, pokojowiec; eunuch' *komornyk camerarius i. cubicularius, pedissequus* S 21v; *Comornyk camerarius i. cubicularius vel pedissequus (sv. camerus)* R e₆v; *komornyk cubicularius dr lecti custos, preparator vel fabricator, qui cubiculum sui domini preparat, i. familiaris, secretarius* S 38; *komornyk cubicularius, custos lecti vel fabricator aut preparator* S 38; *Comornyk cubicularius* R i₂v; *komornyk creditarius i. consiliarius vel camerarius, cui secreta committunt* R i₁; *Comornyk eunuchus i. spado, custos camere regis vel regine minister* (bibl.) S 53; *Comornyk, Sluga, vrzandnyk eunuchus, custos camere regis, regine minister* (bibl.) R l₅v (mg); *Comornyk castratus ... eunuchi regis vel regine fuerunt ministri eorum, qui parvuli castrabantur* R f₄v; – 2) 'przybysz, człowiek nie mający własnego domu' *Comornyk*

inquilinus i. advena, quasi incolens aliena seu inhabitans terram alienam et non habens propriam S 75; *inquilinus i. advena, quasi incolens aliena, non enim propriam sedem, sed in terra aliena inhabitat {vel Comornyk} {vide Calepi, advena, incola, accola, peregrinus, indigena}* R p₇v; Comornyk *inquilinus* (mh; av. *Coloni Illiriceni ... de Illirico i. de Sclavonia dicuntur*) R g₈ (por. Mym28, rozdz. *De Judicialibus*, ... O sądnych rzeczach (!), k. 12v: *Inquilinus*, Haus genos., Komornik; por. też Lex k. 60, sv. *Colo*). Zob. **PODKOMORZY**.

KOMPAS 'zegar słoneczny' *Sloneczny zegar i. Compass abo prāntheek slonecznego zegara solaria, plana tecta domorum soli patencia* R G₁v (mg; av. *solarium dr a sol, quasi solaurium, quia soli et aeri vel auris pateat {domatum idem}*). Zob. **BLECH, LETNI, SIEDZENIE, ZEGAR**.

KOMPATURA 'pergaminiowa okładka książki' *membranaceum i. codicis involucrum, i. coopertura, vulgariter Compatura* S 88v (por. Mu28, s. 191: *Membranaceum, codicis involucrum*, Eyn pergament decke, coopert ader vmschlag, Kompatura).

KOMŻA 'część ubioru kapłana' *komza superpillicium* S 154 (por. Mym28, rozdz. *De ecclesia* ..., k. 8: *Superpellicium*, Kurrok, Komza); *Comza ephot, indecli<nabile>, est vestis sacerdotalis quod Latine interpretatur superindumentum. Erat enim pallium superhumeral* (bibl.) R l₁v.

KONAĆ – 1) 'robić coś, wykonywać' *konacz rzecz, vyslyadovacz, naslyadovacz prosequor,-i* R S₄; *konacz rzecz prosequi rem, causam* R B₆v (md; av. *prosequium*); – 2) 'umierać' *Conacz, Conczicz dormio,-ire, esse in agone mortis* R O₄ (mg). Zob. **DOKONAĆ, KOŃCZYĆ**.

KONAJĄCY 'umierający' *Conayący, Spyący dormiens* R k₃v (md).

[KONAR, KONARY – tak Erz, bł.; jest to łac. czasownik *conari* 'próbować, usiłować'. Zob. I. Kwilecka, E. Kędelska, Z prac nad nową edycją „Słownika” Bartłomieja z Bydgoszczy, SFPS 17, 1978, s. 131-132.].

KONCERZ – 1) 'dzida' *Belth, Conczerz, Thluk contus* S 35v i R h₄v; – 2) 'miecz; sztylet' *pugio, instrumentum ferreum, longum et acutum deka, ad transfigendum, konczerz vel gladius parvus bis acutus lateri adherens deca vel Sczipky* S 126; *Conczerz, deka pugio* R B₈v; *Conczerz pugio* (sv. *dolo vel dolon*) R k₂v; *Conczerz delcio* R i₆ (mp); *tylec, kynzał, Concerz sica dr gladius brevis vel cultellus ex utraque parte scindens et acutus ... Et ut dr telum est in baculo absconditum* R F₅v. Zob. **BELT, DEKA 2., KINŻAŁ, KOPIJA, MIECZ, ROHATYNA, WŁOZNIA**.

KONEW 'naczynie do płynów' Conew *congia* R h₃v (ml); Conew *camida* R e₆v (mg); konew garnczova *ciatus*, *parvus ciphus ad bibendum*, *tercia pars sextarii* (bibl.) S 28; Corczak, Czasha, Conew garnczova *ciathus* (bibl.) R g₂v; Stow, Conew *cantarus* R f₁v (por. konvicza, Stoff S 22); vynna konew *oenophorum* S 101; vynna konew *enoforum* R l₁ (mp); Conyve (Nom. plur.) *libatoria vasa* (bibl.) R r₆ (md). Zob. **KONWICA**.

KONEWKA 'mała konew' vynna konewka *enophorum* S 49 (por. Mu28, s. 140). Zob. **KONWICA**.

KONICZEK 'młody koń' Conyczek *equus* R l₃ (mp; av. *equus*). Zob. **KOŃ**.

KONIEC Conyecz gory *radix montis* R C₄ (md); zaczny konyecz *religio est virtus, que superiori nature, quam divinam vocant, cultum cerimoniamque confert* {*cultus divinus, vide Calepi*} R C₆; wrzeczach stworzonych naydzye przodek y konyecz *processus in infinitum* R B₄v (mg; av. *processus*); wrzeczach stworzonych naydzye początek y konyecz *processus in infinitum* R S₃ (md; av. *procedo,-ere*). Zob. **BEZKONIECZNY**.

KONIECZNIE 'w końcu' Conyecznye *tandem i. aliquando, in fine* {*finaliter*} R Y₄v.

KONIECZNY gram. Conyeczne (Nom. plur. n.) *supina verba in grammatica* R H₁ (mp); Conyeczne (Nom. plur. n.) *supina verba* RN (k. tyt.); Conyeczne (Nom. plur. n.) *verba supina* RN (k. tyt.). Zob. **BEZKONIECZNY, KOŃCZONY**.

KONIK zool. – 1) 'świerszcz; pasikonik' konyk zyemny *cicada, vermis in arboribus rorem lambens et pectore fistuloso vocem emittens* S 27v; zyemny konyk *vel* Swyrcz *cicada* R g₃; – 2) 'szarańcza' *locusta vel dr* konyk, *locuste sunt animalia minuta, quibus in deserto Iudee Iohannes usus est Math. 3 vel est genus herbarum comestibilium* (bibl.) S 83v; Conyk *locusta est parvum animal dente noxium* (bibl.) R s₁v.

KONIUCH (lub **KONIUSZY**) 'stajenny' Conyvszy (Nom. plur.) *stratores dicuntur qui stabulis vel equis in eis stantibus presunt* S 151; Conyvshy (2 x; Nom. plur.) *stratores* R G₆v.

[**KONIUSZY** – tak Erz; zob. **KONIUCH**].

KONNY 'jeździec' konny *equester* S 51v; Conny *equester* R l₃. Zob. **JEZDNY, JEZNY**.

KONOPIE bot. trzepacz conopye *scutulo,-are* R E₆ (mg; av. *scutula*); trzepacz conopye abo lyen *scutulo,-are, scutula mundare vel indui preciosa veste i. scutulo* R T₄v (md). Zob. **CIERLICA, TRZEPACZKA**.

KONOPNY 'zrobiony z włókien konopi' *canabum, corda de canabo* konopny S 21v; *canabum ... Inde hec canabis pro eodem et pro chorda inde facta* {Konopny powross i. *canopeum*} R e₆v; konopny powrosz *sandala* S 136. Zob. **LYCZANY**.

KONSYSTORZ 'miejsce sprawowania sądów' Consistorz, Sądowne myescze *consistorium* {vide *Calepi*} R h₄.

KONTRUFAL 'kontryfał, stop metali podobny do złota' mosyącz, Contrufal *electrum dr quedam species metalli ad radios solis valde relucens, clarius auro vel argento* (bibl.) S 47; Contrufal, pazlodka (!), mossyącz, pazlothko *electrum* (bibl.) (sv. *electros*) R k₇ (por. Mu28, s. 124: *Electrum ...*, Kontrywał; por. też Mym28, k. 5v: *Electrum ...*, Kontryffał). Zob. **MOSIADZ**.

KONWENT 'gatunek piwa' Convent *scormorium i. cervisia claustralis, mirtea idem* S 140 i R E₅ (mp); Clastorne pyvo *mirtea vel scormonium* (!), *cervisia monasteriensis i. Conventh* R t₇ (md). Zob. **ŁACHETA, TEZBIR**.

KONWICA 'naczynie do płynów' konvicza, Stoff *cantarus* S 22. Zob. **KONEW**.

KONWISARZ 'wytwórca metalowych naczyń, broni itp.' Convisarz *fusarius* S 62v i R n₄v; Convisarz *fusor pocularius* R n₄v (md); Convyssarz *pocularius fusor* S 118 i R A₄v (ml) (por. Mu28, s. 182: *Fusor pocularius, eyn kannen gieser, Konwysar*).

KOŃ zool. (łącznie 36 razy) np.: wrony kon *disus equus* R k₂ (mp); Rydzy kon *fulvus* {*equus*} (bibl.) R n₃v; plesznyvy kon *peculus equus* R z₂ (md); gnoyovy kon *fimarius ... equus, qui portat fimum* R m₇v; Syodlovy kon *sellarius equus* R F₁ (mg); osyodlany kon *stratus* R G₆v (md); lyeczovy kon *equus ante* S 51v i R l₃ (mp) (por. Mu28, s. 38: *Antecessorius equus ...*, Lyczowy kon; por. też Mym28, k. 26v: *Equus antecessorius, Vor rosz, Lecowy koń*); Rolny kon *agrarius equus* S 6 i R b₃ (mg); vozovy kon, podvodny, zavodnyk *veredus i. equus trahens redam seu currum* S 167v (por. Mu28, s. 38); naboczny, Narączny kon *dextrarius i. equus, qui per dextram ducitur* R i₇; astruco i. *dextrarius narączny kon ab Astur pro gente, quia apud illam gentem huiusmodi equi abundant. Est etiam idem quod accipiter* {*accipiter* yastrzamb} R d₃; nayemny kon *meritorius equus* R t₅ (mh; av. *meritorium*); *calcitrosus equus est qui solet calce ferire czo virzga i. pedibus retro se percutere* targaiaczy kon R e₅v; chromy kon na golyenyach *suffraginosus* R H₃ (md); kon, który rad myecze *sternax equus* S 150 (por. Mu28, s. 37: *Sternax equus, Ein pfert das gern abwurfft, Koń który rad myećye*); *facionatus, faciatus* Leczovanye (? – możliwa lekcja „Liczovanye”),

okyzelnanye konya *faciare equm* R m₂ (mp) (por. Cervus); ozalovac, vmovicz, yancz syą *alloquor,-i secundum iuristas, ut allocutus est equm* yął syą konya R M₃ (mp; av. *alloquor,-i*) (por. Cervus); osyodlacz konya *sterno,-ere* R T_{7v}; czvdzicz konya szropą *strigillo,-are* R T₈ (mg); drabovac konya *succuso,-are ... i. trotare* R V₁; odrzecz konya abo volv, odrzecz sskory *globo,-ire* R P_{3v} (md); ffrymarczicz konyem *mangonifacio,-ere* R Q₆ (mp); – *equerox, equarium, equirium, equiricia* Stado kony *vel aliorum animalium grex* R l₃ (mg); kyelyo dzyessyąnth kony *aliquot decurie equorum* R i_{5v} (md; av. *decurio*); vyssyodlacz konye *desterno,-ere* R O₂; grzeblo, Sropa czo konye czvdzv *strigilis et strigulum vel patella* R H₁ (mg); czo konmy ffrymarczy *mango* R s_{5v}. Zob. **BACHMAT, BADAWIJA, DRABARZ, HORZ, HYSNZT, JUNOCHODNIK, KLUSIĘ, KŁUSAK, KONICZEK, KONNY, KOŃSKI, NOSIĆ, PŁOCHY, PODKONI, PODKONIE, PODWODNIK, PODWODNY, PRZEKOBIAŁY, WAŁACH.**

KOŃCZATO ‘ostro, spiczasto’ zaostrzony konczatho *prepilatus, acute factus ut prepilata hasta* R B_{2v} (ml); zakovac, zaostzcz konczatho *prepilare cuspides* R S_{2v} (md).

[**KOŃCZENIE**] zob. **DOKOŃCZENIE, SKOŃCZENIE.**

KOŃCZONY gram. ‘skrócony (tu o skracanych często w ówczesnych tekstach wyrazach łac., np. *anno partae salutis = a.p.s.*)’ konczone silabi *terminaciones* R J₁ (mp); literi konczone *littere terminales ut a.p.S. etc.* R J₁ (mp; av. *terminaciones*). Zob. **NIESKOŃCZONEK, NIEZAGRANICZONY, SKOŃCZONY.**

KOŃCZYĆ ‘umierać’ Conacz, Conczicz *dormio,-ire, esse in agone mortis* R O₄ (mp). Zob. **KONAĆ.**

KOŃCZYĆ SIĘ konczycz syą *desino,-ere i. ... finire* {konczą syą *desinunt*} R O_{1v}.

KOŃSKI konsky pastirz *vel* podkonye *agaso* S 6v; skotopas, Mashthalyerz, konsky pastirz, podkonye *agaso* R b_{2v}; konsky Mlyn *mola equinaria* S 92; Consky mlyn *m<ola> equinaria* R t₈ (mp; av. *mola*); Staynya konska *equile* S 51v; Conska staynya *equistatium {equile}* R l₃; konska colebka *arcerra* S 13; konska colyebka *arcerra* R c₆ (md) (por. Mu28, s. 146); *lectica i. lectus* loze *infirmorum vel currus, in quo defertur lectus vel* konska colebka (bibl.) S 80; Conska Colyebka *lectica* (bibl.) R r_{3v} (por. Mu28, s. 146). Zob. **KOŃ.**

KOPA ‘stóg siana lub zboża’ Brog, Copa syana *capeta, capetia idem* R f_{1v} (md); Copa *cassula* S 23v; Copa syana *cassula* R f₄ (mp). Zob. **KOPIEC, STOG.**

KOPAC kopacz *mothikā ligonizo, -are i. sarpere, ligone terram vertere* R Q₅. Zob. **OKOPAWAĆ**, **PODKOPAĆ**, **PRZEKOP**, **PRZEKOPA**, **ROZKOPAĆ**, **WYKOPAĆ**, **ZAKOPAĆ**.

[**KOPCIĆ**] zob. **OKOPCIĆ**.

KOPEC 'sadze' Szadze, *kopecz fuligo dr illa nigredo, que dependet de trabibus et fit ab igne i. quasi fumo ligata* S 61v; Sadze, *Copecz fuligo* R n₃v. Zob. **OKOPCIĆ**.

[**KOPER**] zob. **KOPR**.

[**KOPIA** – tak Erz; zob. **KOPIJA**].

KOPIEC 'wzgórze; stos' *kopyecz cumulus i. summitas et coacervacio aliquorum* S 38v; *Copyecz, gromada cumulus* R i₃; *Copyecz cadex* R e₅; *Copyecz gades i. scopulus* S 62v; *Columna* (? – może wyraz łac.), granycza, *Copyecz, myedza gades {gades, gadex i. scopulus}* R n₅; *Copyecz gadex, scopulus* S 63; Skala viszoka zvyeshzhona na dol, *Copyecz scopulus* S 139v; skala vissoka zvyeshzhona na dol *vel Copyecz scopulus* R E₅ (por. Mu28, s. 123). Zob. **KOPA**.

[**KOPIENIAK**] zob. **KIEPIENNIAK**.

KOPIJA 'włócznia, dzida' oszaka, *copia, ządło aculeus* S 4v; *Copia hasta* S 67; drzewcze, *Copia, Rohatyna, wlocznia hasta* R o₂v. Zob. **KONCERZ**.

KOPIJNIK *copyynyk hastifer, qui fert hastam* S 67 i R o₂v; *Copyyny-kyem bicz hastor, -ari* R P₄v (ml).

KOPNAĆ *supplodo, -ere i. pede succutere vderzicz, copnać nogv (!)* abo *pyantha aut alio signo vel reiicere ambiguas opiniones* R V₁v (md).

KOPNIK (wyraz niejasny, związany z kopą, kopią lub kopaniem?) *Copnyk supticius* S 154 i R H₄ (md); *Copnyk subticius* R H₂v (md).

KOPR bot. ogrodny *Copr anhetum, herba ortulana odorifera in cibo sumpta* R c₁; włosky *copr feniculum, herba* R m₅.

KOPYSTKA 'mała kopyść, łyżka' *kopistka, Spyen v przaczky lingula* S 82v; *lingula aromatariorum Copystka vel i. Stpyen v przaczky* R r₈ (md).

KOPYTO – 1) 'u zwierząt' *unguis ... Et est unguis hominum et avium paznogyecz, ungula vero aliorum animalium* Copyto R L₃v; – 2) 'do wyrobu butów' *kopito v szewcza formale* S 60; *formale pravydlo, Copyto apud sutores* R n₁ (mp); *Copyto tagus i. formale* S 155; *Copitho tagus seu formale* R H₅ (mg); *kopyto formella dicuntur instrumenta alutariorum* S 60; *formella ... Item formella et formula diminutiva sunt a forma et sunt proprie instrumenta alutariorum, quibus formant subtalares {vel Copyta v shewcza}* R n₁. Zob. **PAZNOGIEĆ**, **PRAWIDŁO**.

KOR 'chór, część kościoła' kor *aditum, locus secretus iuxta altare, unde dabantur responsa* S 5v (por. Mu28, s. 126); fformy wkorze *sedilia clericorum* S 141 (av. *sedile*); fformy wcorze *sedilia clericorum* R E₆v (mg; av. *sedile*) (por. Mu28, s. 127); fformy wkorze coscyelnym *stalla* R G₅ (mg).
Zob. **CHOR, KOROWY**.

KORAB 'okręt; arka Noego' Corab, Lodzya *vel* Comyaga *ratis dicebatur primum et antiquissimum navigii genus* R C₅; Skrzynya, Corab, Trvnna, zachovanye *arca* (bibl.) R c₆; plyval Corab *archa ferebatur* (bibl.) R O₈v (mh; av. *fero, ferre*). Zob. **CZOŁN, ŁODZIA, OKRĘT, PROM, SZKUTA, TRAWTA**.

KORAL Coral *coralius lapis habet naturam viminis sub aqua, sed detracta super aquam statim durescit, rubescit et lapidescit* S 36; Coral *coralius naturam habet viminis sub aqua, sed detracta super aquam statim durescit et rubescit et lapidescit* R h₅.

KORALEWY 'koralowy, zrobiony z koralu – tu o różańcu' Coralyeve *pacyerze sacre coralii* S 134v; Coralyeve *pacyerze sacra (!) coralii* R D₅ (mp); Coraleve *pacyerze sacre coralii i. bacule* R h₅ (md) (por. Mu28, s. 121: *Sacrae coralii, baculae sunt, quibus in numerandis praecibus utimur*, Eyn korellen *pater noster*, Koralowe *paćyerze*).

KORBAN 'kubek' Corban (?), Cvbek, Czasshka *picarium* R z₈v (md).
Zob. **KORBEL**.

KORBEL 'kubek' Corbel, Cubek *picarium* S 114v (por. Mym41, k. 43: *Picarium*, Bock, korbel; w Mym28 w tym haśle, k. 41: ..., Rogati kuffel).
Zob. **CZASZA, KIELICH, KOFLIK, KORBAN, KORCZAK, KOSZ 2., KUFEL**.

KORCZACZEK 'mały kubek' *cotula, quedam mensura vini continens ciathos sex i. emina {vel i. mensura continens pondum IX unciarum, emina idem, cotila idem* Corczaczek, Quartha} R h₆v; Cufflyk, Corczaczek *cimbria, cimbium, poculum* R g₃v (ml). Zob. **KORCZAK, KUBEK, KUFEL, KWARTA**.

KORCZAK 'kubek' *concha vel* korczak *a cavo, eo quod cava sit* Nyeczky *i. vas concavum ad similitudinem conche, alveus idem* Nyeczky S 32v; Corczak *ciatus* (bibl.) S 27v; Corczak, Czasha, Conew *garnczova ciathus* (bibl.) R g₂v; korczak *cimbria, pocula facta ad similitudinem navis* S 28; kyelich, korczak *calix est quoddam genus poculorum, quod olim ex ligno fiebat* R e₆; prządny Cossh, Corczak *calatus i. canistrum vel quoddam genus poculorum* R e₅v. Zob. **CZASZA, KONEW, KOSZ 2.**

KOREK bot. 'drzewo korkowe lub jego kora' corcove *drzevo vel* corek, lub, lyko *suber, arbor vel arbustula quedam vel cortex eius* S 152 (por.

Mu28, rozdz. *De arboribus*, s. 107: *Suber* ..., Corkbom, Lub albo korek).
Zob. **LUB**, **LYKO**.

KORKOWY corcove drzevo *vel* corek, lub, lyko *suber*, *arbor vel arbustula quedam vel cortex eius* S 152; Corcove drzevo, Lyko do cobyalky *suberies dr arbor ex qua cortex natatorius extrahitur*, ... *suber* R H₁v (por. Mym28, k. 21: *Suber*, Korgbaum, korkowe drze<wo>).

KORONA (?) Corona (? – może wyraz łac.) *cidaris est pilleus pontificalis et ut dicunt mitra, cidaris et tiara idem sunt* R g₃.

KORONKA ‘ozdoba głowy, wieniec’ Thkanka, vyanek, Coronka *discriminale i. glabella* (bibl.) R k₁v (md).

KOROWY – 1) ‘dotyczący chóru – miejsca w kościele’ *crata corova cancellus ... cancellus cantorum, excellens locus* R e₆v; – 2) ‘dotyczący śpiewu’ Corove ksyągy *Odarum liber* R x₄v (md; av. *oda i. laus ... liber Oratii intitulator Liber odarum i. cantuum vel laudum*). Zob. **CHOR**, **KOR**.

KORTYNA ‘zasłona’ Cortyna *circumpendium* R g₄v (ml). Zob. **CAŁUNA**, **KOBIERZEC**, **OPONA**.

KORTYZAN ‘duchowny ubiegający się o beneficja w Rzymie lub mający beneficja w kraju a mieszkający w Rzymie?’ Cupyec, Cramarz *aut Cortisan questuarius, qui questu vivit, sicut mercator {et qui querit elemosinas czoby gdzie wzyacz}* R C₃.

KORYTO *linter, parva navicula vel* Coritho (Erz brak) S 82v; vodny sząd *vel* Corytho *linter* R r₈; swynye corito *aqualiculus* S 12v (2x); Swynye coritho *aqualiculus* R c₅; Studzyenne corito *fontinale lavacrum* S 59v; Studzyenne coritho *fontinale lavacrum* R m₈v (mg) (por. Mu28, s. 23).

KORZEC ‘miara objętości, np. zboża’ *korzec chorus vel coretum* S 27v; Corzec *corus vel coretum* R g₂v (ml); Czwyerthnya *vel* Corzec *modius* S 92; vyrtel, Corzec *modius est mensura librarum quadragintaquattuor i. sextariorum vigintiduorum* R t₇v. Zob. **ĆWIERTNIA**, **MIARA**.

[**KORZENIE** ‘przyprawy’ – tak Erz; zob. **KORZEŃ**].

KORZENNY – 1) ‘tu – o kupcu sprzedającym przyprawy’ Corzenny kramarz *aromacopola* S 13v; Corzenny Cramarz *aromacopola i. aromatarius* R c₈ (md); – 2) ‘zawierający przyprawy’ pyerznyk opyepzrony abo Corzenny *piperata, confectio i. ex melle et pipere* R A₂ (mg; av. *piper*). Zob. **NIEKORZENNY**.

KORZEŃ – 1) ‘część rośliny; aromatyczna przyprawa lub lek’ korzen *radix* S 128v; Corzen *radix* R C₄ (md); Corzen, pyen, vynna maczicza *vitis* R L₂v; Skorzenya vytargacz, zgladzicz *extermio,-are* (bibl.) R O₇; kysshky

abo kyelbassy nadzyevane skorzenym y szosnkyem *tomacla* R J₅ (md); – korzenye *species* S 147v; Corzenye *species i. radices aromaticae* R G₃v (mg); Bogate kramy, gdzie korzenye przedayą *speciarius vicus* S 147v; Bogate Cramy, gdzie corzenye przedawayą *speciarius vicus* R G₃v (mg) (por. Mu28, s. 29); cramarsky papir myąsshy, obvyacz zyelye abo corzenye *emporica carta* R k₈v (ml; av. *emptorium ... emporica charta dr quoddam genus charte, quia in ea merces involvuntur cum sit in scripturis minus idonea {mercatum idem}*); – 2) anat. Corzen *membrum virile* R v₆v (ml; av. *nervus*). Zob. **KORZONEK, WYKORZENIĆ**.

KORZKIEW ‘warzachew, duża łyżka’ varzacha (!), korzkyew *trulla ... i. coclear coquinarium ... vel instrumentum ad congregandos cineres* kyella (Erz brak) *vel ad utendum pavementum vel instrumentum cementariorum kyella pro muris faciendis* (bibl.) S 163v; korzkyew *trugella* (Erz bł.: „turgella”) S 163v; Corzkyew *trugella* R J₈v (md). Zob. **KIELLA, KUCHENNY, WARZĘCHA**.

KORZONEK anat. vyrsch korzonka *glans* S 65; vyrssch Corzonka *glans virge virilis* R n₈ (md) (por. Mu28, s. 61: *Glans*, Der kopff des menlichen glydts, Wyrst (!) korzonka). Zob. **KORZEŃ**.

KORZYSZCZĄCY (lub **KORZYŚCIĄCY**) ‘odnoszący korzyść?’ *contrahens i. retrahens desistendo ab inceptis vel i. Corzyszczący* R h₄v (md) (por. *contrahere matrimonium* poiąncz syą *vel i. skorziscicz* R N₄ (md)).

[**KORZYŚCIĆ**] zob. **SKORZYŚCIĆ**.

KOS zool. Jemmyolucha *vel Cos turdus, avicula* S 164; Coss, Jemyolucha *turdus* R K₁v; Jemyolucha *vel Coss turdus* RN IVv; Coss *merugo, turdus* RN IV. Zob. **JEMIOŁUCHA**.

KOSA *Cossa secula feni, falcastrum* R E₆ (mp); *Cossa falcastrum, quo fenum capitur* S 55v; *Cossa falcastrum* R m₂v. Zob. **KOSICA**.

KOSACIEC bot. *cosacyecz sandix, herba* S 136.

KOSARZ ‘kosiarz; może też wytwórca kos’ *Cossarz falcarius, qui falces facit vel qui falce secatur* R m₂v; *Cossarz fenifex* S 57 (por. Mu28, s. 180: *Foenifex ... Kosarz*); *Cossarz fenifer* R m₅ (mh; av. *fenum*).

[**KOSIARZ**] zob. **KOSARZ**.

KOSICA ‘mała kosa’ *Cossicza falcicula i. parva falx* R m₂v. Zob. **KOSA, KOZICA**.

KOSIWO ‘koszenie, sianokosy’ *Coszyvo syana feniferium* S 57; *Coszyvo syana feniferium* R m₅ (mg) (por. Mu28, s. 180: *Foeniserium* (!), Heuwet, Kosiwo syana; tamże w łac. indeksie postać: *foenisetium*).

KOSM 'kosmyk, kłaczek' *Coszm floccus i. parva massa lane vel nivis* R m₈; *Coszm villus i. pilus vel floccus lane* R L₁.

KOSMATY 'owłosiony, kudłaty' *cosmaty hirtus per sincopam i. hirsutus. Unde de S. Iohanne: prebuit hirtum tegimen* (bibl.) S 70; *chlupaty, Cosmaty hispidus* R O₆v; *Spodnya broda Cosmata pecten ..., inferior pubes viri vel mulieris* R z₂. Zob. **CHŁUPATY**.

KOSTARZ 'grający w kości' *kosztharz aleator, qui perfectus est in ludo alearum* R b₃v; *Costarz, Costira aleo, qui frequenter in alea ludit* R b₃v; *Costarz tesserarius* (sv. *tessera*) R J₁v. Zob. **GRACZ, KOSTKA, KOSTYRA**.

[**KOSTERA**] zob. **KOSTYRA**.

KOSTKA – 1) anat. 'mała kość' *Costhka ossillum i. parvum os* R x₈v; *Costka, zebro costula* (sv. *costa*) R h₆v; *costka talus est pars pedis postrema, i. os prope calcaneum* S 155v; – 2) 'pestka owocu' *wynna costka acinus i. granellum uve vel botrus* S 4v (por. Mym28, k. 19v: *Acinus*, weyn bern kern, winna kostka); – 3) 'kostka do gry' *Costka tessera* R J₁v; *Costka quadrans i. cubus, tessera alee quadrata* R C₂ (mp); *Costhky cibe, pluralis numeri, i. tessere quadrate, sc. taxilli* R g₂v; *Costkamy myotacz tessero, -are, taxillis ludere* R V₃ (md); *gdy costhkamy myecze abo gigma tesseratus ludus* R J₁v (ml). Zob. **GLOZN, JIGRAC, KOŚĆ**.

KOSTNICA 'pomieszczenie dla ciał zmarłych' *Costhnycza costarium, locus costarum* S 36v; *Costhnycza ossorium* S 104; *Costhnycza ossorium, ossuarium* R x₈v (md). Zob. **KOŚNICA**.

KOSTYRA 'kostera, gracz' *Costarz, Costira aleo, qui frequenter in alea ludit* R b₃v. Zob. **GRACZ, KOSTKA, KOSTARZ**.

KOSZ 1. 'plecione naczynie lub torba; sito' *koszh sporta, genus vasis iunceum aut virgeum* S 148v; *Cossh sporta* R G₄v; *Cosh cophinus* (bibl.) R h₅; *Cosh canistrum, vas vimineum* S 22; *Cossh canistrum dr sportula vel vas de foliis palmarum contextum ad portandum panes {corbis idem krzynow}* R f₁; *ptaszy koszh ames* S 8v; *ptashy kossh ames* R b₇ (mg); *prządny cossh calatus* S 21; *prządny kossh calatus i. canistrum vel genus poculi ex ligno, ciatus* S 21v; *prządny Cossh, Corczak calatus i. canistrum vel quoddam genus poculorum* R e₅v; *pythel abo Cossh ve mlynne taratantara indecli<nabile> nomen ficticium est ex sono, quem facit dictum. Est enim taratantara instrumentum, quo farina colatur. Et est instrumentum, cuius percussione granum defluit inter molas molendini* R H₅v; *gutturium, quoddam vas aquatile vmyvadlo, in inferiori parte perforatum, quod*

inferius deguttat aquam durslak, Cossh *per quod vinum colatur* czszadzą (!) S 66v; kossh *corbis, vas vimineum, quo mensuratur vinum vel annona* S 36; vynny cossh *vel pywny corbis* R h₅; koszh *calus est vas vimineum* S 21v; vynny abo pywny Cossh *calus* R e₆; *quallus* Cossh vynny *in quem vinum defluit guttatim vel canistrum panis* Chlebovy Coss, Cossik R C₂ (md); Chlebovy Cossh *mactea i. archa panaria* R s₄ (md); Chlyebovy kossh *panarium, mactra idem* S 106; Chlebovy Cossh *panarium, muctar, mactra, calatus, vel cista, vel ubi panis servatur* R y₃ (mg); czo kossh (Acc. sing.) noszy *cannifer* R f₁ (mp). Zob. CADZIDŁO, DURSZAŁAK, KLATKA, KOBIAŁKA, KOBIEL, KOSZYK, KOZUB, SITO.

KOSZ 2. 'kubek' *patera i. magnus et patens cyphus* {Cubek *vel* Cossh *Lithuanorum*} R y₆v; Cossh *lytewsky athisca i. patera* R y₆v (ml; av. *patera*); Cvbek, Cossh *litewsky scyphus, calix maior, poculum quo bibimus* {*in conviviis, cantarus*} R E₅; Cossh *Lytewsky crater i. cuppa* R h₆v (md). Zob. KORCZAK.

[KOSZKI] zob. KOŹKI 'futro'.

KOSZTOWAĆ 'próbować' *pitissans i. parum bibens vel* czo cossh *tvy* vyna abo pyva R A₂v (md). Zob. POSMAKOWAĆ, SKOSZTOWAĆ, UKUSIĆ.

KOSZTOWANIE 'próbowanie' *libamen* {*vel i. sacrificacio, libacio idem vel i. gustacio liquidorum* Cossh *tovanye, posmacovanye*} (bibl.) R r₆.

KOSZTOWNO 'kosztownie, drogo' *nacladacz, travycz costowno sumtuo,-are i. immoderate consumere* R V₁v (ml).

KOSZTOWNY 'drogi, cenny' *Strava, Naclad, Costowne travyeny* *sumptus i. dispensa vel expensa vel actus vel passio sumendi* R H₃v; syodlo coshtowne *arseda i. sella valde splendens* R c₈v; Coshtowne (Nom. plur. f.) *vyeczzerze saliares cene, vel cibi, i. opipare i. copiose* R D₆ (mp).

KOSZULA *Cossulya indusium, interula idem i. camisia* S 74; Coszulya *indusium* S 74; Cosshula *camisia* R e₆v (ml); Cosshula *interula* R q₂v; Cosshula *subucula i. camisia* R H₂v; Coshulya *succula* (?), *genus est intime vestis* R H₃ (md); *poderis, vestis sacerdotalis linea corpori penitus astricta et usque ad pedes descendens* {*subducula* (?) Cosshula, *tunica bissina*} (bibl.) R A₄v. Zob. KAZUŁA, KOMŻA, ORNAT, SUKNIA.

KOSZULKA *Cyasna coshulka strophium, fascia puellaris, qua stringunt mamillas* R H₁ (mp).

KOSZYK 'mały kosz' *koszyk quallus* S 128; *quallus* Cossh vynny *in quem vinum defluit guttatim vel canistrum panis* Chlebovy Coss, Cossik

R C₂ (md); *cupa* Cosshyk *in quo fructus portantur* R i₃v (ml); Coszhik *canistellum* S 22; Cosshik *canistrellum i. parvum canistrum* (sv. *canistrum*) R f₁; Cosshyk, Rogoza, Matha *plecta* R A₃v; vplyesch kossik *plecto,-ere* R S₁. Zob. **KOSZ 1**.

KOŚCIELNY Sluga Coscyelny *levita* (bibl.) R r₅; Capitulni abo coscyelny plyacz *campus ecclesiasticus* S 21v; Capitulny abo coscyelny plyacz *campus ecclesiasticus* R e₆v (mg) (por. Mu28, s. 27); fformy wkorze coscyelnym *stalla* R G₅ (mg); Lawky abo fformy coscyelne *subsellia ecclesiastica* S 152v (por. Mu28, s. 127); vyerzeye *vel* drzvy coscyelne *valve* S 165; Coscyelne drzvy *valve* S 165; Brana myessczka, Wrotha, vyerzeye, Coscyelne drzvy *valva* R K₂v. Zob. **KOŚCIOŁ**.

KOŚCIENEK 'dem. od „koścień” – tu: ostre zakończenie, ostrze, oszczep’ Coscyenkyem oprawyony *lanceatus baculus* R r₂ (md); *lanceo,-are, lanceam portare* oprawicz lyaszka (Acc. sing.) coscyenkyem, *baculus lanceatus* R Q₃v (md).

KOŚCIEŃ 'oszczep, ostre zakończenie oszczepu’ *lanceatum lignum* osczep *vel ferro armatum* Coscyen R r₂ (md); Coscyen *cuspis dr proprie posterior pars haste ... Dr tamen quandoque cuspis ipsa hasta* R i₄ (por. drzewcze S 38v). Zob. **DRZEWCE**.

KOŚCIOŁ Lawky abo fformy wcoscyelye *subsellia ecclesiastica* R H₂ (md) (por. Mu28, s. 127). Zob. **KOŚCIELNY**.

KOŚCIOLEK Coscyolek *vel* Caplicza *edicula, sacellum idem* (bibl.) S 46; *edicula, domuncula* Chyzek, Syenycza *vel i. sacellum* Caplicza, Coscyolek (bibl.) R k₅v (md).

KOŚCISTY Coscysty *artuosus i. membratus* R d₁.

KOŚĆ anat. 'część szkieletu; kiel słonia’ Coscz *os* R x₈v; coscz *ossum* R x₈v (ml); Coscz *costa* (bibl.) R h₆v (por. zebro S 36v); Rog, Coscz *ebur* (bibl.) R k₅ (por. rog slonyovy S 45v); ogrisch kosc *obedo,-ere, comedere, circumedere* R R₂ (mg); chrzyptowe coscy *spina ... iunctura dorsi, quia habet radiolos acutos* S 148; Chrzyptowe coscy *spina dorsi* R G₄ (mp) (por. Mu28, s. 57: *Spina dorsi*, Der ruck grat, Chrzeptowe koścy). Zob. **BEZKOST, CHRZYPTOWY, GRZBIET, KOSTKA, PRZEZKOST, ŻEBRO**.

KOŚNICA 'kostnica’ kosznycza *carnarium, locus ubi carnes reponuntur vel ossa mortuorum* S 23. Zob. **KOSTNICA**.

[**KOTCZY**] zob. **KOCZCZY**.

KOTKA zool. 'tu – małpka, tzw. koczkodan’ morska kothka *cercopitecus* S 26v; Morska kothka *cercopitecus* S 26v; morska kothka

cercopiterus (!) R f_{8v} (ml) (por. Mu28, s. 42: *Cercopitecus*, eyn merkatz, Morska kotka; toż Mym28, k. 26v). Zob. **MORSKI**.

KOTLARZ 'wytwórca kotłów i naczyń' Cothlyarz *enearius faber* S 48v; Cothlarz *enearius faber* R k_{8v} (md). Zob. **KOCIELNIK**.

KOTLINA 'jama, wgłębienie – np. do umieszczenia kotła' Cothlyna *burna* R e_{4v} (mg) (por. Slovník středověké latiny v českých zemích 4, Praha 1981, s. 452: *burna* ... *locus concavus* – prohlubeň, kotlina).

KOTŁOWY 'dotyczący kotła – tu: o palenisku do podgrzewania kotłów' Cothlovy pyecz *fornacula et hoc fornacalium vel fornacale* (sv. *fornax*) R n₁ (por. cachlyovy pyecz S 60). Zob. **KACHLOWY, KOCIEŁ**.

KOTWA 'wgłębienie, misa, kadź – tu o umywalni w świątyni Salomona' *concha* ... *Item concha generaliter appellatur omnis piscis testam habens {vel omne vas concavum* Cothva, nyeczky, vyaderko, myska} (bibl.) R h₂ (por. Mamotrepty staropolskie, oprac. W. Żurowska-Górecka i V. Kyas, część I, Wrocław 1977, s. 95 – do II Par 4,14; por. też Slovník středověké latiny v českých zemích 6, Praha 1983, s. 825; zob. też J. Gebauer, Slovník staročeský, t. II, Praha 1916, s. 116: kotva ... Podstavek, lůžko (do něhož jiná věc se staví), *concha*).

KOTWICA Cothvicza *ancora vel anchora, instrumentum ferreum, quo retinentur naves* S 9v; Cotvicza *ancora* R b_{8v}.

KOWADLNICA 'kowadło' *armentarium eciam* Covadlnyczza *fabrorum, incus i. Ambuss* R c_{7v} (md; av. *armentum*). Zob. **AMBUS, AMBUSZEK, NAKOWADLNIA**.

[**KOWAĆ**] zob. **OKOWAĆ, PODKOWANY, SKOWAĆ, UKOWANY, ZAKOWAĆ**.

KOWAL koval, cyeslya *faber ferrarius, lignarius* S 55; coval, cyeslya, tessarz *faber ferrarius, lignarius* R m₂; Coval *ferrarius faber* R m₅ (mp); Coval *maleator* R s₅ (mg); dworny koval *maniscallus* S 86v; dworny Cowal *maniscallus* R s₆ (md) (por. Słownarz 1532, k. E I: *maniscallus*, hofschmidt, dworni kowal).

KOWALKA 'żona kowala' Covalka, Cyeslyna *fabrissa* R m₂ (mh; av. *faber*).

KOWALSKI 'należący do kowala' Myech Covalsky *mantibrum fabri, follum* R m_{8v} (ml; av. *follis*); Covalsky mloth *tudes vel tudatus i. malleus* R K₁; Mloth Covalsky *cudis i. malleus {fabri}* R i_{2v}.

[**KOWANY**] zob. **OKOWANY, PODKOWANY, SKOWANY, UKOWANY**.

KOWNATA 'komnata' Cownata *caminata* S 21v i R e₆v (ml); Cownatha, Ssol ku chovanyv *armamentarium* R c₇v. Zob. **IZBA**, **KOMORA**, **ŁOŻNICA**, **POKOJ**, **SOŁ**.

KOZA zool. – 1) 'koza domowa' Coza *capra* RN IVv; – 2) 'kozica' dzika koza *vel* sarna *dorcas*, *caprea idem* (bibl.) S 45; dzika Coza *damula* RN IVv; Sarna, dzyka Coza abo Cozyel *ibex* ..., *caprea* ..., *dorcas* R p₃. Zob. **KOZKA**, **ŁAŃKA**, **SARNA**.

KOZAK 'żołnierz; pachołek' Cozaczi, drabovye *velites*, *expediti milites* {*qui ferunt auxilium*} (sv. *veles*) R K₃v. Zob. **DRAB**.

KOZI – 1) 'dotyczący kóz' Cozy pastirz *egonomus* R k₆v (mg); Cozyarnya, Cozy chlew *caprile*, *stabulum caprarum* R f₂ (md); – 2) bot. kozya broda *tragopopus*, *herba* R J₆ (mp); vsir (? – może wyraz łac.), Cozya brodka *aquilegia*, *est nomen herbe* R c₅v. Zob. **KOZIARNIA**, **KOZOPAS**.

KOZIARNIA 'pomieszczenie dla kóz' Cozyarnya *caprile i. stabulum caprarum* S 22v; Cozyarnya, Cozy chlew *caprile*, *stabulum caprarum* R f₂ (md); Cozyarnya *hedile*, *caprile i. stabulum hedorum* R o₃ (mg). Zob. **OBORA**, **STAJNIA**.

KOZIARZ 'pasterz kóz' *caprarius* Cozyarz *pastor caprarum* Cozopasz S 22v; Cozopass, Cozyarz *caprarius*, *qui custodit capras* {*egonomus Grece*} R f₂. Zob. **KOZI**, **KOZOPAS**, **PASTYRZ**.

KOZICA – 1) 'część pługa' Cozycza *stiva dr manica aratri sc. cauda a posteriori* S 150v (Erz łączy z hasłem *stivula*); Cozicza *stiva* R G₆ (por. Mu28, s. 151: *Stiva*, eyn pflug stertze, Kożycá); – 2) 'przyrząd do czyszczenia ostrza u pługa' Cozicza *burtea* S 20v; Cozycza *burtea aratri* R e₄ (mp) (por. Mym41, k. 15v: *Burtea*, reytel, kosica). Zob. **KOSA**, **KOSICA**, **KROJ**.

KOZIEŁ – 1) zool. Cozyel brodaty *hircus* RN V; dzyky Cozyel *tragelaphus i. hircocervus* (bibl.) R J₆; kozyel valashony *caper* RN IVv; Skalny, gorny a dzyky cozyel *caper montanus* RN V (por. Mu28, s. 39); Sarna, dzyka Coza abo Cozyel *ibex* ..., *caprea* ..., *dorcas* R p₃; – 2) 'belka w wiązaniu dachu' cozyel *tignus* S 159; Cozyel, Balka, Crokvy y Lathy *tignum* R J₃v; balka, kozly, laty *tignum* S 159; *tigno*,-are Cozly, Balky, Lathi sstavicz *in edificiis* R V₃v (ml). Zob. **CAP**, **DESKA**, **KROKIEW**, **ŁATA**, **TARCICA**, **TRAM**.

KOZIELEK zool. kozyelek *hirculus* S 70; mlodi cozyelek *edus* RN IVv.

[**KOZIOŁ**, **KOZIOŁEK**] zob. **KOZIEŁ**, **KOZIELEK**.

[**KOZIOROŻEC**] zob. **KOZOROŻEC**.

KOZKA zool. dzyka kozka *ibex, caprea, dorcas* RN V. Zob. **KOZA**.

KOZOPAS 'pasterz kóz' *caprarius* Cozyarz *pastor caprarum* Cozopasz S 22v; Cozopass, Cozyarz *caprarius, qui custodit capras* {egonomus Grece} R f₂; Cozopasz *egonomus, epolis, caprarius i. pastor caprarum* S 46v. Zob. **KOZI, KOZIARZ, PASTYRZ**.

KOZOROŻEC – 1) zool. Sarn, Cozorożecz *capricornus* RN IVv; – 2) astr. Cozorożecz *Capricornus, aegoceros* Grece *idem, est signum celeste* S 22v; Cozorożecz *capricornus ... Capricornus etiam dr quoddam sidus celeste, cuius cauda in effigie piscis formatur, ut in extrema sui parte pluvias designet* R f₂.

KOZUB 'kosz, łubianka z kory drzewnej' Cozvb *subernus* S 152. Zob. **KAZUB, KOBIAŁKA, KOBIEL, KOSZ 1**.

KOŹDY 'každy' od kozdego *abs quolibet* R X₂v (mh; av. ab); na wshe (?) rok, Cozdego roku *vertente anno, quolibet anno* R V₆v (mg; av. *verto, -ere*); na kozdi rok *annuatim i. singulis annis* R X₃ (por. Cervus); *quottannis i. singulis annis* Na kozdy rok *vel i. quot annorum* R Y₃ (mp); nakozdy (Erz bł. „kazdy”) rok *quotennis* S 128v. Zob. **KAŹDY, KOLŹDY**.

[**KOŹKA**] zob. **KOŹKI**.

KOŹKI 'ubiór futrzany lub podbity futrem' kosszky (SP XVI w. bł.: „kosszky”) *andromoda vel andromodes* (Erz i SP XVI w.: „andromeda vel andromedes”) *est vestis facta ex pellibus nobilibus pro nobilibus viris apta, licet eciam mulieres portent* S 10; *andromoda vel andromodes est vestis facta ex pellibus nobilibus et dr ab andros Grece, quod est vir Latine, quia talis vestis pertinet proprie ad viros nobiles, licet etiam mulieres portent* kosszky panyenskye R b₈v; *suppellex eciam i. kosszky mulieris pallium* S 154; *supellex, massaricium* Statky domove *vel mulieris pallium* Coshky, *supellectilis* zgrath (!), Sprżanth *vel hergveth* (!), *vide Calepi* R H₃v (md) (por. Słownik 1532, k. E II: *supellex*, la foraia, koski; Słownik 1566, k. F II: *Suppelex*, La Supellettile, Kozki, Die kursche).

KOŹUCH kozuch *pellicea, indumentum de pellibus* S 110; owczy kozuch *melota ... dr vestis aspera de pilis camelorum, qua monachi utebantur ad carnem* S 88v; owczy kozuch ostry *melota* R t₃v (ml); *xeropellina i. pellis sive vestis vetus, sicca et precisa, detrita ... Quidam dicunt xeropellonia* Stary Cozuch {Stara skora abo suknya vytarta *xeropellina*} R L₆v. Zob. **SKORA**.

KOŹUCHOWY 'zrobiony z kozucha' Cozuszhek, zaloga kozuchova *reno* (Erz: „*rhen*”) *dr vestis de pellibus villosis velans humeros usque ad umbilicum* S 130v; *reno* Zaloga *cozvchova de pellibus villosis ab humero ad*

umbilicum R C₆v (md) (por. Mu28, s. 154: *Rheno* ..., ein rauch wammes als man yn dem wintertregt, ader eyn prust peltz, Załoga kozuchowa).

KOŻUSZEK Cozuszhek, zaloga kozuchova *reno* (Erz: „*rheno*”) *dr vestis de pellibus villosis velans humeros usque ad umbilicum* S 130v.

KRA, KRA zob. **KRAKAĆ**.

KRACZEJ ‘krok, także miara długości’ *krok*, *szazen*, *Craczey passus* (Erz sv. *passutus*) *i. longitudo, spacium quinque pedum* S 108v; *passus, spacium seu longitudo quinque pedum ... Inde passutus i. habens magnos passus* *kraczeye* R y₆. Zob. **KROK, SAŻEŃ**.

[**KRADNIENIE**] zob. **UKRADNIENIE**.

[**KRADZIECTWO, KRADZIECSTWO**] zob. **ŚWIĘTOKRADZIECSTWO**.

KRADZIONY – 1) *Cradzyona rzecz cleptum, res furtiva* R g₆ (mg); – 2) ‘zmarnowany, stracony – o czasie’ *succisivum tempus* *Cradzyony czas* *ad usum numerorum vel i. uncia agri, vide Calepi* R H₃ (mg) (por. *Calepini Dictionarium* ..., *Lugduni* 1585, s. 1024: *succisivus ... ut succisivum tempus, quod subtrahitur rebus magis feriis, ut ad aliquem usum accommodemus ...* Pol. Czas pilniejszym sprawon (!) odięti a do mniejszych obroconi ... *Mensores etiam terrae nonnunquam dicunt: In succisivum esse unciam agri aut sextantem, quum ad iugerum interdum pervenerant et aliquid praeter id, quod demetiendum erat, superesse videbatur*). Zob. **UKRAŚĆ**.

KRAINA – 1) ‘obszar, państwo, dzielnica, region’ *Crayna provincia* S 125v; *Crayna provintia* R B₇v; *Crayna, Crolestwo regio* R C₆; *krayna plaga* ..., *circulus vel pars celi, clima, patria, vicus* S 117; *Cray, Crayna, Strona clima* R A₃ (mg; av. *plaga*) – 2) ‘brzeg, skraj, granica’ *Crayna vel Sasyczs<tv>o confinium* R h₃ (mp; av. *confinis*); *granycza, Crayna ora ... signat finem vel extremitatem rerum* R x₇. Zob. **BRZEG, GRANICA, KRAJ, KRAJNY, KROLESTWO, OKRAJEK, OKRAMKA, ZIEMIA**.

KRAJ ‘brzeg, skraj; kraina, region’ *Brzeg, Cray, Strona crepido* R i₁ (md); *Cray, Crayna, Strona clima* R A₃ (mg; av. *plaga*); *labium i. idioma, loquela, Gen.: Erat autem terra unius labii i. idiomatis seu loquela, vel i. ora mense Cray, okramka* R r₁ (mp). Zob. **KRAINA, KRAJNY**.

KRAJAĆ *incido, -ere i. in aliquem cadere. Unde Lu. X: Incidit in latrones ... {vel versus – distinguere rozdzielyacz vel krayacz wshtuky} Invenitur etiam incido, quod componitur ab in et cedo* ..., unde: *Qui putat incidit, incidit ille cadens* R P₆. Zob. **PRZERZAZOWAĆ, ROZDZIELAĆ, SZTUKA**.

KRAJCAR ‘moneta’ *krayczar crucifer* S 37v; *Crayczar crucifer ... i. moneta* R i₂; *krayczar nummus crucifer* S 99; *Crayczar nummus crucifer*

R x₃ (mp) (por. Mu28, s. 198). Zob. **GROSZ, GRZYWNA, HALERZ, KWARTNIK, MONETA, MYNCA, NOBEL, NUBEL, ORT, PIENIĄDZ, POŁGROSZEK, SZART, SZELĄG, ZŁOTY.**

KRAJCZY 'urzędnik lub sługa podający i krojący potrawy' *krayczy incisor* S 73; *krayczy structor* S 151v; *Crayczy structor* R H₁ (mp); *krayczy structor* R T₈ (mh; av. *struo, -ere*) (por. Mu28, s. 176; Mym28, k. 11v). Zob. **KREDENCNIK.**

KRAJNY 'dotyczący skraju, brzegu – tu o szatach' *okrayek*, *Crayne rucha ore vestimentorum* (bibl.) R x₇ (md; av. *ora*). Zob. **KRAINA, KRAJ, OKRAJEK, PODOLEK, RUCHO, WYSZYWANY.**

KRAKAĆ 'o głosie kruków' *Cra, Cra vox corvorum* *Crakacz* (sv. *corvorum crocitare*) SN 257; *krakacz corvorum crocitare* RN Vv.

KRAKANIE 'głos kruka' *Cracanye crocitus* R i₂ (mg).

KRAM – 1) 'stragan, budka z towarem, sklep' *Bogate kramy*, *gdzye korzenye przedayą speciarius vicus* S 147v; *Bogate Cramy*, *gdzye corzenye przedavayą speciarius vicus* R G₃v (mg) (por. Mu28, s. 29); – 2) 'towar' *Cram*, *Cupya mercimonium idem quod merx* R t₄v; *Cram vylozony promercale i. mercimonium expositum* R B₅v (ml). Zob. **BUDA, JATKA, KUPIA.**

KRAMARSKI *Cramarsky papir* *Myaşszhi emporica carta dr in qua merces involvuntur cum sit in scripturis minus idonea, emporetica i. carta, qua mercatores utuntur ad merces obtegendas* S 48; *cramarsky papir myaşshy*, *obvyacz zyelye abo corzenye emporca carta* R k₈v (ml; av. *emptorium ...*, *emporica charta dr quoddam genus charte, quia in ea merces involvuntur cum sit in scripturis minus idonea {mercaturum idem}*) (por. Mu28, s. 190: *Charta emporetica, qua utuntur mercatores ad merces obtegendas*, *Fensterpapyr*, *wurtzenbrieff papyr*, *Krárárski pápyer myaşsy*). Zob. **KUPIECKI.**

KRAMARSTWO 'kupiectwo, handel' *Cramarstwo merces* S 89v; *zasluzenyne, zasługa, zapłata, plath*, *Czynsh*, *Cramarstwo merces* R t₄v.

KRAMARZ 'kupiec, handlarz' *kupyecz*, *cramarz institor i. mercator* (bibl.) S 75v; *Cramarz*, *kupyecz institor* (bibl.) R p₈; *Cramarz aginator i. actor vel mercator, qui rem suam agilater agit* R b₂v; *Cramarz nundinator* R x₃v (ml); *Cupyecz*, *Cramarz aut Cortisan questuarius, qui questu vivit, sicut mercator {et qui querit elemosinas czoby gdzye wzyącz}* R C₃; *Corzenny kramarz aromacopola* S 13v; *Corzenny Cramarz aromacopola i. aromataris* R c₈ (md) (por. Mu28, s. 185); *Cramarze*, *Cupczy circuitores* R g₄. Zob. **FRYMARCNIA, KUPCZYK, PRZEKUPIEŃ.**

KRAMNICA 'kram, stragan; apteka' Cramnycza *instita* R p₈ (mp); kramnycza *apoteca ... i. cella, in qua res venales vel medicinalia vel suppellectilia servantur* S 12v; Cramnycza *apotheca ... dr arca vel locus in quo aliquid ponitur custodiendi causa, vel in quo publice et communiter merces venduntur et specialiter medicinales* R c₅.

KRAMOWAĆ 'handlować' kupczicz, Cramovac *mercior,-ari i. vendere vel emere* R Q₆v; cramovac *nundino,-are* R R₁v.

KRAS 'barwa, kolor' Crass, Barva *color* S 30v; Crassa (? – ostatnia litera zamazana, możliwa lekcja „Crass”), ffarba, Barva, ffortyl *color* R g₈. Zob. **MAŚĆ**.

KRASA 'piękność' krassza, czudnosc, postava *species i. pulchritudo, forma vel i. substantia, essencia* S 147v. Zob. **KRAS**, **OKRASA**, **PIĘKNOŚĆ**, **ŚLICZNOŚĆ**.

KRASIĆ 'barwić, farbować' zlothem vysshycz, Barvicz, Crassicz czyrvczem *vermiculo,-are* R V₆v. Zob. **FARBOWAĆ**, **KRASZONY**, **NAKRASZANY**, **OKRASIĆ**.

KRASIDŁO 'szminka, kosmetyk, farba' rummyndlo, Crassydlo *fucus* (bibl.) R n₃; *stibium eciam i. lapis spume candide in metallis argenti, labastrum, turbasin (?) idem, valet pro oculis, vide Calepi, stibium* Ludzidlo, Crasydlo, Liczydlo (bibl.) R G₅v (mg; av. *stibium, unguentum vel color nomine cerusa, quo meretrices et solute mulieres solebant uti. Unde IV Re. IX legitur: Jezabel introitu eius audito depinxit oculos stibio*). Zob. **LICZNY**, **ŁUDZIDŁO**, **UMALOWANY**.

KRASKA zool. 'ptak' Crasska *idrex* RN IV.

KRASOMOWCA Crasomowcza *orator* S 103; Crassomowcza *orator* R x₇ (por. Mu28, s. 177); Crassomowcza *rhetor, orator idem* R D₂v (ml). Zob. **CHYTROMOWCA**.

KRASOMOWIĆ Crassomovicz *retoriso,-are* R T₂ (md). Zob. **MOWIĆ**.

KRASOMOWIENIE 'retoryka' navczyciel craszomovyenya *rhetor* S 131v (por. Mu28, s. 178). Zob. **MOWA**, **MOWIENIE**.

KRASOMOWNY Crassomovna *navka rhetorica ars* (sv. *rthesis*) R D₂v. Zob. **MOWNY**.

KRASZONY (Erz sv. **KRASIĆ**) 'barwiony, piękny' kraszony *coloratus* S 30v; Crashony *coloratus* R g₈; Barvyony, Crashony, vysshycz czyrvczem, zlotem, abo yedvabyem przesshyvany *vermiculatus* R K₄v (md); *mundus muliebris, Hester II* vbyor nyevyescy, ocrassa zenska,

crashone odzyenye *ut sunt vestes, specula, inaures, gemme, anuli, armille etc.* (bibl.) R v₂v (md). Zob. **NAKRASZANY, OKRASZONY.**

[**KRAŚĆ**] zob. **KRADZIONY, UKRAŚĆ.**

KRAŚNIE 'pięknie' Slushnye, Crasnye, Czudnye vdzyalacz, postavicz, przybracz, ocrasicz *etc. specifico,-are, pulcrum formam aut figuram facere* R T₇ (md).

KRATA skala, Cratha durcovata *cancellus* S 22; crata corova *cancellus ... cancellus cantorum, excellens locus* R e₆v; Syathka, Cratha zelazna *reciaculum* R C₅v (ml); – Crathy Branne *pensiles clathri* S 110v (por. Mu28, s. 28); Crathy Branne *caracte pensiles* R f₂v (md); Crathy zelazne *gerre dicuntur sepes ferree circa altaria et choros* (sv. gerra) R n₇v; dzyalacz crathi zelazne abo zdrzeva *vel* scyany durcovate *cancello,-are* R M₆v (md); zelaznymi crathy (Instr. plur.) opravicz, okrażicz oltarz *gerro,-are* R P₃v (ml). Zob. **BRONKA, DURKOWATY, KOROWY, SIATKA, ŚCIANA, ŻELAZNY.**

KRATKA bronka, crathka *cancellus* S 212v (av. *cancello,-are*); Crathka durcovata, zelyazna scyana, Bronka *cancellus* R e₆v. Zob. **ŚCIANA.**

KRAWADLNİK 'nóż do wyprawiania skór' Cravadlnyk *vel* syekacz *ansarium est cultellus sutoris, cum quo purgat pelles* R c₂. Zob. **OKRAWAĆ, SIEKACZ.**

KRAWĄDŹ *ambasia* kravancz *scutellarum* S 8; Cravandz *ambasia scutellarum* R b₆ (mp). Zob. **BRZEG, KRAJ.**

[**KRAWĘDŹ** – tak Erz; zob. **KRAWĄDŹ**].

KRAWIEC *kravyecz sarcinator, sartor, sutor vel vestium reparator* S 136v; Cravyecz *sarcinator, sartor, sarctor i. vestium reparator* R E₂ (mg). Zob. **OKRAWAĆ.**

KRAĞ *krąg girus et hoc girum invenitur i. circumitus, curvus, corona, circulus {ambitus}* R n₈. Zob. **KOŁO, KRUGLICA, OKOŁO, OKRAĞ.**

KRAPCIOWATY (Erz sv. **KRĘPCIOWATY**) 'człowiek małego wzrostu, karłowaty' karłowaty, krapcziovathy *gnavus* S 65v (por. Słownik 1532, k. H I: *gnauus*, guerzo, zwerg, krapciowaty; por. Słownik 1566, k. I IIIv: *Gnauus*, Guerzo, Krapciowaty, Czweg). Zob. **KARŁOWATY, KARZEŁ, MAŹ, PIĄDŹ.**

KRAŻEŁ (lub **KRĘŻEŁ** – tak Erz) 'część przęślicy do zawieszania kądzieli' krażel na kądziely *epistellum* S 51; krażel *epicolus* S 50; Crażel na kądziely *epicolus, epistella* R l₁v (md).

[**KRAŻYĆ**] zob. **OKRAŻYĆ.**

KRCENIE (lub **KRCZENIE**) 'chrzest' *krczenye baptisma est aqua sive sacramentum* (sv. *baptismus*) R d₆. Zob. **KRCINY**, **KRZESNY**, **OMYWANIE**.

KRCICA (?) zob. **KRCZYCA**.

KRCILNICA 'chrzcielnica' *krczynycza baptisterium* S 17v (por. *crzesnycza* R d₆); *krzesnycza, krczynycza baptisatorium, lavacrum, tinctorium, stacio* R d₆ (mp). Zob. **KRZEŚNICA**.

KRCINY 'chrzciny' *krczyny baptismaria* R d₆ (mp). Zob. **OMYWANIE**.

KRCZENIE (?) zob. **KRCENIE**.

KRCZYCA (lub **KRCICA**) 'włosy, kędziory' *cadzyorky cincinnus dr crinis qui prolixè dependet. Unde Cant. V: cincinni mei guttis noctium pleni sunt ... Inde cincinnosus, cui capilli crispi dependent vel crinitus sicut mulier {vel krczycza} (bibl.)* R g_{3v}; *trica i. mota, radix vel krczicza* R J₇ (mp; av. *tricha i. ... involutio capillorum*). Zob. **CZUB**, **KĘDZIOREK**, **WARKOCZ**.

[**KRECHKI**] zob. **KREWKI**.

KREDENCNIK 'krajczy, podczaszy' *czō kredenczvye, Credencznyk pregustator* S 121v; *Credencznyk, czō credenczvye pregustator* R B₂ (md); *Credencznyk, czō credenczvye pregustator, ante aliquem parum gustans* R B₂ (mp) (por. Mym28, k. 11v). Zob. **KRAJCZY**.

KREDENCOWAĆ 'usługiwać przy stole, próbować i podawać potrawy' *credenczovacz pregusto,-are* R S_{2v} (ml); *czō credenczvye pregustator, qui pregustat* R S_{2v} (ml; av. *pregusto,-are*); *czō kredenczvye, Credencznyk pregustator* S 121v; *Credencznyk, czō credenczvye pregustator* R B₂ (md); *Credencznyk, czō credenczvye pregustator, ante aliquem parum gustans* R B₂ (mp) (por. Mu28, s. 176).

KREPEL 'smażone ciasto, pączek' *Crepel artolaganum* S 14v; *Crepel artocrea* R c_{8v}; *artoptosia, artopticus Crepel* S 14v; *crepel artopticus* R c_{8v} (mh; av. *artocrea*) (por. Mu28, s. 158); *Colacz vyeikonoczny stwarogyem abo Smazony Crepel laganum, crustella idem* R r_{1v} (md); *pastillus Crepel, pastilli sunt, qui illiniuntur aut alicui molli serico (?) miscentur pro vulneribus sanandis. Marcius panis i. pastillus Marcipan* R y₆ (mp); – *pastillus i. quidam parvus pastus ex pasta, ubi piscis vel caro vel alius cibus includitur, eciam pasta, vel a pane dr vel i. forma cibi seu panis rotundi Marcipan, pastilli eciam sunt, qui illiniuntur Creplye* S 108v; *czō Creplye szmazy artoptosia, mulier faciens artoptas* R c_{8v} (md). Zob. **MARCYPAN**, **OBARTUCH**, **OSUCH**, **PLACEK**, **SMAŻYĆ**, **WYCHOPIEŃ**.

KRES 'koniec' granycza, kresz, Dokonanye *finis* S 58v; granycza, Cress, vyek, doconanye *finis* R m₇v.

[**KRESIĆ**, **KREŚLIĆ**] zob. **PRZEKRESIĆ**.

KRET zool. creth *affa* i. ... *talpa* R b₁v i RN IVv; Creth *talpa* RN V.

KREW zakazona krew *sanies* i. *putredo*, *sanguis corruptus* S 136; zakazona crew *sanies* R E₁v (por. Mu28, s. 64); zakazona crew *pus*, *putredo*, *sanies* S 127; zakazona krew *pus* R C₁v; *pus* zakazona krew i. *omnis humor versus in putredinem corpori onerosus* R C₁v (ml); othok, zepsovana krew, Suchoty *tabes* i. *putredo*, *sanies* (bibl.) S 155; zakazona krew, Othok, Ropa vel Suchota *tabes*, *corruptio sanguinis*, *putredo*, *validudo* (bibl.) R H₅ (md); *melancoliso*, -are cyąszko myslicz *ex infectione nigre colere in capite etc.* ssuchey krwey R Q₆v (md); zgnyloszcz, krwey zapsovanye, zethlyecz, vwyądnącz *tabes* i. *putredo*, *sanies* (bibl.) R H₅; krwey rozlyanye, poraszka *strages* S 151; porasska, Rozlyanye krwey, Pobycye *strages*, *prostracio in bello* R G₆v (ml); gnycz, vwyądnącz, zetlyecz, vyschnącz, krew zapsovacz *tabeo*, -ere R V₂; plfanye krwyą *hemoptisis*, *spuicio sanguinis* S 67v; plwanye krwyą *hemoptisis* i. *spuicio sanguinis* R o₃ (mp) (por. Mu28, s. 80). Zob. **POSOKA**, **SUCHOKREWN**, **WODNOKREWN**.

KREWKI 'słaby, kruchy, bojaźliwy' krewky *debilis* S 39; mgly, crewky *debilis* R i₅; krewky, boyazny *pusillanimis* S 127. Zob. **BOJAŻNY**, **KRUCHY**, **MGLY**, **POTULNY**.

KREWNOSĆ 'pokrewieństwo' krewnoszcz *consanguinitas* ... *est vinculum personarum ab eodem stipite ascendencium vel descendencium, carnali propagacione contractum* SN 250v; Cewnoszcz *consanguinitas* R h₃v i RN I.

KREWN – 1) 'zawierający krew' krewny *sanguineus* S 136; Cewny *sanguineus* R E₁v (ml); – 2) 'związany pokrewieństwem' krewny *consanguineus* SN 250v; Cewny *consanguineus* RN I. Zob. **SUCHOKREWN**, **WODNOKREWN**.

KRĘCIĆ *torquere fila* kręcicz nyczy i. *filare*, *vide Calepi* R J₅v (md); *filo*, -are kręcicz nyczy R V₄ (mh; av. *torqueo*, -ere); *scenoplocus* powroznyk *restio* czo liczaky kręcizy R E₄v (ml; av. *scenofactoria* ... *scenofactor dr artifex faciens tabernacula, umbras vel funes*). Zob. **ŁYCZAK**, **NIĆ**, **SKRĘCIĆ**, **TOCZYĆ**.

KRĘCONY krącone nyczy *torta fila* R J₅v (md); krącone ('nici') *torta fila* R V₄ (mp; av. *torqueo*, -ere); krącone nyczy *stupa retorta* R H₁v (mg). Zob. **GARŚĆ**, **KĄDZIEL**, **KITA**, **SKRĘCONY**.

[**KRĘPCIOWATY** – tak Erz; zob. **KRĄPCIOWATY**].

[KRĘŻEL – tak Erz; zob. KRAŻEL].

KRNABNIE ‘krnąbrnie, samowolnie’ Crnāmbnye *temere* {*facere*} i. *presumptuose, fatue, stulte ... sine consilio* R H₆. Zob. **NIEPOWOLNIE**, **SWOWOLNIE**, **UPORNIE**.

KRNABNOŚĆ ‘krnąbrność’ zufalstvo, vpornosc, krnąbnosc *contumacia* S 35v; *contumelia* vpora, krnąbnosc, Sromota i. *infamia, calumnia, vituperium* R h₄v (md). Zob. **NIEPOWOLNOŚĆ**.

[**KRNABRNIE**] zob. **KRNABNIE**.

KRNABRNOŚĆ krnąbrnosc, vpornosc *contumacitas* (sv. *contumax*) R h₄v. Zob. **UPORA**, **ZUCHWALSTWO**.

KROCHMAL ‘mączka z ziaren pszenicy’ *amilum, amidum est farina seu mola facta i. succus seu medulla tritici seu farina alterius frumenti purgatissimi* Crochmal (Erz bł. daje tu dwa razy „crochmal” zamiast jednego) S 8v; Crochmal *amidum* R b₇ (md).

[**KROCIĆ**] zob. **OKROCIĆ**, **UKROCIĆ**.

KROCZ (?) ‘krok?’ (może błąd zam. „ciag, cug, czog, cog” praw.) Crocz (zapewne zniekształcony zapis zam. „Czvg”), ffolga, Naslyadovanye *sequela, ritus, inclinacio vel ex quibus mala sequuntur* R F₃v (ml; av. *sequela i. mos, consuetudo, exemplum, ritus* {*actus sequendi*}) (por. Cervus: *Sequela* czog vel folga; *Ius sequelam dedit* prawo czog dało). Zob. **CIĄG**, **FOLGA**, **KRACZAJ**, **KROK**, **NAŚLADOWANIE**.

KROGULEC zool. Crogulyecz *nisus, avis* S 98; Crogulecz *nisus* R x₁; Crogulecz *nisus, alietus, sperverius* RN IV; Crogulecz *sperverius* S 148; Crogulecz *sperverius* RN IVv; Crogulecz vel Sokol *alietus, allittus, merillus* RN IIIv.

KROJ ‘część pługa, ostrze lub uchwyt’ nosz vel Croy culter S 38v; Croy culter {*vel i. vomer*} R i₃; grządyel vel croy burris S 20v (por. Mym28, k. 16: *Burris*, Pflugsterczen, kroy); Croy *precitatorium* S 121; Croy *precitatorium aratri i. vomer* R B₁v (ml); lyemyesz, Croy *vomer vel vomis est ferrum, quod infigitur dentali aratri* (bibl.) S 173; kroy, lyemyessh *vomer* (bibl.) R L₄. Zob. **GRZĄDZIEL**, **KOSICA**, **KOZICA**, **LEMIESZ**, **NOŻ**.

KROK krok, szazen, Craczey *passus* (Erz sv. *passutus*) i. *longitudo, spacium quinque pedum* S 108v; *gradus dr illud per quod ascenditur ad altare vel ad pulpitem vel ad alium locum* wschod, Crok, {*Scebylye in scala*}, wstopyen R o₁. Zob. **KROCZ**, **SĄŻEŃ**.

KROKIEW (lub **KROKWA**) ‘ukośna belka podtrzymująca wiązanie dachu’ Cozyel, Balka, Crokvy y Lathy *tignum* R J₃v. Zob. **DESKA**, **ŁATA**, **TARCICA**, **TRAM**.

KROKORZĄCY 'gdaczący – o głosie kur' Crokorzāncza *glocitans gallina i. resonans* R n₈v (mg). Zob. **KOKAĆ**, **KOKOREKAĆ**.

KROL czy myecz nossi przed crolym a *pugione, qui principis gladium gestat et ei semper presto est* RN (wykl. przednia). Zob. **KROLEWA**.

KROLESTWO crolestwo *regio* S 130; Crayna, Crolestwo *regio* R C₆; croljestwo granaczkye *Betica, regnum Granate* S 18v; Granaczskye crolestwo *Bethica i. Hispania {i. regnum Granate}* (sv. *Bethis*) R d₈v; granathskye crolestwo *Granate regnum, Betica idem* R o₁ (mp) (por. Mu28, s. 30); Dvnskye crolestwo *Dacia terra {Cersonesus}* (sv. *Dacus*) R i₄; galiczenskye Crolestwo *galeatum principium i. armatum contra hostes sacri canonis – in prologo Regum* R n₅ (md) (bibl.; BB bł. połączył tu Mamotrept i Mu28, por. Mamotrept: *Prologus super libros regum* oraz Mu28, s. 30: *Galicia ...*, Kunigreich von galicen, Krolestwo Kalice<n>skye); Crolestwo portugalskye *Lusitania seu Portugalia* R s₃ (md) (por. Mu28, s. 30); przeprowadzenie do crolestva babilonskyego *transmigracio Babilonis* (bibl.) S 162. Zob. **BABIŁOŃSKI**, **DUŃSKI**, **GALICEŃSKI**, **GRANACKI**, **KASTELLEŃSKI**, **KRAINA**, **PORTUGALSKI**, **ZIEMIA**.

KROLEWA 'królowa' Crolewa *basilla, basilissa* R d₇ (mg). Zob. **KROL**.

KROLEWSKI 'należący do króla' zupa croljewska *camera regia* R e₆v (ml; av. *camerus*). Zob. **ŻUPA**.

KROLIK zool. – 1) 'ssak' Crolyk *vel* kvnka *cuniculus* S 38v; Crolyk *vel* Cvnka *cuniculus* RN IVv (por. Mu28, s. 40: ... Krolyk; por. też Słownik 1532, k. F IV: ... kunka); – 2) 'ptak' Crolyk, Strzezik *regulus, regaliolus* (?), *trochilus, avicula* S 130v; Strezyk (!), Crolyk *pistricus, regulus, trochilus* RN IVv.

KROM 'bez, oprócz' krom *absque* R X₂v (ml); krom *preter i. absque* R Y₂; – gram. Crom person *impersonale verbum* R p₅ (mg); krom person, Czo ządną (!) a ystną personą vkazvye <modus> *impersonalis* R t₈ (mp; av. *modus*); Crom person, Czo ządną a ystną personą vkazvye *modus verbi impersonalis* R z₅v (md; av. *persona*); *impersonalis* <modus> Crom person, *impersonale verbum* czo ządną a gystną personą vkazvye *modus verbi impersonalis, verte econtra tres cartas* RN (k.tyt.); *modus verbi impersonalis* Crom person, czo ządną a gystną personą vkazvye RN (wykl. przednia). Zob. **BEZ**, **PRZEZ**.

KRONIKA Cronica rodzajv *liber generacionis* (bibl.) S 81v; Cronyka rodzajv *liber generacionis* (bibl.) R r₆v (ml); Cronyky *commentaria* R h₁ (mg) i R h₁v (ml); Pamyānthne ksyagy, Cronyky *compendita lingua i. ligata*,

domata ne iuncturam loquatur R h₁v (ml; av. *commentum est expositio {in memoriam dedicatum}* verborum iuncturam non considerans sed sensum); Pamyathne pyssmo, Cronyky *admoniciones, de preteritis, i. scripture, quibus fit admonicio i. recordacio* R b₁ (md). Zob. **KOMENT, KSIĘGA.**

KROPIA 'kropla' *croplya stilla* S 150 (por. *Croplya* R G₅v). Zob. **KAPALICA, KROPLA.**

KROPIĆ *Cropicz, zalyacz rigo,-are i. madefacere, humectare* R T₂. Zob. **NAKRAPIAĆ.**

KROPIDLNICA 'kropielnica' *cropydlnyca urceus* (bibl.) S 173v; *Cropydlnyca urceus* (bibl.) R L₄v. Zob. **WĘBOREK, WIADRO.**

KROPIDŁO *cropidlo aspergillum, aspersorium idem* S 15v; *Cropydlo aspergillum* R d₂ (mp).

KROPIERZ 'okrycie na konia, czaprak' *Cropyerz falera* S 55v; *Cropyerz, Ladrovanye falera est ornamentum equorum* R m₂v. Zob. **DEKA 1., LADROWANIE.**

KROPLA *Croplya stilla dr gutta* R G₅v (por. *croplya* S 150); *croplya gutta* S 66v i R o₂; *dachova croplya vel i. Capalicza stillicidium* S 150; *dachova croplya stiricidium, stilla cadens vel locus ubi stille cadunt* gdzye capye R G₆; *dachove croplye stiricidium, stilla cadens vel locus ubi stille cadunt* S 150v; *gutto,-are {stillare} i. guttatim cadere vel guttatim fundere, vel guttis perfundere et dr a gutta. Inde guttamen* *croplye padacz* R P₄v. Zob. **KROPIA.**

KROSNA 'warsztat tkacki' *crossna celtrum* S 26v; *Crossna celtrum* R f₇ (mp); *Crossna telarium, instrumentum texendi* S 155v; *Crossna telarium, instrumentum texendi* (sv. *tela*) R H₆; *Crossna textorium* S 158; *Crossna vel plocha textorium* R J₂ (mp). Zob. **PŁOCHA.**

KROSTA *nadąta crosta pustula* R C₁v; *pyestrzecz vel crosta napuchla tuber* R K₁ (mp; av. *tuber i. fungus*); *crosty napuchle tubera* R K₁ (mp); *tubero,-are i. inflare, superbire vel tuberibus implere {inflare, tubera producere}* *Crosty napuchle* R V₅; *tosille Crosty in faucibus* R J₅v (md); *Swyrzbyączka, Crosty swyrzbyące impetigo i. sicca scabies perveniens cum asperitate et rotunditate forme {serpigo}* R p₅; *Scrob, Crosty, parchy scabies* R E₃v; *papula ... parvissima cutis erectio circumdata rubore et immo papula dicta est quasi papilla {pustula, brusola idem, papille}* *Crosty swyrzbyące, herpes milii, carbunculus idem* (bibl.) R y₄; *wrzod, wrzedzenyca ulcus i. apostema ... Illatum vulnus, innatum dr ulcus* *crosty swyrzbyące* R L₃; *wrzody, wrzedzenyeczne myecz, Crosty swyrzbyące myecz ulcero,-are i. vulnerare,*

ulcus facere, ulceribus implere R X₁v. Zob. **BOLĄCZKA, BRODAWKA, DYMIEŃ, DYMNIKA, FRANCOZA, KIŁA, KROSTKA, OTOK, PARSZYWOŚĆ, PRYSZCZ, PUCHLINA, WRZODOWY.**

KROSTAWY – 1) ‘pełen krost’ parszywy, *Crostavy scabiosus* S 137v; *Crostavy ulcerosus* R L₃ (md); – 2) zool. żółw, żaba *crostava bufo i. rana terrestris* R e₄. Zob. **PARSZYWY, ŻŁY, ŻABA.**

KROSTKA *crostka nadęta pustula* S 127; *Crostky tubercula* R K₁ (mp). Zob. **KROSTA.**

KROTKI *crotky list breve epistolium* S 51 (av. *epistolium*); *epistolium breve* Crothky lyst a maly seu brevis epistola R l₂v (ml) (por. Mu28, s. 191); *zvpicza krothka, Shorc succinctorium* (bibl.) R H₃; *krotkym zamknyenym summarie* S 249; *crothkym zamknyenym summarie* R Y₄v (mp); – Branye a vyvod rzeczy, zamknyenye movi crothkymy slovy vel zamczysta rzecz *corelarium* R h₃v (ml).

KROTKO Sylne, vylcze, Tago, Crothko alye ocruthnye *intensive* R p₈v (md); Crothko zebracz wgyedno *summo,-are i. summam facere vel summam comprehendere et colligere* R V₁v.

[**KROTOCHWILA, KROTOCHWILNY**] zob. **KROTOFIŁA, KROTOFIŁNY.**

KROTOFIŁA ‘dowcip, zabawa; elegancja’ gadka, Cvnsth, Slachetnosc, ochotnosc, *Crotophyly faceta i. curialitas, urbanitas, elegantia, suavitas et proprie in factis* R m₂. Zob. **KUNST.**

KROTOFIŁNY ‘dowcipny, inteligentny’ Lyvczsky, Smyeshny, *Crotofylny urbanus* R L₄v (md).

KROWA zool. *krova bucua per unum c i. iuvenca, vacca* S 20v; *buccula* Crova vaca, *iuvenca* yalovicza R e₄ (mp); Vol vel Crova bos RN IVv; Crova vacca R K₂; yalova crova *iunix* R q₅; Jaloza krova *effeta vacca* R k₆ (mp); cyelna crova, plodna *feta vacca* (bibl.) R m₆ (mg); doyna crova *bassaris* R d₇ (ml); wymyą v krovy *bumasta quasi bovis mamma* (sv. *bumastha*) R e₄; podsadzić cyelyą do Crovy *subrumo,-are* R T₈v (md); Podsadzić cyelyą do Crovy, do mammy *rumino,-are* R T₃ (mg); vydoicz krova *emungo,-ere* R O₅; – doyne crovy *bassaris ... Et sunt bassarides, vacce mulsarie et uberes* R d₇. Zob. **JAŁOWICA.**

KROWI – 1) ‘dotyczący krowy’ volovi abo Crovy chlew *bovine* R e₃ (mp); crovy syrschl *hirta* S 70 (por. Mym28, k. 26v: *Hirta*, kuehar, krowia sierscz); – 2) zool. krowy mucha *tabanus* S 155 (por. Mu28, s. 99 i Mym28, k. 28v).

KROWKA zool. – 1) ‘młoda krowa’ *Crowka vaccella et vaccula, ambo dimi<minutiva> i. parva vacca* R K₂; – 2) ‘owad, chrząszcz’ *zyelona krowka melolanta, vermis est* S 88v; *zyelona Crowka melolanta, vermis* R t₃v (ml) (por. Mu28, s.102); *scarabeus, vermis krowka habens cornua vel yelyonek* S 138v; *Jelyonek, Crowka scarabeus, vermis cornutus* R E₄ (mg) (por. Mu28, s. 102: *Scarabaeus ...*, Krowka; *Scarabaeus lucanus ...*, Krowka wielka zrogąmy); *Crowka taletus, vermis* S 155 i R H₅ (mp). Zob. **JAŁOWICA, KROWA**.

KROŻLICZEK ‘kubeczek, dzbanek’ *Crozlik, Crozliczek urceus eciam urceolus* S 173v. Zob. **KRUŻLIK, KRUŻYK**.

KROŻLIK ‘kubek, dzban’ *Crozlik, kruzyc culullus i. calix fictilis, vas, samium idem* S 38v; *Crozlik, Crozliczek urceus eciam urceolus* S 173v. Zob. **CEBRZYK, KRUŻLIK, WĘBOREK, WIADRO**.

KRSZYĆ ‘kruszyć’ *kryszcz crusto,-are i. crustam facere vel addere vel apponere, crustis aliquid linire* R N₅. Zob. **KRSZYNA, KRUSZYĆ SIĘ, NAKRUSZENIE, SKRUSZYĆ**.

KRSZYNA ‘okruch, kawałek’ *Skora chlebova, grzanka crusta ... cortex panis. Crusta est lamina quelibet vel fragmentum auri vel argenti vel alterius metalli vel ligni vel lapidis krsshyny* R i₂. Zob. **GIELŃ, KRSZYĆ, KRUSZYĆ SIĘ**.

KRTANIOWY anat. ‘dotyczący krtani’ *krthanyove yablko epiglossis vel epiglottis ...*, *nux gutturis* S 50; *Crthanyove yablko epiglossis, linguula gutturis dividens cibum et potum* R l₂ (mg) (por. Mu28, s. 55: *Epiglossis, nux gutturis*, Eyn gurgel appel, Krtanyowe yáblko).

KRTAŃ anat. *Crthan ructa est eminens pars gutturis {meri idem}* R D₃v; *krthan gurgulio est pars gutturis in ore* S 66v; *Crthan gurgulio eciam dr fistula spiritalis (?) gutturis, meri idem* R o₂ (md); *Crthan meri est via cibi ad stomachum* S 90; *krthan meri, via ad stomachum cibi gutturnalis* R t₄v (md). Zob. **GARDZIEL, JAGODA, ŁAKOTA**.

[KRTĘCONY] zob. **WYKRTĘCONY**.

KRUCHTA – 1) ‘przedsionek kościoła’ *cruchta porticus* S 120; *Syennycza, podszyenye {vel i. ambitus Crvsganek, vel ante ecclesiam Cruchta} porticus* R A₆; *kruchta proseuca dr domus pauperum et mendicorum, in qua elemosinas petunt* S 125; *Cruchtha proaulium i. porticus {ante ecclesiam}* R B₄v; – 2) ‘podziemia kościoła, krypta’ *cruchta cripta* S 37 (por. Mu28, s. 127).

KRUCHY *cruchi fragilis i. debilis* (bibl.) S 60v; *Cruchy fragilis i. debilis* (bibl.) R n₁v. Zob. **KREWKI**.

KRUGLICA 'zabawka dziecięca – krąglica, bąk' *Cruglicza trocus, quo ludunt scolares, tropillus idem* S 163; *cruglicza trochus est instrumentum, quo ludunt pueri* R J₈v. Zob. **KRAĞ**.

KRUK zool. *Cruk corax i. corvus* R h₅; *Cruk corax i. corvus nocturnus, nicticorax idem* RN IIIv; *Cruk satiria i. corvus* RN IVv; Lyelek, Nocny Crvk *nicticorax* RN IV; Slyepi kruk *gamaleon* RN IV. Zob. **LELEK**.

KRUKWA 'pogrzebacz' *krukwa rotabulum i. furca vel lignum, cum quo ignis movetur in fornace, gracia coquendi, qua rotat et proruit ignem ad coquendum* S 133v; *crukva rotabulum {rotabulum, rutabulum}* (sv. rota) R D₃v; *crukva, pocyaszk rutabulum, instrumentum dictum a proruendo igne ut panes coquantur* S 134v; *rutabulum* *Crukva, pocyask ad proruendum ignem fornacis cum pistatur panis* R D₄v (ml); *pocyask, Crukva vel Mantew vertibulum idem est quod vertebra vel illud instrumentum, cum quo carbones vertuntur in fornace* R K₅. Zob. **GRABIE**, **GRZEBŁO**, **OŻEG**, **POGRZEBACZ**, **PRZYGRZEBADŁO**, **SZEROLC**.

KRUPY 'kasza, potłuczone ziarna' *krupy puls est victus antiquissimus ex farina, aqua, melle ... vel dr pulmentum simplex ex farina* S 126v; *Crupy puls* R C₁; *prazmo, Crupi, wshelka mąka far (bibl.)* R m₃v; *nove crupy ador dr quoddam genus annone seu frumenti, de quo fiebat panis imolaticius, de quo qui imolabat, Deum adorabat* S 5; *Nove crupi adoreum* R b₁ (mp; av. *adoreus*); *yączmyenne krupy polenta (bibl.)* S 118v; *yączmyenne crupy polenta (bibl.)* R A₄v; *yako Crupi yączmyenne 2 Reg. XVII quasi siccans lipsanas (!)* R r₈v (ml; av. *lipsanum*) (por. R B₈: *ptisana est succus hordei vel pulmentum ... II Re. XVII: Quasi siccans ptisanas* – bez odpowiednika polskiego; bibl.); *Tatarka, tatarczane crupy cicer, genus leguminis* S 27v; *tatarka abo Crupy cicer* R g₃ (por. Mu28, s. 120); *czo crupy gye pultifagonides i. pultis devorator* R C₁ (mg); *czo przedava crupy, yagly leguminarius* R r₄. Zob. **JAGŁY**, **MIAŁ**, **MAZGA**, **OTRĘBY**, **PRAŻMO**.

KRUSCZGANEK (lub **KRUSZCZGANEK**) 'kruźganek' *kruszcganek, podszyenne porticus i. domus illa, que preest foribus, quasi porta* S 120 (por. Mu28, s. 129: *Porticus ...*, *Kruszcganek*; Mym28, k. 8: ... *Kruczganek*). Zob. **GANEK**, **KRUCHTA**, **KRUŻGANEK**, **SIENNICA**.

KRUSZEC *minera, herba vel radix vel vena terre i. Ruda, kruszec* S 91; *Ruda, Crushecz minera dr herba vel radix vel vena terre. Inde mineralia i. corpora in venis terre generata, ut plumbum vel aliud metallum* R t₆v; *Crushecz metallum* S 90; *Crushecz metallum {metallum quodcumque dr ferri, auri, argenti, plumbi, eris ex terra efossum}* R t₅.

KRUSZEWINA bot. porey, Crushevyna, Bagno myrtus est quedam arbor, que in litore maris abundat R t₇.

KRUSZKA 'jelito' yelyto, krusska vel fflyaky intestinum S 76; Crushky, Droby, Trzeva intestina R q₂v. Zob. **DROBIA**.

KRUSZYĆ SIĘ Crvshy syą tabescit anima (bibl.) R V₂ (mp). Zob. **KRSZYĆ, NAKRUSZENIE, SKRUSZYĆ SIĘ**.

KRUŻGANEK Syennycza, podsyenye {vel i. ambitus Crvsganek, vel ante ecclesiam Cruchta} porticus R A₆. Zob. **KRUSCZGANEK**.

KRUŻLIK 'kubek, dzbanek' Crvzlyk cullulus R i₃ (mp). Zob. **KROŻLIK, KRUŻYK**.

KRUŻYK 'kubek, dzbanek' Crozlik, kruzyk culullus i. calix fictilis, vas, samium idem S 38v. Zob. **KRUŻLIK**.

KRYĆ 'ukrywać' krycz abdo,-ere i. abscondere R M₁v. Zob. **ODKRYĆ, POKRYTY, PRZYKRYĆ**.

KRYGI 'uzda, wędzidło dla konia' wădzydło, krygy lupatum, quoddam genus asperorum frenorum factum ad modum dentium luporum {molimellum} R s₃.

KRYGOWY 'przym. od wyrazu „krygi” Crygova vzda lupatus chamus R s₃ (mg; av. lupatum); crigova vzda chamus, genus est freni vel i. capistrum vzdzyenycza (!) vel i. laqueus S 27; wădzidło chamus est quoddam genus freni vel pars {retinaculum equi ogłow, vzda capistrum vel złodzyeysky powross vel Crygova vzda, vzdzyenycza} R g₁v.

KRZASŁO 'krzesło' Crzasło corules R h₆ (mp). Zob. **KRZESŁO, ZEDEL**.

[**KRZCILNICA**] zob. **KRCILNICA, KRZEŚNICA**.

[**KRZCINY**] zob. **KRCINY**.

[**KRZCZENIE**] zob. **KRCENIE**.

[**KRZCZYCA**] zob. **KRCZYCA**.

KRZECZEK zool. – 1) prączek, krzeczek curculio, quidam vermis, qui comedit legumina R i₃v; – 2) Crzeczek cameleon (bibl.) RN IIIv (bł. w słowniczku z nazwami ptaków: Vocabula volatiliū). Zob. **CZYRW, ROBAK**.

KRZEKTAĆ 'o głosie żaby' krzektacz coaxare ranarum SN 257; Crzectacz ranarum coaxare RN Vv. Zob. **SKRZEKTANIE**.

KRZEMIEŃ 'kamień służący do krzesania ognia' Crzemyen focaris i. lapis petre in qua fit ignis seu ad excuciendum ignem, focare idem S 59v; Crzemyen focaris R m₈; Crzemyen pyritus {pirites idem, fritillium} R A₂; Crzemyen silex, incerti generis, durissimus lapis, qui ictu ferri ignem emittit,

qui et focarius dr R F₆; Crzessyvo vel Crzemieny abo ognysko ignearium i. focarium (sv. ignearius) R p₄; *pirito,-are* vyczrossacz ogyen skrzemyenya i. de pirra R R_{6v} (md).

KRZEPNĄĆ 'drętwieć, sztywnieć' krzepnącz od zymna *rigeo,-ere* i. *esse vel fieri rigidum*, sc. *durere, algere, torpere, horrere* R T₂. Zob. **SKRZEPNIENIE**.

[**KRZEPNIENIE**] zob. **SKRZEPNIENIE**.

[**KRZESAĆ**] zob. **KRZOSAĆ**.

KRZESIWO krzeszyvo *fugillus* dr *ferrum ad excuciendum ignem de petra* S 61v; krzeszyvo *fugillus* R n₃; krzeszivo *fugillus* S 221v (av. *fugillo,-are*); krzeszyvo *fugillus* R P_{2v} (mh; av. *fugillo,-are*); Crzessyvo *piritarium* R A₂ (mh; av. *pyritus*); Crzessyvo vel Crzemieny abo ognysko ignearium i. focarium (sv. ignearius) R p₄. Zob. **KRZOSAĆ**.

KRZESŁO Crzeszlo *corules* S 36v. Zob. **KRZASŁO, ZEDEL**.

KRZESNY 'chrzestny' krzesny brat *commatrinus* SN 253v; *pater spiritualis* krzeszny ocyecz, krzeszna mater, *qui baptisant puerum* R y_{6v} (md; av. *pater*); kmotra, Crzesna macz *commater, que levat vel tenet puerum ad baptisandum, commatra* SN 253. Zob. **KMOTR, MAĆ, OCIEC**.

KRZEŚNICA 'chrzcielnica' Crzesnycza *fons baptismalis* S 59v i R m_{8v} (md); krzesnycza, krczynycza *baptisatorium, lavacrum, tinctorium, stacio* R d₆ (mp); *baptisterium* krzesnycza {*baptismatis*} R d₆ (por. krczynycza S 17v). Zob. **KRCILNICA**.

KRZEWNİK bot. 'krzak (jeżyny?)' krzewnyk *rubus est genus ligni spinosi* S 133v (por. Mu28, s. 108: *Rubus arbor spinosa ferens mora ...*, Krzewnik). Zob. **KIERZ, KIERZNIK**.

KRZOSAĆ 'krzesać ogień; błyskać' Crzossacz *excutere ignem* S 220; Bliskacz sya, Smygacz rozgą, Myeczem crzosacz {*radiare ex fulgure, gladio movere ...*} Smygacz rozgą, dobicz myecza *vibro,-are* i. *resplendere ...*, *iaculari, sicut solemus facere de minuta virga* R X₁. Zob. **KRZESIWO, WYKRZOSAĆ**.

KRZOSZĄCY 'krzeszący, błyszczący' błyskaiący, krzosszający, dobyty myecz *vibratus gladius, resplendens* R K_{6v} (ml). Zob. **ŚMIGAJĄCY**.

KRZYK gylk, zmyeshanye, krzyk, czyzdźba *tumultus {sedicio}* (bibl.) R K₁; gylk, krzyk dzyalacz, zamyeshanye dzyalacz, czyzdźba *tumultuor,-ari* i. *tumultum facere* (bibl.) R V₅. Zob. **CIŹDŹBA, GIELK, POKRZYK, TŁUM**.

[**KRZYKAĆ**] zob. **UKRZYKAĆ**.

[KRZYKNAĆ] zob. ZAKRZYKNAĆ.

KRZYNOW 'płaskie naczynie; rodzaj niecki, misa' krzynow *discus* i. *scutella* S 43; krzynow, Myssa, Talyerz *discus* R k₁v; krzynow, mysza *parapsis* i. *discus latus, quadrangularis equaliter* S 107v; Myssa, krzynow *parapsis* R y₅; *patina* panew i. *sartago, scutella. Inde dr patella, patinula* krzynow S 108v; panew, Crzynow *patina, sartago vel scutella* R y₆v; krzynow, przethak, nyeczky *capisterium dr vas, quo frumenta purgantur* S 22v; przetak, krzynow, nyeczky *capisterium* R f₂; Cossh *canistrum dr sportula vel vas de foliis palmarum contextum ad portandum panes {corbis idem krzynow}* R f₁; Crzynow *gavata est vas escarium* R n₃v. Zob. KOSZ 1.

KRZYWDA krzywda *preiudicium* R B₂; *irrogacio* krzywda, zadawanye komv zlye *inferens* (?) *alicui iniuriam* R q₃v (ml).

KRZYWDZIĆ krzywdzycz *preiudico,-are* R S₂v; krzywdzicz *irrogo,-are* {zadawacz, dacz zlye *facere alicui malum*} R Q₂v.

[KRZYWIĆ] zob. NAKRZYWIĆ, SKRZYWIĆ, ZAKRZYWIAĆ.

KRZYWO krzywo przysyagacz *periuro,-are* R R₆ (md); krzywo przysyagający *peierans* R z₂v (md); krzywo, granovato vdzialacz *obliquo,-are* i. *transversum facere vel non rectum sive non equum facere* R R₂.

KRZYWOGRANNY krzyvy, granovaty, krzivogranny *obliquus* R x₄ (mg).

KRZYWONOG Crzyvonog *pansa* i. *curvos aut latos habens pedes* R y₃v (mg). Zob. NOGA, WIELGONOG.

KRZYWONORT 'rzeka o zakrzywionym korycie' Crzyvonorth *Meandrus {fluvius curvus}* R t₂v (por. Vartha S 87v). Zob. WARTA.

KRZYWONOS zool. 'ptak' krzyvonoss *frendulus* RN IV. Zob. NOS, NOSEK.

KRZYWOPRZYSIĘSTWO krzyvoprzyssyństwo *periuracio* R z₅ (mp).

KRZYWY 'skrzywiony; fałszywy, zły' krzyvy *curvus* R i₄ (md) (por. zggyąthy S 38v); krzyvy, granovaty, krzivogranny *obliquus* R x₄ (mg); krzyvy (Nom. plur.) proroczy *divini ... qui divinant et astutia quadam fraudulenta hominibus futura coniecturant* (bibl.; sv. *divinus*) R k₂. Zob. NAKRZYWIONY, SKRZYWIONY, WYKRZYWIONY.

KRZYŻMO 'poświęcony olej, używany w kościele do udzielania sakramentów' *crisma* i. *unctio, unguentum vel* Crzyzmo R i₂ (mg).

KRZYŻOWY 'tu – o dniach procesji, poprzedzających święto Wniebowstąpienia' krzyzove dny *rogaciones* R D₃ (md); krzyzove dny *dies supplicacionum* i. *rogacionum* R H₄ (md; av. *supplicatio*).

KRZYŻYK krzyzyk *crucicula* i. *parva crux* R i₂.

KSIĄDZ – 1) ‘kapłan’ ksyądz *sacerdos* R D₅; ksyąncz modłosluzny *effeminatus* (bibl.) R k₆ (mp); – 2) ‘książe’ ksyącz, ksyązna *dux, co<mmune> <genus>, signat officium et dignitatem, ducissa, redux, tradux* S 45v (por. heythman, ksyązą R k₅). Zob. **DUCHOWNY, DZIEKAN, FARARZ, KAPŁAN, KSIĘDZOWA, KSIĘŻNA, PLEBAN, PODDZIEKANIE, PROBOSZCZ.**

KSIĄŻĘ ksyąza (!), ksyązna *princeps, co<mmune> ge<nus>, quasi primum caput, primus capiens, primum capiens, ordo et dignitas* S 123; ksyązą, ksyązna, Starshy *princeps* R B₄; heythman, ksyązą *dux {militum}* R k₅. Zob. **ARCHIKSIĄŻĘ, ARCYKSIĄŻĘ.**

KSIĄŻĘCY ksyążący dom *aula i. domus regia, spaciosum habitaculum* S 17 (por. Mu28, s. 131).

KSIĄŻKA ksyąsshky *Carta pagella i. parva pagina* (bibl.) R y₂ (por. carthka ksyąg S 105v); male ksyąsky ręczne *enchiridion dr ab en, quod est in, et hiros i. manus quasi liber manualis, habendus semper in manibus, ut confessoribus Summula* S 48v; male ksyąsshky ręczne *enchiridion* R k₈v (por. Mu28, s. 188: *Encheridion, eyn handtbuchlen, Mále kxyąski; Mym28, k. 10.: ... Ręczne kxiąszki*). Zob. **KSIĘGA.**

KSIENI ‘przełożona klasztoru’ panna ksyeny *maxima sacerdos* S 134v (av. *sacer*); panna ksyeny *sacerdos maxima* R D₅ (mg).

KSIENIEC ‘wnętrznosci ryb’ *eventreum, eventrea* ksyenyecz *in pisce* S 52v; ksyenyecz ryby *eventreum, eventrea* R l₅ (mp); ksyenyecz *farcinarium* R m₃v (ml); *exentera dicuntur intestina, que sic dicuntur quasi exintera* {yelitka, wątroby *piscium*, ksyencze} R l₆v. Zob. **DROBIA, DROBY, FLAK, KRUSZKA, TRZEWA.**

KSIĘDZOWA ‘żona pogańskiego kapłana’ *sacerdotissa, uxor sacerdotis {vel ksyądzowa poganska}* (sv. *sacerdos*) R D₅. Zob. **KSIĄDZ, POPADIA.**

KSIĘGA ksyągy o rodzayv *Genesis {i. nascivitas}* (bibl.) R n₆v; ksyągy dzyessyąnthnego przykazanya *Deuteronomium i. secunda lex* (bibl.) R i₇ (md); ksyągy powtarzanya, Powtarzaiący *Paralipomenon* (bibl.) R y₄v; ksyągy przysshcy zidowskyego *Esdre liber* (bibl.) R l₄ (md); ksyągy spyevanya *liber Salomonis intitatur Cantica canticorum per excellentiam* (sv. *canticum {elegans laus}*; bibl.) R f₁v; Corove ksyągy *Odorum liber* R x₄v (md; av. *oda i. laus ..., liber Oratii intitatur Liber odorum i. cantuum vel laudum*); pamyąthne ksyągi *commentarium i. armarium, ubi reponuntur commenta* (sv. *commentarius*) R h₁v; Pamyąthne ksyągy, Cronyky *compedita lingua i. ligata, domata ne iuncturam loquatur* R h₁v

(ml; av. *commentum est expositio {in memoriam dedicatum} verborum iuncturam non considerans sed sensum*); *annales libri, in quibus scribebantur facta Rhomanorum totius anni, similiter a digniori parte dicti sunt fasti {pamyanthne ksyagy gestorum}* (sv. *fastus*) R m₃v; ksyagy o znamyonovanyv rzeczy abo movy *Perihermanias* (!) R z₅ (md; av. *Peri hermenias sunt due partes ... Hermenias est Grecus genetivus a nomine Greco hermenia, quod Latine sonat interpretatio, qui genetivus hermenias ponitur in intitulatione illius libri Aristotelis, ubi habetur: Incipit Liber Perihermenias. Et est sensus: Liber Perihermenias i. de interpretatione*); Szandzyeczskye ksyagy *liber iudicum* (może bibl.) R q₄v (md; av. *iudex*); Lawnycze ksyagi *acta scabinalia* R a₄ (mp) (por. Cervus); vbyte ksyagy *maleatus liber* R s₄v (md); vbyte ksyagy *maleate carte aut liber* R s₅ (mg); *pagella i. carthka ksyag i. parva pagina, sc. pars foliorum librorum* (bibl.) S 105v (por. ksyasshky Carta R y₂); vypyssanye sksyag *excerpta* R l₆ (mp); *offendix {clausura v ksyag}* R x₅; vcyekl syą do ksyag *tractus ad acta* R J₆ (md); cyagnye syą do ksyag *trahere* (!) *se ad acta* R J₆v (mg; av. *traha*) (por. Cervus: *Trahit se ad acta* ciągnie się do kxiąg); *malleo,-are i. malleo percutere {vel vbycz ksyagi, maleatus liber}* R Q₆; Skladacz ksyagy, dokonacz *compilo,-are* R N₁v (md; av. *compilare leges*). Zob. **KSIĄŻKA**.

KSIĘGARZ 'kopista, skryba, kustosz lub sprzedawca książek' ksyagarz, pyssarz *librarius ... vel libraria, scriptor vel scriptrix, qui vel que scribit librum vel libros, vendens vel custodiens. Unde Hester VIII: Scribis et librariis regis {librarius, compaginator i. intrologator librorum}* (bibl.) R r₇.

KSIĘSTWO – 1) 'godność lub ziemia książęca' ksyastwo *ducatus i. dignitas ducis vel eius terra* R k₄v; ksyasstwo *archia dr principatus* R c₆; guida przeprowadzenie *ostensio vie vel alicuius rei i. ducendi actio aut gubernandi vel i. regio, cui dux dominat vel i. dignitas ducis aut terra eius* ksyasstwo R o₂ (mg); – 2) 'jeden z chórów anielskich' Swyante ksyastwo *hierarchia i. sacer princeps ... Inde hierarchia, eius potestas vel sacer principatus. Et sunt tres hierarchie et in qualibet sunt tres ordines angelorum* R o₅; ksyasstwa *Principatus ... Est etiam sicut dr quidam ordo angelorum, quibus Deus maxime principatur vel qui aliis presunt et subditos angelos ad explendum divinum ministerium disponunt* R B₄; zgromadzenie, Rozdzyal, Rzyshe, Swyante ksyasstwa *hierarchia* RN (wykl. tylna); *Principatus* ksyasstwa *exultant* skaczą RN (wykl. tylna). Zob. **GORAJĄCY, MOCARSTWA, PANOWANIE, PAŃSTWO, RZYSZA, SIŁA, ZWYCIĘSTWO**.

KSIĘŻNA ksyżazna *ducissa* S 45; ksyżacz, ksyżazna *dux*, *co<mmune>* *<genus>*, *signat officium et dignitatem*, *ducissa*, *redux*, *tradux* S 45v (por. heythman, ksyżazą R k₅); *ducissa* ksyżazna (sv. *dux*) R k₅; ksyżaza (!), ksyżazna *princeps*, *co<mmune>* *ge<nus>*, *quasi primum caput*, *primus capiens*, *primum capiens*, *ordo et dignitas* S 123; ksyżazą, ksyżazna, Starshy *princeps* R B₄. Zob. **KSIĄŻĘ**.

KSIĘŻYC novi ksyżazicz, now *Neomenia i. novilunium*, *festum Iudeorum nove lune*, *Isa. 1 et 2 Paralip. 2* (bibl.) S 97v (por. Novy myessyancz R v₆). Zob. **MIESIĄC, NOW**.

KSZTAŁT (lub **KSTAŁT**) *kstalt*, *viobrazenye figura* S 58v; *ksthalth*, *vyobrazenye figura* R m₇; *vyobrazenye*, *ksthalth figura* RN (wykl. przednia); *figura simplex* prosty *ksthalth*, *ut doctus* R m₇ (md); *figura ksthalth simplex* prosty, *ut doctus*, *composita* skladany RN (wykl. przednia); *figura simplex* prosty *ksthalth*, *ut doctus* RN (wykl. przednia); Skladany *ksthalth*, *szlozony figura composita* RN (wykl. przednia); *twarz*, *ksthalth*, *postava*, *Twornoscz forma* S 60; *twarz*, *kstalt*, *ossoba*, *tvornoscz*, *polozenye forma* R n₁ (mp); *postava*, *ksthalth forma* RN (wykl. przednia); *Slycznoscz*, *pyąknoscz*, *ossoba*, *wzor*, *obicze*, *przybyor*, *Csthalth*, *ocrassa*, *Czudnoscz*, *postava*, *ffigura species* R G₃; *oszoba*, *ksthalth*, *wzor species* R G₃v; *ksthalth paradigma i. exemplar* S 107; *ksthalth paradigma est prepositio vel enarratio exempli hortantis aut deterrentis* {*imago*, *comparacio*, *exemplum*} R y₄v.

KSZTAŁTOWNIE (lub **KSTAŁTOWNIE**) *przednye*, *Bithnye*, *wlasnye*, *kstaltownye*, *vytvornye formaliter* S 244; *przednye*, *Bithnye*, *wlasnye* (lekcia niepewna: możliwe „włosnye”), *kstaltownye*, *vytworznye*, *prawy formaliter* R n₁ (mp; av. *forma*); *zgodzicz*, *przipodobacz*, *kstaltownye* *vdzylacz conformo,-are i. congruere*, *assimilare* R N₂v (md).

KSZTAŁTOWNOŚĆ (lub **KSTAŁTOWNOŚĆ**) *kstaltownoscz abstractum* S 3; *ksthaltownoscz*, *kstaltownoscz abstractum dr quod significat formam cum exclusione subiecti ut albedo, virginitas* R a₂v (md).

KSZTAŁTOWNY (lub **KSTAŁTOWNY**) *kstaltowny conformis i. unius et eiusdem forme* S 33v; *kstaltowny*, *zgodny conformis* R h₃.

KTO ‘ktoś; ten, który ...’ (łącznie 28 razy) np.: *acz ktho si quispiam* R Y₃ (md; av. *quisquis*); *kto ma Suchoty tabidus* S 155; *kto ma suchotą tabescens*, *tendens ad corruptionem aut deficiens pre malicia*, *tristis*, *dolens zelo iusticie* R H₅ (md); *gdzye sam kto moze byegacz pervius*, *perambulabilis*, *penetrabilis* R z₆ (md); *vynyen bicz komv teneo,-ere*, *habere*, *possidere*, *servare*, *morari* R V₂v; *zavyesch (!)* *dobro* *abo gymyenne*

komv *obligare bona alicuius* S 99v; zavyesicz dobro abo gymyeny komv, obvyazacz na danye abo zaplaczенье *obligo,-are* R x₄ (mg; av. *obligatio*); dostanye są komv wpozytek *cedet in usum* (bibl.) R f₆v (md); *irrogacio* krzywda, zadawanye komv zlye *inferens* (?) *alicui iniuriam* R q₃v (ml); komv natura odchodzy *gonorreus i. semine fluens* R o₁ (md); vrzandzicz kogo na swą robotą *vel* naiącz są, robicz komv *locare personam* R s₁v (ml); zavalacz kogo *adscio,-ire i. advocare vel i. iuxta scire* R M₄v (md); vrzandzicz kogo, robicz, nayącz są *locare personam* S 83v; przemocz kogo, przekonacz, dolyczacz *convinco,-ere* R N₄ (mp); wzajem dacz, zalozicz kogo *mutuo,-are* S 95v; *circumago,-ere i. circumducere* {oclamacz kogo *retrovertere*} R M₈; Smyechovisko dzyalacz, zakrzyvyacz nosz y vsta na kogo *subsamno,-are* R T₈v; pothkacz są skym *convio,-are i. simul viare vel per viam aliquem conducere* (sv. *vio,-are*) R X₁; itd. Zob. CO, KTORY, KTOŻ, KTOŻKOLWIE, NIEKTO.

KTORY ktory byye, wyrzga *calcitrosus equus* S 21v (por. Mu28, s. 38); kon, ktory rad myecze *sternax equus* S 150 (por. Mu28, s. 37); *omne genus in grammatica* ktory wshithko troye ma wsobye, y ten, y ta, y to szczesne *i. hic et hec et hoc felix* R n₇ (md; av. *genus*); *omne genus* ktori wshithko troye ma wsobye, *ut hic et hec et hoc felix* RN (wykl. przednia); przesz ktorego pythamy, czyya iest rzecz *casus genitivus* R n₆v (md; av. *genitivus*); *casus genitivus* rodzączy, przesz ktorego pythamy, czyya yest rzecz RN (wykl. przednia); cyrpyący, przesz ktori cyrpymy *genus passivum* RN (k. tyt.); rodzaj spravviący, przesz ktori spravvyemy *genus activum* RN (k. tyt.); Blonka, ktora oko zakriva *gena* S 64 (por. Mu28, s. 52); navka, ktora obiczayow navcza, *i. rozvmna*, obyczayna *liber ethicorum* R l₅ (mg; av. *ethicus*); Robota, sktora iest za myesyącz doszicz czynycz *menstruum opus* S 89 (por. Mu28, s. 8); Chlopyaszhek, dzyecyą, ktore są pyrvey narodzi *adapperiens vulvam i. puer primo procedens de matrice* (bibl.) R a₈v (mg); morze, ktore swyat obeszlo *oceanus i. mare magnum dictum a celeritate, quia in modum circuli ambit orbem* S 100v; morze, ktore swyath obeshlo *oceanus* R x₄ (por. Mu28, s. 23); skuteczne nabozenstwo, gysthne, ktore iest tenrasz *actualis devocio* R a₈ (md); *adverbium i. allocutio* przislovye, ktore cladzyemy vedlye *verbum* ku vyiasnyenyv, czo ku slowv przicladamy R b₁v; *adverbium* przislovye, ktore cladzyemy vedlye *verbum* ku viyasnyenyv RN (wykl. przednia); včasnyk, ktore cząszcz byerze od *nomen* y cząszcz od *verbum* (sv. *participium*) R y₆ (mg); *participium* Ktore cząszcz byerze od *nomen* y cząszcz od *verbum* RN (wykl. przednia); *pronomen* zamyona,

Namyastek *in grammatica*, ktore cladzyemy na ono myesscze, gdzye myalo bicz *nomen* R B₅v (md); *pronomen* ktore cladzyemy na ono myescze, gdzye myalo bicz *nomen*, Namyastek, zamyona RN (wykl. przednia); cyrpyjące, przesz ktore cyrpyimy *verba passiva* R a₈ (md; av. *activa verba*); ('obyczaje') o ktorich iest vislownosc *modi supponendi* S 92; o ktorych yest vyslownosc *modi supponendi* R t₈ (md). Zob. **CO**, **KTO**, **NIKTORY**.

KTORYKOLWIE ktori kolvye *vel* kolzdy *quilibet* R C₃ (mp); ktori kolvye *quilibet* R Y₃ (ml).

KTOŻ y ktosz *quisnam* R Y₃ (md; av. *quisquis*).

KTOŻKOLWIE ktoszkolvye *quispian* R Y₃ (md; av. *quisquis*).

KU 'do' (łącznie 48 razy) np.: zroszyeny brodi ku pirshyam *emprothotonus* S 48v (por. Mu28, s. 73); nye sklonny ku dobremv *dure cervicis* (bibl.) S 45; Nye sclonny kv dobremv, Nyekarny *dure cervicis homo* (bibl.) R g₁ (mp; av. *cervix*); przipravya ya (!) ku czudzolostwv *facit eam mechari* (bibl.; sv. *mechor-ari*) S 226v; przypravya zoną ku czudzolostwv (!) *facit uxorem mechari* (bibl.) R Q₆v (ml; av. *mechor-ari*); ku grzechu myą przyvyodl *peccare me fecit* (bibl.) R z₂ (mg; av. *peccans*); zadavacz ku rozvmyenyv prawdy *propono,-ere multum signat* R S₄ (md); karmya, Wszhelka potrava ku clyebv (!) *vel* yedny dar *obsonium ..., parvus cibus et delicatus, ... quod alicui mittitur causa honoris* S 100 (por. Mu28, s. 157); przyydz ku zdroyv *revalesco,-ere, ad sanitatem reduci* R T₂ (mg); Czebr ku noszhenyv *lacus* S 78v; myescze godne kv postavyenyv lodzy *stacio dr locus ubi naves stant ad tempus* S 149 (por. Mu28, s. 25); zegadlo ku przepalyenyv *cauterium est ferrum, quo utuntur infirmi* R f₆; glyna ze slomą ku lyepenyv *aceratum lutum* R a₃ (mp; av. *aceratus*); poddany ku brzemyenyv *subiugalis* R H₁v; natucznyeyshy *vel i.* Czyenky, pyąkny, Mlody, godny ku zggyączyv *tenerrimus* R H₆v (ml; av. *tener*); polozenye abo przyklad ku bogv mylemv *posicio* R A₆v (mg); itd. Zob. **DO**.

KU, **KU** 'o głosie ptaka' gzegzolka, cu, cu *cuculus, tucus, icterus* RN IV; kv, kv, kv, kv *cuculorum cuculare* RN Vv. Zob. **GŻEGŻOLKA**.

KUBEK kubek, Cophlyk *crater, vas vini vel olei* S 36v; Cvbek *fiala, crater* S 58; Cubek *phiala i. vas patulum ad potandum vel ad oleum retinendum* S 113v; zloty Cvbek *phiala* R z₇v; Cubek *patera i. magnus et patens ciphus ad potandum vel phiala* S 108v; *patera i. magnus et patens cyphus* {Cubek *vel* Cossh *Lithuanorum*} R y₆v; Corbel, Cubek *picarium* S 114v; Corban (?), Cvbek, Czasshka *picarium* R z₈v (md); Cvbek *poculum* S 118 i R A₄v; Cubek, Cuffel *condus est quoddam genus cyphi*

R h₃; Cubek *cucullus* ... *genus poculorum* R i₂v; Cvbek, Cossh litewsky *scyphus, calix maior, poculum quo bibimus {in conviviiis, cantarus}* R E₅. Zob. CZASZA, KOFLIK, KORBAN, KORBEL, KORCZAK, KOSZ 2., KUFEL.

KUCHARKA *focaria, que facit focum* Reg. 8 Cucharka *coquaria, vel i. concubina* (bibl.) S 59v; *focaria {Cucharka, que facit ignem, coquit cibaria}* R m₈; *coquarius, <coqua>ria* cucharka R h₅ (mp).

KUCHARSKI 'należący do kucharza' *secespita* Thassak *cucharsky ad secandum omnia* R E₆ (mp). Zob. KUCHENNY.

KUCHARZ *Cucharz culinarius* R i₃ (mh; av. *culina*); *kucharz goscynny cupediarius* S 38v; *gremplyarz, Goscynny* *kucharz cupediarius* R i₃v (ml) (por. Mu28, s. 159 i 187). Zob. GREMLARZ, KUCHMISTRZ.

KUCHCIK 'pomocnik kucharza' *Cuchczyk coquillus* R h₅ (mp).

KUCHENNY *Shaffarz cuchenny obsonator, pro coquina emit* R x₄ (mp); *Cuchenny sthol abax vel abacus ... dr quelibet mensa* S 2; *wselka potrava cuchenna obsonium, companaticum* R R₂v (ml; av. *obsono,-are*); *kyella cuchenna trulla eciam, trua, i. vas fictile per quod aqua traiicitur, vel in quod stercoratur, vel coclear coquinarium* R J₈v (md); *kuchennych rzeczy kupicz, spravicz obsonor,-ari* S 100; *Cuchennych rzeczy kupicz, Spravycz obsono,-are* R R₂ (por. Mu28, s. 157: *Obsonari verbum ...*, *Kuchennyk (!) rzeczy kupyć*). Zob. KUCHARSKI.

KUCHMISTRZ *Cuchmystrz magirus i. coqus, archimagirus* R s₄ (mp); *kuchmystrz archicoqus* S 13; *Cuchmystrz archimagirus* S 13v i R c₆ (mp) (por. Mu28, s. 176). Zob. GREMLARZ, KUCHARZ.

KUCHNIA *cvchnya culina i. coquina, popina idem* S 38; *Myesczka cuchnya popina i. coquina, quia ibi tractatur pinguedo* S 119v (por. Mu28, s. 138).

KUCZA 'mały, nędzny domek, buda, szałas' *kucza teges i. parva domus, tugurium pastorum, casula* S 155v (por. Mym41, k. 32 sv. *Tugurium*). Zob. BUDA, CHYZ, DOM, JATA.

KUCZKA – 1) 'mały domek, buda, szałas' *Bvda, kuczka tugurium i. tectum rebus rusticanis factum et deputatum, i. edificium rusticanum, parva casula et pauper* S 163v (por. Mu28, s. 137: *Tugurium ...*, *Buda albo kuczka*); *Jatha, Buda, Cuczka, Chyss tugurium* R K₁; *tulpha zyppa camera regia, salinaria eciam* *kuczka, Bvda* R K₁ (md); – 2) 'żydowskie święto Namiotów' *Cyemne yedzenye, Gody stanovysk, Cvczka Scenopegia, festum dedicationis tabernaculi* (bibl.) R E₄v. Zob. DOM, GODY.

KUFA 'duże naczynie do wina, beczka, kadź' *Cuffa cuppa dr quoddam dolium* S 38v; *cuppa idem est quod dolium* {veges} {caupa idem Cuffa, Cloda vynna, pywna} R i₃v (por. Mu28, s. 150). Zob. **BECZKA, HACHTYL, KADŹ**.

KUFEL *Cvffel scala ... est poculorum genus ex ligno factum* R E₃v; *Cuffel bacchium ... etiam dr parvus urceus, quo utebantur in festis Bacchi, ad vinum tenendum* R d₅v; Cubek, *Cuffel condus est quoddam genus cyphi* R h₃. Zob. **KOFLIK, KORCZAK, KOSZ 2**.

KUFLIK 'mały kufel' *Cufflyk, Corczaczek cimbria, cimbium, poculum* R g₃v (ml); *Cufflyk craterculus* (sv. crater) R h₆v. Zob. **KOFLIK, KORCZAK, KOSZ 2, KUBEK**.

KUGLARKA Cuglarka, czarownycza *prestigiatrix* R B₃ (mg). Zob. **JĘDZA, KUNSTARKA**.

KUGLARSTWO mataczstwo, czary, *cuglarstvo prestigium* R B₃; *Cuglyarstvo histrionia ars* R p₁ (mg); czari, *mataczstvem abo cuglarstvem ludzicz prestigio, -are i. ludificare, prestigio aciem oculorum obscurare* R S₃. Zob. **KUNST, PRZYROK, URZECZENIE, ZMAMIENIE**.

KUGLARZ Cuglyarz *gesticulator* S 64v; Cuglarz, Spilman *gesticulator, faciens nutum leticie* R n₇v (ml); vyla, Spylman, Cuglyarz *ioculator* S 77; vyla, Cuglarz, Spylman *ioculator* R q₃ (md); Cuglarz, Cwhisth (!) *mimus* S 91; Chvyst, cuglarz, *blazen mimus* R t₆v; cuglarz, Mathacz *prestigiator* S 122v; Cuglarz, mathacz *prestigiator* R B₃ (mg); Cuglarz, vyla, blazen, larvarz *histrion* R p₁; Blaznovye, Cuglyarze *gelasini, dentes anteriores, quos ridendo ostendimus vel i. mimi* R n₆ (md); *fascinnus eciam i. zmamyenye per histriones przesz cuglarze, decepcio, invidia in laudando in ludendo. Quando homo ligatur ut non sit liber aut compos mentis et sit macilentus* R m₃v (md); *fascinacio i. incantacio ... vel i. invidia, decepcio in laudando przyrok, vrzeczenye, sicut faciunt histriones cuglarze* (bibl.) S 56. Zob. **CHWIST, KUNSTARZ, WIŁA**.

KUGLOWAĆ Spylmanovac, Cuglovacz *gesticulator, -ari* R P₃v. Zob. **CZAROWAĆ, KUNSTOWAĆ, URZEC**.

KULA kulya *globus* S 65v; olowna *culya plumbata* S 117v; olowna *Cvlya plumbata* R A₄ (md) (por. Mu28, s. 149: *Plumbata*, eyn pleykugel, Ołowyana kula); ognysta *Cvlya phalarica, quoddam telum ingens torno factum habens ferrum cubitale et rotunditatem de plumbo ad modum sphere et in ipsa summitate dr ignem habere affixum. Hoc telo pugnatur de turribus, quas Greci phalas vocant et mittitur tormento non manibus* R z₇; kilof, Bvlava, Shlyaga, *Culya, Clamra clava* R g₅v. Zob. **KULKA**.

KULIG zool. 'ptak brodzący' *Culig lepicus* RN IV.

KULKA *globus {vel i. trepellus, volumen vel Culka pro bombard}*
R n₈v. Zob. **KULA**.

KUNA – 1) zool. *kvna martes, martarus, putorius idem* S 86v; *Cvna mardus, meles, daxum, martes, martarus, putorius vel mardur* RN V; *kvna putorius et mardur idem* S 127v; *Cvna putorius, martes, mardur* RN V;
– 2) 'żelazna obręcz zakładana więźniom' *Cvna columbar ... est quoddam vinculum pro collo aptum* S 30v. Zob. **KŁODA**.

KUNKA zool. 'królik' *Crolyk vel kvnka cuniculus* S 38v; *Crolyk vel Cvnka cuniculus* RN IVv (por. Słownik 1532, k. F IV: *cuniculus ...*, *kunka*). Zob. **KROLIK**.

KUNST (lub **KUNSZT**, **KUŃSZT**) 'sztuka, umiejętność; dowcip, elegancja' *gadka, Cvnsth, Slachetnosc, ochotnosc, Crotophylya facetia i. curialitas, urbanitas, elegantia, suavitas et proprie in factis* R m₂; *kvnth truffa, illusio, irrisio, vana locutio* R J₈v (md). Zob. **KUGLARSTWO**.

KUNSTARKA (lub **KUNSZTARKA**) 'aktorka, sztukmistrzyni' *Cvnstharka cachinnatrix mulier* R e₅ (mg; av. *cachinnator*); *Cvnstarka ludia dr mulier iocularix* R s₂v (mp). Zob. **KUGLARKA**.

KUNSTARZ (lub **KUNSZTARZ**) 'aktor, sztukmistrz' *Cvnstharz cachinnator ...*, *derisor* R e₅; *Cvnstarz ludius i. iocular* R s₂; *Smyeshny Cvnstarz iocista* R q₃; *Cvnstharz pantomimus ...*, *iocular* R y₃v. Zob. **CHWIST**, **KUGLARZ**, **LARWARZ**, **WIŁA**.

KUNSTOWAĆ (lub **KUNSZTOWAĆ**) 'pokazywać sztuczki, bawić' *Cvnsthovacz truffo, -are, risus et illusiones facere aut dicere* R V₄v (md). Zob. **KUGLOWAĆ**.

KUNSZTOWNIE 'zabawnie, śmiesznie' *Cvnsttownye ludice i. ioculariter* R X₈.

KUPCZYĆ 'handlować' *kupczicz, Cramovacz mercor, -ari* R Q₆v; *Cupczycz negocior, -ari* R R₁. Zob. **FRYMARCZYĆ**, **PRZEDAWAĆ**, **PRZEKUPOWAĆ**.

KUPCZYK *Cupczyk preneta* R B₂v (ml); *kupczyk proxeneta* S 125; *proseneta {vel qui facit convictus usurarios vel Cupczyk}* R B₆v (por. czo podcupvye *proseneta, proxeneta idem i. licitator* R B₆v (md)). Zob. **FRYMARCZNIK**, **KRAMARZ**, **KUPIEC**, **PRZEKUPIEŃ**.

KUPIA 'kupiectwo, handel; towar' *kupya, kupyeczstwo mercancia* S 89v; *Cupya, Cupyeczstwo mercancia, mercatura, ars mercandi* R t₄v (ml); *kupya merx* S 89v; *Cram, Cupya mercimonium idem quod merx* R t₄v;

Robota, pracza i. taka (? – możliwa lekcja „iaka”) rzecz, potrzeba, Szand, Zaloba wprawye, Cypya, vczynek *negocium i. mercatus vel actus alicuius rei {occupacio, cura, solitudo}* R v₆; Myto, zaplata, Cupya, viplata *precium* R B_{1v}; kupyą zaplacz *precior,-ari i. extimare* R S₂; vmovicz, vgodzicz, Skupicz, ffrimarczicz, odmyenycz, zamyenycz kupyą *commercor,-ari, vicissim dare et accipere, merces libere commutare, lucrari, vendere* R N₁ (md). Zob. **KRAM**.

KUPIĆ kupicz *emo,-ere* R O₅; kuchennych rzeczy kupicz, spravicz *obsono,-ari* S 100; Cuchennych rzeczy kupicz, Spravycz *obsono,-ari* R R₂ (por. Mu28, s. 157). Zob. **ODKUPIĆ, SKUPIĆ, WYKUPIĆ**.

KUPIEC kupyecz *negocita i. negociator, institor, mercennarius, opifex* S 97; czo sprawvy, kupyecz *negocita {qui vendit, emit, conducit, loquitur vel servus prepositus negociis alicuius (?)}* R v_{5v}; Cupyecz *entecarius* R l₁ (mp; av. *entheca*); Cypyecz *pantapolis, qui multa vendit, seplassarius* R y_{3v} (mg); kupyecz, cmararz *institor i. mercator* (bibl.) S 75v; Cmararz, kupyecz *institor* (bibl.) R p₈; Cupyecz, Cmararz aut Cortisan *questuarius, qui questu vivit, sicut mercator {et qui querit elemosinas czoby gdzye wzyacz}* R C₃; Cmararze, Cupczy *circuitores* R g₄. Zob. **FRYMARCZNIK, KUPCZYK, PRZEKUPIEŃ**.

[**KUPIECKI, KUPIECTWO**] zob. **KUPIECSKI, KUPIECSTWO**.

KUPIECSKI (lub **KUPIECZSKI**) Sprava Cypyeczska *negociacio* R v₆ (mg); zmova cupyeczska *monopolia* S 92v i R v₁ (mg).

KUPIECSTWO (lub **KUPIECZSTWO**) kupya, kupieczstwo *mercancia* S 89v; Cupya, Cupyeczstwo *mercancia, mercatura, ars mercandi* R t_{4v} (ml). Zob. **ŚWIĘTOKUPSTWO**.

KUPIENIE kupyenye *emcio* R k₈ (mg). Zob. **ODKUPIENIE, POKUPNY, SKUPIENIE, WYKUPIENIE, ZAKUPNY**.

KUPIENIEC ‘niewolnik’ Cupyennyk, Cupyenyecz *empticus {empticius} i. emptus vel facilis ad emendum. Unde servi empticii dicebantur illi, qui in servitute emebantur* R k_{8v}; kupyency *empticii servi dicebantur illi, qui in servicium emebantur* S 48. Zob. **NIWOLNIK, PRZEDANIEC**.

KUPIENNIK ‘niewolnik’ Cupyennyk, Cupyenyecz *empticus {empticius} i. emptus vel facilis ad emendum. Unde servi empticii dicebantur illi, qui in servitute emebantur* R k_{8v}.

KUPIONY ‘niewolnik’ Cupyony *empticius* S 48.

[**KUPOWAĆ, KUPOWANIE**] zob. **PODKUPOWAĆ, PODKUPOWANIE**.

KUR zool. 'kogut' kur *gallus* RN IV; *gallicinium et hic gallicantus in eodem sensu sc. cantus galli. Unde et quedam pars noctis* o kurzech R n₅. Zob. **KAPŁUN, KURASZEK, KUREK, KURZEJA**.

KURA zool. *artuo,-are, quod non est in usu sed componitur exartuo,-are i. dividere et deartuo similiter pro dividere, et est proprie dividere et separare artus a se invicem ut de gallinis et similibus* rozbyracz kuri {*vel alia membra gallorum aut animalium*} R M₄v. Zob. **KOKOSZ, KUROPŁOCH**.

KURASZEK 'kogucik' Cvrashk *gallulus i. parvus gallus* R n₅v. Zob. **KUR, KUREK**.

KURCZ kurcz *spasmus Grece i. subita parcium contractio aut nervorum cum dolore* S 147 i R G₃; kurczavy, kurcz maiaćczy *spaticus* (!) S 147; Curczem lamacz *spasmor,-ari, spasma cruciari* R T₇ (md).

KURCZAWY 'cierpiący na kurcz' kurczavy, kurcz maiaćczy *spaticus* (!) S 147; Cvrzczavy, Skazoni wnątrz *spasticus, intus destructus* R G₃ (mp).

KURCZĄTKO *pullicenus* (!), *qui ex gallinarum ovis nascitur* Cvrzcząnthko, *pullus idem* abo Młody ptashek *vel i. puer* R B₈v (md).

KURCZĘ – 1) zool. kurczą *vel* młody ptashek *pullus* S 126v; kurcząta *pullicini* S 126v; Cvrzczątha *pullicini* R B₈v (md); czo kurzcząth przygląnda *pullarius* R B₈v (md); – 2) astr. babky *vel* cocosz skurcząty *Pleiades dr signum celeste, gallina vulgariter* S 117v. Zob. **BABA, KURZĘ**.

KURDWAN 'obuwie chłopskie' Cvrđvan *culponeus, calciamentum rusticorum amplum et latum vel i. pero* S 38; skorznia *vel* Cvrđvan *culponeus* R i₃; Cvrđvan *vel* Curp *coturnus* R h₆v (md); Curdwany *culpones* R i₃ (mp). Zob. **BOT, CZOLNEK, KURP, KURPIEL, PANTOFLA, PATYNKA, SANDAŁ, TREPKA, TRZEWIK**.

KUREK 'kogucik' Młody Cvrek *pullaster* R B₈v (ml). Zob. **KUR, KURASZEK, KURZEJA**.

KUREWKA 'nierządnica' Curewka *lenula* R r₄v (mh; av. *lenulus*). Zob. **FRYJERKA, GAMRATKA, KURWA, MIŁOŚNICA, ZWODZICIELKA**.

KUREWSTWO 'nierząd' Curewstwo, plodzenie cyelesnoscy *fornicatio* (bibl.) R n₁. Zob. **FRYJOWAĆ**.

KURNIK *gallinarium gallorum* kurnyk, *Cocyecz ornitrophium idem* S 62v; Curnyk, *Cocyecz gallinarium, ornitrophium, pullarium* R n₅ (mp); Curnyk *ornitrophium i. gallinarium* S 104; Cvrnyk *ornitrophium, gallinarium* R x₈ (md); Cvrnyk *pullidarium* R B₈v (ml). Zob. **CHLEW, KARMNIK, KLATKA**.

KUROPATWA zool. Cvropatva *perdix* RN IV.

KUROPŁOCH 'lekkoduch' Curoploch *fantasticus* S 55v. Zob. **PŁOCHY**.

KURP 'obuwie chłopskie, używane m.in. na Mazowszu' *coturnus*, *genus calciamenti*, Curp *Mazovitarum* S 36v; Cvrđvan vel Curp *coturnus* R h₆v (md); Curp vel Curpyel *pero dr quoddam calciamentum rusticorum amplum et altum ...*, *culponeus idem* skorznia S 112; Skorznia vel Curp *pero* R z₅v (por. Mu28, s. 155: *Pero, calciamentum rusticum*, ein buntschuch, Kurp). Zob. **BOT**, **CZOŁNEK**, **KURDWAN**, **PANTOFLA**, **PATYNKA**, **SANDAŁ**, **TREPKA**, **TRZEWIK**.

KURPIEL 'obuwie chłopskie' Curp vel Curpyel *pero dr quoddam calciamentum rusticorum amplum et altum ...*, *culponeus idem* skorznia S 112 (por. Mym41, k. 33: *Pero, bundtschuch, kurpiel*). Zob. **BOT**, **KURDWAN**.

KURSOR 'posłaniec, biegacz' Byegvn, cursor (? – może wyraz łac.) *apedibus* R c₃v (ml); Byegvn, Cursor *a pedibus dicuntur quorum pedibus ad eundum utimur* RN (wykl. przednia). Zob. **BIEGACZ**, **BIEGARZ**.

KURWA *Curva cadesa i. meretrix* R e₅; *kurva meretrix* S 90; *Curva meretrix* R t₄v; *Curva meraria* R t₄v (ml); *Curva meretoria ...*, *meretrix* (sv. *meritorium*) R t₅; *Curva*, *zwodzicyelka lena* R r₄; *dicaculus i. aliquantulum dicax, unde Plautus, dicacula inquit est meretrix* {*curva*, *rzegothka multum loquens*, *Swyecotka*} R i₈; *gamrathka*, *Curva theatrix mulier, lupanaria* R J₂v (ml); *diavolaris est vilissima meretrix parvi stipendii, desiderio volans et pro minimo se velutans* (?), *divoltres* (!) *idem* Thanye Curvy R i₇v (mg). Zob. **FRYJERKA**, **KUREWKA**, **MIŁOŚNICA**, **MYRCHA**, **POPAŚNICA**.

KURZEJA 'kogut podobny do kury, hermafrodyta' Cvrzeya *gallinacius dr gallus, quia vocem et formam galline exprimit* R n₅. Zob. **KAPŁUN**, **KUR**.

KURZEWA 'para, kurzawa' para, puch, kurzeva (!) od dymv *vapor* R K₂v. Zob. **KURZYĆ**.

KURZĘ 'kurczę' astr. Baby, Cocosz *scurząty Pleias dr signum celeste ...*, *et sunt septem ille stelle, sc. Pleiades ...* *Has stellas dicit vulgus gallinam* R A₃v. Zob. **KURCZĘ**.

KURZYĆ *kurzycz vaporo,-are* R V₅v. Zob. **KURZEWA**.

[**KUSIĆ**] zob. **POKUSIĆ**, **UKUSIĆ**.

[**KUSIĆ SIĘ**] zob. **POKUSIĆ SIĘ**.

KUSZA 'rodzaj łuku; machina oblężnicza' *kusha balestrum* S 17v; *Cussha*, *belth*, *Samostrzal balista, genus est tormenti vel dr omne illud, quod*

aptum est ad mittendum iacula et tela R d₆; Cussha abo Łączysko *zocha* R M₁ (mp); napyąnta kuszha *intensus arcus* S 76; napyąty lug (!) abo kusha *vel* zggyąty *tensus arcus* R H₆v (ml); taga kussha abo lug (!) *contentus arcus* R h₄v (ml); łąk v kussy *rotula* S 133v; Łąk v Cvsshe *rotala* R D₃v (ml); napyącz kuszhą *vel* poglądacz *intendere arcum* S 224. Zob. **BELT, ŁĘCZYSKO, ŁĘK, ŁUK, OTEŻYĆ, WIDLICA.**

KUSZNIERZ (lub **KUŚNIERZ**) Cusmyerz (!) *pellio, pellifex* S 110; Cushnyerz *pellio, pellifex* R z₃ (mp).

KUŹNICA 'miejsce wytopu i obróbki żelaza; kuźnia?' *fabrica i. edificium ... vel locus fabricandi vel kuznycza* S 55; Cwznycza *fabrica* (sv. *faber*) R m₂; *fabrica eciam i. ars, edificium, officina, machinacio vel* Cwznycza R m₂ (md).

KWA, KWA 'o głosie kaczek' Caczka, q<ua>, q<ua>, q<ua> *qualia est quedam avis {i. anata}* R C₂.

KWAKAĆ 'o głosie kaczek' kvakacz *anatum restrissitare* SN 257; quakacz *anatum restrissitare, tetrinare* RN Vv.

KWAP 'puch, pierze' kwap, mech *pluma in avibus est, penne* S 118; Mech, kwap spyerza *pluma* R A₄; pyoro *vel* Cwap *penna* R z₃v; kvapem abo mchem przikryvacz *plumo,-are, vide Calepi* R S₁ (mp). Zob. **KWAPOWKA.**

KWAPIENIE 'prędkość, impet' Quapyenye, navalnosc, Bystroscz, varthkosc, prąnthkosc *impetus marsus* R p₅ (mg). Zob. **NAGŁOŚĆ.**

KWAPLIWIE 'szybko, nagle' navalnye, Naglye, kvaplyvye, Bystro, varthko *impetuose* R X₇ (md).

KWAPOWKA 'pierzyna z ptasiego puchu' pyerzyna, Cwapowka *plumatica* R A₄ (md). Zob. **KWAP.**

KWARTA 'naczynie do wina' *cotula, quedam mensura vini continens ciathos sex i. emina {vel i. mensura continens pondum IX unciarum, emina idem, cotila idem}* Corczaczek, Quartha} R h₆v. Zob. **KORCZAK.**

KWARTNIK 'moneta' quartnyk *quadrans solidi* S 128 i S 145v i R G₁v (ml); quarthnyk *quadrans solidi* R C₂ (mp) (por. Mu28, s. 197); pol shelyąga *vel* Qvarthnyk *semis solidi* R F₁v (mg); pol sheląga, Quartnik *semis solidi* R G₁v (ml; av. *solidus*); quarthnyk *ternarius* S 157; Quarthnyk *ternarius* R J₁ (mp) (por. Mym28, k. 42); *triobolaris i. mulier tribus obolis emta* za kwarthnyk R J₇v (md). Zob. **GROSZ, GRZYWNA, HALERZ, KRAJCAR, MONETA, MYNCA, NOBEL, NUBEL, ORT, PIENIĄDZ, POLGROSZEK, SZART, ZŁOTY.**

KWAS kwasz *fermentum i. zyma* S 57v; kwassz *fermentum* R m₅. Zob. **UKWASZONY**.

[**KWASIĆ**] zob. **UKWASIĆ**.

KWASIEC 'napój z owoców' quasyecz *piracium, genus pocionis ex piris factum* grusheczyk R A₂ (mp). Zob. **GRUSZECZNIK**, **JABŁECZNIK**, **PICIE**.

KWASZENINA 'kwaśna potrawa' quasszhenyna *tuffa* S 163v; Quashenyna *triffa* (?) R J₇v (ml).

[**KWASZONY**] zob. **NIKWASZONY**, **UKWASZONY**.

KWAŚNO quaszno vczynycz *aspero, -are i. asperum facere* R M₄v.

KWAŚNOŚĆ quaszność, czyrzpkoszcz, pyleszn *acora* R a₄; quaszność, czyrzpkoszcz *acora pomorum, amaritudo* R M₂v (ml; av. *acero, -are*).

KWAŚNY przikry, quaszny *austerus* S 17; grozny, ostry, quasny, okrutny *asper i. durus, acerbus, truculentus* R d₁v; quasne mleko, kyssyale *oxigala i. lac acetosum* R y₁ (mp); quaszne <*vinum*> *austerum* S 170v; kwaszne <*vinum*> *austerum* S 170v; quaszne *vinum austerum* R L₁v (ml) (por. Mu28, s. 165 i Mym28, k. 41v). Zob. **AGREST**, **CIRZPKI**, **KANPUST**.

KWESTYJA 'pytanie' *propositio* zadawany questiey ku rozeznany prawdy *que disputationem solvitur i. verum et falsum significans oratio* disputowany R B₆v (mg); *propositio* zadany questiey, disputowany *ad discindendum verum et falsum* RN (wykl. przednia). Zob. **ŻAŁOBA**.

KWIAT zamorsky kwyath *casia est quidam frutex suavissimi odoris et virtutis cinamoni* (bibl.) S 23v; *casia est quedam herba, cuius flores cito cadunt {et est suavis odoris, fistula idem zamorsky kwyath}* R f₄; Muscatovy kwyath *miristici flores, macis idem* S 91; Muscatovi kwyath *miristici flores i. macis* R t₆v (md) (por. Mu28, s. 118: *Flores myristici*, Muskatblumen, Muskatowy kwyát); pszenyczny kwyath *pollis vel pollin i. flos tritici vel siliginis* S 119; pszenyczny abo rzzany kwyath *pollen {pollis idem}* R A₅. Zob. **KWIECIE**.

KWIATEK kwyatek *flosculus i. parvus flos* R mg; mały kwyatek *rosellus* R D₃v (ml; av. *rosa*). Zob. **KWIECIE**.

KWICZEĆ 'o głosie świni' kwyczecz *frendere aprum* (!) SN 257; *glunio, -ire i. clamare ut porcus kwyczy* S 222; *glunit porcus kwyczy* (sv. *glunio, -ire*) R P₃v; *porcus grunit kwyczy* SN 257; *porcus grunit kwiczi* RN V.

KWIECIE splyecyone kvyecy *serti flores* R F₄v (mg). Zob. **KWIAT**.

KWIEKAĆ 'płakać' kvyekacz *vagio, -ire i. plorare, flere et est proprie infantium* R V₅v.

KWIEKAJĄCY 'płaczący' kwyekaiący *vagiens i. plorans* R K₂ (mp); kvyekaiący *vagiens* R K₂ (mp; av. *vagitus*).

KWIELIĆ 'o głosie ptaków' pisczi (w oryg. wyraz przekreślony), kvyelicz *aquilarum clangere, accipitrum pipiare* SN 257; quelicz (!) *aquilarum clangere i. accipitrum eciam pipiare* RN Vv; *nisus pipiat* kwyely SN 257; *nisus pipiat* Queli (!) RN Vv.

[KWILIĆ] zob. KWIELIĆ.

KWIT *quitto,-are quasi quietare. Et est verum vulgare non regulare* Quyt dacz. *Inde quittacio* Quith R S₅v (ml).

KWITNĄCY rosnący, kwythnący *pullulans i. crescens ut arbor* R B₈v (md). Zob. ZAKWITAJĄCY.

KWITNĄĆ kvythnącz *floro,-are* R P₁v; kvythnącz *pullulo,-are i. germinare, crescere* Roscz R S₄v; kvythnącz *germino,-are* R P₃v; Slavicz, kwythnącz *rutilo,-are i. splendere, fulgere* (bibl.) R T₃; czo kvytnye *rutilus* R D₄v. Zob. OKWITNĄĆ.

[KYTLE (?) 'wrzody'] zob. RYTLE.

L

LAC – 1) ‘odlewać przedmioty z metalu’ slupy, obrazy dzysalacz abo lyacz *statuo,-ere* R T₇v (ml); czo dzysala lyeye *vel i.* puskarz *tormentarius fusor* S 160v (por. Mu28, s. 182); czo zwony lyeye *aramentarius fusor* S 13 i R c₅v (mg) (por. Mu28, s. 182); czo zwony lyeye *fusor erementarius* R n₄v (md); – 2) ‘nalewać płyn’ dzbanek czo wlampą (!) lyeyą *suffusorium dr vas, in quo est oleum, quod ponitur in lucernis* R H₃v. Zob. **LANY, OBLAC, POLAC, PRZELEWAC, PRZYLEWACZ, ROZLAC, WODOLEJ, WYLAC, ZALAC.**

LADROWANIE ‘okrycie na konia’ Cropyerz, Ladrovanye *falera est ornamentum equorum* R m₂v. Zob. **DEKA 1.**

LAIK ‘człowiek niewykształcony’ Layk *agrammaticus i. illiteratus* R b₃. Zob. **CUDZOZIEMIEC, NIEUK.**

LAMPA *Lampa lichnus pensilis* S 82 i R r₇ (mp; av. *lychnos*); *Lampa, Caganyecz lampas* R r₂; dzbanek czo wlampą (!) lyeyą *suffusorium dr vas, in quo est oleum, quod ponitur in lucernis* R H₃v.

LANTKWARZ zob. **LETKWARZ.**

LANY ‘odlany z metalu’ lyany *zvon fusilis* R n₄v; lyana abo byta blyacha *es ductile* R l₄ (md). Zob. **LAC, WLANY.**

[**LARWA** *mascara* – tak Erz; raczej jest to wyraz łac., zob. Wstęp do t. I, s. 40-41].

LARWARZ ‘kuglarz’ Cuglarz, vyla, blazen, larvarz *histrio* R p₁. Zob. **KUNSTARZ.**

LAS – 1) *Lyass silva* R F₆v; cyemny lyasz *lucus* (bibl.) S 84; Cyemny gay, Lyasz, lang, passyeka *lucus* (bibl.) R s₂v; gay, cyemny lyasz *nemus* S 97; cyemny gay, lyass, gąstwa wlyesye *nemus* R v₆; zwyierzny lyasz *saltus i. silva, nemus* S 135v (por. Mu28, s. 20); *saltus* zwyierzynny lyass *et ubi latrones insidiantur* R D₆v (mg); – 2) ‘miejsce kultu pogańskiego’ Modlebny *Lyass lucus, bustus ante altare* R s₂v (ml) – 3) geogr. czarny lyasz *Hercinia silva* S 67v; Czarny lyass *Hercinia silva* R o₃ (mp) i R o₃v (mg) (por. Mu28, s. 20). Zob. **BOR, DĄBROWA, LEŚNIK, PODLESIE.**

LASKA *Lasska* (litery -ss- poprawiane) moczna *virga ... Et dicuntur virge summitates ramorum et arborum ... vel quia vim habent arguendi, que si lenis est virga est, si nodosa et aculeata scorpio recte dr* R L₁v (por. prąnt

S 171); *lanceo, -are, lanceam portare* oprawicz lyaszką (Acc. sing.) *coscyenkyem, baculus lanceatus* R Q_{3v} (md). Zob. KOŚCIENEK, PRĘT.

LASKOWY 'leśny' *Lyasny, Lyaskovi nux avellana* R x_{3v} (md); *laszkovy orzech avellana i. nux silvestris, que eciam dr corilus, i. ponuntur pro arbore et fructu eius* S 16v; *avellana ... dr ab Avellano monte, ubi abundant avellane* lyaskove orzechy R d_{3v}.

LASOTA 'imię' *Lyassota Silvester* R F_{6v} (mh; av. *silvestris*).

[**LASOWAĆ, LASOWANY**] zob. **WYLASOWANY**.

LASZCZYNA 'krzew lub lasek leszczynowy' *Lyasczyna corileum* S 36v. Zob. **LESZCZYNA**.

LATAĆ czo *lyatha volucris eciam i. animal volatile* S 173; czo po zyemy lataią *humivole aves* S 70; ptaczy czo po zyemy lathaią *humivole aves* R p_{2v} (ml) (por. Mu28, s. 81). Zob. **OBLATAĆ**.

LATAJĄCY *Latayące volatile* S 173 (por. Mym28, rozdz. *De Avibus*, k. 26: *Volatile ...*, *Latające*).

LATO – 1) 'ciepła pora roku' *Lyatho estas est quarta pars anni et est calida et sicca* R l₄; – 2) 'rok' *polthora lyata sesquiannus* S 142v; *poltora lyata sesquiannus* R F₅ (mp) (por. Mu28, s. 7); *dziewcze Lyata puellaris etas* R B_{6v} (mg); *zliczone roky abo lyatha supputacio annorum* R V₂ (ml; av. *supputo, -are*); *policzenye, rachovanye vel zliczenye lyath, zliczone roky supputacio* R H₄ (mg); *mlodich lyath pubescentibus annis* S 125v; *mlodich Lyath pubescentibus annis* R B₈ (md); *wloszy myecz na sromocy, mlodich lyath pubeto, -are et pubedo, -are* R S_{4v}; *Czasz od dwv lyath vel czo staro iesth dwa roky biennis* S 18v; *czas od dwv lyat biennis* R d_{8v}; *dawnoscz trzech lyath gydącego gymyenia usucapio est acquisitio dominii utilis directa rei aliene per continuationem possessionis temporis lege diffiniti i. per spacium temporis a lege diffinitum* R L₅; *Dawnoscz trzech lyath gydącego gymyenia usucapio* R X₂ (ml; av. *usucapio, -ere*) (por. *Cervus*); *od czterzech lath quadriennis, quattuor annorum* R C₂; *czas od pyączy lyath lustrum* S 84v; *Czass od pyączy lyath lustrum {pentearis}* R s_{3v}; czo trwa pyąncz *lyath quinquennalis agon i. certamen vel pugna, que fiebat de quinquennio in quinquennium* S 128; czo staro iest abo trwa pyąncz *lyath quinquennalis* R C_{3v} (ml); *wpyączy lyecyech quinquennis i. {etas} quinque annorum* R C_{3v}; – 3) *nowe lato – 'nowy rok' nove lyato Kalende Ianuarii* S 78; *Nove lyato, nove myessyące Calende Ianuarii* R q_{6v} (mg; av. *Kalende*); – 4) *nowe lato – 'podarek noworoczny, kolęda' Colenda, nove lyatho strena et strenna dr illud, quod datur in primo die anni pro bono omine*

S 151; Colenda, Nove lyatho *strena* R H₁. Zob. **CZTERZYLETNI, GODY, LATOSI, LETNI, LETNIK, POŁROCZNY, ROK.**

LATOROŚLY (?) 'tegoroczny?' zob. **LATOSI.**

LATOROŚL 'młody pęd rośliny; jednoroczna gałązka' lyatorosl *frons* S 61; *frons ... Et frons, frondis est arboris* Lyatorosl R n₂v; lyatoroszl *sarmentum i. putamentum arboris seu ramus precisus ab arbore ad plantandum* S 137; Lyatorosl *sarmentum {ad plantandum}* R E₂v; Lyatorosl *palmes* R y₂v; rosczka, Lyatorosl, lyatoroslka *surgus, surculus i. ramus ab arbore abscisus vel truncus abscise arboris* S 154v; plonky, Latoroszy *plantaria i. plante* R A₃ (mp). Zob. **GAŁĄZKA, PŁONKA.**

LATOROŚLKA (lub **LATOROŚLKA** – tak Erz) (dem. od „latorośl”) rosczka, Lyatorosl, lyatoroslka *surgus, surculus i. ramus ab arbore abscisus vel truncus abscise arboris* S 154v; rosczka, Latoroslka *surgus* R H₄ (por. Mu28, s. 105); *malleolus ... dr novellus palmes innatus prioris anni flagello* lyatoroslka *{ad plantandum}* R s₅.

LATOSI 'tegoroczny' *hornus, hornotinus* lyathoszi, *ut horne fruges zboze* S 70v; *horno adv. temporis i. hoc anno ... Inde hornus et hornotinus in eodem sensu i. huius anni* lyatorosly (w oryg. wyraz przekreślony), lyatosy R p₁v.

LAWATARZ 'naczynie do mycia' Lavatarz *impluvium i. lavarium* R p₅; vmyvadlo, Lavatarz *labrum ... invenitur pro ipso vase, in quo pedes lavantur* R r₁. Zob. **FASKA, HANDFAS, MIEDNICA, NACZYNIE, NADOBIE, SZAFLIK, UMYWADŁO, WODNY.**

LEBIODKA bot. lyebyodka *origanum, quedam herba calida* R x₇v; czyrvona lyebyotka <*origanum*> R x₇v (ml; av. *origanum, quedam herba calida*).

LEC 'cugiel, wodza do kierowania koniem' (Erz: 'lejc') Lyecz, lyeczen *ductorium equorum* S 45. Zob. **LECOWAĆ, LECOWY.**

LECEŃ 'cugiel, wodza' (Erz: 'lejc') Lyecz, lyeczen *ductorium equorum* S 45; Lyeczen *ductorium equi, funiculus* R k₄v (ml). Zob. **LECOWAĆ, LECOWY.**

LECHA 'zagon na roli, grzęda' Lyecha *arcola* S 13; Lyecha, Grzęda *arcola in ortis* R c₆ (mp). Zob. **BROZDA, WZOR.**

[**LECIEĆ**] zob. **ZALECIEĆ.**

LECOWAĆ 'zakładać lejce, kiełznać konia' Leczovac (? – możliwa lekcja „Liczowacz”), okyzelznacz *faciare equm* R O₇v (md) (por. Cervus: *Faciare liczowac; Faciauit equum* liczował konia). Zob. **LEC, LECEŃ.**

LECOWANIE 'okiełznanie konia' *facionatus, faciatus* Leczowane (? – możliwa lekcja „Liczone”?), okielznany konia *faciare equum* R m₂ (mp) (por. Cervus: *Facionatus* liczowany; *Faciauit equum* liczował konia). Zob. **LEC**, **LECEŃ**.

LECOWY 'lejcowy' lyeczowy kon *equus ante* S 51v i R l₃ (mp) (por. Mu28, s. 38: *Antecessorius equus* ..., Lyeczowy kon; por. też Mym28, k. 26v: *Equus antecessorius*, Vor rosz, Lecowy koń). Zob. **LEC**, **LECEŃ**.

LECZYĆ lyeczycz *remedeor,-eri* R T₁; czo rany lyeczy *vulnerarius* R L₆ (md); ranny lyekarz, czo rany lyeczi *chirurgicus seu chirurgus i. medicus vulnerarius, manu et ferro proscindens* S 28; czo rany rzeze y lyeczi *chirurgicus i. medicus manu et ferro precisionem operans, chirurgus idem* R g_{4v} (por. Mu28, s. 185). Zob. **LEKARZ**, **LEKOWAĆ**.

[**LEGAĆ**] zob. **WYLEGANIEC**.

LEGLARZ (Erz objaśnia: „z niem. Lägler, łagiewnik, bednarz”) Bednarz *vel* leglarz *vascularius* S 165v; Bednarz, lyeglyarz *vascularius* R K_{2v} (md); leglyarz, Bednarz *vascularius* R V₆ (mg; av. *vasculo,-are*) (por. Mu28, s. 181).

[**LEJC**, **LEJCOWAĆ**, **LEJCOWY**] zob. **LEC**, **LECOWAĆ**, **LECOWY**.

[**LEJ**, **LEJEK**] zob. **LIJ**, **LIJEK**.

LEKARSKI lekarska rzecz *ungentaria res* R L_{3v} (ml).

LEKARZ ranny lyekarz, czo rany lyeczi *chirurgicus seu chirurgus i. medicus vulnerarius, manu et ferro proscindens* S 28 (por. Mym28, k. 13v). Zob. **LECZYĆ**, **LEKOWAĆ**.

[**LEKCZYĆ**] zob. **OBLEKCZYĆ**.

LEKKI barzo lyekky *perpensilis* R z_{3v} (mg; av. *pensilis* ..., *perpensilis i. valde levis*); Lyekky, prozny {*sine fructu*} *inanis* R p₅; lyekkye ('wino') *vinum leve* S 170v i R L_{1v} (ml) (por. Mu28, s. 165). Zob. **OBELŻENIE**, **OBLEKCZYĆ**, **ODELŻYĆ**.

LEKKO Lyekko, znyenaczka *lento gradu incedere* (bibl.) R Q₄ (mp); dybyancz, lyekko, powlokyem *lente i. tarde, paulatim, gradatim, leniter* R X₈; czo cyassko noszi abo lyekko *succussator i. trotator, ut equus* (sv. *succusso,-are*) R V₁; zlekka, znyenaczka *lento gradu incedere* (bibl.) R r_{4v} (ml; av. *lentus*); zlekka, polyekkv *paulatim* R Y₁; polyekkv *pedetentim i. sensim, subtiliter, gradatim* R Y₁; znyenaczka, polyekkv, potrosshe *successive* S 249 (por. postampnye R Y_{4v} (mg)). Zob. **POSTĘPNIE**.

LEKOWAĆ 'leczyć czarami, zaklinać, zażegnawać' lyekowacz, zegnacz *carminor,-ari, carmina facere, curare vel expellere, ut ventositates*

de corpore aliquo remedio, vel curare sicut vetule faciunt carminibus suis S 213; lyekovacz, zegnacz nyemoczy *carmino,-are vel carminor,-ari* R M₇. Zob. **LECZYĆ, ZAŻEGNAĆ, ŻEGNAĆ**.

LELEK zool. Lyelek, Noczny Crvk *nicticorax* RN IV; Lyelyek *nycticorax a quibusdam noctua et bubo appellatur* R x₁.

LEMIESZ 'część pługa' lyemyesz, Croy *vomer vel vomis est ferrum, quod infigitur dentali aratri* (bibl.) S 173; kroy, lyemyessh *vomer* (bibl.) R L₄. Zob. **KOSICA, KOZICA, KROJ, NOŻ**.

LEN 'roślina; włókno lniane; tkanina' prządza *pensa pluraliter lyen aut velna* na kądzyely S 110v (por. Mu28, s. 145); Byali Lyen, Byssyor *byssus* (bibl.) R e₁v; kyta, garscz lny *stupa* R H₁v; trzepacz conopye abo lyen *scutulo,-are, scutula mundare vel indui preciosa veste i. scutulo* T₄v (md). Zob. **LNIAŃY**.

LENISTWO lenystvo *pigritia* (sv. *piger*) R A₁. Zob. **LINNOŚĆ**.

LENIWO 'leniwie, powoli, z wysiłkiem' myaşsho, lyenyvo *dzyalacz spisso,-are i. densare, tardum facere* R T₇ (md).

LENIWY lyenyvy *lentus* S 81 i R r₄v; lyenyvy *piger* R A₁; Lyenyvy, glupy *ignavus* R p₃v; lyenyvi *possel anxipeta* R c₃v (ml) i R M₄ (mg).

LEŃ 'lenistwo, lenienie się' Lyen myą *dzyalacz piget me fecisse* (bibl.) R A₁ (mp; av. *piger*); Lyen myą *piget me* (bibl.; sv. *pigeo,-ere*) R R₆v. Zob. **LINNOŚĆ**.

LEOPARD zool. Leopard *leopardus* S 81 (por. Mu28, s. 42). Zob. **RYŚ**.

LEP 'lep do chwytania ptaków' *viscus, viscum i. glutinum, quod ad aucupium pertinet* lyep, *quo aves capiuntur* S 171v; lyep (2x) *viscus ... vel viscum, gluten, quo aves capiuntur* R L₂v; *visco,-are i. visco implicare, visco aliquid capere {lyepem visco infici}* R X₁. Zob. **KLIJ**.

LEPAK 'jednak, mimo to' lyepak *nihilominus i. tamen, coniunctio adversativa, ut: Iste me offendit et ego nihilominus bene feci ei, vide Gen. 8 in Mamotreto et Breuiloquo. Nihilominus i. non minus mymo tho* S 246v (por. wshak R X₈v).

LEPIARZ 'lepiący z gliny; garncarz; zdun; rolnik' glynyarz, lyepyarz *cenofactor* R f₇v (ml); lyepyarz, Slapirola *glebo i. rusticus, arator* (sv. *gleba*) R n₈v (por. Cervus: *Glebo, lepiarz*). Zob. **GLINARZ**.

LEPIĆ Lyepicz *glebo,-are* S 222; Lyepicz *glyną glebo,-are* R P₃v (md); Lyepicz, Zamyslicz *vel Chicicz syą fingo,-ere eciam i. plasmare* R P₁ (mg; av. *fingo,-ere*). Zob. **LEPIONY, PRZYLEPIĆ, WLEPIĆ**.

LEPIEJ *lyepyey potius, adverbium eligendi* R Y₁ (mg). Zob. **DOBRCZE, NALEPSZY**.

LEPIENIE *glyna ze słomą ku lyepenyv aceratum lutum* R a₃ (mp; av. *aceratus*); *glyna ze słomą ku lyepenyv aceratum lutum paleis infectum, paleis immixtum ad tuguria facienda* R M_{2v} (ml; av. *acero,-are*). Zob. **WLEPIENIE**.

LEPIONY *maceria eciam lyepyona scyana vel est murus sine cemento* S 85; *maceria i. sepes* Ploth, *lyepyona scyana in ortis aut vineis vel murus sine cemento* R s₄ (mg). Zob. **LEPIĆ, PARKAN, ULEPIONY**.

[**LEPSZY**] zob. **DOBRY, NALEPSZY**.

LESICA 'plecionka, foremka do robienia serów' *tworzidlo* (w oryg. wyraz lekko przekreślony), *lyeszicza fiscina i. vas, saccus seu corbulus ex iuncis vel ex vimine factus, in quo fit caseus vel exprimitur caseus* S 58v; *fiscina i. vas vel corbulus ex iuncis vel vimine factus, in quo fit caseus {vel lyesycza lacticiniorum reservaculum ad exicandos caseos, vel Tworzydlo caseorum formandorum}* R m_{7v}. Zob. **LISICA, TWORZYDŁO**.

LESZ (Erz: „z niem. Lösch”) 'mięka skóra, zamsz' *Lyesz, gyrzcha* (Erz bł. „gyrcha”), *zamsz, zamsz aluta, pellis artificiose et curiose candidata* S 8 (por. Mu28, s.184); *gyrzcha, lyesz aluta* R b_{5v}; *candido,-are pracz vel byelicz plothno, chvsty vel pelles dealbare* Lyessh *dzyalacz* R M_{6v} (md). Zob. **JIRZCHA, LESZNIK, SKORA**.

LESZCZYNA bot. *Lyesczyna corilus est arbor, et fructus dr avelana* S 36v. Zob. **LASZCZYNA**.

LESZNIK 'białoskórnik, wytwórca zamszu' *lyeszchnyk candidarius i. pelliparius, qui coria {aut cutes} fecit alba* R f₁. Zob. **BIAŁOSKORNIK, LESZ**.

LEŚNIK 'gajowy' *Lyesnyk silvanus* S 143v (por. Mym28, k. 15v); *silvanus Lyesnyk vel i. Pan, deus silvarum* R F_{6v} (ml). Zob. **LAS, LASOTA**.

LEŚNY *Lyeszny wąż, drzewny coluber et colubra* (Erz tylko „colubra”) S 30v; *Lyessny wążsh coluber* R g_{8v}; *Lyesny, Lyaskovi nux avellana* R x_{3v} (md); *lyesna zabka rubeta i. rana in rubis manens* S 133v; *Lyessna zabka rubeta* R D_{3v}; *Lyeszna zabka rubeta* RN V; *lyesne iablka amarusta i. pomatiana* R b₆. Zob. **LASKOWY**.

LETNI (lub **LETNY**) – 1) *Lyethny tepidus* S 156v; *lyethny tepidus i. frigidus* S 157; *Lyethny tepidus, calens, recens, iners, piger, inefficax* R H_{6v}; *Lyethny egelidus i. tepidus* R k_{6v} (ml); – 2) 'dotyczący lata' *lethny estivus i.*

ad estatem pertinens R l₄; *solarium i. altum edificium etc.* Lethne syedzenye R G_{1v} (mg; av. *solarium dr a sol, quasi solaurium, quia soli et aeri vel auris pateat {domatum idem}*); *solario,-are i. in altum edificare aut plana tecta domorum facere.* *Solaria* Lethne syedzenya vel *lintea soli exponere* Byelicz na blyechv plothno vel *vectigal pro solo pendere* zapyszne placzicz R T_{6v} (ml) (por. Lex, k. 398v: *Solarium item* Kownátá, Letne siedzenie ná górze vczynione). Zob. **ALKIERZ, BLECH, GNUŚNY, HALKIERZ, KOMPAS, LATO, SŁONECZNY, ZEGAR.**

LETNICA 'altana' Lyethnycza vel *cyeplicza estuarium, estarium* S 52; Lethnycza, *Cyeplicza estuarium* R l₄ (mp). Zob. **CIEPLICA, CHŁODNICA, LETNIK, OCHŁODNIK, WIECZERZNIK**

LETNIK 'altana' lyethnyk *estivale* R l₄ (mp; av. *estus*); palacz, lyethnyk *palatium, ampla domus* R y₂. Zob. **LETNICA.**

LETNO 1. 'niewysoka ciepłota' Lyethno *tepor i. parvus calor, tepiditas, tepidum dr medium, quod est inter calidus et frigidus* S 157 (por. Mym28, k. 4v) (SP XVI w.: „adverbium”); *tepedo,-are i. tepidum lethno facere {a calore deficere}* (sv. *tepeo,-ere*) R V₃; Lethno vczynyncz *tepeo,-ere i. esse vel fieri tepidum sc. calere vel frigere* R V₃.

LETNO 2. 'letnio, ciepło' Letno *tepide* R Y₅ (mg).

LETNOŚĆ 'wiek człowieka, czas życia' Lyethnosc *etas i. evitas* (Erz: „evictus”) *unius anni vel 7 vel C et quolibet tempore sumitur vel etas perpetua dr* S 52; lyethnosc *etas ... quasi evitas. Etas plerumque pro uno anno et pro septem et pro centum et pro quovis tempore sic dicta, quasi evitas sc. similitudo evi. Nam evum est etas perpetua* R l₄ (por. Mym28, k. 21).

LETNY (?) zob. **LETNI.**

LETRA 'część wozu' (Erz: „z niem. Leiter, drabina wozowa”) lyetra vel lyvsnya *furale* S 62; lyetra vel Lyvshnya *furale* R n₄ (mp); *sitrellum* Lyethra *currus* R G₁ (mp). Zob. **LUŚNIA.**

LEW zool. *Lew leo* RN V. Zob. **LWICA, LWOW.**

[LEŻĆ] zob. **OBLEŻĆ.**

LEŻEĆ lyezecz, odpoczynacz, podgyncz syą *accubo,-are et accumbo,-ere* R M₂; Lyezecz *iaceo,-ere* R P₅; szam lyezą *secubo* R T₅ (md); czo lyezy wznak, wznaczn *supus dr per syncopam pro supinus* R H₄. Zob. **WZNAK.**

LEDŹWICA anat. 'nerka' Nyrka vel Lyądzvicza *ren* S 130v; Nyrka abo Lyądzvicza *ren* R C_{6v} (mg) (por. Mu28, s. 55). Zob. **NERKA, ROD.**

LEDŹWIE anat. lyądzwyę, byodra *lumbus* S 84; Lyądzvyę, Byodra *lumbus* R s₃; Byodra, Lyądzvyę, vdy, trzosła, Rodzay *femur* (bibl.) S 57 (por. Rodzay, Rod, pocolyenye R m₄v); Lyądzvyę (!) wnątrzne *femen dr pars femorum vel dr coxa femine Can. 7. Item dr illa pinguedo, que est in pube mulieris i. inguen eius* (bibl.) S 57; Lyądzwyę *femen* R m₄v; podlyę, vedlyę lyądzwyę *iuxta ilia* R p₄ (md; av. *ile*).

ŁĘKAĆ SIĘ lyąkacz syą, Chwyacz syą, pochibicz, Vąnthpicz, Chovyeracz syą *nuto,-are* R R₁v (md). Zob. **PRZELĄC SIĘ, PRZEŁĘKNAĆ SIĘ, ZŁĘKNAĆ SIĘ**.

ŁĘKAJĄCY SIĘ *nutabundus i. dubius et incertus* lyąkaiący syą, pochibiyaicy {*nutans, cadere incipiens* potika syą} R x₃v.

ŁĘKTWARZ 'lekarstwo z roślin i cukru lub miodu' lyąnktwarz *electuarium i. electum ex variis multis confectum. Et dr omnis compositio non reducta ad soliditatem, sive fiat cum zucaro, sive cum melle* S 47. Zob. **ELEKTARZ, ŁĘTKWARZ, MAŚĆ, WONIA**.

ŁĘTKWARZ 'lekarstwo z roślin i cukru lub miodu' Electarz, Ląnthkwarz *electuarium* R k₇; droga mascz, vonyאיące zyelyę, droga vonya *vel Lanthkwarz aroma* (bibl.) R c₈; *pigmenta i. mendacia, fraudes vel Rozlyczne mascy, Lanthkwarze picture puellarum etc., vide Calepi., vel i. claretum, 4 Reg. XX* (bibl.) R A₁ (md). Zob. **ELEKTARZ, ŁĘTKWARZ, WONIA**.

LI 'czy, azali; jeżeli' przetoly, azaly *num* S 246v; azaly thak, Maloly syą *vam zda num i. an* (bibl.) R X₈v (md); *heccine i. an hec, hec ne* Takily (? – możliwa lekcja „Takly”) iest, Tholy yest, *hecci i. hec et ne, an Trenorum II* (bibl.) R X₆ (md; av. *heccine*); *siccine i. sic ne* {thakly yest, *adverbium interrogantis, thakyesz pravyę*} R Y₄; *dotichmyasth hactenus i. hucusque vel i. nyebądzely tv* (Erz: „to”) S 244v; *hactenus, adv. loci i. hucusque dotichmyast vel i. nyebądzely tv hoc fine, qui usque ad finem vel i. hic sit finis, intantum* (?), *adeo* R X₆ (mp); *będą ly żyw vita comite* (bibl.) S 171v; *będąly żyw vita comite i. si vivam* (bibl.) R L₂v (md); *godnaly rzecz, godnoly iesth dignum ducere* (bibl.) R i₈v (mg); *rączysz ly si decreveris* (bibl.) R N₅v (ml; av. *decerno,-ere*). Zob. **AZALI, IZALI, JESTLI, JESTLIBY, JEŚLI, NIŻLI**.

LICAK, LICZAK (?) zob. **ŁYCZAK**.

LICE praw. 'dowód winy' Lycze, yawna rzecz *manifestum factum* R s₆ (mg) (por. Cervus). Zob. **LECOWANIE, LICZKO, OBLICZE**.

LICEMIERNIK 'faryzeusz' Liczemyernyk *phariseus* (bibl.) R z₇.

LICHOTA 'nędza, nieszczęście' *Lychota calamitas i. miseria* S 21; nędza, lichota, byada *calamitas* {*pena, labor, infelicitas*} R e₅; nędzicz, lichotą cyrpyecz *calamito,-are i. mestificare, infelicitare, calamitosum facere* R M_{6v}; Lychoty *angustie* R c₁ (mp).

LICHTARZ Swyecznyk, lichtarz *candelabrum, quasi candelaferum* S 22; Lychtarz *candelabrum* R f₁.

LICHWA lichva *usura* S 174; Lychwa *usura* R L₅; Lychva *usura* R L_{5v}.
Zob. **DLUG, JIŚCIZNA, WYLICHWIĆ**.

LICHWARZ 'lichwiarz' *fenerator, qui dat et qui accipit fenus* {*usuram*}, *quasi fenoris actor* {*prudens, lucrator*} lychvarz R m_{4v}.

[**LICHWIĆ**] zob. **WYLICHWIĆ**.

[**LICOWANIE**] zob. **LECOWANIE**.

LICZBA *census eciam i. numerus* Lyczba R f_{7v} (mg) (por. Lydzba R f_{7v} (mg)); Lyczba *numerus* RN (wykl. przednia); *numerus singularis* Czo yednego znamyonvye *ut magister*, yedna liczba RN (wykl. przednia) (por. ... yedna lidzba R x₃ (mp; av. *numerus*)); *numerus pluralis* vyelga liczba *ut magistri, numerale nomen aut verbum* Slovo czo znam<yo>nvye liczbą RN (k.tyt.); slovo czo liczbą znamyonvye *numerale nomen* S 98v (por. Mu28, s. 199; por. też Slovo czo znamyonvye lidzbą R x₃ (mp)). Zob. **CZYSŁO, FIGURA, LIDŻBA, POCZET, RACHUNEK**.

[**LICZEBNY**] zob. **LIDŻEBNY**.

[**LICZENIE**] zob. **DOLICZENIE, OBLICZANIE, POLICZENIE, ZLICZENIE**.

LICZKO 'twarzyczka' Lyczko *vulticulus* R L₆ (md). Zob. **LICE, OBLICZE, POLICZEK, TWARZ**.

LICZNY 'dotyczący twarzy – tu o kosmetyku, upiększaniu' pulcrovanye lyczne *stibinus, color* R G_{5v} (md; av. *stibinus est color ceruseus vel habens colorem stibii vel onycini*). Zob. **KRASIDŁO, LICZYDŁO, RUMIENIDŁO**.

[**LICZONY**] zob. **OBLICZONY, ZLICZONY**.

LICZYĆ 'rachować, obliczać' lyczicz *computo,-are* S 214v; liczicz, rachovacz *computo,-are* R N₂; *reputo,-are* lyczicz *i. computare*, Slavānthnym bycz abo vaznym *vel i. za czo myecz* R T_{1v} (md). Zob. **DOLICZYĆ, OBLICZYĆ, POLICZYĆ, PRZELICZYĆ, ROZLICZNY**.

LICZYDŁO 'kosmetyk do upiększania twarzy' *stibium eciam i. lapis spume candide in metallis argenti, labastrum, turbasin* (?) *idem, valet pro oculis, vide Calepi, stibium* Ludzidlo, Crasydlo, Liczydlo (bibl.) R G_{5v} (mg);

av. *stibium, unguentum vel color nomine cerusa, quo meretrices et solute mulieres solebant uti. Unde IV Re. IX legitur: Jezabel introitu eius audito depinxit oculos stibio*). Zob. **KRASIDŁO, LICZNY, RUMIENIDŁO**.

LIDŹBA 'liczba, cyfra; rachunek, liczenie' *n<umerus> singularis* yedna lidzba *ut m<agiste>r RN* (k.tyt.); rachovanye, Lydzba *compotus i. numeratio R h₂*; Lydzba *numerus R f_{7v}* (mg; av. *census*); czo iednego znamyonvye *ut magister, numerus singularis* yedna lidzba *R x₃* (mp; av. *numerus*) (por. ... yedna liczba RN (wykl. przednia)); Rozvm *ratio, causa cum ratione* przyczyna, *respectus honoris, cura rei familiaris, via fforma* (? – może wyraz łac.) *vel* Lydzba *R C₄* (mp); oddzyelney lydzby *neutri generis, lignum R v_{6v}* (md); *Liber Numeri* Lydzby (bibl.) *R x₃* (mp); yedney lidzby *singulares (!) R F₈* (mp; av. *singulus*); Rachovanye, Lydzby dzyalanye *ratiocinacio R C₄* (mp); Slovo czo znamyonvye lidzbą *numerale nomen i. verbum R x₃* (mp) (por. ... liczbą S 98v); rachvng, lydzba (Erz sv. „liczba”) *redde* (Erz: „reddere”) *racionem* (bibl.) S 128v; rachovacz, lydzba dzyalacz *racionem reddere* (bibl.) *R C₄* (mp); rachovacz, lydzba dzyalacz *raciocinor,-ari, calculare, disputare racionaliter, vide Calepi R S_{5v}* (mg; av. *ratiocinor,-ari i. ratione uti, rationabiliter loqui, contractare*); Rachovacz, lydzba dzyalacz *calculo,-are R S_{5v}* (mg; av. *racionor,-ari* (?), *ratione uti, deprehendere, colligere, computare, rationabiliter loqui, subtiliter disputare, contractare etc.*); vmyecz Lydzba *ars numerandi R c_{7v}* (mp; av. *arithmetica ... sciencia tractans de virtute numerorum*). Zob. **CZYSŁO, FIGURA, LICZBA, POCZET, RACHUNEK**.

LIDŹEBNY 'dotyczący liczb' registr lydzebny *racionarius codex R C₅* (md). Zob. **LICZBA**.

LIJ 'lejek' czop, lyy *clepsydra i. docillus, qui obdit foramen dolii S 28v* i *R g₆*; lyy, Czopek *docillus R k_{2v}*.

LIJEK 'lejek' lyyek, Czopek *docillus S 44v*.

LIN zool. 'ryba' Lyn *senta i. tinca RN IIIv* (por. Mu28, s. 94: *Tincha, eyn schley, Sentalyn*). Zob. **SENTALIN**.

LINA 'sznur, lina okrętowa' lyna *propes est funis, quo pes veli alligatur R B₆*; Lyna *prosintum dr funis, quo navis alligatur in littore ad palum R B₇*; trel, lyna *remultum, funis, quo navis deligata trahitur vice remi R C_{6v}*. Zob. **POSTRONEK, POWROZ, POWRZOSŁO, STRYK, SZNUR, TRELNİK**.

LINEĆ 'wypadać – o włosach' lynyeiā *fluunt crines* (bibl.) *R m₈* (mp). Zob. **OBLINIEĆ**.

LINIJA 'linia, rząd; reguła' według pravydla, po lynyey *ad regulam* (bibl.) R C₆ (md; av. *regula est norma vivendi {vel i. linea}*); według pravydla, po lynyey *ad regulam* (bibl.) R S_{6v} (mg; av. *regulo, -are*). Zob. **NAPRAWIĆ**.

LINNOŚĆ 'lenistwo, niedbalstwo' *secordia i. ignavia {tarditas, negligencia}* Lynnoszcz (sv. *secors*) R E₆. Zob. **LENISTWO, LEŃ**.

LIPA bot. *Lypa tilia, quedam levis arbor* R J_{3v}; *Lypa philura, philira, arbor, tilia Lypa vel i. capillamentum et fila tenuissima vel membranula tenuissima inter corticem et lignum* R z₈ (mg).

LIS zool. *Lyss vulpis* RN V. Zob. **LISKA**.

LISI bot. *Lysye yayka satyrion, herba dicta a Satyris propter incendium libidinis* R E₃.

LISICA 'zagroda dla koni przy kuźni' *Lysicza angarium est locus, ubi sufferrantur equi* R c₁. Zob. **LESICA**.

LISKA (lub **LISZKA**) zool. 'lisica' *Lisska vulpicula* (?) RN V. Zob. **LIS**.

LISOWATY 'rudy, płowy' lysovaty, gnyadi *rufus* R D₄; gnyadi, lyssovaty *rufeo, -ere, rubeus fio* R T_{2v} (md). Zob. **BLADY, ŚMIADY**.

LIST – 1) 'liść' morsky lysth *papirus, frutex aquaticus* (Erz bł.: „*papirum, frutex aquatica*”) S 107; morsky lyst *papirus herba est vel genus iunci, vel carta ad scribendum in ea* S 107; Morsky list vel papyr, *Carta* (? – może wyraz łac.) *papyrus, quedam herba vel genus iunci ... Dr etiam hec papyrus charta bombicinata* R y₄; vynny lyst *pampinus, genus vitis vel folium eius* S 106; vynny list *pampinus {vel genus vitis}* R y₃; – 2) 'kartka papieru, pismo, dokument' (łącznie ok. 40 razy) np.: *Lysth codicillus, parvus codex, carta* S 29v; *Lysth codicillus i. parvus codex* R g₇; *Lysth, cedulka sceda i. pagina, carta, scriptura, epistola* S 138v; *lyst sceda* R E₄; *List, rosказanye edictum i. preceptum sive mandatum* (bibl.) R k_{5v}; *lyst, Buchstab littera* R s₁; *lyst epistola* S 51 i R l_{2v}; *Sluzebny lyst subiecta epistola* R l_{2v} (ml; av. *epistola*); *crotky list breve epistolium* S 51 (av. *epistolium*); *epistolium breve Crothky lyst a малы seu brevis epistola* R l_{2v} (ml) (por. Mu28, s. 191); *zapysz, rączny lyst, własney rąky list cirographus vel hoc cirographum* S 28; *zapiss, własna rąka, własney rąky lyst chirographus et hoc cirographum ... singraphus {singraphus, singraphia}* R g_{4v}; *vyerzaczı lyst credencia* R i₁ (mg); *gleytowny list litera publice fidei* S 82v; *gleytowny lyst litera publice fidei* R s₁ (mp) (por. Mu28, s. 192); *Sprawny lyst procuratorium* S 124 i R B₅ (mg); *lysth papyessky diplomia*

(Erz: „diploma”) i. *bullā papalis* S 42v; *scriptura, bullā papalis* Lyst papyessky vel i. *epistola ad aliquem missa* R k₁ (mp; av. *diplonia*); Swyadeczny list abo viznanye *singraphum* i. *scriptura, que fit in alicuius rei testimonium*, *singrapha idem* S 144v; vyznanye, Swyadeczny lyst *singraphum* i. *scedula seu scriptura, que fit in alicuius rei testimonium*, *singrapha idem* R F₈ (mg); Sromothny lyst *libellus famosus* R r₆v (ml); listh odpravyenya *libellus repudii* (bibl.) S 81v; lyst odpravyenya *libellus repudii* (bibl.) R r₆ (md; av. *libellus ... pro scriptura, quam vir dat uxori quam repudiat*); list odpravyenya *libellus repudii* (bibl.) S 131 (av. *repudium*); *libellus repudii* Lyst odpravyenya *uxoris* (bibl.) R D₁ (mp; av. *repudium*); Lyst wyrzeczzenia *edicti exemplum* R k₆ (mg); przepysz lystv *copia litterarum* R h₅ (mp) (por. przepysz listovy S 36); *resignare litteras* i. *aperire othvorzycz, signare* i. *claudere* zatworzycz lyst R D₁v (md; av. *resignacio*); – lysty *littere pluraliter* i. *epistole* R s₁ (mp); lysty *edicta* R k₅v (mh; av. *edictum*); vylozenye Lystow *tenor literarum {forma, textus}* R H₆v; pyssarz lystow panskich *a manibus* RN (wykl. przednia; av. *a manu, a manibus dicuntur scribe principum, qui literas eorum scribunt* – bez odpowiednika pol.); zawrzecz Lysti *complicare litteras* S 214v; zawrzecz lysty *complicare litteras* R N₂ (mg); przesz lysty *per scripturam* R E₅v (mg; av. *scriptum*); posel zlysty *tabellarius* i. *publicus notarius sacramento astrictus in civitate, ut rationes et acta in formam publicam a principe ad hoc officium deputatus et confirmatus, vide Breviloquium* S 155 (por. Mu28, s. 177: *Tabellarius, eyn briefftreger, Posel zlisty*); itd. Zob. **KARTA, LISTOWY, PISMO, RAPTORAŁ, REGESTR.**

LISTECZEK ‘kartka’ Listeczek *scedula* S 138v. Zob. **CEDUŁKA.**

LISTEK ‘kartka’ listek *epistolium* i. *parva littera* S 51; *scedula, pagina, epistola* Lystek, szcedulka {*modici precis*} (sv. *sceda*) R E₄. Zob. **CEDUŁKA.**

LISTOWATY ‘liściasty’ gałązyste, Lystovate drzevo *frondatum* (sv. *frondatus*) R n₂v.

LISTOWY ‘dotyczący listu, pisma’ przepysz listovy *copia* S 36 (por. przepysz lystv R h₅ (mp)).

LISZKA 1. (?) ‘lisica’ zob. **LISKA.**

LISZKA 2. zool. ‘gąsienica’ Lysska, wassyenicza, Gąsska, Mshicza *eruca* *eciam dr vermis frondium aut caulium* R l₃v (md; av. *eruca*). Zob. **WAŚIONKA.**

LITERA literi konczone *littere terminales ut a.p.S. etc.* R J₁ (mp; av. *terminaciones*). Zob. **BUCHSTAB, CZTENA, KOŃCZONY, SYLABA.**

LITEWSKI Cossh lyteŵsky *athisca i. patera* R y₆v (ml; av. *patera*); Cvbek, Cossh litewsky *scyphus i. calix maior, poculum quo bibimus* {in conviviis, cantarus} R E₅; Cossh Lyteŵsky *crater i. cuppa* R h₆v (md); Skorzany myech, Lagvicza, Cobyła lyteŵska *uter ... vas vinarium ... Et sunt utres proprie de corio* R L₅v. Zob. **KORCZAK, KOSZ 2.**

LITKUP 'poczęstunek po zawarciu umowy lub transakcji' lithcup *mercipotus* S 89v; *mercipotale, mercipotus lythkup natipotus* (!) R t₄v (mg) (por. Cervus); lythkup *meropotale* (zam. „*mercipotale*”) S 90; Lythcup *natipotus* (!) (Erz: „*natipolus?*”) S 96 i R v₄v (md).

LITKUPNIK 'pośrednik handlowy lub świadek transakcji' lytkupnyk *mercipotos* R t₄v (mg) (por. Cervus: *Mercipotor* litkupnik).

[**LITOŚCIWY, LITOŚĆ, LITOWAĆ**] zob. **LUTOŚCIWY, LUTOŚĆ, LUTOWAĆ.**

[**LITWA**] zob. **LITEWSKI.**

LIWSKI 'dotyczący Inflant' lywska zyemya *Livonia* R s₁ (mp) (por. Mu28, s. 34: *Livonia*, Lifland, Liwska zyemyá).

LIZACZ 'lizuś, pochlebca?' Lyzacz, Lizigosc *linctor* R r₈ (md). Zob. **LIŻĄCY, LIŻYGOŚĆ, ŁOZĄCY, ŁOKAĆ, POCHLEBCA.**

LIZAĆ lyzacz *linguo,-ere* R Q₅; Lyzacz, Lokacz *lambo,-ere i. lingere, lingua contingere* {suaviter tangere} R Q₃v. Zob. **LIŻĄCY, LIŻYGOŚĆ, ŁOKAĆ.**

LIZIGOŚĆ, LIZIGOŹDŹ (?) zob. **LIŻYGOŚĆ.**

LIŻĄCY lyżący, loczący *lambens* R r₂ (mg). Zob. **LIZAĆ, ŁOZĄCY, ŁOKAĆ.**

LIŻYGOŚĆ (lub **LIŻYGOŹDŹ**) 'lizuś, pochlebca?' Lyzacz, Lizigosc *linctor* R r₈ (md). Zob. **LIZACZ, ŁOZĄCY, POCHLEBCA.**

LNIAŃY 'zrobiony z lnu' Lnyany ('olej') *lineum* (pierwotnie *cineum*, poprawione przez BB na *lineum*) *oleum* S 28; Lnyany olyey *cineum* (!) *oleum* R g₃v (md); Lnyany olyey *cineum* (!) *oleum* R M₈ (mg) (por. Mu28, s. 161: *Cineum* (!) *oleum* ..., Lnyány oliey); Lnyana nycz *linamentum, filum de lino* R r₈ (md). Zob. **LEN.**

LODARKA zool. 'ptak' lodarka *muscicapa, avis* S 95 (por. Mu28, s. 87). Zob. **ŁUDARKA.**

LODOWATY lodowaty czukyer *mel harundinis* S 88v; Lodowaty czvkyer *mel harundinis, zucrum candi idem* R t₃ (mp) (por. Mym28, k. 18).

LODOWY lodowy sopel *vel* lyodowy czop *stiria, gutta fluens et cadens et congelata* S 150v; Sopel lodowy *stiria* R G₆.

LOGA 'beczka' Baryla, Lyoga abo Czebr *orca* R x₇v. Zob. **CEBER**, **FASA**.

LOKAT 'pomocnik nauczyciela' Lyocat abo podmystrzek *hipodidascalus* S 69v (por. Mu28, s. 178); Locat *seu* podmystrzek *scolicus vicarius, hipodidascalus, subdoctor* S 140 i R E₅ (mp). Zob. **MISTRZ**.

LOZAR 'szydło, haczyk? – tu prawdopodobnie w znaczu. *membrum virile*' lozar, fformal *veretrum, dr a vir, quia viri est tamen, vel quia ex eo virus emittitur, quia virus dr proprie humor fluens a natura viri* R K₄v. Zob. **FORNAL**.

LSZCZĄCY (?), **LŚNĄCY** (?) zob. **ŁSZCZĄCY**, **ŁŚNĄCY** 'łśniący, błyszczący'.

LŚCIWIE 'fałszywie, podstępnie' obludnye, lsczyvye *simulate* S 249 i R Y₄ (mp).

LŚCIWOŚĆ 'fałsz, podstęp' zalożicz chytroscyą, Lsczyvoscyą *insidias ponere* (bibl.) R p₈ (md; av. *insidie*). Zob. **ŁŻYWOŚĆ**, **OKUPSTWO**, **ZAŁOGA**, **ZDRADA**.

[**LUBIĆ**, **LUBIENIE**] zob. **OBLUBIĆ**, **ZLUBIĆ SIĘ**, **OBLUBIENIE**, **ZLUBIENIE**.

LUBIEŻNY (lub **LUBIEZNY**) 'miły, piękny' pyąkny, lubyezni *venustus, pulcer ..., formosus* S 167v; Lubyezni, Laskavy, czichi, Lagodny *blandus i. mitis vel lenis in verbis* R e₂; lubyezni slova *blandicie* S 19v. Zob. **LUBY**.

LUBOŚĆ lyvboscz *complacencia* S 32; lyvboscz, lyvbovanye, zlyvbyenye *complacencia* R h₂ (mp).

LUBOWANIE lyvboscz, lyvbovanye, zlyvbyenye *complacencia* R h₂ (mp).

LUBY myly, lyvby *dilectus* S 42v; spodobacz syą, lubym bicz *placeo, -ere i. esse vel fieri placitum* R R₆v. Zob. **LUBIEŻNY**, **NIELUBY**.

LUCSKI (lub **LUCZSKI**) 'ludzki' lyvczsky *humanus* S 70v (por. ludsky R p₂v); obyczny, lyvczsky *cultus* R i₃ (mp); Lyvczsky, Smyeshny, Crotofylny *urbanus* R L₄v (md); wsitky narodi luczskye *universe familie gencium* (bibl.) R m₃ (mp; av. *familia*). Zob. **CZŁOWIECZY**, **LUDSKI**, **LUDZSKI**.

LUD – 1) 'naród' lyvd, rod *gens* (bibl.) S 64; Rod, Narod, Lyvd *gens* (bibl.) R n₆v; – 2) 'gmin, pospółstwo' pospolyty lud *vulgus i. plebs* S 174v; pospoliti lyvd *vulgus* R L₆; pospolitego lyvdv *vstavyenye scita sunt que plebs constituit* (bibl.) R E₅ (mp; av. *scitus ..., scitum i. decretum*);

nalyepshy spospolitego Lyvdy *optimus plebis* R x₇ (mp). Zob. **POSPOLSTWO**.

LUDARKA (?) zob. **LODARKA**, **ŁUDARKA** 'ptak'.

LUDSKI 'ludzki' *humanus ... humanum, quod habet humanitatem vel quod pertinet ad hominem* {ochothny clemens, virtuosus, mitis, secularis ludsky, graciosus, humilis, facilis, tractabilis, benivulus} R p_{2v}. Zob. **CIELESTNIEJSZY**, **CZŁOWIECZY**, **LUCSKI**, **LUDZSKI**.

LUDZIE targovy ludzye *forenses* R m_{8v} (md; av. *forensis*); *purgatio est de objecto crimine innocentie ostensio. Et est duplex sc. canonica, que fit per iuramentum {super evangelium} et hec approbatur. Et vulgaris sc. quam sibi vulgus invenit* czo ludzye vynalezly, *et hec fit per ferrum candens, per duellum, per aquam frigidam sive bullientem* R C_{1v}; *mova rozmaytich lyvdzy linguagium* R r₈ (mp); *venefica mulier i. malefica, incantatrix aut que dat venena* abo czo trvye lyvdzye R K_{3v} (md). Zob. **CZŁOWIEK**.

LUDZSKI 'ludzki, dla ludu' doctorovye Lyvdzscy *scribe populi* S 140. Zob. **CZŁOWIECZY**, **DOKTOR**, **JAWNY**, **LUCSKI**, **LUDSKI**, **MISTRZ**, **PISARZ**.

LUNATYK *lunaticus morbus dr qui interhunio nascitur et eo homo vexatur et eum homo patitur, qui eciam caducus dr ... Lunatik, Myesyączynek qui sic patitur* (bibl.) S 84 (por. Mu28, s. 75: *Lunaticus*, eyner der do monsichtig ist, Lunátik álbo myesączynek; por. też Mym28, k. 39: *Lunaticus*, Monsuchtig, Miesięcznik).

LUŃSKI 'z Londynu (lub z Lejdy albo Lionu)' Lyvnskye ('sukno') *pannus de Lugduno* S 106v; Lyvnskye *sukno pannus Lugdunensis* R y_{3v} (md) (por. Mu28, s. 36: *Lugdunum*, Leon, Lugdunia; Mym28, k. 32v: *Lugdunum*, Leon, Lugdun; por. też Słownik 1566, k. E IIIv: *Pannus de Lugdano*, Panno di Lundra, Sukno Lunske, Lindisch tuch). Zob. **CUDZOZIEMSKI**, **SUKNO**.

LUPR praw. 'wniesienie skargi, wyjawienie sprawy' *insinuacio, occulta ingressio* wskazanye, vyslovyenye, przepovyedzyenye *vel callida et omnino latens oracio* wzgyavyenye dobrovolney zaloby *vel i.* Lyvpr R p₈ (md) (por. Cervus: *Insinuatio lupr vel luprnik (!) vel vysłowienie vel przepowiedzenie vel wzgiawienie dobrovolney žaloby*).

LUPRNIK praw. 'wnoszący skargę?' Lyvprnyk *insinuator* R p₈ (md) (por. Cervus w edycji z 1531 r.: *Insinuatio lupr vel luprnik (!) ...*; w edycji z 1540 r. poprawione na „luprynk” tj. 'lupr').

LUŚNIA (lub **LUSZNIA**) 'drążek przy wozie drabiniastym' lyetra *vel* lyvsnya *furale* S 62; lyetra *vel* Lyvshnya *furale* R n₄ (mp); lyvszhnya *ireale* (Erz i SP XVI w. popr. na „*girale*”) S 77; Lyvshnya *ireale in curru* R q₃v (mg). Zob. **LETRA**.

LUTER 'heretyk' Lyvther *renegatus* S 130v; Luther *renegatus, hereticus* R C₆v (md); Luther *renegatus* R T₁ (mp; av. *renego,-are*).

LUTNIA 'instrument muz.' Skrzypicze, Lyvthnya *chelis, instrumentum musicum* S 27; Lvthnya *chelis i. cithara* R g₂; lyvthnya *lutina* S 84v; Lyvthnya *lutina i. cithara* R s₃v (mg); Narąnczna Luthnya *nablum, nabla, nabulum* (bibl.) R v₄ (md; av. *nablum Hebraice, Grece psalterium, Latine organum dr*).

LUTNIK 'lutnista, grajek' Lutnyk *cheliu* S 27; gądzyciecz, Luthnyk *cheliu* R g₂ (mh; av. *chelis*); Luthnyk, gądzyciecz *citharista* R g₅. Zob. **GĘDZIEC, SKRZYPIEC**.

LUTOŚCIWY 'litościwy, pobożny' Barzo lutoscyvi *pietissimus, misericordissimus* R A₁ (mg; av. *piens*). Zob. **MIŁOŚCIWY, NALUTOŚCIWSZY, NIELUTOŚCIWY**.

LUTOŚĆ 'żał, skrucha' pocuta, zaloscz, Lutoscz *penitencia* R z₃v (ml). Zob. **NIELUTOŚĆ, ŻAŁ**.

LUTOWAĆ 1. 'żałować, odczuwać skruchę' lyvtovacz, zalovacz *peniteo,-ere* S 229v; pocutovacz, lyvtovacz, zalovacz *peniteo,-ere* R R₅v; ltvoval *penituit eum* R z₃v (ml; av. *penitentia*).

LUTOWAĆ 2. 'spajać' Lyvtovacz *applumbo,-are i. ere consolidare* R M₄ (md); lyvtovacz *olovem plumbo,-are* R S₁ (mp); Czym lyvtvią *ferrumen i. gluten, iniunctura, ligatura metallorum, ut est plumbum, stannum* R m₅v (mg). Zob. **ZLUTOWAĆ**.

LUTOWANIE 'spajanie' Luthovanye ceną abo olovem *applumbacio, applumbatura idem* R c₄ (md). Zob. **ZLUTOWANIE**.

[**LUTROWAĆ, LUTROWANY**] zob. **WYLUTROWANY** 'oczyszczony'.

LWICA zool. Lvycza *lea vel leena dr uxor leonis* R r₃v; Lwycza *leena* RN V. Zob. **LEW**.

LWOW 'miasto' Lwow *Leopolia* (!), *civitas* R r₄v (mg) (por. Mu28, s. 36: *Leopolia* (!), Lemberck, Lwow i Mym28, k. 32v: *Leopolia* (!), Lewemberg, Lwow).

Ł

ŁABĘĆ zool. 'łabędź' Labancz *cygnus* R g₃; Labancz *cignus* RN IV; *rauci i. optime vocis secundum Vergilium. Rauci cigni i. optime vocis labący* R C₅ (mp).

ŁACHETA (lub **LACHETA**) 'piwo gorszego gatunku?' *cervisia, genus potionis pyvo {cervisia secundaria Lacheta, Tezbyr}* R g₁. Zob. **KLASZTORNY, KONWENT**.

ŁACHOTA zob. **ŁAKOTA**.

ŁACINIK, ŁACINNIK *Latini i. Italici vel i. literati. Latinitas, multitudo Latinorum vel proprietas Latinorum vel i. lingua Latina. Latinus eciam Laczynyk S 79v; Laczynnyk Latinus et proprie Latini dicti sunt Italici, a Latio vel Latino, patre Lavinie. Sed postea etiam Latini dicti sunt et alii extra Italiam, sed non nisi literati proprie, qui litteras habent Latinas. Inde hec Latinitas i. multitudo Latinorum et proprietas, qua quis dr Latinus vel lingua Latina* R r₃ (por. Mu28, s. 30).

ŁACNOŚĆ 'łatwość' Laczność *facilitas* S 55v; *facilitas Laczność, możność i. in bono pronitas ad liberalitatem* R m₂ (mp).

ŁACNY 'łatwy' Laczny *facilis* S 55v; Snadny, Laczny *facilis {pronus in bonis}* R m₂. Zob. **ŁATWI**.

ŁACZNAĆ 'łaknąć' Laczności *ieiunus* S 71.

[**ŁACZNAĆ**] zob. **ŁACZNAĆ**.

ŁAGODNIE Lagodnye, ochothnye *blande i. adulatorie, leniter, dulciter* R X₃v; Lagodnye movicz *blandior,-iri i. adulari* R M₆.

[**ŁAGODNIEJSZY**] zob. **NAŁAGODNIEJSZY**.

ŁAGODNY lagodny *affabilis i. delectabilis* S 6; Lagodny, Rozmowny *affabilis i. delectabilis* R b₁v; Lagodny, dobrothlyvy *lenis i. suavis, mitis, planus, mansuetus* R r₄ (mp); Lubyeczny, Laskavy, czichi, Lagodny *blandus i. mitis vel lenis in verbis* R e₂. Zob. **NAŁAGODNIEJSZY**.

[**ŁAGODZIĆ**] zob. **OBLAGODZIĆ**.

ŁAGWICA – 1) naczynie do płynów; bukłak' Lagwicza *ascopa vas est aquaticum utri per simile. Ascopa enim Grece, Latine dr uter* (bibl.) R d₁v; Sulnycza vel fflyasha, Lagvicza *obba i. lagena, genus est calicis* S 99; Svmnycza, Lagvyca, fflyassha *obba* R x₃v; *uter, utris dr vas vinarium, quod proprie fit de corio Lagwycza vel uter, uteri i. venter habens*

intrinsicus membra viscera, pylga *Bohemice* S 174v; Skorzany myech, Lagwicza, Cobyla lytewska *uter ... vas vinarium ... Et sunt utres proprie de corio* R L₅v; – 2) ‘miara pojemności’ Lagwicza *quartale* S 128; *quartale* Lagwycza *vel urna* Garnecz, vyrthel, Czwyerthnya R C₂v (ml).

ŁAJAĆ ‘złorzeczyć’ karacz, laiacz, przegarzacz, potąpną rzecz movicz, podrzeznycz, vymavyacz, rozgorzicz *exprobro,-are {accusare} {insultare}* (bibl.) R O₇; Laiacz *increpo,-are* R P₆v; Layacz, wyrzuczacz, vymavyacz *impropero,-are {alicui crimen obiicere}* R P₆. Zob. **URAGAĆ**.

ŁAJANIE Layanye, virzuczanye, vymavyanye *improperium* (sv. *convicium*) S 35; karanye, Layanye *exprobracio* S 54v; Layanye, karanye, podrzeznanye *exprobracio* (!), *insultacio, accusacio, vituperium* R m₁v (ml); *increpacio i. sinister eventus vel i. Layanye* R p₅v (md); *probrum i. crimen, turpitude, convitium, dedecus {i. Layanye iniuria, contumelia} {probrum, stuprum, adulterium, flagitium, infamia propter scelus, viciu, maledictum}* R B₄v; virzuczanye, Layanye *improperium, convicium, dedecus, iniuria, derisio* S 72v; virzuczanye, hanba, Layanye, vymavyanye *improperium* R p₅. Zob. **GAŃBA, POHAŃBIENIE, PRZYGANA, PRZYMOWKA, SROMOCENIE, URAGANIE**.

ŁAJNO layno *excrementum, merda, stercus* S 53; Layno *merda* R t₄v; Layno *stercus* S 149v. Zob. **GOWNO, ZBYTEK**.

[**ŁAKNĄCY, ŁAKNAĆ**] zob. **ŁACZNĄCY**.

ŁAKOMY chczyvy, lakomy *avidus* S 16v i R d₄.

ŁAKOTA – 1) anat. ‘przełyk’ Lakotha *gula dr anterior pars colli, qua cibus et potus meat* S 66v; Lachota (!) *gula i. anterior pars colli, posterior vero dr cervix* R o₂ (por. Mu28, s. 54: *Gula*, die strasz durch welche speis vnd tranck giht, Lákotá przez którą yedzenie y pyćye ydzye); – 2) ‘żarłoczność’ lakota, obzarstwo *gula eciam i. amor inordinatus edendi in quantitate et qualitate* S 66v (por. Mym28, k. 22: *Gula*, Fras, Lakota). Zob. **JAGODA, KRTAŃ, OBŻARSTWO**.

ŁAKOTKI ‘przysmaki’ *cupedia i. cupiditas edendi et bibendi, dapes lauciores* potrawy przyprawne, Lakothky S 38v; Lakothky *cupes i. cibi lautiores* R i₃v.

ŁAKOŻYRSTWO ‘żarłoczność’ Lakozyrstwo *ingluvies i. voracitas* R p₇v. Zob. **OBŻARSTWO**.

ŁAMAC ‘niszczyć; cierpieć ból’ kazicz, psovacz, lamacz *solvo,-ere {solvere legem, vastare}* R T₆v; Curczem lamacz *spasmo,-ari, spasma cruciari* R T₇ (md). Zob. **ŁOMIĆ, OBŁOMEK, ODŁOMIONY, ZŁAMAC**.

ŁAMANIE *lamanye latomia est lapidis cesio* R r₃; *Lamanye rāk ciragra, chiragra dr contractio et infirmitas manuum in articulis earum* S 28; *Lamanye wnogach podagra, quedam infirmitas pedum* R A₄v (por. *Lamynoga* S 118). Zob. **ZŁAMANIE**.

ŁAMINOGA 'choroba nóg' *Lamynoga podagra est passio et dolor in articulis pedum, retractio pedum* S 118 (por. *Mym28*, k. 39v). Zob. **NOGA**.

ŁAN 'miara ziemi' wloka, *Lan vel Slyad mansus ... dr pars terre* S 86v; wloka, *Lan, Slyad mansus* R s₆.

ŁANI zool. 'łania' *Lany dama* S 39; *Lany dama est quoddam animal quadrupes ut dicunt caprea* R i₄v; *Lany, Jelenyca damma* RN IVv. Zob. **KOZA**, **ŁAŃKA**.

ŁANNIK 'wspólnik lub rolnik uprawiający łan ziemi' *Lannyk parciarius* S 107v; *parciarius Lawnyk (!) vel i. colonus seu aliquis alius, cum quo aliquid commune et partem habemus et partimur ex dimidia parte, ut fundum, agrum, arbustum, fenum pro indiviso* R y₅ (md) (por. *Mu28*, s. 180: *Partiarius*, eyn gemeyner, Łannik; por. też *Lex*, k. 281v: *Partiarius*, Vczesnik który czego ma s kim ná poły álbo winien ná poły czego zástępować). Zob. **ŁAWNİK**.

ŁAŃCUCH (lub **ŁANCUCH**) *catena, catenula quasi captivos tenens dr Lanczuch* S 24v; *zloty lanczuch bacca ... invenitur etiam pro catena* R d₅; *zloty Lanczuch bahen est ornamentum colli ex anulis aureis perfectum. Bahen enim Grece, corona (!) Latine* R d₅v; *zloti lanczvch na sshygy lorum* R s₂ (mg); *obrąncz, Lanczuch zloty torquis et hec torques i. ligamen tortum vel aureus circulus circa collum ..., ornamentum virorum* (bibl.) R J₅v; *zgrzytanye, Brząnk dzyalacz lanczvchem stridor dencium* (bibl.) R H₁ (md).

ŁAŃCUSZEK (lub **ŁANCUSZEK**) *Lanczvshek catenula i. parva catena* (sv. *catena*) R f₅.

ŁAŃKA zool. 'młoda łania' *Lanka damula, genus fere* S 39 (por. *dzika Coza* RN IVv). Zob. **ŁANI**.

ŁAPAC hakyem abo Bossakyem *lapacz uncio,-ire i. alligare, unco {uncino} capere* R X₁v.

ŁAPICA 'pułapka, łapka na myszy' *Lapicza, Stapicza decipula dr instrumentum, quod ad aliquid decipiendum efficitur sicut muscipula ad mures capiendos {pedica}* R i₅v; *Lapicza mustricula stringens mures i. muscipula, instrumentum mures capiens* S 95; *Lapicza na myshy muscipula, deceptio ad mures capiendos sicut mustricula* R v₃v.

ŁAPKA 'hełm' (z czeskiego „lebká”) Capalyn, Lapka *caleptra* R e₅v; Lapka, Capalyn, przelbicza *cassis i. galea, quia caput tegit et est de ferro et est proprie militum* R f₄; Capalyn, Lapka *capullulum et capedulum et caleptra in eodem sensu sc. mitra tegens caput, que et alio nomine dr pilleus, galerus, calamatus, caliendrum, comatium. Caleptra tamen proprie dr cuphia equi* R f₂v; Capalyn, lapka, przelbycza (Erz: „przilbycza”) *galea i. capellus eneus* S 63; Lapka, przelbycza *galea i. cassis. Sed cassis est de ferro et militum, galea ex corio et est peditum* R n₅. Zob. **HELM**.

ŁASICA zool. Lasicza *mustela, animal* R v₄; Lasicza *mustela, gale* RN V; laszicza *gale i. mustela* RN V.

ŁASKA Laszka *favores eciam i. laudes hominum* S 56v; laska, ffolgovanye *favor, amicitia i. hominum laus, auxilium, assensus, nuptiarum (?) gracia* R m₄ (mp); poziczicz zlassky *commodo,-are, rem aliquam in tuum commodum concedere, quamdiu velis* S 31v (av. *commodatum*); *commodo,-are* poziczicz, vziczicz, wzajem dacz zlaszky *gratuite et sine aliqua mercede, oddacz* R N₁v (mg; av. *commodo,-are*); wzajem dacz zlaszky *commodo,-are* R h₁v (ml; av. *commodum*). Zob. **MIŁOŚĆ, PRZYJAŹŃ**.

ŁASKAWIE Laskavye, Dobrotlyvye *bene* R X₃v; Milosznye, Laskavye, dobrothlyvye *gratuite* R X₆.

ŁASKAWY Lubyeczny, Laskavy, czichi, Lagodny *blandus i. mitis vel lenis in verbis* R e₂; laskave poziczenye *commodatum est alicuius certe rei ad aliquem specialem usum gratuite facta concessio, quamdiu velit ad utilitatem non ad proprietatem* S 31v; Laskave poziczenye *commodum* (sv. *commodus*) R h₁v.

ŁATA Latha bocova (? – możliwa lekcja „botova”) *subuncula* R H₂v (ml); Latha, dachowka, gonth, Dranyczza *tegula* S 155v; balka, kozly, laty *tignum* S 159; Cozyel, Balka, Crokvy y Lathy *tignum* R J₃v; *tigno,-are* Cozly, Balky, Lathi sstavicz *in edificiis* R V₃v (ml). Zob. **DESKA, TARCICA, TRAM**.

ŁATAĆ czo latha boty *veterementarius* S 169v; czo stare boty latha *veterementarius, sutor* R K₆ (mp). Zob. **ZAŁATAĆ, ZŁATAĆ**.

[**ŁATANY**] zob. **ZŁATANY**.

ŁATWI 'łatwy' Lathvya sclonnosczy kv vyerzenyv *facilitas muliebris* R m₂ (mp). Zob. **ŁACNY**.

[**ŁATWIE, ŁATWO**] zob. **ŁATWIEJ**.

ŁATWIEJ Lathvyey *laxate* R X₈ (mg).

LAWA *subsellium* podclad, *subsellium etiam dr sedes minorum* lavy R H₁. Zob. **ŁAWNIK, POŁAWIE, POŁAWNIK**.

LAWKA podnozek, lawka *scabellum* {*suppedaneum*} R E_{3v}; Lawky abo fformy coscyelne *subsellia ecclesiastica* S 152v; Lawky abo fformy wcoscycelye *subsellia ecclesiastica* R H₂ (md).

LAWNICY praw. 'dotyczący ławnika' Lawnycze ksyagi *acta scabinalia* R a₄ (mp) (por. Cervus). Zob. **SĄDZIECKI**.

LAWNİK praw. Lawnyk *sessionarius* R F₅ (mg); Raycza, Lawnyk, przissluchacz prava *assessor dr quasi assidens iudici in cognitione causarum, suum prebens consilium iudici, qui alio nomine dr officialis iudicis et consiliarius* R d₂; Lawnyk, przisyżnyk *scabinus, iuratus idem* S 137v; Lawnyk, przysyżnyk *scabinus* R E_{3v} (ml); *corpus ..., congregatio scabinorum* {Lawnyczy i. *scabini*} R h₆. Zob. **ŁANNIK**.

ŁAZĘCZYĆ 'włóczyć się, szpiegować' lażączicz, obchodzicz *lustrum*, -are i. *circumire* S 226; *lustrum*, -are *eciam i. wznovicz, lażączczicz*, Schodzicz, poswyączczicz *voda* R Q_{5v} (md); *spyegovacz, Lażączczicz explorum*, -are (bibl.) R O₇. Zob. **OBCHODZIĆ, POCHODZIĆ**.

ŁAZEKA 'szpieg, włóczęga' Laząka, Spyegarz *explorator* (bibl.) S 54v; czo kąty zwyedzy, Laząka, Byegacz *lustrum ..., vagus* R s_{3v}; *scurra i. leccator, vaniloquus, proprie dr scurra, qui sequitur curiam gratia cibi* {*asseda, assecla, scurro idem Laząka, passyrzith aut qui risum facit*} (bibl.) R E₆. Zob. **BIEGUN, PROZNOCHOD**.

ŁAZIĆ lażicz, płożacz, czolkacz po zyemy *repto*, -are R T_{1v}; lażycz po zyemy *repo*, -ere R T_{1v} (por. Smykacz syą S 233); *reptilis* gad *ut sunt serpentes et omnia animalia et vermes, quorum corpora repunt super terram* czo pożyemy laży, płoża S 131 (por. Mu28, s. 44); *repencia* czo lażą po zyemy, *ut sunt vermes* R C_{6v} (md). Zob. **CZOŁKAĆ (SIĘ), PRZEŁAZ**.

ŁAZIEBNİK 'posługacz w łaźni' lazyebnyk *stupharius* S 151v (av. *stuffa*); Lazyebnyk *stuffarius i. balneator* R H₁ (md); *mediestinus i. in medio stans* {i. *manens*} ... *Item mediestinus dr balneator* {lazyebnyk, *vide Calepi*} R t_{2v}.

ŁAZIENKA Lażyenka *balneolum* R d₆. Zob. **IZBA, IZDBA, JIZDBA**.

ŁAŻNIA Laznya *balneum* R d₆; Laznya *tepidarium i. balneum* R H_{6v}. Zob. **ŁAZIENKA**.

[ŁĄCZENIE] zob. **ODŁĄCZENIE, ROZŁĄCZENIE**.

[ŁĄCZYĆ] zob. **ODŁĄCZYĆ, PODŁĄCZAJĄCY, PRZYŁĄCZYĆ, ROZŁĄCZYĆ, ZŁĄCZYĆ**.

ŁĄG 'podmokła łąka lub las' Cyemny gay, Lyasz, łąng, passyeka *lucus* (bibl.) R s₂v.

ŁĄKA łąka *pratum* R B₁; posyeczona łąka *tonsum pratum* R J₅ (mp); *tondeo, -ere i. capillos secare vel aliud et diminuere et in circuitu corrodere* {vstrzignąć *vel i. possyecz łąką vel i. pascere*} {postrzigacz sukno *in tonstrina* wpostrzignyey} R V₃v; posyecz łąką *sicilire pratum* R F₅v (md). Zob. **POTRAW**.

ŁĄTKA 'lalka, marionetka' Lanthka *pupa est idolum, quod puellae faciunt ad ludendum cum eo* S 126v; Lanthka *pupa* R C₁; Lanthky *pompe i. ludorum imagines* R A₅ (mp); Lanthky *scyasta manie, larve* R s₅v (md); *scena Lanthky quas ostendunt ioculatores* R E₄ (mp).

[LEB] zob. **PRZEŁBICA**.

LESKTAĆ 'łechtać, łaskotać' Trzecz, swyrzbyecz, Lesktacz *prurio, -ire* R S₄v; Lessktacz *titillo, -are i. titubare vel ad luxuriam incitari* R V₃v.

LESKTANIE 'łechtanie, łaskotanie' leszktanye *titillacio i. commocio, provocacio, incitamentum luxurie* S 160; Leszktanye *titillatio, luxurie incitamentum, carnis incitatio, inflamatio* R J₄v; Lesktanye, Svyrzbyenye, swyrzbyanczka *prurigo dr ardor et adustio carnis vel aurium, cogens ad scalpendum. Item prurigo dr ipsa scabies, que prurimum confert et ardorem* R B₇v.

ŁEŻ 'kłamstwo' Lesh noshący *nugigerulus i. nugarum portitor et turpis nuncius* R x₃. Zob. **KŁAMSTWO, ŁGAĆ, ŁŻYWOŚĆ**.

ŁĘCZYSKO 'łęk, część kuszy' Cusha abo Łączysko *zocha* R M₁ (mp). Zob. **ŁĘK, ŁUK**.

ŁĘK – 1) 'część kuszy' łąk v kussy *rotula* S 133v; łąk v Cvsshe *rotala* R D₃v (ml); – 2) 'część siodła' *furmen* łąng *apud sellam* S 62; łąng v syodla *furmen* R n₄v (ml); Syodlovy łąnk *opex* R x₆v (ml) (por. Syodlovy luk S 102v). Zob. **ŁUK**.

ŁGAĆ czo lze *nugosus, mendax semper* S 99. Zob. **KŁAMACĆ, ŁEŻ, ŁŻYWOŚĆ**.

ŁGARZ lgarz *mendax, qui mentem alterius fallit* R t₄. Zob. **KŁAMCA**.

ŁKAĆ lkacz od placzv, Stakacz, Strzekacz *gemo, -ere i. suspirare, dolere vel tristari* R P₃. Zob. **PŁAKAĆ, WYĆ**.

ŁKAJĄCY lkający od placzv *gemebundus* R n₆.

ŁKANIE Stakanye, Lkanye *gemitus* S 63v; lkanye, Stakanye *gemitus, fletus pre angustia* R n₆ (mp); Lkanye *ululatus, fletus, meror, lamentum* S 172; *ululatus canum, luporum vyczye vel hominum i. lkanye* S 172;

lkanye, Narzekanye, vycye {*fortis clamor luporum aut canum*} ululatus, meror, lamentum R L₃; meror lkanye R X₁v (ml; av. ululo,-are ... *Inde hic ululatus i. lamentum, meror, fletus*); placz zelkanym eiulatus i. ploratus vel clamor {*fortis et amarus*} pre dolore confusus (bibl.) R k₆v; plakacz zelkanym eiulor,-ari i. flere, voce dolorem manifestare R O₄v.

LOBODA bot. 'lebioda' Loboda atriplices, herbe, humidam et frigidam virtutem habent R d₃v.

LOCZĄCY 'liżący' lyżący, loczący lambens R r₂ (mg). Zob. **LIZAĆ**, **LOKAĆ**.

LODYGA Lodyga adula dr caput lini S 5v; adula dr caput lini {vel Lodiga} R b₁v.

LODZIA 'łódź' lodzya trabaria dr navis longa et stricta, litoraria, canduca ex uno ligno cavata, pro IV aut X hominibus capiendis S 161v; Lodzya trabaria R J₆; Corab, Lodzya vel Comyaga ratis dicebatur primum et antiquissimum navigii genus R C₅; promy abo lodzye przewozne pontones i. naves, ponciones idem R A₅v (ml); promy vel lodzye przewozne pontones R S₁v (ml; av. ponto,-are); myescze godne kv postavyenyv lodzy stacio dr locus ubi naves stant ad tempus S 149 (por. Mu28, s. 25). Zob. **BATKA**, **CZOŁN**, **OKRĘT**, **SMYCZEK**, **SZKUTA**, **TRAWTA**.

ŁOJ 'tuszcz zwierzęcy' Loy (Erz brak) sebum vel sepum i. pinguedo, adeps S 141; loy sebum R E₆; Loy sevum, sepum pro candelis R F₅ (mp); swyeczce dzyalacz zloyv sebo,-are, separe, separe R T₅ (mg). Zob. **TUK**.

ŁOJOWY Loyova swyeczca sepacia candela R F₃ (mp); Loyova sepacia candela R T₅v (ml; av. sepo,-are).

LOKAĆ 'chleptać, lizać' Lyzac, Lokacz lambo,-ere i. lingere, lingua contingere {suaviter tangere} R Q₃v. Zob. **LIZAĆ**, **LOCZĄCY**.

LOKIEĆ 'część ręki; miara długości' lokyecz ulna (Erz: „ulneos”) i. extensio brachii, Luc. II: Accepit eum in ulnas suas. Ulneos, ulenos Grece, i. cubitus, brachium (bibl.) S 172; Lokyecz ulna (bibl.) R L₃; Lokyecz cubitus est quedam pars brachii ... vel est mensura quedam a medio brachii myara, lokyecz R i₂v; ancon Grece, Latine curvum, unde ancon apud Grecos dr cubitus lokyecz R b₈v; czala rąka od plyeczy asz do lokcya brachium R e₃ (por. Mu28, s. 58).

ŁOM 'trzask; może też połamane drzewa, gałęzie' Lom, druzgoth fragor {lignorum siccorum} (bibl.) R n₁v; Lom, gąstwa, cyemnoszcz condensum, obscuritas in silvis R N₂ (mp; av. condense,-are); Lom anfractus i. circumfractio {Shvm in silva} R b₈v; confragus ..., confraga

dicuntur loca, ubi undique venti currunt ac frangunt se {Lom in silvis aut borris} R h₃v. Zob. **ŁAMAC**, **ŁOMIĆ**.

ŁOMCA 'łamacz' Lomczy kamyenya *lapidarii, qui ex terra lapides effodiunt* R r₂v (ml).

ŁOMIĄCY SIĘ 'trudzący się, walczący' Byedzączy syą, Lomyączy syą *luctans* R s₂v (ml).

ŁOMIĆ 'łamać?' Lomycz *transverso, -are* R V₄v (ml). Zob. **ŁAMAC**, **OBŁOMEK**, **ODŁOMIONY**.

ŁONO 'napletek, podbrzusze; podolek, zanadrze' Lono *prepucium dr anterior pars pellis priapi, que preputatur et prescinditur a Iudeis* (bibl.) S 122 (por. vyrssch skorky R B₂v); zanadrze *vel* Lono (Erz brak) *sinus i. gremium, collectio vestis* S 144v; ffaldovanye aut Lono *sinus i. gremium, collectio vestis, laxitas quoque eius* R F₈v (ml).

ŁOPATA 'rydel, szufla; wiejadło' lopata *pala, instrumentum ventilandi* S 105v; Lopatha *pala est instrumentum, quo ventilatur frumentum* R y₂; lopata *pala dr ventilabrum et latum instrumentum ferreum ad opus ignis* (sv. pale) R y₂; wachlarz, vyeyaczka, lopatha *ventilabrum* (bibl.) S 167v; Lopata chlyebova (Erz: „do wsadzania chleba w piec”) *infurnibulum* S 74v; Lopatha chlebova *infurnibulum* R p₇ (mp) (por. Mu28, s. 145); *furcilla frumenti* Lopatha, *soliferrea idem* zelazne vydly R n₄ (mp); *bacilla* zelazna lopatha *vel pluraliter i. panviczky* R d₅v (ml). Zob. **FACHLAR**.

ŁOPATKA anat. Lopathka *ala i. ascela, dr pars sub brachiis pilosa* S 6v; *axilla dr locus concavus subter brachium, ubi nascuntur pili, inde fit ala* Lopathka S 17; *axilla i. ala* podpazek, Lopathka R d₅ (md); pleczy, Ramyą, lopathka *armus i. scapula vel humerus* R c₈; plyeczy, lopathka *scapula dr spatula vel humerus* R E₃v; Lopathka, Ramyą *spatula, armus dr et proprie in pecoribus* R G₃; Lopathky *scoptula, duo ossa lata scapularum* R E₅ (mp).

ŁOSOŚ zool. lososz *ecox, esox i. salmo* S 45v; Lossos *salmo, quidam piscis* R D₆v; Czarny Lososs *salmo, salpa, salpes* RN IIIv (por. Mu28, s. 93). Zob. **JESIOTR**.

ŁOŚ zool. losz *onager, silvestris asinus* (bibl.) S 102; Loss *onager i. silvestris et ferus asinus* (bibl.) R x₆; Loss *onager, asinus silvestris* (bibl.) RN V.

ŁOT 'łut, jednostka wagi' *dragma, genus ponderis apotecariorum vel moneta seu denarius* Luc. X *vel est quarta pars uncie seu Loth vel pondus unius aurei* R k₄ (mp); Loth abo pyenyądz *stater* R G₅; zavyązye, loth *sichus*,

genus est ponderis R F₆; Loth uncia ... est XII pars assis et continet XXIV scrupulos seu denarios. Et est XVI pars libre. Uncia una continet 70 (?) drammas i. dragmas modernorum, i. unum loth (Erz brak), seu continet sex solidos S 172v; Loth uncia est duodecima pars assis R L₃; pol Lotha semiuncia R F_{1v} (ml); uncio,-are i. uncia vel unciis mensurare Lothy (Instr. plur.) vazycz R X_{1v}. Zob. DRACHMA.

LOWIĆ Lovycz zwyerz *venor,-ari R V_{6v}*. Zob. **WYŁOWIĆ, ZAŁAWIAĆ.**

LOWISKO 'miejsce łowów' Loviszko *venabulum ... , locus aptus ad venandum animalia S 167; Lovysko venabulum ... quia venatui sit habile vel quia venientem aprum excipiat R K_{3v}; Lovysko excipulum i. venabulum ... eo quod excipiat aprum venientem R l₆; foresta est locus ubi fere inhabitant vel includuntur obora et ubi quis habet usum venandi Lovysko R n₁.*

LOWNY 'łowiący, polujący' Lowny pyesz *venaticus proprie canis, qui insequitur feras S 167; Lowny venaticus dr proprie canis, qui insequitur feras R K_{3v}.*

ŁOŻE – 1) 'łóżko, miejsce do spania; rodzaj lektyki' vbogye *loze carista S 23; Syara vel vbogye loze caristra, castris R f_{3v} (ml); vslane loze lectus S 80; vslane loze lectus eciam i. mensa convivarum, discubitorius vel triclinarius lectus R r_{3v} (md); podrozne Loze baiunola dr lectus, qui in itinere baiulatur R d_{5v}; noshące loze grabatum ... genus lecti est R o₁; lectica i. lectus loze infirmorum vel currus, in quo defertur lectus vel konska colebka (bibl.) S 80; czo są skubye gdy wstaye zloza tetrico,-are (bibl.) R J₂ (mp; av. tetricus ... tetricat, quotiens quis surgendo pigrescit); vslacz loze lecto,-are i. lectum preparare vel frequenter legere R Q₄ (md); – 2) 'narzędzie tortur' *catasta, eculeus* ossąka *genus fuit tormenti, martirii loze zelyazne S 24v* (por. *catasta est pene genus simile eculeo ossąka vel lectus ferreus {genus tormenti igneum} R f₅*). Zob. **BARŁOG, KOLEBKA, POSŁANEK.***

ŁOŻNICA 'łóże; sypialnia' *accubitus i. comestio, refectio vel Loznychza, przebitek S 4v; Loznychza, przebitek accubitus i. locus requiei R a₃; loznychza fulcra S 61v; Loznychza, Czalvna fulcrum (bibl.) R n_{3v}; cubiculum i. lectus Loznychza, camera pokoy R i_{2v}; thalamus dr cubiculum vel camera Loznychza vel coniugalis lectus sponsi et sponse poslanye R J₂. Zob. CAŁUNA, KOMORA.*

[ŁOŻYĆ] zob. **PRZEŁOŻYĆ, PRZEPOLÓŻYĆ, PRZYŁOŻYĆ.**

ŁSZCZĄCY (lub **LSZCZĄCY**) 'łśniący, błyszczący' *Lszczący tersus i. mundus, nitidus, eruditus R J_{1v}; Rydze, Lszczące zloto, yasne obrizum i. aurum dictum sic R x₄. Zob. BŁYSKAJĄCY, JAŚNIEJĄCY.*

ŁŚNĄCY (lub **ŁŚNĄCY**) 'łśniący, błyszczący' Slavny, Lsznaczy *rutilus i. splendidus {valde splendidus}* R D₄v.

LUB 'kora' Lub *cortex* S 36v; Lub, Skora *cortex est suprema pars arboris* R h₆; corcove drzevo *vel* corek, lub, lyko *suber, arbor vel arbustula quedam vel cortex eius* S 152. Zob. **LYKO**, **MOCZYDŁO**, **SKORA**.

LUCZYWO 'pochodnia' *luczyvo pinum* S 116 i R A₁v; *Luczyvo teda {fax}* R H₅v. Zob. **GŁOWNIA**, **GŁOWNIK**.

LUDARKA (lub **LUDARKA**) zool. 'ptak' *Ludarka muscicapa* RN IV; *Ludarka muscicapa, avis* R v₃v (mg) (por. Mym28, k. 25v). Zob. **LODARKA**.

LUDZIĆ 'zwodzić' czari, mataczstvem abo cuglarstvem *ludzicz prestigio, -are i. ludificare, prestigio aciem oculorum obscurare* R S₃. Zob. **CZAROWAĆ**, **KUNSTOWAĆ**, **OBLUDA**, **ZŁUDZIĆ**.

LUDZIDŁO 'szminka, kosmetyk, farba' *stibium eciam i. lapis spume candide in metallis argenti, labastrum, turbasin (?) idem, valet pro oculis, vide Calepi, stibium* *Ludzidlo, Crasydlo, Liczydlo (bibl.)* R G₅v (mg; av. *stibium, unguentum vel color nomine cerusa, quo meretrices et solute mulieres solebant uti. Unde IV Re. IX legitur: Jezabel introitu eius audito depinxit oculos stibio*). Zob. **LICZYDŁO**, **RUMIENIDŁO**.

LUG 'środek do prania' *Lug lixivium vel liscivium est quo capita aut vestes abluuntur, quod fit de aqua et cineri* (Erz: „cinere”) S 83v; *Lug lixivium i. liscivium* R s₁v; *popyol vel Lvg lix i. cinis* R s₁ (mp); *Lug liscivium dr a lixen, quod est aqua, quia fit ex aqua mixta cineri* R s₁. Zob. **MYDŁO**.

LUGOWY 'dotyczący ługu' vorek czsadny (!), *lugovy colum, colarium* R g₇ (mp).

LUK – 1) 'broń' strzala, luk, Thacza, obrąncz *arcus* R c₆v; taga kussha abo lug (!) *contentus arcus* R h₄v (ml); *napyąty luk intensus arcus* R p₈v (md); *napyąty lug (!) abo kusha vel zggyąty tensus arcus* R H₆v (ml); *scyagnąncz, sschylicz syą vel napyącz Luk tendo, -ere ... Et tendere dicunt arcum, venam et brachia {vide Calepi}* R V₂v; – 2) 'część siodła' Syodlovy *luk opex* S 102v (por. Mym28, k.15v; por. też Syodlovy *łank* R x₆v (ml)). Zob. **BEŁT**, **ŁĘK**, **PODKŁAD**, **SAMOSTRZAŁ**.

[**ŁUKADŁO** (?) – tak Erz; zob. **SUKADŁO**].

LUP 'zdobycź' *Lup, Bythvnk spolium* R G₄v; *Bythvnk, Lup spolium* R T₇ (mp; av. *spolio, -ire*).

LUPA 'bryła żelaza' *Lupa, Bryla massa est de qua minerarii faciunt ferrum* S 87v; *Bryla {ferri}*, *Lupa (sv. massa ... apud Hebreos grave pondus dr, et proprie metalli alicuius)* R t₁. Zob. **BRYŁA**.

ŁUPAĆ 'odrywać' cyossacz, lupacz kamienye *lapido*, -are R Q_{3v}.

ŁUPIĄCY 'łuszczący się' lupyączy trąd *mentagra* S 89v (por. Mu28, s. 69).

ŁUPIĆ 'odzierać ze skóry; grabić' drapacz, lupicz, mordovac *latrocinor*, -ari R Q₄; czo lupy voly *lanio*, *qui laniat* R r₂ (por. rzeznyk S 79). Zob. **OBLUPIĆ, ODRZEĆ, ZŁUPIĆ**.

ŁUPIESTWO 'grabież' morderstwo, Lupyestvo *latrocinium* R r₃ (mp).

ŁUPIEŻ 'wyprawiona skóra zwierzęca' Lupyesh *vel* rzemyen *coramen* S 36; Lvyesh, rzemyen *coramen* R h₅ (mp).

ŁUPINA 'zewnątrzną część owoców i nasion' lupyna vyrshnya a ostra *castanova echinatus calix dr putamen superius castanee* S 45v; lupyna vyrshnya a ostra *Castanova echinus, tegmen spinosum, quo servant castanee, ricium idem. Echinatus calix i. putamen castanee* R k_{5v} (ml) (por. Mu28, s. 109); *siliqua ... genus est leguminis, quod porci in Africa comedunt* Mlotho, Slodzyny. *Item siliqua dr folliculus cuiuslibet leguminis et purgamenti eius* pącharzyna, lupyna (bibl.) R F_{6v}; *peripsima i. purgamentum, quod eiicitur de tritico ventilato, de pomo abraso* Smyeczyny, Lupyny, ostrusky *limatura cuiuslibet rei Struzyny vel domorum quisquilia, sordes, purgamenta* Smyeczy (bibl.) S 112; *peripsima i. purgamentum struzyny {peripsema, rasura}* Lupyny, ostrushky. *Unde apostolis I. Cor. IV: Omnium peripsima factus sum* zmyeczyny (bibl.) R z₅. Zob. **MŁOTO, OTRĘBY, PLEWA**.

ŁUSKA – 1) 'łupina roślin, owoców; łuska ryb, węży itp.' Luszka, luszczyna *putamen* S 127; Luszczyny, odrzutky (?), *Luska putamen i. alicuius materie recisio et purgatio* R C_{1v}; *łuska testu indecli<nabile> i. testa* S 157v; *Skorupa vel Lvska testa* R J_{1v}; *Luska squama est piscium aut serpentum* S 149; *Luska, sczezwia (?) squama ... est piscium, serpentum et lorice* R G_{4v}; – 2) 'łuszcząca się skóra głowy, łupież' (Erz: „wyrzuty, wysypka na głowie”) *Lusky furfures capitis dicuntur qui ex scabie proveniunt, cadentes de capite et crinibus* S 62; *łusky głowne furfures* S 62; *łusky głowne furfures capitis* R n_{4v} (ml) (por. Mym28, k. 39 i Mu28, s. 72). Zob. **GRABOŁUSKA, MŁOTO, OTRĘBY, PLEWA**.

ŁUSZCZYNA 'łupina, strąk; łuska rybia' myeszek, luszczyna *folliculus, parvus folliis, dr teca frumenti, in qua granum servatur interius* S 59v; *łuszczyna folliculus {vel vulva}* R m_{8v}; *siliqua ... arbor vel fructus eius dulcis ad usus porcorum valens* Slodzyny *vel dr folliculus seu integumentum cuiuslibet leguminis, ubi grana integuntur* luszczyna (bibl.) S 143v; luszczyna

bobova hilus, hilum, granum seu putamen, quod fabe adheret S 69; *luszczyna bobova hilum* R 05v (ml); *furfur dr a farina vel farre, quia eorum purgamentum est ... cibus porci {vel luszczyna}* R n4v; *nihilum ... Et dr nihilum quasi non hilum i. non aliquid. Nam hic hilus vel hoc hilum dr illud tenue, quod est in penna, quod nullius valoris est {luszczyna fabe aut pisi}* R x1; *Luska, luszczyna putamen* S 127; *Luszczyny, odrzutky (?)*, *Luska putamen i. alicuius materie recisio et purgatio* R C1v; *puto,-are eciam i. luszczyny odrzuczacz* R S5 (md; av. *puto,-are ... i. scindere vel purgare*); *exsquamare pisces* pytvovacz, oczosacz luscyny R T7v (ml; av. *squamo,-are i. squamas auferre*). Zob. **MŁOTO, OTRĘBY, PLEWA.**

[**LUT**] zob. **ŁOT.**

LYCZAK 'powróż z łyka' vicz, powrosz liczany, *liczak restis i. funis* S 131v; *powrosz, vycz, lyczak restis* R D2; *funarius* powroznik *a restio* (! – zapewne błąd zam. „restis”) *Lyczak* R n3v (mg) (por. *funarius* povroznik, *restio idem* S 61v); *scenoplocus* powroznik *restio* czo *liczaky* krąnczy R E4v (ml; av. *scenofactoria ... scenofactor dr artifex faciens tabernacula, umbras vel funes*). Zob. **LINA, POSTRONEK, POWROZEK, POWRZOSŁO, STRYK, SZNUR, TRELNİK.**

LYCZANY 'zrobiony z łyka' vicz, powrosz liczany, *liczak restis i. funis* S 131v. Zob. **KONOPNY.**

[**LYKAĆ**] zob. **POLYKAĆ.**

LYKO 'kora' *lyko liber ... i. cortex* S 81v; *Lyko liber est ... pars corticis, que ligno adheret* R r6v; *corticulus, parvus cortex {Lyko corticula}* (sv. *cortex*) R h6; *corcove drzevo vel corek, lub, lyko suber, arbor vel arbustula quedam vel cortex eius* S 152; *Corcove drzevo, Lyko do cobyalky suberies dr arbor ex qua cortex natatorius extrahitur, ... suber* R H1v. Zob. **ŁUB, MOCZYDŁO, SKORA.**

LYSINA *Lyszyna calvaria, calva idem* S 21v; *Lyssyna calvaria* R e6; *craneus, superior pars capitis i. calvaria lysyna* R h6v. Zob. **ŁYSY.**

LYSKA zool. 'ptak' *fulica* *Lyszka vel foliga pyegza* RN IV.

LYSKAWICA 'błyskawica' *Liskavicza fulgur* S 61v. Zob. **BŁYSKA-WICA, PIORUN, TRZASKANIE.**

LYSNAĆ SIĘ 'błysnąć' *lysnaćcz syą radio,-are i. splendere {fulgere}* R S5v. Zob. **BŁYSNAĆ (SIĘ).**

LYST 'łydka' *lyst lacca i. tibia vel sura* R r1 (mp); *lysth sura est posterior pars cruris seu tibie ... musculus tibiarius* S 154v i R H4; *crus ... et dicuntur crura sub genibus usque ad suras i. lysty* S 37v. Zob. **GICZEL, GOLEŃ.**

ŁYSY wtyle lisy *recalvaster i. retro aliquantulum calvus* R C₅v; Lyssa Cobyła *calva equa* R e₆ (mp); Lyssa abo gola gora *cecius i. mons calvus* R f₆v (ml). Zob. **GOŁY**, **ŁYSINA**.

ŁYŻKA 'tu – przyrząd do czyszczenia uszu' lyska vszna *auriscalpium* S 17; vshna Lyszka *auriscalpium* R d₄v (ml) (por. Mu28, s. 148: *Auriscalpium*, eyn orleffel, Lyżetzká co yá vssy dhubyá).

ŁŻYWOŚĆ 'kłamstwo' chitroszcz, Lzyvoszcz *dolus* R k₂v. Zob. **CHYTROŚĆ**, **KŁAMSTWO**, **ŁEŻ**.

M

MACAĆ dothknącz syą, maczacz *attrecto,-are ...*, *palpare*, Gen. 27 (bibl.) S 211v; maczacz *palpo,-are* S 229 i R R₄v; maczacz *palpo,-are*, *manu contrectare, sicut facit cecus* S 229; *palpo, qui palpat ut cecus* czo macza *vel palpo dr adulator* {*blandus homo, blandiens, mulcens* pochlebca} R y₃. Zob. **ZMACAĆ**.

MACICA – 1) anat. ‘narząd rodny’ Macicza *matrix est locus conceptionis vel pellicula, qua puer involvitur in utero matris* R t₂; – 2) bot. ‘winorośl’ vynna macicza *vitis* S 171v; Corzen, pyen, vynna maczicza *vitis* R L₂v; – 3) zool. ‘muszla’ maczicza *perlova mater perle* S 87v; *perlova mathka vel Maczyczna mater perle* R t₁v (ml). Zob. **MAĆ**, **MATKA**.

MACIERZANKA bot. macyerza dushka, macyerzanka *serpillum, herba* R F₄.

MACIERZY (przym. od „mać”) bot. macyerza dushka, macyerzanka *serpillum, herba* R F₄.

MACOCHA maczocha *vitrica ... i. uxor patris mei, sed non est mea mater ...*, *noverca vel matrina* SN 252v; Maczocha *vitrica, matrina, noverca idem sunt. Est patris mei uxor secunda* RN II; Muczocha (!) *noverca, patris uxor secunda* R x₂v; *previgna dr filia orbata patre vel matre, habens actu vitricum passyrzicza vel novercam* maczochą RN Iv. Zob. **OJCZYM**.

[**MACZAĆ**] zob. **ZMACZAĆ**.

MACZUGA ‘pałka, buława’ Maczuga *cambuca* S 21v (ml) i S 21v (md); *cambuca* Maczvga *vel i. inflatura virge virilis ex coitu cum menstruata* Kyla R e₆ (md).

MAĆ kmotra, Crzesna macz *commater, que levat vel tenet puerum ad baptisandum, commatra* SN 253. Zob. **MACICA**, **MACIERZY**, **MATKA**.

[**MAGDEBURG**] zob. **MAJDBURG**.

MAGUNSKI (lub **MAGUŃSKI**) ‘dotyczący Moguncji, miasta w Niemczech’ Myasto magvnskye *Maguntia* R s₄v (ml) (por. Mu28, s. 36: *Moguntia...*, Myásto Mogunckye).

MAJACY – 1) ‘posiadający; odczuwający’ kurczavy, kurcz maiący *spaticus* (!) S 147; rzvczaiącą nyemocz maiączi *epilepticus, epilenticus, epilensiacus idem* S 50v; yedna rzecz maiącza gymyą *persona in divinis est intelectualis nature seu rationalis creature persona* oszobna persona,

incommunicabilis essentia i. que non potest coniungi, sic Pater est persona in una essentia, sic Filius est una persona in essentia, sic est Spiritus Sanctus, i. persona una S 112; yedna rzecz mająca gymyą i. osobna persona *persona in divinis* R z₅v (md); bicz *esse*, dawno bicz *fuisse*, mające bicz *futuros esse* (sv. *sum, esse*) R V₁v (ml); – 2) ‘mniemający, sądzący’ za to mający *arbitrans* R c₅v (md). Zob. **MIEĆ**.

MAJDBURG ‘Magdeburg, miasto niemieckie’ Maydburg *Partenopolis* S 108v; Maydburg *Partenopolis, civitas* R y₆ (mg) (por. Mu28, s. 36: *Partenopolis, Medenburg, Máydburg*).

MAJERAN bot. Masseran (!) *amaracus i. samsucus seu herba maiorana* S 8.

MAKOLĄGWA zool. ‘ptak’ pyenycza *vel* zwonyecz *aut* makolągwa *canapeus, avicula* S 21v; Macolagva (!), pyenycza *vel* zwonyecz *canapeus* RN IV. Zob. **PIANKA**.

MAKOWICA ‘wierzchołek kolumny, głowica’ chocholek, Macovicza *capitellum* (bibl.) R f₂.

MAKOWKA bot. ‘część rośliny, makówka’ Macowka *ferula eciam i. teca, in qua semen papaveris crescit* R m₅v (ml; av. *ferula*).

MAKUŁA (?) ‘plama, brud’ macula (? – może wyraz łac.) *labes i. putredo, pernicies, ruina, miseria* R r₁.

MALARSKI pocosth malarsky *vernix* R K₅ (md).

MALINA bot. malyna *luteola* S 84v i R s₃v (ml).

MALOWAĆ malovacz *pingo, -ere i. depingere, picturam facere* R R₆v; nacrapyzacz, malovacz *stello, -are i. splendere ad modum stellarum, stellis circumdare et ornare* R T₇v; malyovacz *coloro, -are {vide Calepinum}* R N₁. Zob. **BARWIĆ, FARBOWAĆ, KRASIĆ, UMALOWAĆ**.

[**MALOWANIE**] zob. **WYMALOWANIE**.

MALOWANY plaszka mysza y malovana *lanx* S 79; plasska myssa malovana *lanx est latus discus* R r₂. Zob. **NIEMALOWANY, UMALOWANY**.

MALUTKI malyvthky *pauxillus* R z₁v; *individuus ... individuum, quod non dividit vel non dividitur ... individuum dr ... carentia partium, ut atomus malyvthky proszhek* R p₆v; malyvtka colacia dla trvnkv *comessacio i. ... luxuriosum convivium ... vel i. post cenam epulacio* S 32; malyvthka collacya dla trvnkv *comesacio* R h₁ (md) (por. Mu28, s. 159: *Comesatio ...*, Kołáciya málutka dla trunku). Zob. **DROBNY, MAŁY, NAMNIEJSZY**.

MALUTKO malyvtko *pauxillum* S 109. Zob. **MAŁO, MNIEJ**.

MAŁDRZYK 'mały serek' *Maldrzik formella i. parvus et recens caseus formatus* (bibl.) S 60; *maldrzyk, Syrek formella dr parvus caseus* (bibl.) R n₁. Zob. **KOBYLI, SYR**.

MAŁMAZYJA 'wino greckie' *Malmasia vinum Creticum* S 170v i R L₁v (ml) (por. Mu28, s. 163 i Mym28, k. 41v). Zob. **WINO**.

MAŁO 1. yloszcz, vyelko, *malo quantitas* S 128; *malo paucum* S 109 (Erz bl. „209”, tak też SP XVI w.); *malo mnyey paulominus i. fere vel minus modico* S 247; *nyeczno malo quiddam per duo d, d i. aliquid modicum* R Y₂v (md); *Za malo vazaczy ('lekceważony') parvipendens* R y₆ (mp); *azaly thak, Maloly sąy vam zda num i. an* (bibl.) R X₈v (md). Zob. **MALUTKO, MNIEJ, NAMNIEJ**.

MAŁO 2. vydomye *prospicue, proprie i. zrzemo, Besz mala, Blyzv thego* R Y₂ (md).

MAŁPA zool. 'samica małpy' *Malpa simia* RN V; *simia, animal est iocosum habens recurvum nasum* *Malpa, simius* Malpyerz, *sima, simia* S 143v; *Malpa, Malpyerz simia* R F₇; *simius, <simi>a* Malpyerz, *malpa* S 143v.

MALPIERZ zool. 'samiec małpy' *simia, animal est iocosum habens recurvum nasum* *Malpa, simius* Malpyerz, *sima, simia* S 143v; *Malpa, Malpyerz simia* R F₇; *simius, <simi>a* Malpyerz, *malpa* S 143v.

MAŁY maly abo vyelgy *quantus* R C₂v; *maly a yadoviti vašz aspidula* S 15 (por. Mu28, s. 96); *maly paiączek phalangium est genus parvi aranei* S 113 (por. Mu28, s. 100); *Maly paiączek phalangeum, genus parvi aranei* R z₆v (md); *Maly zloti aureolus* S 16; *maly zlothy aureolus* R d₄ (mp) (por. Mu28, s. 197); *epistolium breve* Crothky lyst a *maly seu brevis epistola* R l₂v (ml) (por. Mu28, s. 191); *Szand maly polozony iudicium particulare expositum* R q₅ (mg) (por. Cervus); *Maly czas momentum i. minimum tempus* R t₈v; *na maly czas parum i. modicum* R Y₁; *mala chwylyla morula* R v₁v (md); *mala dzyveczka pusa i. parva puella* R C₁v (ml); *prosyła, mala swynka sucula i. parva sus {suellus}* R H₃; *pugillar, pugillare, pugillaris i. penna, cornu, calamare, tabula manualis ..., pugillum idem quod pugno tenetur mala tabliczka parva tabella* S 126; *Calamarz, mala tablyczka pugillar et hoc pugillare et hic pugillaris in eodem sensu sc. penna vel cornu vel tabula manualis* (sv. *pugillus*) R B₈v; *mala vyczerza vesperna i. cenula* R K₅v (md); *Slabey, maley vyary modice fidei* (bibl.) S 92; *maley a slabey vyary modice fidei* (bibl.) R t₇v (md); *male poradzenye consiliolum i. parvum consilium* (sv. *consilium*) R h₄; *male nozicze forpicula* S 60 (por.

Mu28, s. 146); male ksyąsky ręczne *enchiridion dr ab en, quod est in, et hiros i. manus quasi liber manualis, habendus semper in manibus, ut confessoribus Summula* S 48v; male ksyąsshky ręczne *enchiridion* R k₈v (por. Mu28, s. 188: *Encheridion* ..., Mâte kxyąski; Mym28, k. 10: ... Ręczne kxiąszki). Zob. **DROBNY, MALUTKI, NAMNIEJSZY**.

MAŁŻ zool. Malz morsky *murex i. coclea maris vel conchilium* RN III; malzovye *purpura, genus concharum* RN IIIv. Zob. **MAŁŻYK**.

MAŁŻEŃSTWO malzenstwo *coniugium* R h₃v; rozvodzicz malzenstwo *divorcio,-are* R O₃v (md); oddacz wmalzenstvo, poslyvbicz *despondeo,-ere {desponsare}* R O₁v.

MAŁŻYK zool. Malzyk *ostrea, ostreum, concha est rotunda* RN III. Zob. **MAŁŻ**.

[**MAMIC**] zob. **OMAMIC**.

[**MAMIENIE**] zob. **OMAMIENIE, ZMAMIENIE**.

MAMKA 'karmicielka' Mamka *nutrix* S 99; Mamka *nutricula i. parva nutrix* R x₃v.

MAMMA 'sutek' Podsadzić cyelą do Crovy, do mammy *rumino,-are* R T₃ (mg). Zob. **CYCEK, SUTEK, WYMIĘ**.

MAN praw. 'lennik, wasal, hołdownik' *feudum ... Et dr a fidelitate vel fide quam vasallus man domino prestare tenetur* (Erz sv. „feudarius”) S 58; *Man vasallus dr qui habet feudum ab aliquo et non potest illud vendere sine voluntate domini, et tenetur facere servitium domino occasione feudi* S 165v; *man vasallus* R K₂v; *Man, oldownyk vasallus i. feudatarius, qui habet feudum ab aliquo et non potest illud vendere sine voluntate domini, et tenetur facere servitium domino* R K₂v (mg) (por. Cervus: *Vasallus Man vel hołdownik*). Zob. **MAŃSTWO**.

MANDAT 'rozkaz, poselstwo' poselstvo, Mandath *mandatum* R s₅v.

MANDEL 'mendel' (por. Erz: „mędel, mendel, z niem. Mandel”, ale SP XVI w. bł.: „prawdopodobnie migdał”) mandel *mandillus* S 86; mandel *mandillus frumenti* R s₅v (ml).

MANTYKA 'torba, tobolek' Tobola, Mantika *cassidilis dr sacculus, pera* (bibl.) R f₄. Zob. **BIESAGI, TŁUMOK**.

MAŃSTWO praw. (Erz: „lenne poddaństwo”) Manstwo, wysługa *feudum est res concessa alicui (i. beneficium) ad utendum pro servitio ex grata benivolencia remanente proprietate* S 58; wysługa, manstvo *feudum* R m₆ (por. Cervus: *Feudum maństwo vel wolne dobro*). Zob. **MAN**.

[**MARCHA**] zob. **MYRCHA**.

MARCHEW bot. Marchew *napa* S 95v; *nacz vel Marchew napa* R v₄ (mp); skrobacz rzepą abo marchew *accephaliso,-are, criffare idem* R M₂ (md); Scrobacz rzepą, Marchew *criffo,-are* R i₁ (mp; av. *cribrum*); Scrobacz rzepą abo marchew *criffo,-are* R N₅ (mg).

MARCYPAN 'mały placek, bułeczka – może z nadzieniem; pasztecik?' *pastillus i. quidam parvus pastus ex pasta, ubi piscis vel caro vel alius cibus includitur, eciam pasta, vel a pane dr vel i. forma cibi seu panis rotundi* Marcipan, *pastilli eciam sunt, qui illiniuntur* Creplye S 108v; *pastillus* Crepel, *pastilli sunt, qui illiniuntur aut alicui molli serico (?) miscentur pro vulneribus sanandis. Marcius panis i. pastillus* Marcypan R y₆ (mp) (por. Mu28, s. 158: *Pastillus, Marcipan, klein brotlen, Marcypan, Martius panis idem. Vulgus pastillos dici putat carnem vel pisces intra massam, quas latine Artocreas appellamus ... i. teuto<nice> Basteten*). Zob. **CIASTO, KREPEL, PLACEK**.

MARGRABIA margrabya *vel* Marszalek *marchio, princeps vel dominus marche* S 87; Marshalek, Margrabya *marchio* R s₆v (md). Zob. **GRABIA**.

MARGRABINA margrabya *marchionista* (!) S 87 (por. Mym28, k. 11: *Marchinista* (!), Marggreffin, Margrabina). Zob. **GRABINA**.

MARGRABSKI 'dotyczący Brandenburgii' Margrabsky *Marcanus* R s₆v (mg) (por. Mu28, s. 32: *Marcanus, Eyn marckman, Márgrabsky mąż*); Margrabska *zyemya Marcania* S 87 i R s₆v (mg) (por. Mu28, s. 32).

MARGRABSTWO Margrabstvo *comitatus i. comitis dignitas vel terra, tantum spacium, quantum unus comes tenet* S 32; *comitatus* Margrabstvo *etiam ... i. societas vel comitatio zastamp* (!), towarzystwo, przewód R h₁.

[**MARIA**] zob. **MARYJA**.

MARNOTRAWCA marnotrawcza *prodigus i. ultra modum largus, consumtor, luxoriosus* (Erz bł. „luxoriosus”), *gluto* S 124 i R B₅; Marnotrawcza *dispensor, a dispendo* R k₂ (mp); marnotrawcza *abliguritor i. consumptor vel gulosus* R a₂. Zob. **STRAWNY**.

MARNOTRAWIĆ marno travicz *prodigo,-ere, vastare {dissipare} {consumere, vastare} {largum fieri, ultra modum dilapidare} {prodige hostie, que consumuntur}* R S₃v; *abligurio,-ire i. deglutio, sorbeo, lambo, consumo vel devasto, et proprie abligurio zagubicz i. per luxuriam bona mea dissipo* pozrzecz, marno travicz R M₁v.

MARNOTRAWIENIE marnotravyenye *dispendium et hec dispensa i. nimia largitas* (bibl.) R k₂.

MARNY marny, skarady, prozny *abnormis i. deformis, turpis, inanis, grandis, irregularis, illiteratus, crassus* R a₂; marne travyenyne *dispensa i. nimia largitas* R k₂ (mp).

MARSKOWATY 'pomarszczony, pełen zmarszczek' Marzkowaty (!) *rugatus* (Erz sv. „*rugosus*”), *rugosus, plenus rugis* S 134 (por. smarszczony, smątnego oblicza R D₄; por. też smarsk *ruga* S 134; zob. Mu28, s. 67: *Rugosus* ..., Márzkowáty; Mym28, k. 24v: ... Marskowaty). Zob. **MARSZCZYĆ**.

MARSZAŁEK margrabya *vel* Marszalek *marchio, princeps vel dominus marche* S 87; Marshalek, Margrabya *marchio* R s₆v (md); Marschalek *magister equitum* (bibl.) S 85v; Marshalek *magister equitum* (bibl.) R l₃ (mg; av. *eques*); Marshalek *magister equitum i. militum* (bibl.) R s₄ (mp); Marshalek *senescalcus, marsalcus* S 142; Marshalek *senescalcus, marsalcus* R F₁v (mg). Zob. **GRABIA, STAROSTA, WŁODARZ**.

MARSZCZYĆ marszczicz, smarszczicz *rugo,-are* R T₃. Zob. **MARSKOWATY**.

[**MARTWIEĆ**] zob. **ZMARTWIEĆ**.

MARTWO martwo myecz abo vrodzicz, Nyedonosicz *abortio,-ire, aborto,-are* R M₁v (md).

MARTWY nyedoshly, nyedonoszhony *abortivus ... vel dr ille, qui est mortuus natus* Martvy (bibl.) R a₂v; martwa offyara, poswyānthna rzecz abo poswyāczona, obyatha, modla *sacrificium* (bibl.) R D₅; Martwą offyarą *vel* poswyānthną rzecz, Modlą abo obyatą dzyalacz *sacrifico,-are* R T₃ (md); Martwe myąszo *cangrena vel cancrena, species est morbi a cancro et nascitur inter ungues et alas et inter inguina ...*, *gangrena* S 22; *cangrena* dzyvye a martwe myasso (!) *circa vulnus crescens* R f₁ (md); martwe myąszo, gnyle *gangrena dr caro emortua ex ulcere vel ex inflammatione ac rubore* S 63; Martwe, dzyvye myąsso, gnyle *gangrena ex vulnere* R n₅v (md) (por. Mu28, s. 78 i Mym28, k. 39). Zob. **WYPROTEK, ZMARTWIAŁY**.

MARY 'nosze dla zmarłych; trumna' Mary *feretrum dr lectus mortuorum* (bibl.) S 57v; Mari *vel* Nossydla *feretrum est quoddam instrumentum, cum quo portantur corpora mortuorum* (bibl.) R m₅; Mary *baccaulum i. feretrum* R d₅v (ml; av. *baccaulum dr feretrum, in quo mortui deferuntur*); Libitina, *dea libidinis, quod etiam pro feretro et morte accipitur* Mari R r₇. Zob. **NOSZE**.

MARYJA przebytek, Stolyecz Panny Mariey *hierarchia Marie* R o₅ (mg).

MARYNARZ Narynarz (!) *nauculus vel nauclerius, qui navem in forte et potestate habet ... Unde Act. XXVII (bibl.) R v₃. Zob. ŻEGLARZ.*

MARZENIE 'sen' *marzenye somnium {vana illusio}* R G₂. Zob. **MARZYĆ**.

[**MARZKOWATY** – tak Erz; zob. **MARSKOWATY** 'pełen zmarszczek'].

MARZNAĆ *Marznancz gelasco,-ere* S 222. Zob. **PRZEMARZŁY**, **UMARZNAĆ**, **ZAMARZŁY**, **ZMARZŁEK**.

MARZYĆ 'śnić' *somnio,-are i. in somnio aliquid videre vel marzicz* S 235; *Marzycz somnio,-are, videre aliquid in somnio vel imperfecte dormire* R G₂ (mp; av. *somnium*); *marzycz somnio,-are {imperfecte dormire}* R T_{6v}. Zob. **MARZENIE**.

MASŁO *Masslo butyrum dr pinguedo lactis ... et dr butyrum quoddam quod fit ex lacte* R e_{4v}; *grzanka zmasslem butiratus panis vel vesca* R e_{4v} (ml); *grzanky zmaslem butiratus panis, vesca idem* S 21; *grzanky zmaslem vesca i. panis butiratus* S 169; *grzanky zmaslem vescus {vesca, panis tostus et butiratus}* R K_{5v}; *grzanky zmaslem vesca* R V_{6v} (mh; av. *vescor,-i*). Zob. **MAŚLANKA**.

[**MASSERAN** Erz: „sic! zapewne omyłka zam. Majeran”; zob. **MAJERAN**].

MASTYKA 'żywica z drzewa mastyksowego' *mastix, genus coloris est et ut dr lentisci arboris gutta est ... Et ut fertur mastix est genus gumi consolidans dentes {i. Mastica}* R t_{1v}.

MASZT (lub **MAST**) 'część łodzi lub okrętu' *Masth malus, arbor in medio navis* S 85v; *malus yablonove drzevo vel arbor in medio navis* Masth R s₅ (mp); *Masth carchesia ... summitas arboris navis* R f₃; *mast parastata dr a par et sto, stans. Et sunt parastate stipites pares stantes, quibus arbor navis sustinetur {i. palus, i. malus}* R y₅.

MASZTALERZ (lub **MASTALERZ**) 'stajenny; ujeżdżacz koni' *skotopas, Mashthalyerz, konsky pastirz, podkonye agaso* R b_{2v}; *mastalyerz equiso* S 51v; *Mashtalerz equiso, equorum domitor et magister* R l₃ (md).

[**MAŚCIĆ**] zob. **POMAŚCIĆ**.

MAŚCINICA (lub **MAŚĆNICA**) 'naczynie do maści' *Masczynicza ungentaria* (bibl.) R L_{3v} (ml) (por. Słstp IV, sv. maścnica).

MAŚĆ -1) 'lekarstwo lub kosmetyk' *droga mascz, vonyiające zyelye, droga vonya vel Lanthkwarz aroma* (bibl.) R c₈; *gnoiąca mascz putridum unguentum* R C₂ (mg); *gnoiąca mascz putrefactum unguentum* R S₅ (md; av. *putreo,-ere*); *wshelka mascz unguentum ... dr omne quod ex communi oleo confectum* R L_{3v}; *przycygająca mascz, vycyagająca attractivum unguentum*

R d₃ (md); powscopyągająca (? – możliwa lekcja „powscopyągająca”) maszcz abo vodka czo zastanovyia *restrictivum ungentum* R D₂ (mg); *pigmenta i. mendacia, fraudes vel* Rozlyczne mascy, Lanthkwarze *picture puellarum etc., vide Calepi., vel i. claretum, 4 Reg. XX* (bibl.) R A₁ (md); vonyiające zyelye, drogye masczi *aroma* (bibl.) S 13v; – 2) ‘kolor’ golambya maszcz *aereus color* R b_{1v} (mg). Zob. **BARWA, ELEKTARZ, FARBA, GOIĆ, HAMUJĄCY, KRAS, LEKARSKI, LĘKTWARZ, ODRAŻAJĄCY, SPAJAJĄCY, UŚMIERZAĆ, UTLUMIAJĄCY.**

MAŚLANKA maslyanka *butrina* (możliwa też lekcja „buterina” – tak Erz) S 21; Maslyanka *buterna, butrina* R e_{4v} (ml). Zob. **MASŁO.**

MATA ‘plecionka ze słomy lub trzciny’ Rogoza, Mattha slomyana *matta, mattula* R t₂ (md); rogoza, Cobyerzecz, matha *storium* R G_{6v}; *psiata i. Mattha* abo Rogoza R B_{7v} (md); Cosshyk, Rogoza, Matha *plecta* R A_{3v}. Zob. **KOBIERCZYK.**

MATACSTWO (lub **MATACZSTWO**) Czarovanye, Mataczstwo *sortilegium* R G₃; mataczstwo, czary, cuglarstvo *prestigium* R B₃; czari, mataczstvem abo cuglarstvem ludzicz *prestigio,-are i. ludificare, prestigio aciem oculorum obscurare* R S₃. Zob. **GUŚLENIE.**

MATACZ ‘kuglarz’ cuglarz, Mathacz *prestigiator* S 122v; Cuglarz, mathacz *prestigiator* R B₃ (mg). Zob. **BŁAZEN, CHWIST, KUNSTARZ, LARWARZ, WIŁA.**

MATERYJA ‘składnik żywego organizmu, ciała’ *subtiliativa* rzeczy czo subtilizvią a rospvsczayą *ut sunt herbe, radices et ungenta* abo rospądzayą vylkoscy y materią zymną R H_{2v} (ml); *subtilio,-are* rospuscicz, Rospądzicz vylkoscy y zymna (!) materią *cum herbis aut ungentis grossos humores subtiles facere* R T_{8v} (md).

MATKA – 1) ‘rodzicielka – u ludzi’ cyothka po mathcze *matertera ... est soror matris mee* SN 250v; Czyotka po math<ce> *matertera* RN I; – 2) zool. perlova mathka *vel* Maczycza *mater perle* R t_{1v} (ml). Zob. **MAĆ.**

MATRONA ‘starsza kobieta; akuszerka’ *obstetrix i. femina, que steram tractat sc. que colligit puerum de ventre procedentem* {czo pomaga *parturienti*, pomoczna matrona} R x₄ (por. baba pomoczna, czo papky rzeze S 100). Zob. **BABA, PĘPORZEZA.**

[MAWIAĆ] zob. **MOWIĆ, ODMAWIAĆ, OMAWIAĆ, ROZMAWIAĆ.**

[MAZAĆ] zob. **POMAZAĆ, ZAMAZAĆ, ZMAZAĆ.**

[MAZANIE] zob. **POMAZANIE, ZAMAZANIE.**

[MAZANY] zob. **POMAZANY, WYMAZANY.**

MAZOSZANKA 'mieszkanka Mazowsza' *ibrida dr qui est de scorto natus vel puer, qui nascitur de patre Polono et matre peregrina Mazoshanka* R p₃ (mp).

[MAZURI – wyraz łac., wg Erz: „wyraz z łacińską końcówką, nazwa mieszkańców Mazowsza” zob. *nacio i. proprietates nascendi vel dr gens secundum propriam cognationem et collectionem ab alia distincta, ut Greci, Poloni, Mazuri etc.* S 96].

MAZURKA (Erz: „urodzona na Mazowszu”) *bigenz dr qui ex duabus gentibus est natus, sicut ex patre Polono et ex matre Mazurka* S 19v (por. łac. hasło w R: *bigenz ... sicut ex patre Tusco et matre Franca* R e₁ – bez odpowiednika polskiego).

[MAŻ] zob. **KOŁOMAZ**.

MAŻNICA 'naczynie na maż?' *maznyca rotifacium* R D₃v (ml).

[MAĆIĆ] zob. **ZAMAĆIĆ, ZMAĆONY**.

MAĆZNY *farinarium* skrzynia mączna, *cibus liquidus, qui facile glutitur, vel i. sorbiciuncula* 2 Reg. 13, *ffarmvszka* (sv. *farina*) S 56; *farinarium* Skrzynią (!) mączna *vel cibus liquidus, qui facile glutitur i. sorbiciuncula* *ffamulka, ffarmvska* R m₃v (ml). Zob. **MAKA**.

MAĐROSZKA (lub **MAĐROŚKA**) 'mađra kobieta' *Mądrosska sophronium dicta est quedam mulier diminutive causa adulatoris, quasi prudentiuncula vel temperantiuncula, et est generis fem., quia qualitas vocis essentiam rei non mutat* R G₂v.

MAĐROŚĆ *mądroszcz sapientia* R E₂; *mądroszcz prudentia* (sv. *virtutes cardinales*) S 171; *ostrnopatrznosc* (? – lekcja niepewna; może „ostra opatrznosc” lub „ostropatrznosc”) *rozvmem, mądroszcz, dowczypnosc, rostopnosc* *prudentia* R B₇v; *phisica, ars seu sciencia de naturis rerum tractans, phisica* *mądroszcz navky* S 114; *bogyny mądroscy vel mądroszcz Musa* R v₃v; *dzywney mądroscy mirificus, qui facit mira* R t₆v; *navka* abo *slova mądroscy tego swyata persuasio humane sapiencie* R z₆ (mg); *navka* abo *slova mądrosci tego swyata persuasio humane sapiencie* R R₆ (mp; av. *persuadeo, -ere*); *mylovacz mądroszcz philozophor, -ari* R R₆ (md). Zob. **DOWCIPNOŚĆ, POCHOPNOŚĆ**.

MAĐRY *mądry, vđathny animosus i. viribus plenus, fortis, audax, superbus* S 10v; *Canczlyerz, mądry pyssarz scribe* R E₅v. Zob. **NIEMĄDRY**.

MAĐRZE *pylnye, mądrze solerter* S 249.

MAKA *mąka farina ex farre, farinula* S 56; *wszelka mąka far est genus annone* (bibl.) S 55v; *prazmo, Crupi, wshelka mąka far* (bibl.) R m₃v;

Bobova mąka *lomentum* R s₂ (md); byala mąka, zemla *simila i. farina alba seu delicie farine triticee* S 143v; *similago idem est quod simila* {vel pshenyczna mąka} R F₇; yączmyenna mąka *alica dr quoddam genus pocionis, spelta idem, quia alit corpus, hec fit ex zea, quod est genus farri seu frumenti* S 7; *alica* yączmyenna mąka *i. ptisana* orkyssh R b₄ (ml) (por. Mu28, s. 119: *Alica* ..., Mąka yęczmyenna albo ptysanna); pithlovana mąka *sata farina* R E₃ (mg); vyssyana mąka *excussoria farina* R l_{6v} (ml); myarky byaley mąky *sata simile* (bibl.) R E₃ (mg); *consersio est farina per aquam conglutinata sine fermento. Idem est azyma. Unde I. Cor. V ut sitis nova consersio sicut estis azymi* zamyeshanye mąky (bibl.) R h₄; pythlovacz mąką *incerno,-ere i. cribrare* R P₆ (mp); pitlyovacz mąką *taratantarizo,-are i. ... farinam colare et est setaciare* {i. purgare farinam} R V_{2v}; Sytho czo mąką przessyevayą *polinarium, cribrum* R A_{4v} (md). Zob. **MAČZNY**.

MAŤEW 'przyrząd do mieszania potraw' *molexa mathew in coquina* S 92v; *Mathew molexa coquinaria* R t₈ (md); pocyask, Crukva *vel Maŭteu vērtibulum idem est quod vertebra vel illud instrumentum, cum quo carbonēs vertuntur in fornace* R K₅. Zob. **GRZEBŁO, PRZYGRZEBADŁO**.

MAŹ – 1) 'mężczyzna' *mašsh vir* R L_{1v}; – 2) 'tu – szlachcic' zyemyan-sky *mašh nobilis vir* S 98 (por. Slachcicz, zyemyanyn, zyemyaŭsky (!) R x_{1v}); – 3) 'tu – karzeł' napyądy *mašh* (Erz objaśnia: „na piędz wysoki, karzeł, pigmej”) *Pigmeus* S 115 (por. Mym41, k. 27v: *Pigmeus*, czwergk, Piędzimeżyk); – 4) 'tu – satyr' dzyky *mašh miro i. mirator* S 91; dzyky *mašh miro i. mirator* R t₇ (por. Mym28, k. 28: *Miro*, Wyldman, Dżiky mąż); – 5) 'tu – postać mityczna' wodny *mašh* (Erz: 'wodna potwora') *Nereides* S 97v; Wodny *mašsh Nereides* R v_{6v} (ml) (por. Mym28, k. 28: *Nereides*, Wasserman, Wodny mąż); – 6) 'tu – znak zodiaku' wodny *mašh*, wodnyk (Erz: 'wodnik, znak w zodiaku') *Aquarius, signum zodiaci* S 12v; wodny *mašsh*, wodnyk *Aquarius pro quodam signo celi* R c₅ (por. Mu28, s. 4). Zob. **DZIWOVIDZA, MĘSKI, MEŻATKA, MEŻCZYŃSKI, MEŻCZYNA, MEŻYK**.

MDLEĆ czo często mdlyeye *sintecticus, viribus deficiens, i. lipotomicus* R F₈ (mp) (por. mgly, czo omdlyya S 145). Zob. **MDŁY, MGŁY, OMDLEĆ, OMDLEJEĆ, OMDLIWAĆ**.

[**MDLIĆ**] zob. **ZEMDLIĆ**.

MDLIWOŚĆ 'słabość' *mdlivosc sintetis i. defectus* S 145; *Mdlyvosc sintetis, defectus, liposichia* R F₈ (mp) (por. Mym28, k. 39v: *Sinctexis, Omacht, Mdlivosc*). Zob. **OMDLIWOŚĆ**.

MDŁY 'słaby, delikatny, kruchy' mdły, młody, czudny *tener i. mollis, fragilis, flexibilis* S 156v. Zob. **MGLY**, **TUCZNY**.

MEANEK zool. 'ptak' Meanek *meanca* RN IV (por. Mu28, s. 87, rozdz. *De Avibus: Meanca*, Eyn meanek – bez odpowiednika polskiego. Bartłomiej potraktował niem. wyraz z Mu28 jak polski).

MECH – 1) bot. 'roślina' Mech *muscus est lanugo* (Erz: „lamigo”) *crecens in fontibus aut in arboribus, corticibus et locis humidis* S 95; Mech *muscus {brion, usnea}* R v₃v; – 2) 'puch roślinny lub ptasi' Mech *muscilago est illa lana, que remanet in herba post casum florum* R v₃v (ml) (por. *muscilago psillii ... vide in Orto sanitatis* – bez odpowiednika pol. – S 95); kwap, mech *pluma in avibus est, penne* S 118 (por. Mu28, s. 82 i Mym28, k. 25v); kwap spyerza, Mech *pluma* R A₄; Mech *pannicula, coma in milio aut panico aut arundine aut in ramis roborum aut nucum pendens ac tumens* R y₃v (md); okrażicz, ogarnącz, dury vthykacz mchem *stipo,-are* R T₇v; kvapem abo mchem przikryvacz *plumo,-are* R S₁ (mp).

[MEŁTY] zob. ZMEŁTY.

MEMNOG zool. 'minóg' *oculata, piscis i. Memnog, Nynog* S 101; Memnog, Nynog *murena, oculata* R v₃ (mp); Memnog, Nynog *mucerta (?) vel oculata* RN III (por. Mu28, s. 92: *Oculata, ..., Memnog*). Zob. **NINOG**.

[MENDEL] zob. MANDEL.

[MERCHA] zob. MYRCHA.

MESZNE 'danina dla parafii' *missalia, missilia i. donaria, prestaciones* Messhne R t₇ (mp; av. *missalis, ad missam pertinens*) (por. Cervus: *Missalia meszne*). Zob. **MSZA**.

MĘCZENIE drączenie, mączenie, drączenie *tormentum* R J₅v; mączenie od catha *tortura* R J₅v (md); mączenie (? – zapis niewyraźny) *tortus i. torsio vel iniuria* R J₅v.

[MĘCZONY] zob. WYMĘCZONY, ZMĘCZONY.

MĘCZYĆ mączyć *tormento,-are* S 237; mączyć, drączyć *tormento,-are* R V₄; mączyć *crucio,-are i. torquere, tormentare* R N₅; karacz, nądzicz, mązczic *affligo,-ere* R M₃ (mg). Zob. **PRZYMĘCZYĆ**.

MĘKA mąka *supplicium i. tormentum, pena ... et supplicium i. supplicatio* proshenye, modlenye R H₄; nyemocz, mąka, Cyrpyenye, Nyelyvba *zalosc passio* R y₆; zagrozicz pod wieczną mąką *interminor,-ari* R Q₂ (mg); *interminacio damnacionis eterne* zagrozenye pod wieczną mąką *i. maxima coniuracio minace voce et clamosa* R q₂ (mp).

MĘSKI mąssky rodzaj *masculinum genus* R t₁ (mp; av. *masculus*); *commune genus* pospolythy rodzaj, y mąssky y nyevyesczy *ut hic et hec homo aut virgo aut sacerdos* yako ten y tha caplan RN (wykl. przednia); *commune genus* pospolity, y mąssky, y nyevyesci *ut hic aut hec homo, virgo, latro panna, panycz* R n₇ (md; av. *genus*); chlopyecz, Mąsskyey plczy, Samyecz, Parobek *masculus i. masculini sexus* R t₁ (md); *mulier suscepto semine honeste exponatur sic* Sprzyczyną mąsską R F₁ (mp; av. *semen*); naczynye mąsskye *priapus, coles (!), penis, veretrum, mentula idem ... dr membrum viri* S 123; mąsskye naczynye *priapus* R B_{3v} (por. Mu28, s. 61); *genus neutrum* oddzyelne *ut hoc scamnum* any mąsskye, any nyevyesczye R v_{6v} (md; av. *neuter*); *testiculus* mąsskye (!) stroye *dr a testando, quia testatur hominem esse marem* S 157 (por. Słownik). Zob. MAŻ, MĘŻCZYŃSKI, MĘŻCZYŻNA.

MĘTNY mąthne vyno *spurcum vinum* R G_{4v} (mg).

MĘŻATKA 'mężna kobieta; Ewa' *virago* mązathka i. *Eva, Gen. 2, quia de viro acta. Mulier fortis, que agit facta viriliter et est masculini vigoris* (bibl.) S 170v; mązathka *virago* (bibl.) R L_{1v}. Zob. MAŻ.

MĘŻCZYŃSKI 'męski' mąsczynskyey plczy parobek *vel* chlopyecz, samyecz *masculus* S 87v (por. Mu28, s. 45). Zob. MĘSKI.

MĘŻCZYŻNA mąsczyzna *mas i. masculus, maritus* S 87v; Mąsczyzna *mas* R t₁. Zob. MAŻ.

MĘŻNOŚĆ mąznosc *virilitas* (sv. *virilis*) R L₂; mocz, mąznosc *fortitudo mentis dr que adversa equanimiter* (Erz: „equaliter”) *tolerat, licet aliquando dicatur corporis* S 60; *fortitudo mentis* mocz, mąznosc *in adversis sustinendis* R n_{1v} (ml; av. *fortis ... fortitudo*); mocz, mąznosc *fortitudo* (sv. *virtutes cardinales*) S 171; mocz, mąznosc *fortitudo* (sv. *cardinales virtutes*) R f₃ (md; av. *cardinalis*). Zob. CNOTA, MĄDROŚĆ, MIERNOŚĆ, PRZEDNI, PRZEŁOŻONY, SPRAWIEDLIWOŚĆ, ŚCIEŻAJNY, WYSOKI, ZAWIEŚNY.

MĘŻNY Mązny *viratus i. virilis, fortis, firmus, securus* S 171; mązny *viratus* R L_{1v}; Mązny *viritus, fortis, securus, firmus* R L₂ (md); Stateczny, mązny *maturus {maturus i. senex etate perfectus}* R t₂; mąznym bycz *viro, -are i. fortificari vel veneno plenum esse* R X₁ (mp); nyetroskacz są, possylyacz, mąznym bicz *animo, -are i. animam dare vel exhortari, audacem facere* R M_{3v}.

MĘŻYK 'mały mężczyzna' *virunculus* (sv. *vir*) Mązik S 171 (por. Mu28, s. 47); mązyk *maritellus ... i. parvus maritus* R t₁. Zob. MAŻ, ŻONKA.

[MGLIĆ] zob. ZEMGLIĆ.

MGLA mgła, Chmvra *nebula* R v₅v; mgła *nubecula ... i. parva nubes* (sv. *nubes*) R x₂v; mgła, mrokota *caligo est obscuritas et umbra spissitudine aeris facta* zaczmyenye R e₆. Zob. **OBŁOK**.

MGLY 'mdły, słaby' mgly, crewky *debilis* R i₅; mgly, czo omdlyva *sintecticus* S 145 (por. czo często mdlyeye R F₈ (mp)). Zob. **MDLEĆ**, **MDŁY**, **ZEMGLIĆ**.

MGNIE mgnienye oka *nictus i. vigilamen vel i. motus palpebrarum* S 98 (por. Mu28, s. 14 i Mym28, k. 5); mgnienye oka *hictus oculi* S 68v; mgnienye oka *ictus oculi i. subitus motus* R p₃ (mp); Mngnienye (!) *ictus oculi i. motus* R P₅v (ml; av. *ico,-ere*). Zob. **MIGANIE**, **OCEMGNIE**.

MIAŁ 'drobno zmielone ziarno, mąka' Myal *ador est quoddam genus annone seu frumenti, unde fiebat panis immolaticius* R b₁; *a batis dr qui preest mensuris Myerznyk vel qui annonam equis aut avenam vel farinam mensuris dat et dividit* oszypką vydava, Włodarz nad myolem (!) RN (wykl. przednia). Zob. **JAGŁY**, **KRUPY**, **PRAŻMO**.

MIAŁCZEJSZY 'drobniejszy, niższy, płytszy; gorszy; mniej pojętny' myalczeyshy *humilior* R p₂v (ml; av. *humilis*). Zob. **NISKI**, **POKORNY**, **UŚMIERZONY**.

[MIAŁKI] zob. **MIAŁCZEJSZY**.

MIAŁKOŚĆ 'płytkie miejsce w wodzie' Myalkosc *refundum* S 130 (por. Mym28, rozdz. *De Mari et navibus*, k. 36: *Refundum*, Seychte, Miałkosc); myalkosc *refundum aque* R C₆ (mp); Myalkosc *refundum* R S₆v (ml; av. *refundo,-ere*).

MIANIE 'posiadanie' (u Erz sv. **MIEĆ**) obiczaye ... Myanya *modi habendi* (sv. *modi*) S 92 i R t₈ (md). Zob. **BYTNOŚĆ**, **DZIERŻENIE**, **MIEĆ**, **OBYCZAJ**.

MIANOWAĆ myanovacz *denomino,-are* R O₁ (md). Zob. **MIONOWAĆ**.

MIANOWANIE myanovanye *denominativum nomen est illud, quod a nomine derivatur* R i₆v.

MIANOWANY rzecz myanovana abo gysta *suppositum* R H₄ (mp). Zob. **JISTY**, **MIENIONY**, **WYMOWNY**.

MIANUJĄCY gram. myenyący, myanviący spadek, Myen<y>onek, myenyak *nominativus casus* R x₁v (md; av. *nomen*); myenyonek, myenyący, myanuiący spadek, myenyak *casus nominativus* RN (wykl.

przednia). Zob. **BIERZĄCY, DAJĄCY, DAWAJĄCY, DAWANEK, IMIENIAK, MIENIĄCY, MIENIONEK, ODBIERAJĄCY, ODDALONEK, OSKARŻAJĄCY, RODZĄCY, SKARŻANEK, SPADEK, WOŁANEK, WZYWAJĄCY, ZOWANEK.**

MIARA *myara metreta* S 90v; *Myara metreta, quedam mensura est liquidorum* R t₅v; *myara batus, quedam mensura capiens quinquaginta sextarios ... Ephī et batus equalia et unius mensura erant* (bibl.) R d₇; *Myara, dzban, vyadro cadus, est vas quod vulgo dr barrile {vinarium aut vas olearium}. Et ut dicunt est vas vinarium continens tres urnas et alio nomine dr situla* R e₅; *capi est quedam mensura myara* R f₁v; *Lokyecz cubitus est quedam pars brachii ... vel est mensura quedam a medio brachii myara, lokyecz* R i₂v; *Myara gomor, mensura est antiqua continens quinque sextarios* (bibl.) R o₁; *Myara gomor i. mensura vini trium modiorum* (bibl.) R o₁ (md); *Besz myari absque extimacione* (bibl.) R m₁v (md; av. *extimacio*); *besz myary absque exstimacione* (bibl.) R l₄ (mp); *besz myari absque extimacione* (bibl.) R o₇ (mp; av. *extimo, -are*). Zob. **BEZMIERNY, ĆWIERTNIA, GARNEC, KORZEC, ŁAGWICA, MIERNOŚĆ, MIERZNIK, MIERZNY, NIEPOMIARNY, NIEZMIERNY, POMIARA, PRZYMIAREK, UMIARKOWAĆ.**

MIARKA *Myarka uns i. uncia* R L₃v; *Myarka, Shostak sextarius i. duarum librarum mensura* R F₅v; *ossypacz myarką coagito, -are* R M₈v; *myarky byaley mąky sata simile* (bibl.) R E₃ (mg).

MIASTECZKO *Myasteczko opidum, opidulum i. parvum castellum* S 102v; *Myasteczko opidum* R x₆v (md); *Myasteczko civitacula (!) i. parva civitas* (sv. *civis*) R g₅; *otvorziste a dlugye myasteczko iakoby vlicza vel vlicza przeczna vicus* S 170 (por. Mu28, s. 26); *othvorziste a dlugye myasteczko iakoby vlycza vicus* R K₆v.

MIASTO 1. *vyelgye myasto urbs i. magna civitas* S 173v; *myasto vyelgye urbs* R L₄v; *glowne myastho decapolis i. civitas vel regio, que decem habet civitates sub se* (bibl.) R i₅; *Myasto spuscyale urbs eciam civitas silvarum* R L₄v (md); *Murovane myasto murata urbs* R v₃ (mp); *Myasto pysszne civitas literarum, in qua fiunt litere* R g₅ (md); *Myasto magvnskye Maguntia* R s₄v (ml) (por. Mu28, s. 36); *dobicz myasta capere civitatem* R M₇ (mh; av. *capio, -ere*); *Myesczanye zmyasta Hierosolima omnis, Math. 3* (bibl.) S 68v i R o₅ (mp); *mvrovacz, obmvrovacz myasto menio, -ire i. menia construere vel menibus circumdare et preparare* R Q₆v; *dvor y zagroda przy myescye suburbanus ortus* S 152v; *dvor y zagroda*

przy myesscye *suburbanus ortus* R H₂v (md) (por. Mu28, s. 27); domy w myescy na osobnym stojące *insule, domus* R p₈v (ml); domy wmyescyech na osobny stojące *insule dicuntur domus in urbe ab aliis separate et vicos undique habentes* S 75v (por. Mu28, s. 19). Zob. **MIESCE, MIESZCHANIN, PRZEDMIEŚCIE.**

MIASTO 2. 'zamiast' myasto syebye *vstavicz subordino,-are* R T₈v (ml); *vstavicz myasto syebye surrogo,-are i. substituere* R V₂; *surrogatus* *vstavyony myasto syebye sic iudex loco sui alterum subrogat seu instituit* R H₄ (mp).

MIAZGA – 1) 'płyn pod korą drzew' Myazga *alphiga, succus arboris* R b₅ (mp); Myazga *bibiana, succus arborum* R d₈v (mg); – 2) 'resztki, pozostałości, szczątki?' myazga *lipsana* S 82v. Zob. **DRZEŃ, JĘCZMIENNY, KRUPY.**

MIĄSZO (lub **MIĄŻSZO**) 'grubo, gęsto; ociężale, z trudem?' *spisso,-are, densare* myąssho, lyenyvo *dzyalacz tardum facere* R T₇ (md) (por. gąsto *vczynycz denso,-are i. spissare* R O₁; por. też Lex, k. 409: *spisso,-are* Gęszczę, gęsto á mięszo *czynię*; zob. też *Calepini Dictionarium ..., Lugduni 1585, s. 999: spissus, densus ... Miąszy ... Quandoque significat tardum ..., spisso,-are, spissum facio, denso, condense ... Miąszo czynię*). Zob. **GĘSTO.**

MIĄSZY (lub **MIĄŻSZY** – tak Erz) 'gruby, gęsty' *spissus* {Myąsshy *vel i. tardus*} R G₄; Cramarsky papir Myąsszhi *emporica carta dr in qua merces involvuntur cum sit in scripturis minus idonea, emporetica i. carta, qua mercatores utuntur ad merces obtegendas* S 48; cramarsky papir myąsshy, obvyacz *zyelye abo corzenye emporca carta* R k₈v (ml; av. *emptorium ..., emporica charta dr quoddam genus charte, quia in ea merces involvuntur cum sit in scripturis minus idonea {mercaturum idem}*) (por. Mu28, s. 190: *Charta emporetica, qua utuntur mercatores ad merces obtegendas*, Fensterpapyr, wurtzenbrieff papyr, Krámárski pápyer myąssy). Zob. **GĘSTY, GĘŚCIEJEĆ.**

MIECH 'worek, bukłak; narzędzie pracy kowala' *culleus* (Erz bł.: „cultrus”) *dr saccus de corio vor in quo damnati insuebantur et ad fluvium proiciebantur vel dr saccus myech, vor in quo portatur triticum vel saccus de corio, qui supponitur equo* S 38v; vor, Myech *culleus* R i₃; Skorwany myech, Lagvicza, Cobyła lytewska *uter ... vas vinarium ... Et sunt utres proprie de corio* R L₅v; Myech *follis dr mantibrum fabri ad flandum ignem* S 59v; Myech *Covalsky mantibrum fabri, follum* R m₈v (ml; av. *follis*). Zob. **KOSZ 2., MIESZEK.**

MIECZ – 1) ‘broń’ Shablya, *Myecz spata, gladius est longus ex utraque parte acutus* R G₃; ostry myecz riczersky *acinatis lingua Medorum gladius militaris est valde acutus* R a₃v; dobyty myecz *districtus ensis i. evaginatus* R k₂ (md); blyskaiący, krzosszący, dobyty myecz *vibratus gladius, resplendens* R K₆v (ml); dobicz myecza *evagino, -are i. extraho de vagina* (sv. *vagino, -are*) R V₅v; Bliskacz są, Smygacz rozgą, Myeczem czrosacz {*radiare ex fulgure, gladio movere ...*} Smygacz rozgą, dobicz myecza *vibro, -are i. resplendere ...*, *iaculari, sicut solemus facere de minuta virga* R X₁; czo myecz nossi przed crollyem *a pugione, qui principis gladium gestat et ei semper presto est* RN (wykl. przednia); gladzicz, viczsudzicz, vypravyacz zbroią abo myecze *vel vcyoszacz polio, -ire* R S₁; – 2) ‘tu – część sklepienia, belka łącząca kapitele kolumn’ *epistilium dr quod ponitur in capite columne superius, capitellum vel myecz sklyepovy*, 3 Reg. 7. *Stilus in medio, basis infra* (bibl.) S 51; galka *vel obyāslo vel myecz sclepovy epistilium est capitellum, quod superponitur columne* (bibl.) R l₂v. Zob. DEKA 2., GAŁKA, KINŻAŁ, KONCERZ, NOŻ, OBROĆNY, TYLEC.

MIECZERZ ‘wytwórca mieczy, płatnerz’ *Myeczierz politor armorum* S 118v (por. *plathnyerz* czo zbroią vypravya R A₅ (md); por. też Mu28, s. 181: *Politor armorum, eyn harnischfeger ader schwertfeger, Myeczierz*).

MIECZNIK ‘walczący mieczem’ *Myecznyk condo i. gladiator* R h₃; *gladiator dr qui gladio dimicat {vel Myecznyk}* R n₈. Zob. SZYRMIERZ.

MIECZYK bot. *ulva, quedam herba seu quelibet herba palustris Rogoz vel est arbor i. Myeczyky* S 172; Rogoz abo Myeczyky *ulva, herba est palustris* R L₃ (por. Mym28, k. 21: *Ulua ...*, Miecziiki).

MIEĆ (łącznie ok. 40 razy) np.: bytwą myecz, zwadzicz są, swarzicz, bycz są *certo, -are* R M₈; dychaviczą myecz *anhelo, -are {cum difficul<ta>te spirare}* R M₃v; dągy myecz od vbicya *suggillo, -are {accusare, reprehendere, ex percussu carnem livore maculare}* R V₁; drzczec (!), Strach myecz *tremo, -ere* R V₄v; chąncz myecz *appeto, -ere* R M₄; czescz myecz, zwycyżicz *triumpho, -are* R V₄v; podeyrzenye myecz *dovodnye*, domnymacz są *presumere probabiliter* R S₃ (md; av. *presumo, -ere*); myecz doszicz *contento, -are* S 216; doszicz myecz *contento, -are i. sufficere* R N₃v (md); godno myecz *existimo, -are i. putare {iudicare, discernere}* R O₆v; martwo myecz abo vrodzicz, Nyedonosicz *abortio, -ire, aborto, -are* R M₁v (md); wmyrzyąnczcze myecz *despicio, -ere, spernere* R O₁v (md); za zle myecz *imputo, -are* S 223; *reputo, -are* lyczicz *i. computare*, Slavānthnym

bycz abo vaznym *vel i.* za czo myecz R T_{1v} (md); za to myecz, yednacz, tak syą zdacz *vel* vidzyecz, domnymacz *arbitror,-ari* R M₄; vpewnyenye, za tho abo za pewne myecz *ratihabicio* R C₅ (mp); *ratihabicio* za pewne myecz *vel i. confirmacio* S 129v; – czo ma skrzyvyone nogy *varus i. curvus, qui habet obtorta crura* S 165v; ma glysty (Erz bł.: „na glisty – scil. cierpieć, *verminari*”) *verminatur i. torquetur* (sv. *verminacio*) S 168; glysti ma *verminatur* R K₅ (mg; av. *verminacio*) (por. Mu28, s. 80); kto ma Suchoty *tabidus* S 155; kto ma suchotą *tabescens, tendens ad corruptionem aut deficiens pre malicia, tristis, dolens zelo iusticie* R H₅ (md); czo dosicz ma *contentus* R h_{4v}; dosicz ma dzyen na swey praczy *sufficit diei malicia sua* (bibl.) R H₃ (mp; av. *sufficiencia*); yestly ma doycz *an sequi debet* R b_{7v} (md) (por. Cervus); ma syą tak stacz *futurum est* (bibl.) S 62v; ma syą thak stacz *futurum est* (bibl.) R n_{4v} (md); czo ma bicz *affuturum* R b₂ (mp); myaloby bycz *affuturus i. debere fore* R b₂ (mp); *pronomen* zamyona, Namyastek *in grammatica*, ktore cladzyemy na ono myesscze, gdzye myalo bicz *nomen* R B_{5v} (md); *pronomen* ktore cladzyemy na ono myescze, gdzye myalo bicz *nomen*, Namyastek, zamyona RN (wykl. przednia); itd. Zob. **DZIERŻEĆ, MAJĄCY, MIANIE, MIEWAĆ.**

MIEĆ SIĘ omdlyeiecz, choro syą myecz *langueo,-ere* R Q_{3v}; *perfungor,-i i. uti vel destruere* {leviter, transitorie nyedbalye syą myecz, skazicz} R R₆; *tempero,-are* {myernye syą myecz *in omnibus factis*} R V_{2v}; Thak sya (!) myal yako czlovyek wopczowanyv *habitu inventus ut homo* (bibl.) R o_{2v} (mg; av. *habitus*).

MIEDNICA Myednycza *malluvium, vas ad ablundas manus a sordibus aptum* S 86 i R s₅; Myednycza *pelluvium, vas ad ablundos pedes a sordibus aptum seu paratum* S 110v; Myednycza, flasska, Shafflyk *pelvis, vas ubi pedes lavantur* (bibl.) R z₃. Zob. **HANDFAS, LAWATARZ, MIEDŹ, NACZYNIIE, NADOBIE, UMYWADŁO, WODNY.**

MIEDZA myedza *artoicus* S 14v; Myedza, Sthog *artoicus aut artocomus* R c_{8v} (md); myedza, znamyą *meta i. circuitus vel alicuius rei finis aut terminus* S 90; myedza *terminus* {finis rei, distinctio agri ab agro i. signum} R J₁; myedza *incultum* R p_{5v} (md); Myedza *menium, meniarium, vestibulum, manerium secundum alios* R t₄ (md); granycza, myedza *vel* znamyą *meta* R t₅; Columna (? – może wyraz łac.), granycza, Copyecz, myedza *gades* {gades, gadex i. scopulus} R n₅; myedzą abo znamyą dzyalacz *metior,-iri* R Q₇ (md); myedzą dzyalacz {in agris} *termino,-are i. finire, distinguere* R V₃. Zob. **BRZEG, KRAJ.**

MIEDZIANKA 'igła lub szpilka miedziana; zapinka' myedzyanka (!) *acus, instrumentum suendi, spinter* (bibl.) S 5; myedzyanka *spinter i. phibula, armilla* S 148; hawtka srebrna, Myedzyanka *spinter* R G₄. Zob. **JIGŁA, ZAPONKA**.

MIEDZIANY myedzyany garniec *cucuma dr vas eneum* S 38 i R i₂v; Cocyel myedzyany *enum* R l₁; tegel myedzyany, zelazny garniec, rynka *lebes, cacabus coquinalis ..., lebeta idem* (bibl.) S 80; myedzyany garniec, panvicza, Rynka, Tregyel *lebes {tripes}* (bibl.) R r₃v. Zob. **MIEDŹ**.

MIEDZIASZNIK 'wytwórca monet lub przedmiotów z miedzi albo poborca, urzędnik skarbowy?' Myedzyashnyk *erarius i. monetarius et hec eraria i. monetaria vel erarius sive eraria dr quicumque vel quecumque operatur in ere. Item erarius quod ad es vel ad eram pertinet* Myedzyashnyk R l₃v (por. Lactifer: *Erarius i. monetarius* Minczajerz, mincze mistr, neb miedienijk, kto z miedzi nijetczo diela). Zob. **MYNCARZ**.

MIEDZY 'między' myedzy *intra* R X₇v; myedzy *inter* R X₇v; myedzy sobą, vespolek *mutuo, adverbium qualitatis, i. invicem, alterutro, vicissim, alterno* R X₈; poziczicz a wrocicz vespolek, myedzy sobą *mutuo, -are* R Q₈v; czo myąska miedzi skalamy *saxatilis* S 137v (por. Mu28, s.123, rozdz. *De lapidibus: Saxatilis*, Das yn felsen wonet, Co myedzy skálamy myąska); przicopa myedzi goramy abo okolo gor *convallis, magna vallis vel loca terrarum depressa inter montes* S 35 (por. Mu28, s. 21).

MIEDŹ *cuprum* Spyza, myecz (!), mosyącz *es ciprum idem* S 38v; vkovane zmyedzy *eramentum est instrumentum de ere {vel campana}* R l₃v; myedzyą skovany *eratus, ere ornatus* R l₃v (ml); myedzyą skovacz *ero, -are i. linire, preparare {aut ornare}* R O₅v. Zob. **MIEDZIANY, MOSIĄDZOWY**.

[**MIEJSCE, MIEJSKI**] zob. **MIESCE, MIESCKI**.

MIELCARZ 'piwowar, słodownik' myelczarz, słodownik *braseator* S 20; Myelczarz, Słodownik *braseator* R e₃v (mg).

MIELCUCH 'browar, słodownia' myelczuch, osdnycza *braseatorium* S 20; Myelczvch, ozdnicza, Słodownya *braseatorium* R e₃v (mg); myelczvch, ozdnicza *aridarium* R c₇ (md; av. *aridus i. siccus*). Zob. **BROWAR**.

MIELCUCHOWY 'dotyczący browaru, słodowni' *interceptale* prząntr vel przelozenye myelczuchove *aut in cista* S 75v; *interceptale* pyąntr vel przelozenye myelczvchove, przegroda, przegrodek *aut in cista* polskrzynek R p₈v (md).

MIENIĄCY – 1) gram. myenyący, myanviący spadek, Myen<y>onek, ymyenyak *nominativus casus* R x₁v (md; av. *nomen*); myenyonek, myenyący, myanuiący spadek, ymyenyak *casus nominativus* RN (wykl.

przednia); – 2) ‘mianujący – o człowieku’ myenyący (Nom. plur.) *memores, dicentes, nominantes, recordantes* R t₃v (md). Zob. **BIERZĄCY, DAJĄCY, DAWAJĄCY, DAWANEK, IMIENIAK, MIANUJĄCY, MIENIONEK, ODBIERAJĄCY, ODDALONEK, OSKARŻAJĄCY, RODZĄCY, SKARŻANEK, SPADEK, WOŁANEK, WZYWAJĄCY, ZOWANEK.**

[MIENIĆ] zob. NIEMIENIONY.

[MIENIĆ, MIENIĆ SIĘ] zob. ODMIENIĆ, PRZEMIENIĆ, ZAMIENIĆ, ZMIENIĆ SIĘ.

[MIENIE] zob. MIANIE ‘posiadanie’.

MIENIONEK gram. myenyący, myanviący spadek, Myen<y>onek, ymyenyak *nominativus casus* R x₁v (md; av. *nomen*); myenyonek, myenyący, myanuiący spadek, ymyenyak *casus nominativus* RN (wykl. przednia). Zob. **BIERZĄCY, DAJĄCY, DAWAJĄCY, DAWANEK, IMIENIAK, MIANUJĄCY, MIENIĄCY, ODBIERAJĄCY, ODDALONEK, OSKARŻAJĄCY, RODZĄCY, SKARŻANEK, SPADEK, WOŁANEK, WZYWAJĄCY, ZOWANEK.**

[MIENIONY] zob. NIEMIENIONY.

MIENTUS zool. ‘miętus, ryba’ Myentus *alosa, piscis lubricus* S 7v (por. Mu28, s. 94); myenthus *allota* S 7v; myenthusz *allota* S 7v; Myentuss *allota, alosa, tressa* RN III; Myenthus *borbocha, piscis* S 20; Myenthusz *borbocha, bota i. allota* RN III (por. Mu28, s. 91 i Mym28, k. 37).

MIERNIE ‘umiarkowanie; właściwie, dobrze, skromnie’ myernye, wczesssnye *temperate* S 249v; myernye działacz *modifico, -are* R Q₇v; rozvmyecz, Rozmyerzicz, Myernye vczynicz *modifico, -are* R Q₇v (md); *tempero, -are* {myernye są myecz *in omnibus factis*} R V₂v. Zob. **UMIARKOWANIE, WCZEŚNIE.**

[MIERNIK] zob. MIERZNIK.

MIERNO ‘umiarkowanie; właściwie, dobrze, skromnie’ pogodnye bycz, wczesno, Myerno, vmyarkovacz rzecz, vsmyerzicz *tempero, -are* R V₂v. Zob. **UMIARKOWANIE, WCZEŚNIE.**

MIERNOŚĆ – 1) ‘mierzenie; rozmiar’ rozmyerzenie, myernosc *modificacio* S 92; – 2) ‘umiar, równowaga, skromność, wstrzeźliwość’ myernosc *moderamen, vide verba iuris* R t₇v (md); myernosc *modestia i. taciturnitas vel temperancia in dictis, in factis, verecundia, mansuetudo* S 92; myernosc *continentia i. abstinentia, castitas* (sv. *continens*) R h₄v; myernosc *temperantia est una de virtutibus cardinalibus. Et est*

temperantia dominium rationis in libidinem et in alios animi motus, vel virtus animi refrenandi motus in nos impetum facientes ut sic nihil cupiamus wczesnye, vmyarkovanye R H₆; Myernoszcz *temperancia* (sv. *virtutes cardinales*) S 171 (por. Mu28, s. 206); myernoszcz *temperancia* (sv. *cardinales virtutes*) R f₃ (md; av. *cardinalis*). Zob. **CNOTA, MĄDROŚĆ, MEŻNOŚĆ, MIARA, MOC, PRZEDNI, PRZEŁOŻONY, SKŁADNOŚĆ, SPRAWIEDLIWOŚĆ, ŚCIEŻAJNY, WYSOKI, ZAWIEŚNY.**

MIERNY 'średni; umiarkowany, skromny, łagodny, wstrzemięźliwy' wczesny, myerny *temperatus, mansuetus, moderatus* S 156; wczesny, Myerny *temperatus* R H₆; Śrzedny, Myerny, Smyerny *mediocris* R t_{2v}; Myerny *moderatus i. temperatus ... qui nec plus nec minus facit, quam debeat* R t_{7v}.

[**MIERZIĆ, MIERZIONY**] zob. **MIRZIĆ, MIRZIONY.**

MIERZIĘTNOŚĆ 'gniew, odraza, nienawiść' Myerzyąntnoszcz *indignacio, filia est ire* S 74 (por. pomsta, Myrzyączka R p_{6v} (mg); por. też Mym28, k. 35: *Indignatio*, Unwille, Mierzięntnoszcz). Zob. **MIRZIĄCZKA, MIRZIONOŚĆ.**

[**MIERZKNAĆ, MIRZKNAĆ**] zob. **ZAMIRZKNAĆ SIĘ** 'zamroczyć, zaciemnić'.

MIERZNIK 'ten, kto mierzy, odmierza; szafarz, który mierzy i wydaje żywność' myerznyk *ensor, qui mensurat. Unde Zacha. II: In manu eius funiculus mensorum {mensurator}* (bibl.) R t₄; *a batis dr qui preest mensuris* Myerznyk *vel qui annonam equis aut avenam vel farinam mensuris dat et dividit* oszypką vydava, Włodarz nad myolem (!) RN (wykl. przednia). Zob. **MIARA.**

MIERZNY 'służący do mierzenia' mierzny powrozek *funiculus distributionis* (bibl.) R n₄ (md; av. *funiculus*). Zob. **BEZMIERNY, MIARA, NIEZMIERNY, ROZMIERZONY.**

[**MIERZONY**] zob. **WYMIERZONY.**

[**MIERZWA**] zob. **MIRZWA.**

[**MIERZYĆ**] zob. **ROZMIERZYĆ, WYMIERZYĆ, ZAMIERZYĆ.**

MIESCE (lub **MIEŚCE, MIEŚCCE**) 'miejsce' *acclinis vel acclinus in eodem sensu i. flexus vel incurvatus {Sklonny humilis}* et proprie in ascensu vel dr locus erectus sursum przykre myescze, przikra gora {ad ascendendum} R a₃; *acclivis, acclivus, flexus, incurvatus in ascensu* sklonny vel dr locus erectus sursum przykre myescze S 3v; Gnoyne myescze, Shachta sterquilinium ..., locus plenus stercore R G_{5v}; Secret, tayne myescze *diversorium* R k₂;

oraculum Modlyebnycza, Modlebne myesscze *vel i. propheta, divinatio etc. vel i. operculum* przikrivadlo (bibl.) R x₇ (md); myescze vrodzenya patria i. locus, in quo quis natus est, civitas, villa, regio, provincia oiczyzna, natale solum idem S 109; myesscze vrodzenya patria i. natale solum R z₁ (mg); Myescze Sytovya papyrio est locus in quo crescunt papyri (bibl.) R y₄; myescze godne kv postavyenyv lodzy stacio dr locus ubi naves stant ad tempus S 149; godne myesscze ku postavyenyv skuth stacio navium R G₅ (mg) (por. Mu28, s. 25); Consistorz, Sadowne myescze consistorium {vide Calepi} R h₄; Sclad, Targove myescze emporium ... i. forum vel mercatum S 48; Sclad, targove myesscze vel Sukyennycza emporium, locus nundinarum, ubi emitur et venditur R k_{8v} (ml); Myescze Stolove trapezophorum S 162v (por. Mu28, s. 139); pronomen ktore cladzyemy na ono myescze, gdye myalo bicz nomen, Namyastek, zamyona RN (wykl. przednia); pronomen zamyona, Namyastek in grammatica, ktore cladzyemy na ono myesscze, gdye myalo bicz nomen R B_{5v} (md); illo, adv. loci ... Unde Math. II: Timuit illo ire, i. ad illum locum na to myescze (bibl.) R X_{6v}; na thymze myeszczv ibidem i. in eodem loco (sv. ibi) R X_{6v}; na myesczv possadycz, polozycz, postavicz situo, -are, ordinare, reponere, repausare R T_{6v} (mg); namyesczv posadzenye situs i. posicio, repausacio, ordinacio, reposicio S 145v; situs i. repausatio vel ordinatio vel repositio postavyenye {loci qualitas, sicut stat polozenye, Na myesczv posadzenye} R G₁; - chlodne myesscza estiva loca in silvis, sub frondibus R l₄ (mp; av. estivus); smrodlyve myesscza, blothne vel zola ablutes R a₂; vagroda tempe ... sunt loca temperata et delectabilia et intestalia, licet et quilibet loca delectabilia dicantur tempe, sicut et testa dicuntur loca aspera et inculta secundum Hugonem. Papias vero dicit: Tempe loca delectabilia proprie {a celi temperancia dicta, intestalia idem powzorne (?) myescza} sive locus amenissimus et nemorosus R H₆ (por. Lex, k. 442v: Tempe ... amoenissima Thessaliae loca. Tempe etiam sunt in Boeocia ad Teumessum montem item in Sicilia. Tempe abusive dicuntur queque tandem loca amoena ad amnes – bez odpowiednika pol.); adverbia loci seu localia przislovya myescza znamyonviance i. allocuciones R X_{2v} (md). Zob. NAMIASTEK, NAMIASTNIK, NAMIESTNIK.

MIESCKI (lub **MIESCZKI**, **MIEŚCKI**) 'miejski' strzelyecz, Myesczky sluga apparitor S 11v; Myesczky parobek balivus est officialis domini temporalis S 17v; Myesczki dom aedes, edes, in plurali tantum numero S 5v; Myesczky dom edes in plurali S 46; edes i. domus Myesczky dom R k_{5v}; Myesczky mvr menia dicuntur muri civitatis S 89; godny na

vrząd myesczky *habilis munio* R o₂ (mp) (por. Cervus); Brana myessczka, Wrotha, vyerzeye, Coscyelne drzvy *valva* R K₂v; Myesczka cuchnya *popina i. coquina, quia ibi tractatur pinguedo* S 119v (por. Mu28, s. 138); myessczkye ('prawo') *ius municipale* R q₆ (md; av. *ius*); – Cathovye, myesszczzy sludzy *apparitores vel apparatores ... vel dicuntur ministri crudelitatis ad interficiendum malefactores* R c₅; Myesszczzy stroze abo czo szą wwoynye na strazey *circitores* R g₄ (md); Mvri myesczkye *menia sunt proprie muri civitatis* R t₄; posthelka (?), Myesczkye *muri proiecta edificia, vide Calepi* R B₅v (mg; av. *proiectus, iacus i. extensio; proiectura i. appendix* Nastelka, *genus edificii etc.* R B₅v (mg)).

MIESCSKI (lub **MIESCZSKI, MIEŚCSKI**) 'miejski' myesczsky sluga, parobek *balivus est officialis domini temporalis* R d₆; Cath, Myesczsky sluga, Bvthel, Czeclarz *lictor* (bibl.) R r₇v; godny na vrząd myesczsky *abilis munio* R a₂ (md).

MIESIĄC – 1) 'księżyc' Novy myessyancz *Neomenia, quoddam festum Iudeorum, quod faciunt in novilunio* (bibl.) R v₆ (por. novi ksyązicz, now S 97v); – 2) 'czas, okres' *semestris* czo pol myesyącza staro iest abo trva *et sic deducitur a semis. Item semestris a sex et mensis* czo staro iest sescz myesyączy S 191v (por. Mu28, s. 9); sshescy myesyączny *vel* pol myesyącza *semestris* R F₁ (md); poltora myesyącza *sesquimensis* S 142v; poltora myesyącza *sesquimensis* R F₅ (mp); czo na myesyącz byva *menstruus* S 89 (por. Mu28, s. 8); Robota, sktora iest za myesyącz doszcz czynycz *menstruum opus* S 89 (por. Mu28, s. 8); Robotha przesz myessyancz *menstruum opus i. labor cum quo satis est per mensem facere* R t₄ (mp); Nove lyato, nove myessyącze *Calende Ianuarii* R q₆v (mg; av. *Kalende*). Zob. **GODY, KSIĘŻYC, LATO, NOW, SZEŚCIMIESIĘCZNY.**

MIESIĘCZNIK (lub **MIESIĄCZNIK**) 'lunatyk' *lunaticus morbus dr qui interlunio nascitur et eo homo vexatur et eum homo patitur, qui etiam caducus dr ... Lunatik, Myesyącznyk qui sic patitur* (bibl.) S 84 (por. Mu28, s. 75: *Lunaticus, eyner der do monsichtig ist, Lunátik álbo myesyącznyk; por. też Mym28, k. 39: Lunaticus, Monsuchtig, Miesięcznik*); Myesyącznyk *lunaticus, qui singulis lunationibus vexatur et mente laborat* (bibl.) R s₃.

MIESIĘCZNY Myesyączny *mensurnus i. menstruus et dr a mensis* R t₄v. Zob. **SZEŚCIMIESIĘCZNY.**

[**MIESZAĆ**] zob. **ZAMIESZAĆ.**

[**MIESZANIE**] zob. **ZAMIESZANIE.**

MIESZCZANIN Myesczany *municeps* S 94v; myesczany *municeps* R v₃; Myesczany *zmyasta Hierosolima omnis, Math. 3* (bibl.) S 68v i R o₅ (mp). Zob. **PRZEDMIESZCZANIN**.

MIESZCZKA Myesczka *civis, civissa* S 28v; *civis vel civissa* Myesczka, *municeps idem* R g₅ (md).

MIESZEK – 1) ‘woreczek’ Myesshek *bursella i. parva bursa* R e₄v; myeshek gyrshany *pasceolus* R y₆ (md); – 2) ‘część rośliny, łupina’ myeszek, luszczyna *folliculus, parvus follis, dr teca frumenti, in qua granum servatur interius* S 59v. Zob. **JIRSZANY, KALETA, ŁUPINA, MIECH, SKORZANY, TRZOS, WACEK**.

[**MIESZKAĆ, MIESZKANIE**] zob. **MIĘSZKAĆ, MIĘSZKANIE**.

MIEŚCE, MIEŚCCE (?) zob. **MIESCE**.

MIEŚCKI (?) zob. **MIESCKI**.

MIEŚCSKI (?) zob. **MIESCSKI**.

MIEŚĆ zob. **MIOTAĆ**.

[**MIETAĆ, MIETAĆ SIĘ**] zob. **MIOTAĆ, MIOTAĆ SIĘ**.

MIEWAĆ *vertiginari in capite* zawroczenie myevacz *vel* vychrem vyvraczacz R V₆v (mg). Zob. **MIEĆ**.

[**MIĘDZY**] zob. **MIEDZY**.

MIĘKCZĄCY ‘zmiękczejący’ rzeczy myąkczące *mollificativa* R t₈ (mp).

[**MIĘKCZYĆ**] zob. **MIĘKCZĄCY, ODMIĘKCZYĆ, ZMIĘKCZYĆ**.

MIĘKKI Myąkka karmya, potrava *pulmentarium i. pulmentum vel dr quilibet cibus preter panem* S 126v; *pulmentum* myąkka carmya abo potrava *vel cibus delicatus et suavis ex farina et aqua confectus ut torta, companaticum idem* R B₈v (md). Zob. **NIETWARDY**.

MIĘKKOŚĆ *relaxo, -are* rospuscicz, w nyąkkoszcz (!) roztworzycz *vel i. sculpere* R S₆v (md).

MIĘSNY haczyk myąsny *creagra* R h₆v; hak (? – Erz czyta „zab” = ‘zab’; pierwsza litera niewyraźna, jednak zapis w R – zob. niżej – przemawia za lekcją „hak”) myąsny *fuscinula* S 62v; *fuscina, quoddam instrumentum ferreum et tridens, quo utuntur ... piscatores ad pisces capiendos vada* (! – zam. „vada”), *coqui ad carnes extrahendas de caldaria* (!) *vel de lebetes vel de olla {creagra idem}* Myąsny hak R n₄v; *laniena dr domus medicorum, ubi infirmi laniantur vel yathka* myąsna S 79; *yathka* myąsna *laniatorium i. macellum, ubi carnes laniantur {macellum idem}* R r₂. Zob. **RZEŻNICZY**.

MIĘSO – 1) ‘chora tkanka; gangrena’ Martwe mięszo *cangrena vel cancrena, species est morbi a cancro et nascitur inter ungues et alas et inter inguina ...*, *gangrena* S 22; *cangrena* dzyvyve a martwe myasso (!) *circa vulnus crescens* R f₁ (md); martwe mięszo, gnyle *gangrena dr caro emortua ex ulcere vel ex inflammatione ac rubore* S 63; Martwe, dzyvyve myasso, gnyle *gangrena ex vulnere* R n₅v (md) (por. Mu28, s. 78 i Mym28, k. 39); – 2) ‘potrawa’ dzikyego vyeprza mięso *aprugna caro* S 12; dzikyego vyeprza myasso *aprugna caro* R c₃v (ml) (por. Mu28, s. 161); Scopove myasso *vervecina caro* R K₅v (ml); polecz mięsza *succidia* S 153; *succidia* soldra, polecz myassa R H₃ (mg); *lardum* Slonyny *vel laridum i. taxea, perna porci* polecz myassa, Strona R r₂v (mg); *abdomen Grece, Latine dr liquamen* tlustosc od mięsza *vel pinguedo carnis, que manducatur, proprie que est in ventre porci aut porce, i. sumen* S 2v (por. Mu28, s. 60).

MIĘSOPUSTNY ‘dotyczący karnawału, mięsopustów’ mięsopustne dny *Bacchanalia* S 17v; mięsopusthne dny *Bacchanalia, festa Bacchi* R d₅v; Myassopustne dny, Rospusta, Rospuszczenie cyala, zyvyznosc *carnisprivium, carnalia* (!), *Bachanaria, Dionisine ferie idem* R f₃v (md); Myassopustne dny *Dionisia* R k₁ (mg); Myasopustne (!) dny *Liberalia i. festa Liberi i. Bachi, Dionisia* R r₆v (ml; av. *Liber dr Bachus*).

MIĘSOPUSTY ‘karnawał, zapusty’ Myasopusti *carnivalia i. carnisprivium, ferie Dionisiace idem* S 23; wmyasopusty (!) szhelyecz *bachor,-ari, furere* S 211v; pustovacz wmyasopusty *bachor,-ari* R M₅v (md) (por. Mu28, s. 11).

MIĘSZKAĆ ‘mieszkać; przebywać z kimś; zwlekać, opóźniać’ *saxatilis, piscis pstranig, saxatilis eciam dr czo myaska myedzi skalamy* S 137v (por. Mu28, s. 123, rozdz. *De lapidibus: Saxatilis*, Das yn felsen wonet, Co myedzy skálamy myeska; tamże na s. 93, rozdz. *De piscibus: Saxatilis*, eyn steynbeysz, Pstránig, *Truta*, eyn vore, Pstrąg); nysly ssobą myaszkały *antequam convenirent* (bibl.) S 241v; przed tym nyszly ssobą myasshkały *antequam convenirent* (bibl.) R N₄ (md; av. *convenio,-ire*); myaskacz, Czekaacz *maneo,-ere i. morari et manere i. expectare* R Q₆; myaskacz *commoror,-ari i. cum alio moram facere vel aliquem retinere, et morari facere {tardare}* R N₁v. Zob. **OMIĘSZKAĆ, ZAMIĘSZKAŁY, ZAMIĘSZKAWAĆ**.

MIĘSZKANIE ‘mieszkanie, miejsce pobytu’ Myaskanye *convictus i. refectio* R h₅ (md); przebywanie, Myasskanye *incolatus i. inhabitatio, mansio* (sv. *incola*) R p₅v. Zob. **DOM, POMIĘSZKANIE, PRZEBYTEK**.

MIĘSZPOR ‘nieszpory, nabożeństwo wieczorne’ Myashpor *vespere signant illud tempus, in quo cantatur illud officium* (sv. *vespera*) R K₆.

MIGAĆ mygacz *conniveo, -ere, palpebras iungere, assentire clausione oculorum, signum oculis prebere* S 215v; mrugacz, mygacz brvyamy *conniveo, -ere* R N₃; okyem mygacz *annitito, -are* (!) R M₃v (md); mygacz oczyma *nycito, -are* (!) i. *vigilo vel palpebras moveo* R R₁; nye mygacz oczyma *inconniveo, -ere* R P₆v (ml); Czo nyemyga oczyma *inconnivens oculis i. non movens* R p₅v (md).

MIGANIE *conhibentia i. assensus, idem et conniventia et collibentia* myganye oczyma {*vel dissimulacio*} R h₃v; myganye *nyctus i. vigilamen vel motus palpebrarum* R x₁. Zob. **MGNIE**.

MIGDAŁOWY mygdalove mleko *caretum* S 22v; Mygdalove mlyeko *caretum* R f₃ (mp).

MIJAĆ Byegaicye, myyaiczye *transite* R J₆v (md; av. *transitio*); Byegaicye, Myayczye *transite* R V₄ (mp; av. *transeo, -ire*). Zob. **MINAĆ**.

MIKOŁAJEK bot. 'roślina' mycolayek *yringus, secacul, centumcapita* S 176.

MILA 'miara odległości' Mylya *leuca finitur passibus quingentis {i. miliare}* R r₅; mylya *leucas Galli vocant, Greci stadia, nos miliaria* (sv. *leuca*) R r₅; Mylya drogy *millenarium* R t₆v (ml); Mylya drogy *mensuras viarum nos dicimus miliaria* (sv. *miliarium*) R t₆.

MILCZĄCY mylczający (2x) *taciturnus, qui facile tacet* R H₅.

[**MILCZEĆ**] zob. **ZAMILCZEĆ, ZAMILKAĆ SIĘ**.

[**MILE**] zob. **NIEMILE**.

[**MILKNAĆ**] zob. **UMILKNAĆ**.

[**MIŁOSIERDZIE**] zob. **NIEMIŁOSIERDZIE**.

MIŁOSIERNY mylosyerny, mylosny, czo odpuszcza *propitius i. bonus, benignus, misericors, mitis, prosper, placatus* R B₆. Zob. **MIŁOŚNY**.

MIŁOŚNY zob. **MIŁOŚNY**.

MIŁOŚCIWIE myloscyvy *intime* R q₂v (ml; av. *intimacio*).

MIŁOŚCIWY Myloscyvy *pius i. religiosus, misericors, benignus, propicius {catolicus Dei cultus}* R A₂v; barzo myloscyvy, na lyvtoscywshy *pientissimus* R A₂v (mg; av. *pius*). Zob. **LUTOŚCIWY, ŁAGODNY, MIŁOSIERNY, MIŁY, NABOŻNY, POBOŻNY, ZAKONNY**.

MIŁOŚĆ sylna myloszcz *excessivus amor* R l₆ (mp); przezlyczna myloszcz *zelotipia* R M₁ (mg); zbithna a goracza myloszcz, Gorzlyva, Nyeczirplyva *zelotipia, invidia vel suspicio contra uxorem ... vel mechia vel vehemens amor in uxorem* S 176; nyecyrplyva, zbithna, gorzlyva, goracza, przecywna myloszcz *zelotipia* (sv. *zelotypus*) R M₁; *zelotipia* nyecyrplyva

myloszcz, przecywna, zbythna, gorzlyva *virī in uxorem et uxoris in virum* R X₂ (mp; av. *zelotypo,-are*); vylyana iest myloszcz wvstach tvoich *diffusa est gracia in labiis tuis* (Erz: „labio tuo”) (bibl.) S 42; vylyala, rozlyala są iest myloszcz wvstach twoych, Rozeshla, Rospłynęła *diffusa est gracia in labiis tuis. Hinc inde sparsa varie fusa* (bibl.) R i₈v (ml); Czo nyemoze od myloscy *languens amore* (bibl.) R r₂ (mh; av. *languidus*). Zob. ŁASKA.

MIŁOŚNICA mylosnycza, ffrierka, gamrathka *amasia, mulier que amat sine lege* R b₆; Mylosnycza *concubina, que ad usum veneris non legitime tenetur* (bibl.) R h₂v. Zob. MIŁOŚNIK, MYRCHA, ZWODZICIELKA.

MIŁOŚNIE mylosnye *amorose* R X₃ (mp); Miloszyne, Laskavye, dobrothlyvye *gratuite* R X₆.

MIŁOŚNIK navozenya, Mylosnyk *proculus, petitor mulieris in matrimonium* SN 252; Milosnyk, Panycz, navozenya, dzyevoslamb *proculus* R B₅ (por. Cervus: *Proculus petitor in matrimonium mulieris*, Miłosnik vel Nowożenia); mylosnyk *zelotipus i. zelo plenus, suspiciosus de uxore sua* S 175v.

MIŁOŚNY (lub MIŁOSNY) mylosyerny, mylosny, czo odpuszcza *propitius i. bonus, benignus, misericors, mitis, prosper, placatus* R B₆; myloszny piens i. *pie amans* R A₁ (mg). Zob. LUTOŚCIWY, ŁASKAWY.

MIŁOWAĆ mylovacz mądroscz *philozophor,-ari* R R₆ (md).

MIŁY Barzo myly *precarus* R B₁v (ml); zakonny, myly *pious i. religiosus, misericors, benignus, propicius* S 116v; myly, lyvby *dilectus* S 42v; polozenie abo przycład ku bogv mylemv *posicio* R A₆v (mg); *amenium, locus pulcher et delectabilis {locus iocundus}, et etiam pro amenitate ponitur* Myla slycznosc R b₆v.

MIMO ‘pomimo, oprócz’ lyepak *nihilominus i. tamen, coniunctio adversativa, ut: Iste me offendit et ego nihilominus bene feci ei, vide Gen. 8 in Mamotrecto et Bretiloquo. Nihilominus i. non minus* mymo tho S 246v (por. wshak R X₈v); *preterea adverbium est et dr a preter adverbio et ea pronomine nad tho. Et preterea adverbium discretivum, idem quod preter ista que dicta sunt* Mymo tho {ultra idem} R Y₂.

MIŃAĆ mynāncz *pretereo,-ire i. iuxta {ultra} ire vel transire* R S₃; mynācz *transcendo,-ere, ultra scandere* R V₄ (md); posshly, Mynāly *transierunt* R V₄ (mp); mynāwshy *preteriens* R B₃ (mp). Zob. BIEGAĆ, MIJAĆ.

MINCA, MIŃCA (?) zob. MYNCA.

MINCARZ, MIŃCARZ (?) zob. MYNCARZ.

MINIJA 'czerwona farba' *minia minium* S 91 (por. Czerwona farba, Cynobr R t₆v). Zob. **KARMAZYN**, **RUBRYKA**, **SZARŁAT**.

MIOD piczye zmyodv y zwyna vczynyone *mulsum dr quasi melsum i. novum vinum vel vinum melle dulcoratum vel confectio ex vino et melle* (bibl.) S 94 (por. Mu28, s. 163); wybieranye myodv *mellacio* R t₃ (mp); *favus, mel est in cera, sc. brisca* plast myodv {*de quo mel elicitur*} R m₄.

MIODOWNIK 'ciasto z miodem, piernik' myodownyk *mellica* S 88v; *mellica* myodownyk *vel genus leguminis* R t₃ (mp); myodownyk, pyerzynyk *dulciarius panis* R k₄v (mg); Myodownyk, pyerzynyk *panis dulciarius* R y₃v (ml). Zob. **CHLEB**, **CIASTO**.

MIOŁ zob. **MIAŁ** 'mąka'.

MIONOWAĆ 'mianować' Skazvye są, obyavya są, Myonvye są, poznava są *innotescit* S 223v. Zob. **MIANOWAĆ**.

MIOTAC (**MIEŚĆ**) 'rzucać; zrzucać – o koniu' Costkamy myotacz *tessero,-are, taxillis ludere* R V₃ (md); gdy costhkamy myecze abo giga *tesseratus ludus* R J₁v (ml); kon, który rad myecze *sternax equus* S 150 (por. Mu28, s. 37: *Sternax equus*, Ein pfert das gern abwurfft, Koń który rad myećye); *sternax, qui facile et sepe sternitur vel sternit* {*ut equus czo myecze*} {*equus qui deiicit sessorem ad terram*} R G₅v. Zob. **JIGRAĆ**, **ROZMIATAĆ**, **UMIATAĆ**, **WMIOTAC**, **WYMIEŚĆ**, **ZAMIOTAC**.

MIOTAC SIĘ (**MIEŚĆ SIĘ**) myotacz są *palpito,-are* R R₄v; drga, myecze są *piscis palpitat* R R₄v (ml; av. *palpito,-are*); drga, myecze są *palpitat piscis* R y₃ (md); gdy drga a myecze są *palpitans piscis i. movens* R y₃ (mg).

[**MIOTANIE**] zob. **WMIOTANIE**.

MIOTŁA – 1) myothla *scopa, quedam arbustula. Et scopa etiam dr illud cum quo domus purgatur* R E₅; ostra myotla abo Bycz vązlovaty *scorpio ... animal venenosum ... Item scorpio est genus duplicis flagelli vel magni fustes ... Scorpio est rubus aculeatus vel flagellum virgarum nodosum vel scutica habens in summitate glandes plumbeas* R E₅v (por. bycye vązlovate S 140); – 2) astr. 'kometa' Myotla boza *cometa* SN 204v; Boza myotla *cometa* RN (wykl. tylna). Zob. **BICZ**, **POMIOTŁO**, **WĘZŁOWATY**.

MIR 'pokój, przymierze' Myr a pokoy *ocium et quies* R x₄v (md); myr a pokoy *ocium et requies* R R₂v (md); Skrzynya myrv abo poslyvbyenya *archa federis* (bibl.) R m₄v (ml; av. *fedus*). Zob. **PRZEMIERZE**, **PRZEMIRZE**, **PRZEMIRZYĆ**, **PRZYMIRZE**, **ZMIRZYĆ**.

MIRCHA (?) zob. **MYRCHA** 'nierządnicza'.

MIRZIĄCZKA 'wstręt, pogarda, nienawiść, niezgoda' Ostudzenye, myrzyączka, Brzythkosc *abominacio* (bibl.) S 2v; myrzyączka, nyenavisch, wzgardzenye *despectio i. refutacio* S 41; Myrzyączka *despectus idem est quod despectio* R i₇; *indignacio i. ira animi* pomsta, Myrzyączka *filia ire* R p₆v (mg) (por. Myrzyątnosc S 74); osyerdzye, myrzyączka, Chrap *rancor est filia ire, est voluntas nocendi aliis, quamvis potencia desit* S 129; ossyerdzye, Myrzyączka, Chrap *rancor dr ira, indignatio, dolor, amaritudo mentis* R C₄v; wmyrzyączcze myecz *despicio, -ere, spernere* R O₁v (md). Zob. **MIERZIĘTNOŚĆ**, **MIRZIONOŚĆ**.

MIRZIĄCZYĆ (lub **MIRZIĘCZYĆ**) 'okazywać niechęć, nienawidzić' myrzyączcz *indignor, -ari, signa odii ostendere* R P₆v (ml). Zob. **BRZYDZIĆ SIĘ**, **NIENAWIDZIEĆ**, **OSTUDZIĆ**.

MIRZIĆ 'wzbudzać, wywoływać wstręt' myrzy myą *detestor* (bibl.) R O₂ (md). Zob. **OMIRZAĆ**.

MIRZIONOŚĆ 'wstręt, obrzydzenie' *detestacio, execracio* wzgardzenye, myrzyonosc *vel genitalium abscisio vel cum testibus facta denunciatio, vide verba iuris* R i₇ (md). Zob. **BRZYDKOŚĆ**, **MIERZIĘTNOŚĆ**.

MIRZIONY 'wstrętny, budzący odrazę, wzgardzony' myrzyony *exosus i. odiosus i. valde et perfecte odiens aliquem, odiosus vero dr qui oditur* myrzyony S 54v; Myrzyony *odiosus, qui oditur* R m₁ (mh; av. *exosus*); Brzythky, Myrzyony *fastidiosus* S 56v; myrzyony, Brzidy *fastidiosus, tediousus, superbus* R m₃v (md); myrzyony *vilis* S 170; myrzyony *vilis i. abiectus, despectus {spretus}* R L₁; Myrzyony *tesus i. odiosus, exosus, fastidiosus vel fatigatus* R J₂; Myrzyony *execratus i. maledictus vel excommunicatus {propter peccatum}* (bibl.) R l₆v; myrzyona rzecz *abominum i. execracio* S 3; Caplany myrzyoney modly *Priapi sacerdotes* R B₃v (md; av. *Priapus*); myrzyono iest *abominor, -ari i. abhorrere, aliquid cum execratione repellere, execrari, detestari* (bibl.) R M₁v.

[**MIRZKNAĆ**] zob. **ZAMIRZKNAĆ SIĘ**.

MIRZWA 'mierzwa, zgnieciona słoma' sloma abo gardlyna, zdzblo, Rzzysko, Myrzwa, pazdzyerze *stipula* R G₆ (md) (por. czyrznysko, zdzblo S 150).

MISA krzynow, Myssa, Talyerz *discus* R k₁v; krzynow, mysza *parapsis i. discus latus, quadrangularis equaliter* S 107v; Myssa, krzynow *parapsis* R y₅; głaboka misza *gabata* S 62v; Missa głamboka *gabatha* (!), *vas concavum, edulii<s> aptum* R n₄v (md); plaszka mysza y malovana *lanx*

S 79; plasska myssa malovana *lanx est latus discus* R r₂; *catinus* przestawka vel srzednya misza, *catinum idem, paropsis* S 24v (por. Mu28, s. 140); vazna mysza, Szhalye *bilanx* S 19v.

MISARZ 'wytwórca mis' Mysarz *scutellator* S 140v; Myssarz *scutellator* R E₆ (mh; av. *scutella*) (por. Mym28, k. 14v).

MISIEŃSKI (?) zob. **MYSZEŃSKI**.

MISKA *myska scutella, vas rotundum, in quo comeditur* S 140v; *concha ... Item concha generaliter appellatur omnis piscis testam habens {vel omne vas concavum Cothva, nyeczky, vyaderko, myska} (bibl.)* R h₂; *bilanx i. libra, statera* vazna mysska *a bis et lanx, quasi habens duas lances szhale* R e₁.

MISTERNY *mysterny artificiosus* S 14v i R c₈v (sv. *artifex*).

MISTRZ Scolny *mystrz ludimagister, pedotriba idem* S 84; Scolny *Mystrz ludimagister vel pedotriba* R s₂v (md) (por. Mu28, s. 178); Scolny *mystrz pedotriba i. ludimagister* S 110; Scolny *mystrz pedotrida, pedotrives, puerorum educator vel ludimagister* R z₂v (md); przyrodzoney navky *mystrz phisicus i. naturalis, qui de naturis rerum tractat* S 114; *mystrz przyrodzoney navky phisicus* R z₈ (por. Mu28, s. 178); *mystrz rozmyerzanya geometer et geometra i. terre mensurator* S 63v (por. Mu28, s. 178); *Mistrz rozmyerzanya geometra* S 64; *mystrz rozmyerzanya zyemye geometer vel geometra i. terre mensor* R n₇; *slavanthny mystrz autor i. fidedignus sc. primordialis inventor alicuius artis* R d₄v; *starshy mystrz cyeslya architectus idem, qui habet scienciam edificandi* R c₆ (mp; av. *architector*); – *Mistrzovye, Doctorovye, Jawny pyssarze, yawny pyssarze scribe tabularii* R E₅v; *numerus pluralis* czo vyelye *znamyonvye ut magistri* *mystrzovye* RN (wykl. przednia). Zob. **KUCHMISTRZ**, **LOKAT**, **OCHMISTRZ**, **PODMISTRZEK**.

MISZEŃSKI (?) zob. **MYSZEŃSKI**.

MISZNAR, **MIŚNAR** (?) zob. **MYSZNAR**.

MISZNIEŃSKI, **MIŚNEŃSKI**, **MIŚNIEŃSKI** (?) zob. **MYSZ-NEŃSKI**.

MLANKA zool. 'ryba' *Mlyanka silurus est pisciculus minimus* S 143v; *Mlyanka silurus, piscis* S 143v; *mlyanka silurus, parvus et minutus piscis* R F₆v; *Mlyanka silurus* RN IIIv; *Mlyanka afforus, piscis est minutissimus, silurus idem* RN III.

MLECZ zool. 'płyn nasienny ryb' *lactes, pars intestinorum in piscibus* *Mlyecz vel i. coagulum* Szyrzysko R r₁v (ml).

[MLEĆ] zob. **MLIWO**, **ZEMLEĆ**, **ZMEŁTY**.

MLEKO quasne mleko, kyssyale *oxigala i. lac acetosum* R y₁ (mp); mygdalove mleko *caretum* S 22v; Mygdalove mlyeko *caretum* R f₃ (mp); Mosshcz *mulsum ... invenitur etiam hoc mulsum pro novo vino ... Ponitur etiam mulsum in alia significatione in Grecismo i. pro lacte a mulgeo* osłodzone mlyeko (sv. *mulsa*) R v₂v; ssyadle mlyeko *iunculus, iuncata idem* R q₅ (mp); Skopyecz do mlyeka *pera ... est vas, in quo mulgetur vel panis portatur* R z₄v; mleko vidoicz *mulgeo,-ere, lac de ubere extrahere* R Q₈.

MLIWO 'mielenie zboża' *molimen i. conamen et dr a molior,-iri* Mlyvo R t₈. Zob. **ZEMLEĆ**, **ZMEŁTY**.

MŁOCARZ 'człowiek młóący zboże' *Mloczarz, Mloczek despicator* R i₇ (md).

MŁOCEK 'człowiek młóący zboże' *Mloczarz, Mloczek despicator* R i₇ (md); *Mloczek areator* R c₆v (ml); *Mloczek tribularius* R J₇ (md); *mloczek* (Erz bł.: „mloczek, mloczka”) *flabellator* S 59; *Mloczek flabellator* R m₇v (md); *mloczek triturator* S 163 i R J₈ (mp). Zob. **MŁOCKA**, **MŁOĆBA**, **MŁODŹBA**.

MŁOCENIE 'młócenie zboża' *mloczba, mloczenye tritura i. messis* R J₈. Zob. **MŁOĆBA**, **MŁODŹBA**, **MŁOTO**.

MŁOCIĆ 'młócić zboże' *mlocycz trituro,-are i. terere, tritum facere, de palea granum conterendo eruere* R V₄v; *mloczicz czepamy tribulo,-are {i. triturare}* R V₄v. Zob. **MŁOTO**.

MŁOCKA (Erz objaśnia bł.: „która młóci”) 'przedmiot służący do odgania much, wachlarz' *flabellum vel muscarium dr illud, quo muscas abigimus et flatum facimus* Oganka vel i. *mloczka* S 59 (Erz bł. połączył z hasłem *flabellator*); *oganka, Mloczka flabellum, muscarium, sc. cum quo muscas abigimus et flatum facimus, et dr a flabrum* R m₇v. Zob. **FACHLAR**, **FACHLARZ**, **WACHLARZ**, **WIEJACZKA**.

MŁOĆBA 'młócenie zboża' *mloczba, mloczenye tritura i. messis* R J₈. Zob. **MŁOCENIE**, **MŁODŹBA**.

MŁODOŚĆ *mlodosc ephebia* S 49v i R l₁v; *Mlodosc iuvenilis etas* R q₆v (ml). Zob. **MŁODZIEŃSTWO**.

MŁODUCHA 'panna młoda, narzeczona' *Mloducha sponsa i. promissa* S 148v; *mloducha sponsa* R G₄v (ml) (por. Mym41, k. 40v: *Sponsa ...*, *młoduchá*). Zob. **MŁODY**, **NIEWIASTA**.

MŁODUCHNA 'młoda dziewczyna' *mloduchna catinia i. mulier adolescentula* R f₅ (md). Zob. **DZIEWECZKA**.

MŁODY mdly, młody, czudny *tener i. mollis, fragilis, flexibilis* S 156v; natucznyeyshy *vel i. Czyenky, pyąkny, Młody, godny ku zggyączyv tenerrimus* R H₆v (ml; av. *tener*); młody pan *domicellus, dominellus dicuntur pulcri iuvenes magnatum seu liberorum sive sint servientes sive non* S 44v; panyąthko, panyczek, młody pan *domicellus et dominellus* R k₃; zrzebyą, młody Jelonek *hinulus dr filius cervorum* (bibl.) S 69; Srzebyą, Młody ielonek *hinnulus dr filius cervorum* (bibl.) R o₅v; młodi cozyelek *edus* RN IVv; Młody Cvrek *pullaster* R B₈v (ml); kurczą *vel* młody ptashek *pullus* S 126v; *pullicenus, qui ex gallinarum ovis nascitur* Cvrčąnthko, *pullus idem* abo Młody ptashek *vel i. puer* R B₈v (md); godnym bicz ku zgyączyv, młodym, czvdnym, pyąknym bycz *tenerasco, -ere, tenerum fieri, misericordem, flexibilem esse, mitescere* R V₂v (md); młoda dzyewka *iuventa vel iuvencula* S 78; Młoda nyevyasta *sponsa* S 148v; młoda nyevyasta *genera* RN II; pany młoda *domicella* S 44v; panyenka, młoda pany *domicella et dominella* (sv. *domicellus*) R k₃; młoda szarnka *capreolus* S 22v; młoda Sarnka *capreolus, <capreo>la* RN IVv (por. Mu28, s. 39); młoda cocoszka *pullastra* R B₈v (md); młodich lyath *pubescentibus annis* S 125v; Młodich Lyath *pubescentibus annis* R B₈ (md); włoszy myecz na sromocy, młodich lyath *pubeto, -are et pubedo, -are* R S₄v.

MŁODZIEJEĆ 'być lub stawać się młodym' młodziyeicz *iuveneo, -ere i. esse vel fieri iuvenem* R Q₃. Zob. **ODMŁADZAĆ SIĘ, ODMŁODZIĆ SIĘ.**

MŁODZIENČZYK Młodziencyk *iuvenculus ... i. parvus iuventus* R q₆v; młodziencyk *adolescens* R b₁; młodzienczik, Mlocoszek *pubeta et pubeda in eodem sensu i. adolescens puer et dr sic quasi pubi datur* R B₈; Młodziencykiem bycz *puberto, -are i. florere et in pubertate esse {pubescere}* R S₄v. Zob. **JUNIEC, JUNOSZA, MŁOKOSEK, OBROSŁEK.**

MŁODZIENSTWO 'młodość' Młodziyenstvo *adolescencia est etas a XV usque ad XXVIII annum, pubertas idem* S 5; młodziyenstvo *adolescencia* S 5v; młodziyenstvo *adolescentia* R b₁ (por. Mu28, s. 46); młodz *iuventus est collatio iuvenum et etas plurimorum iuvenum. Sed iuventa etas unius iuvenis. Et est iuventus vel iuventa a XXVIII anno usque ad quinquagesimum* młodziyenstvo R q₆v. Zob. **MŁODOŚĆ, MŁODŹ.**

MŁODŹ 'młodzieź' młodz *iuventus dr etas, collatio iuvenum* S 78; młodz *iuventus est collatio iuvenum et etas plurimorum iuvenum. Sed iuventa etas unius iuvenis. Et est iuventus vel iuventa a XXVIII anno usque ad quinquagesimum* młodziyenstvo R q₆v (por. Mu28, s. 46). Zob. **CHŁOPIEC, CHŁOPIĘ, MŁODY.**

MŁODŹBA 'młócenie zboża' *mlodzba tritura i. messis, quia teritur in area* S 163. Zob. **MŁOCENIE**, **MŁOĆBA**.

MŁOKOSEK *mlodzyenczik, Mlocoszek pubeta et pubeda in eodem sensu i. adolescens puer et dr sic quasi pubi datur* R B₈. Zob. **JUNOSZA**, **OBROSLEK**.

MŁOT *Covalsky mloth tudes vel tudatus i. malleus* R K₁; *Mloth Covalsky cudis i. malleus {fabri}* R i₂v; *Dątha* abo byta rzecz abo clepana *mlothem ductilis ... es vel metallum* R k₄v. Zob. **OSKARD**.

MŁOTEK *mlothek martellus ..., mediocris malleus* R t₁; *Mlothek marcellus, marculus* R s₆v (md).

MŁOTO 'odpady, strąki, łupiny roślin i owoców' *mloto siliqua genus leguminis porcorum ad comedendum* (bibl.) S 143v; *siliqua ... genus est leguminis, quod porci in Africa comedunt* Mlotho, Slodzyny. *Item siliqua dr folliculus cuiuslibet leguminis et purgamenti eius* pącharzyna, lupyna (bibl.) R F₆v; *wynne mloto vinacia sunt grana uve iam expresse* S 170v (por. Mu28, s. 165). Zob. **ŁUSKA**, **ŁUSZCZYNA**, **MŁOCIĆ**, **OTRĘBY**, **PLEWA**, **POŚLEDNI**, **WINO**.

MŁYN *mlyn molina* S 92v; *Stąmpa, Mlyn moletrina* R t₈ (md); *konsky Mlyn mola equinaria* S 92; *Consy mlyn m<ola> equinaria* R t₈ (mp); *rażczy mlyn mola manuaria, trusatilis mola idem* S 92; *Rażczy mlyn mola manuaria* (w oryg. wyraz poprawiany – *manualria* (!)), *trussatilis* R t₈ (mp) (por. Mu28, s. 145: *Mola manuaria*, *eyn klein mūlen die man mit den henden vmb treit*, *Rężczy mlyn, Mola trusatilis in eodem significato*); *pythel* abo *Cossh ve mlynne taratantara indecli<nabile> nomen ficticium est ex sono, quem facit dictum. Est enim taratantara instrumentum, quo farina colatur. Et est instrumentum, cuius percussione granum defluit inter molas molendini* R H₅v. Zob. **KAMIEŃ**, **MŁYŃSKI**, **ŻARNY**.

MŁYNARKA *mlynarz, mlynarka molendinarius ... molendinaria {moliator, <molia>trix}* (sv. *molendinum, domus ubi molitur farina et teritur*) R t₈.

MŁYNARZ *mlynarz, mlynarka molendinarius ... molendinaria {moliator, <molia>trix}* (sv. *molendinum, domus ubi molitur farina et teritur*) R t₈; *Mlynarz moliator* S 92v.

MŁYŃSKI *Mlynsky molaris, ad molam pertinens* R t₈; *Mlynsky proch amola* R b₇ (mp); *Mlynsky kamyen mola dr lapis latus et rotundus, in quo molitur et acuitur ferrum* R t₈.

[**MNICH**] zob. **MNISZKA**.

MNIEJ malo mnyey *paulominus i. fere vel minus modico* S 247. Zob. **MAŁO**, **NAMNIEJ**.

[**MNIEJSZY**] zob. **NAMNIEJSZY**.

[**MNIEJSZYĆ**] zob. **UMNIEJSZYĆ**.

[**MNIEMAC**] zob. **MNIMAC**.

MNIMAC mnymacz *puto, -are i. cogitare, opinari* R S₅. Zob. **DOMNIMAC**, **DOMYŚLAĆ SIĘ**.

[**MNIMANIE**] zob. **DOMNIMANIE**.

MNISZKA 'zakonnica' mnyška *monacha* (sv. *monachus*) R t₈v.

MNOSTWO Mnostvo *multitudo i. copia, frequentia* R v₂v (md).

MNOŻYCIEL mnozycyel *auctor dr aliquis, qui rem aliquam auget, cuius dictum vel factum est dignum imitatione, autor* S 4 (por. Mym28, k. 9: *Autor, merer, Mnozyciel*).

MNOŻYĆ SIĘ mnozy są rzecz *causatur res* R f₅v (md; av. *causa*) i R M₇v (ml; av. *causor, -ari*); *que nomina comparantur, Donatus i. mnożą są, przyrownaią są* RN (k. tyt.); *Donatus: Que nomina comparantur mnożą są y przyrownayą* R h₁v (md; av. *comparacio*); *mnozyłam są* *radicavi in populo* (bibl.) S 128v i R C₄ (md; av. *radix*) i R S₅v (ml; av. *radico, -are*). Zob. **PRZYMNOŻYĆ**, **ROZMNOŻYĆ**.

MOC 1. 'siła, władza; cnota, męstwo' mocz *facultas i. facilitas, possibilitas vel dr quelibet sciencia vel copia opum* S 55v; mocz, panstwo *dicio i. potestas, conditio, imperium* R i₈; *valor i. potentia, sanitas, vigor* mocz, vaznoszcz {*vel i. precium drogosczz*} R K₂v; boza mocz *numen i. divinitas, Deus, Dei potestas* S 99; boza mocz *manus Domini* R s₆v (ml); mocz *potencia i. valitudo firmi corporis i. potestas* (sv. *potens*) S 120v; mocz *iurisdicio dr potestas iusta et legitima de publico introducta cum necessitate iuris dicendi* S 77v; mocz panstwa *potestas iurisdictionis* S 77v (av. *iurisdicio*) (u Erz w części polskiej jest także: „moc kapłaństwa, *potestas ordinis*” – w oryg. jednak wyraz „moc” nie występuje); mocz, moznosc *potestas* R B₁; mocz vyzvolona, nye scysnyona, Rozvyżazana, Roshyrzona, Rospuszczona, Nye powscyagnyona *absoluta potencia* R a₂v (ml); rządna mocz *ordinata potencia* S 103v; vrządna, Rządna mocz *ordinata potencia seu potestas* R x₇v (ml); cznotha, mocz *virtus* R L₂; mocz, mąznosc *fortitudo mentis dr que adversa equanimiter* (Erz: „*equaliter*”) *tolerat, licet aliquando dicatur corporis* S 60; *fortitudo mentis* mocz, mąznosc *in adversis sustinendis* R n₁v (ml; av. *fortis ..., fortitudo*); mocz, mąznosc *fortitudo* (sv. *virtutes cardinales*) S 171; mocz, mąznosc *fortitudo*

(sv. *cardinales virtutes*) R f₃ (md; av. *cardinalis*); mocz vprzespyeczaiacza *virtus assecurativa* R L₂ (mp; av. *virtus*); mocz, gwalt *vis compulsiva est per quam compellitur quis ad faciendum illud quod non faceret si esset liberi arbitrii* {violencia, cui resisti non potest} R L₂; Mocz natura herbarum i. vis R v₄v (md); mocz zyelya varzonego aposima i. vis herbarum decoctarum R c₄v (mg); vyyacye zmoczy *exemptio* R l₆v (mg; av. *exemptio proprie est ubi aliqua conventualis ecclesia canonicorum secularium vel regularium, monachorum vel monialium immediate subest pape*). Zob. CNOTA, GWAŁT, KAPLAŃSTWO, MĄDROŚĆ, MĘŻNOŚĆ, MIERNOŚĆ, MOCNOŚĆ, MOŻNOŚĆ, NIEMOC 1., SIŁA.

MOC 2. 'móc, potrafić' gdzie sam kto może byegacz *pervius, perambulabilis, penetrabilis* R z₆ (md); nyemocz wsygy, ysz są ruszicz nye może *tetanus morbus est, i. spasmus, quasi tenens totum, quando sc. nervi contrahuntur a cervice deorsum* S 157v (por. Mu28, s. 73: ... Nyemocz wssygy, że yą russyć nyemoże); oddzielne, czo nye prawuyące (?) są, a przeto nyemozemy ich wymowicz przesz oskarzayączy spadek <verba> *neutra* R a₈ (md; av. *activa verba*); oddzielne, Czo nye prawwiałe są, a przeto nyemozemy ich wymowicz przesz oskarzayączy spadek *verba neutra* RN (k. tyt.); *epicenum genus* zamyeshany rodzaj, gdzie nyemozemy rozeznacz, yesthly tha abo ona rzecz iesth *ut sunt passer, aquila, milvus* RN (wykl. przednia); *epicenum i. promiscuum genus* pospolyty, zamyeshany rodzaj, gdzie nyemozemy rozeznacz, yestly ta abo ona rzecz iest *ut hic passer, hec aquila, mustela, milvus* R l₁v (md). Zob. NIEMOC 2., PRZEMOC, WZMOC.

MOCARSTWA 'jeden z chórów anielskich' *Potestates* moczarstwa *iubilant* ochayą są RN (wykl. tylna). Zob. GORAJĄCY, KSIĘSTWO, MOC 1., SIŁA, STOLECZNICY, UCZENNICY, UMIEJĘTNICY, ZWYCIĘSTWO.

MOCARZ moczarze *fortes* (bibl.) R n₁v (ml; av. *fortis*). Zob. MOCNY, MOŻNY.

[MOCNIĆ] zob. UMOCNIĆ.

MOCNIE duffalye, moczyne *fide* R X₆ (mh; av. *fideliter*); moczyne zaprzicz, zatvorzicz *obtrudo, - ere ... inclaudere, abscondere* R R₂v.

MOCNO mocno zaparty, zamknyony, Skryl są *obstructus i. perclusus, oppilatus* R x₄ (av. *obstrusus i. inclusus, absconditus*).

MOCNOŚĆ *virtus assecurativa* uprzespyeczaiacza, *directiva* mocznosc rządząca S 171. Zob. CNOTA, MOC 1., MOŻNOŚĆ, SIŁA.

MOCNY Stateczny, dostateczny, moczyne, poziteczny *efficax ... i. capax* S 46; stateczny, moczyne *efficax, audax, capax, potens* R k₆ (mp); sylny,

moczny, Smyaly, vdathny *animosus* R c₁v (ml); moczny, mozny *fortis* (bibl.) R n₁v; moczny vyatr *spiritus vehemens, fortis flatus venti* R G₄ (mp); moczna podstava *subiectum virtuale* R H₁v (md) i R T₈v (mg; av. *subiicio,-ere*); Lasska (litera -ss- poprawiane) moczna *virga ... Et dicuntur virge summitates ramorum et arborum ... vel quia vim habent arguendi, que si lenis est virga est, si nodosa et aculeata scorpio recte dr* R L₁v (por. prant S 171); moczne vyno *vinum plenum* S 170v i R L₁v (ml); moczne ('wino') *vinum plenum* S 170v (por. Mu28, s. 165). Zob. **MOŻNY, NIEMOCNY, UMOCNIAJĄCY, UMOCNIONY.**

MOCZ mocz *urina* S 173v.

[**MOCZYĆ**] zob. **ROZMOCZYĆ, ZMOCZYĆ.**

MOCZYDŁO – 1) 'bagno, mokradło' kaluza, moczydło, bagno, moczydło *vel* vythok *palus, terra viscosa vel aqua fetens* (Erz bł.: „ferens”) S 106; *palus* Blotho, Calvza, Bagno, Bloczyzna *vel aqua fetens* Moczydło, vythok R y₃ (md); – 2) 'łyko' moczydło *liber* R r₆v (mg) (por. Mu28, s. 104: *Liber corticis pars interior ...*, Motzydło). Zob. **ŁYKO.**

MODLEBNICA 'miejsce modlitw, kultu; pokrywa Arki przymierza zawierającej 10 przykazań' *oraculum* Modlyebnycza, Modlebne myesscze *vel i. propheta, divinacio etc. vel i. operculum* przikrivadlo (bibl.) R x₇ (md). Zob. **MODLENICA.**

MODLEBNY 'dotyczący modlitwy, kultu' modlyebny *divinus quod est deorum vel pertinens ad deos* (bibl.) R k₂; Modlebny Lyass *lucus, bustus ante altare* R s₂v (ml); *oraculum* Modlyebnycza, Modlebne myesscze *vel i. propheta, divinacio etc. vel i. operculum* przikrivadlo (bibl.) R x₇ (md). Zob. **KRZYWY, PROROK.**

MODLENICA 'miejsce modlitw, kultu; pokrywa Arki przymierza' *propiciatorium, locus propitiandi, et dr a propitior quasi propitiationis oraculum. Et sic dr in historiis super Exo., propiciatorium erat tabula aurea eiusdem longitudinis et latitudinis, cuius et arca ut arcam tegere sufficeret {locus miseracionis Modlyenycza}* R B₆. Zob. **MODLEBNICA.**

MODLENIE modlyenye, prozba *supplicatio* S 153v; modlenye, prozba *supplicatio {vide Calepi}* R H₄; mąka *supplicium i. tormentum, pena ... et supplicium i. supplicatio* proshenye, modlenye R H₄. Zob. **CHWAŁA, CZEŚĆ, DZIĘKA, MODLITWA, MODŁA, UKŁONIEŃIE.**

MODLIĆ SIĘ 'prosić, zanosić modły; złożyć' vclonycz syą *vel* modlicz syą *adoro,-are* (bibl.) R M₂v (md); prosicz, Modlicz syą *supplico,-are*

R V_{1v}; żandacz, Modlicz syą, ffukacz *imprecor,-ari eciam valde rogare bonum eventum* R p₅ (md; av. *imprecacio*); *imprecor,-ari i. execrari, maledicere ... Ponitur etiam aliquando in bona significatione, ut: Iste imprecatur illi bona i. valde rogat vel adoptat modli syą* R P₆. Zob. **FUKAĆ, ŁAJAĆ, POKLINAĆ, ŻADAĆ.**

MODLITWA modlytva, mova oratio {*sentenciosa locucio*} R x₇.

MODŁA – 1) ‘modlitwa, cześć, ofiara’ modla, vclonyenye *adoracio* R b₁ (mp); modla *adoracio* R M_{2v} (md; av. *adoro,-are*); chvala nye vzcizona, modla bosska *latria est honor, qui soli Deo datur* S 79v; *latria est servitus, qui soli Deo debet exhiberi et exhibetur* {navysssha chvala a nyevzyczona modla *nisi soli Deo*} R r₃; modla poziczona *dulia, <honor>, qui sanctis <datur>* (sv. *latria est honor, qui soli Deo datur*) S 79v (por. *dulia, que fit sanctis* pozyczona R r₃ (md)); modla vissha po bodze *iperdulia, que fit persone singulari, ut virgini Marie* (sv. *latria*) S 79v; Modla vysssha po bodze *hiperdulia, que fit persone singulari, ut virgini Marie* R r₃ (md; av. *latria*); martwa offyara, poswyanthna rzecz abo poswyaczona, obyatha, modla *sacrificium* (bibl.) R D₅; Martwą offyarą *vel* poswyanthną rzecz, Modlą abo obyatą dzyalacz *sacrifico,-are* R T₃ (md); – 2) ‘bóstwo pogańskie, posąg’ balvan, modla *simulacrum* R F_{7v}; *phanum i. templum, et dr a phonos vel phone, quod est sonus, quasi phonum, quia ibi dii responsa dabant in voce humana. Invenitur etiam aliquando phanum in bona parte pro ecclesia* {*vel* modla} R z₇; Caplany myrzyoney modly *Priapi sacerdotes* R B_{3v} (md; av. *Priapus*); modly gorne, Modly na gorach poganskye *excelsa i. alti montes* (bibl.) R l₆ (mp). Zob. **BAŁWAN, CZEŚĆ, MODLENIE.**

MODŁOŚLUŻNY ‘służący bożkom, pogański’ ksyancz modlosluzny *effeminatus* (bibl.) R k₆ (mp). Zob. **POGAŃSKI.**

MODRO ‘niebiesko, fiołkowo’ modro *flave, adverbium* R X₆ (ml).

MODRY ‘kolor – niebieski’ zavoynyk modri, Brvnathny czepyecz *vitta* (bibl.) R L_{2v}; modra nycz *vitta iacintima* (!) (bibl.) R L_{2v} (mg); modra farba *blaveus color* S 20; modra farba, barva *blaveus color vel i. purpureus* R e₂ (mp). Zob. **BARWOMODRY, BRUNATNY, CZYRWONY.**

MODRZEW bot. modrzew *terenbintus* (bibl.) S 157; modrzew *terebinthus* (bibl.) R J₁.

MODZEL ‘odcisk, guz na skórze’ *callus* modzel *eciam dr cuttis lardi* S 21; modzel, guss *callus i. duricies pedum* R e₆. Zob. **GUZ, MODZYL, SADNO, WRONI.**

MODZELOWATY 'pełen odcisków' modzelyovaty *callosus* i. ... *callis plenus* (sv. *callus*) R e₆.

MODZYL 'odcisk, guz na skórze' *callositas* i. *duricia pedum*, a *callus* dr modzyl, *quod est duricia in manibus et pedibus ex labore orta* S 21. Zob. **MODZEL**.

MOJ 'mój' Moy to vrzand *meum est* i. *mei officii est* R t₆ (mg); gymyenyem mego pana *nomine mei principalis* R x₂ (mg); gymyenyem mego pana *nomine mei principalis* R R₁v (mg; av. *nomino*, -are) (por. Cervus); moia droga radoszcz (?) *Sarai* (bibl.) R E₂; teszknio my, teszknio syą dusshy mey *tedet* (bibl.) R H₅v (md; av. *tedium*); teszknio syą dusshy mey *tedet animam meam vite mee* (bibl.; sv. *tedeo*, -ere) R V₂v. Zob. **NASZ, SWOJ, TWOJ**.

[**MOKNAĆ**] zob. **ZMOKNAĆ**.

MOKROŚĆ vylkosc, mokrosc, vilgothnosc *humiditas* S 70v; vylkosc, mocrosc *humiditas* R p₂v; mocrosc po desshczv *substillum* R H₂ (mg). Zob. **POMOKRODŁO**.

MOKRY mokrym bicz *humeo*, -ere i. *madeferi* R P₅; moca abo zyva offyara *libamentum* (bibl.) R r₆ (mg; av. *libamen*); mokrą offyaraą dzialacz vel Skostovacz pyva *libo*, -are, *sacrificare*, *fundere* (bibl.) R Q₄v. Zob. **WILGOTNY**.

MOMOT 'jąkający się' momoth, zaiakaiący syą *balbus* dr *balbutiens* vel *titubans*, *qui verba non exprimit sed frangit* R d₅v (por. Mu28, s. 66). Zob. **BLEGOTAĆ, NIEWYMOWNY**.

MONETA ffigura na monecy *nomisma* i. *figura vel imago, que fit in numis* R x₂. Zob. **GROSZ, GRZYWNA, HALERZ, KRAJCAR, KWARTNIK, MYNCA, NOBEL, NUBEL, ORT, PIENIĄDZ, SZELĄG, ZŁOTY**.

MONSTRANCYJA Monstrancia *hieroteca* S 68v; *hieroteca, corporis Christi reservaculum* i. Monstrancia vel sloyek R o₅ (mp); Monstrancia *hiroteca* R o₆v (ml).

MORA 'zmora; mara, białe widziadło' *mora albica* S 6v (por. Mym28, k. 27v, rozdz. *De Vermibus et monstis: Albica*, Alp, Mora).

MORAWCZYK 'Morawianin' morawczyk *Moravus* R v₁ (mp) (por. Mu28, s. 33).

MORAWSKI 'dotyczący Moraw' morawska zyemya *Moravia* R v₁ (mp) (por. Mu28, s. 33).

MORCZYŻNA 'morski wiatr' spolnoczy vyatr, morczyżna *Aquilo est ventus quidam serenus* R c₅v; morczyżna *Aquilo* R b₂ (md; av. *Africus*). Zob. **MORSKI**.

MORDERSTWO Morderstwo *latrocinium* S 80; morderstwo, Lupyesstvo *latrocinium* R r₃ (mp).

MORDERZ 'zabójca' Morderz *sicarius, qui sicam defert vel homicida {accisor, intersector}* (sv. *sica*) R F_{5v}.

MORDOWAĆ drapacz, lupicz, mordowacz *latrocinor,-ari* R Q₄. Zob. **DRAPIEŻYĆ**.

MORG 'jednostka miary powierzchni' staye, Morg *iugerum est spacium terre, quod unum aratrum potest arare in die* R q₅.

MOROWKA 'zaraza, mór' powyetrzne zarazenye, Morowka *pestilencia i. pestis, est id quod efficit morbum, aeris dispositio per quam multiplicantur egritudines unius generis aut diversorum ut in plurimum mortales. Et dr a pasco, quia depascit homines ad mortem, i. contagium, quod dum unum apprehendit celeriter ad plures transit. Et fit ex corrupto aere et in viscera penetrando innititur per totum corpus* S 112v; Morowka, powyetrzne zarazenye *pestilentia est idem quod pestis. Sed proprie pestis est nomen ipsius morbi. Pestilentia vero est id quod ex se efficit morbum ... Et sunt tres modi pestilentie: aut ex terra, aut ex aqua, aut ex aere* (sv. *pestilens*) R z₆ (por. Mym28, k. 39v: *Pestilentia*, Pestilencz, Morowka; por. też Mu28, s. 79: *Pestilentia* ..., Powyetrza zaráżenye). Zob. **BOL**, **CHOROBA**, **NIEMOC 1**, **POWIETRZE**.

MORSKI – 1) zmyenyne, zmyeszanye gwałtowne, Szsvm morsky *confusio maris* (bibl.) S 33v; zamyeshanye gwałtowne, Shvm morsky *confusio maris* (bibl.) R h_{3v} (mg); przepasz morska *Carybdis est quoddam periculum marinum* R f₃ (por. przepasz *Caribdis, periculum marinum* S 23); wyr, Morska panna *Scylla ... proprium nomen puelle ... Unde Scylla sepe dr... monstrum vel locus periculosus maris, in quo est illud monstrum* R E_{4v}; – 2) zool. 'tu – o rybch i zwierzętach morskich lub zamorskich, egzotycznych' *foca, felochus dorsh vel byala ryba vel est bos marinus, piscis* Byk morsky RN III; morsky vyeprz abo Swynya *delphin vel delphinus et delphinus, quidam piscis marinus, qui voces hominum sequitur* R i_{6v}; Malz morsky *murex i. coclea maris vel conchilium* RN III; paw morsky *pagrus vel phagovs* (?) RN III; Sentalyn (!) *vel morsky piscor theucha* RN IIIv (por. Mu28, s. 94: *Tincha*, eyn schley, Sentalyn (!); por. też Mym28, k. 37v: *Tencha*, Schlye, Sentalin (!); por. u BB hasło *senta i. tinca* Lyn RN IIIv); Morsky pyess *caab* RN III; morska swynya *delphin, delphinus, piscis marinus* S 40; morska swynya *delphin, delphinus est quasi frater hominis* RN III; morska kothka *cercopitecus* S 26v; Morska kothka *cercopitecus* S 26v;

morska kothka *cercopiterus* (!) R f₈v (ml) (por. Mu28, s. 42: *Cercopitecus*, eyn merkatz, Morska kotka; toż Mym28, k. 26v); *spongia* gąmbka morska *vel animal aquatile marinum vel radix asparagi* R G₄v (ml); morskýe cyelya *vel dorsz phoca* RN IIIv; – 3) bot. morský lysth *papirus*, *frutex aquaticus* (Erz bl.: „*papirum*, *frutex aquatica*”) S 107; morský lyst *papirus herba est vel genus iunci, vel carta ad scribendum in ea* S 107; Morský list *vel papyr*, *Carta* (? – może wyraz łac.) *papyrus, quedam herba vel genus iunci ... Dr etiam hec papyrus charta bombicinata* R y₄.

[**MORSZCZYŻNA**] zob. **MORCZYŻNA** ‘morski wiatr’.

MORWA bot. morva *morus, arbor* S 93; Morva *morus* (sv. *mora*) R v₁; morva *morus, quedam arbor* R v₁v; yalova morva *sicomorus* (bibl.) S 143; plonna fyga, Jalova morva, vyrzbye, Topolya *sycomorus* (bibl.) R F₆.

MORZE morze *mare, equor, fretum, pontus, salum, pelagus idem sunt* S 87; głąmbokýe morze *profundum dr mare altum* (sv. *profundus*) R B₅; Skalne morze *Adria est mare petrosum* (bibl.) R b₁; morze, ktore swyat obeszło *oceanus i. mare magnum dictum a celeritate, quia in modum circuli ambit orbem* S 100v; morze, ktore swyath obeshło *oceanus* R x₄ (por. Mu28, s. 23); zyemya morzem nyeogarnyona *terra continens dr illa, que non est mari circumfusa* S 157; zyemya morzem nye ogarnyona *terra continens* (? – możliwa lekcja „*contrahens*”) *vel concinnens* (?) *dr, que non est mari circumfusa* R J₁ (mp) (por. Mu28, s. 19); za morzem *transmarinus, ultra mare existens* (?) R t₁ (mg; av. *mare*); Brzeg przy morzvu *littus* S 83; welny, valy na morzvu *fluctus maris* (bibl.) R m₈ (mp); welny na morzvu, valy *fluctuatio* (sv. *fluctuo*, -are) R P₁v. Zob. **MORCZYŻNA**, **MORSKI**.

MORZENIE ‘boleści’ morzenye wgyelitach *lagonoponos, lagaroponon, lagaron est dolor iliorum, hipocondrion idem, pleuresis vero dr dolor laterum* S 79 (por. Mu28, s. 80); morzenye wgyelytach *iliaca passio* R p₄ (mp); morzenye od glisth *vermina dicuntur dolores corporis ... quasi vermes scindere videntur* S 168; morzenye, gryzyenye od glistow *verminacio in ventre* R K₅ (mg).

MORZYĆ SIĘ morzicz sya, drączicz *mortifico*, -are i. *occidere* R Q₈.

MOSIĄDZ *cuprum* Spyza, myecz (!), mosyącz *es cipurum idem* S 38v; mosyącz, Contrufal *electrum dr quedam species metalli ad radios solis valde relucens, clarius auro vel argento* (bibl.) S 47; Contrufal, pazlodka (!), mosyącz, pazlothko *electrum* (bibl.; sv. *electros*) R k₇; moszyącz *auricalcum est genus metalli ex diversis metallis conflatum, habens similitudinem auri in splendore et duriciam eris* (bibl.) S 16v; mosyącz, złota pyana *vel pazlothka auricalchum* (bibl.) R d₄; Mosyącz *oricalcum* S 103v;

Mosyądz *oricalcum, es aurei coloris quod foditur in montibus, auricalcum* R x7v (md). Zob. KONTRUFAŁ, MIEDŹ.

MOSIĄDZOWY 'mosiężny' mosyądzowy *oricalceus* S 103v (por. Mu28, s. 125).

MOSIĘŻNY mosyązna banya *emola* R k8.

MOST Most *pons* R A5v; Drzevyany mosth *pons sublicius* S 119; drzevyany most *pons sublicius* R A5v (ml) (por. Mu28, s. 28: *Pons sublicius, ein holtzene bruck, Drzevyány most*).

MOSTEK 'mały most; część mięsa od piersi' mostek *ponticulus, parvus pons* S 119; Mostek *ponticulus* R A5v; mostek *cabellum* S 21 i R e4v (mg); Mostek *sectile est caro, exos iuxta umbilicum porci* S 141; Mosthek *sectile i. caro iuxta umbilicum porci, exos idem* R E6 (mp).

MOSZCZ 'młode wino' *mellicraton vel Mosshcz* R v2 (md; av. *mulsa*); Moscz *mustum est vinum novum* R v4; Mosshcz *mulsum ... invenitur etiam hoc mulsum pro novo vino ... Ponitur etiam mulsum in alia significatione in Grecismo i. pro lacte a mulgeo osłodzone mlyeko* (sv. *mulsa*) R v2v. Zob. PICIE, WINO.

MOSZCZOWY 'tu – służący do przechowywania moszczu' Moszczove fassy *promulsidaria vasa* R B6 (mg). Zob. FASA, WINNY.

MOSZENKI anat. (Nom. plur.) pącharzyna, Moszenky *scrotum est pellis, que continet testiculos* S 140v (por. Mym28, k. 23v). Zob. JAJKO, MĘSKI, STROJ.

MOSZENKOWY anat. *scrotum* pącharzyna mosshenkova i. *testiculorum, serotum* (!) *idem* R E5v (md). Zob. MĘSKI.

MOTOWIDŁO 'przrząd tkacki' motovidlo *alabrum, instrumentum cum quo fila vertuntur* S 6v i R b3; *colus, coli vel colus, colus dr rota feminarum* motovidlo *vel instrumentum unde femine nent* przaslicza, kądzyel S 31; motovyldo, przaslycza, Cądzyel *colus, colus vel colus, coli pro rota feminarum vel instrumento unde femine nent* (sv. *cholus*) R g8v; motovyldo, vyyadlo *girgillus dr instrumentum feminarum i. volutorium* S 65; vyyadlo, Motovyldo, przaslyk, Colovroth *girgillus dr instrumentum feminarum, quod alio nomine dr volutorium ... Item girgillus est lignum mobile ex quo funis in puteum cum situla dimittitur ad hauriendam aquam* Colovroth v studnyey R n8; *spondilis wrzeczyono verticulus, verticellus idem vel motovidlo* S 148v; *spondilis wrzeczyono vel motovidlo* R G4v (mg); Motovidlo *verticulum* S 168v (por. Mu28, s. 145); *verticillus, fusum, verticulus wrzeczyono, verticulum eciam potest dici* Motovyldo R K5 (md) (por. *verticulum, verticillum*

prząslyk *quod ponitur in fuso ad facilius filandum* R K₅ (mp)). Zob. KĄDZIEL.

MOTYCZKA wyplyecz moticzka, zyelsko viruvacz (!) *runco,-are i. herbas a terra evellere* R T₃.

MOTYKA motika *fodilis* S 59v; Motyka *fodilis i. ligo* R m₈v (mg); motika *ligo est instrumentum fodiendi terram* S 82; motyka *ligo i. sarpa* R r₇v; motyka, gracza, Brona *occa* R x₄; mothika *occa* R R₂v (md; av. *occo,-are*); kopacz mothiką *ligonizo,-are i. sarpere, ligone terram vertere* R Q₅.

MOTYL zool. Mothyl *papilio, vermis volans, ex cuius stercore tinee generantur. Et papilio est quedam avis* S 107; *papilio, avicula quedam {vel Mothyl}* R y₄; Motyl *hepiolus i. papilio* R o₃ (mp).

MOWA 'mówienie; przemowa; język, narzecze' (łącznie ok. 30 razy) np.: *mova oracio* S 103; *modlytva, mova oratio {sentenciosa locucio}* R x₇; *mova thema est materia dictantis, figura, norma, similitudo, forma* R J₂v; *dwoich mova dialogus {collocucio duorum}* R i₇v; *mova rozmaytych lyvdzy linguagium* R r₈ (mp); *przestworna mova yako drzvy otworzone ostium, sacra scriptura (bibl.)* R y₁ (mg); *zla mova turpiloquium, turpis locutio (sv. turpiloquus)* R K₁v; *zbiethna mova verbosus sermo* R K₄v (ml); *przeczywna mova antifrasis dr contraria locutio sc. quando sermo per contrarium intelligitur {antiphrasis}* R c₂v; *Chytra mova sophisma, sermo involutus* R G₂v; *pospolyta mova (Erz: 'proza') solita (Erz: „soluta”) oracio* S 146; *pospolita mova solita oracio* R T₆v (ml; av. *soleo,-ere*); *pospolyta mova soluta, solita oracio* R G₂ (md) (por. Mu28, s. 189); *mova pospolv zlozona, Gadowna mova silogismus* R T₆ (md; av. *syllogizo,-are*); *Mova, Cazanye, powyescz sermo ... Inde sermunculus i. parvus sermo* Navka, *posselstwo* R F₄; *rzecz, mova idioma dr proprietates loquendi in qualibet lingua, quot lingue tot sunt idiomata, sermonis proprietates* S 71; *Mova, Rzecz idioma {linguagium}* R p₃v; *gysthna prawda, Skonczenye, Postanovyenye, zamknyona mova conclusio* R h₂v (ml); *Branye a vyvod rzeczy, zamknyenye movi crothkymy slovy vel zamczysta rzecz corelarium* R h₅v (ml); *pospolitovanye movy naszey communicacio idiomatum* S 31v; *pospolytovanye movy nashey communicacio idiomatum* R h₁ (md); *sententia zupelnosc movy, vmysl {voluntas}* Sądzenye, *zrozvmyenye, gląmboky smysl, zapovyedz, pomsta* R F₂v; *częszcz movy pars oracionis* R y₅v (md); *Czascy movy, dzyaly, rozdzjali partes oracionis* RN (k. tyt.); *ksyagy o znamyonovanyv rzeczy abo movy Perihermanias (!)* R z₅ (md; av. *Peri hermenias sunt due partes ... Hermenias est Grecus genetivus a nomine*

Greco hermenia, quod Latine sonat interpretatio, qui genetivus hermenias ponitur in intitulatione illius libri Aristotelis, ubi habetur: Incipit Liber Perihermenias. Et est sensus: Liber Perihermenias i. de interpretatione); o przechodzący y naslyadwający movye *Liber Priorum et Posteriorum* R B₄ (mg; av. *prior*); itd. Zob. **GADANIE, MOWIENIE, PRZEDMOWA, PRZEMOWA, PRZYMOWKA, ROZMOWA, SKAZANIE, UMOWA, WYMOWA, ZMOWA.**

MOWCA 'adwokat' rzecznyk, Mowcza *advocatus* S 5v; voyth, rzecznyk, Mowcza *advocatus* R b₁v. Zob. **CHYTROMOWCA, DZIEDZICZNY, KRASOMOWCA, OMOWCA, OPIEKUN, PRZYSIĘŻNY, ZAKUPNY.**

MOWIĄCY dzyecynny, nyemowyący *infantiosus i. ... infantilis* R p₇.

MOWIĆ o bosskich tayemnychach movicz *theologor,-ari* R V₃; praw-dzyvye movycz *verificor,-ari* R V₆v (ml); Lagodnye movicz *blandior,-iri i. adulari* R M₆; skryto movicz a chytrze *sophistico,-are i. false et impliciter* R T₆v (md); zgromadzicz slova ku gadanyv y dovodzenyv rzeczy *vel* vymow-nye movicz y gadacz *silogiso,-are* R T₆ (md; av. *sylogizo,-are*); karacz, la-iacz, przegarzacz, potąpną rzecz movicz, podrzeznycz, vymavyacz, rozgorzicz *exprobro,-are {accusare} {insultare}* (bibl.) R O₇; przecywnye movicz, odmavyacz *contradico,-ere* R N₄ (md); *obsceno,-are* wstąchlo vczy-nycz *vel i. immunde loqui* nyeslushne, nyesromyazlive slova movicz R R₂ (mp); *locutor* czo vyelye movy *levis, futilis, importune loquens* R s₁v (md); *futilis homo, vanus, superfluous, loquax, non sis lingua futilis* nyemow yaczy czego R n₄v (ml; av. *futilis ... homo futilis est divulgans omne, quod audit*). Zob. **KRASOMOWIĆ, NAMAWIĄĆ, ODMAWIĄĆ, POWIADAĆ, PRZYMOWIĆ, ROZMAWIAĆ, UMOWIĆ, WYMOWIĆ, ZMOWIĆ.**

MOWIENIE Movyenye *famen i. locutio {sermo}* R m₃; *prosa cum prolixi<ta>te verborum* rzecz przestronna, dlugye movyenye (bibl.) R B₆v (md); przecivyanye, odmovyenye, przecywne movyenye *contradictio* R h₄v (mg); volcolne movyenye *periphrasis est descriptio vel circumlocutio* R z₅; zachowawshy dobre movyenye nyepoczesnocy *salva grammatica* R D₆v (md); zamyłkanye wmovyenyv *titubatio {dubitatio}* R J₄v. Zob. **KRASOMOWIENIE, MOWA, ODMOWIENIE, POWIADANIE, RZECZ, RZECZENIE, ZMOWIENIE.**

MOWNIE 'wymownie; przy użyciu wielu słów, obficie' mownye *affatin (!) i. abunde, largius {abundanter, facunde, generaliter}* ochothnye. *Invenitur etiam affatim ... et scribitur per m et geminum ff ... et dr ab affatus, licet regularius esset affatuatim et tantum valet quantum facunde*

mownye {*generaliter, assidue, valde abundanter*} R X₂v (por. Lactifer: *afatim id est habunde hognie, affatim per duplex ff, id est facunde mluwnie, ochotnie*). Zob. WYMOWNIE.

[MOWNOŚĆ] zob. NIEMOWNOŚĆ, WIELOMOWNOŚĆ.

MOWNY 'gadatliwy; krasomówca' mowny *dicax i. facetus, urbanus, qui verbis bene loquitur vel qui immoderate et multum loquitur* S 42 i R i₈. Zob. BOGOMOWNY, KRASOMOWNY, PRAWDOMOWNY, ROZMOWNY, SŁOWOMOWNY, WYMOWNY, ZGODNOMOWNY, ŻADNIEMOWNY.

[MOWSTWO] zob. DWOMOWSTWO.

MOZDERZ (lub MOŹDZIERZ – tak Erz) 'moździerz' stąpka, *mozderz pila, pilus, pilum, instrumentum seu vas medicorum concavum, in quo aliquid teritur* S 115v. Zob. TŁUK.

MOZDZERZ (lub MOŹDZIERZ – tak Erz, lub MOŹDŻERZ) 'moździerz' Stąpka, *Mozdzerz pila ... Et pyła instrumentum concavum, in quo frumentum teritur vel aliud* R A₁; *mozdzerz crucibolum ... Crucibulum etiam dr mortarium* R i₂; *mortarium, vas in quo res, que resolvende sunt, pistillo teruntur* Mozdzerz, *dr a morte, vel Stąpka, mordarium* S 93; *mozdzerz, Stąpka (!) spyzana mortarium* R v₁v (por. Mu28, s. 144: *Mortarium, eyn morseln, Mozdzerz*; por. też Mym28, k. 29: *Mortarium, Morschel, Moźderż*). Zob. TŁUK.

MOZG 'szpik kostny, wewnątrz kości' *medulla* jądro, drzen *dr adeps, pinguedo in ossibus mosg vel frugibus, vel in tritico* S 88; tuk, drzen, mozg, *jądro medulla proprie dr illud molle, quod est in concavitate ossis interius ... Item medulla ... large sumitur pro intimis lignorum, pro adipe frugum et huiusmodi. Unde et dr medulla cedri et medulla tritici* R t₃ (por. Mu28, s. 60 i Mym28, k. 22v). Zob. DRZEŃ, MIAZGA.

[MOŹNIEJSZY] zob. MOŹNY, NAMOŹNIEJSZY.

MOŹNOŚĆ *mocz, moznosc potestas* R B₁; *povaga, moznosc maiestas i. honor, dignitas, splendor* R s₄v; *facilitas* Łącznosc, *moznosc i. in bono pronitas ad liberalitatem* R m₂ (mp); *moznosci* (Nom. plur.) *bona* R e₂v (ml). Zob. CNOTA, DOBRO, JIMIENIE, MOCNOŚĆ, SIŁA, WIELEBNOŚĆ, WIELMOŹNOŚĆ, WZMOŻENIE.

MOŹNY *mozny, pozyteczny efficax i. potens ... Efficax, effectus, capax, qui facile potest implere, quod vult {vel stateczny}* R k₆; *moczny, mozny fortis* (bibl.) R n₁v. Zob. DOSTATECZNY, MOCNY, NAMOŹNIEJSZY, PRZEMOŹNY, SILNY, WIELMOŹNY.

MROCZYĆ (lub **MROCICĆ**) 'zaciemniać, pokryć mrokiem' powlyecz oczi, zaczymcz, Mro<c>zicz *caligo,-are ... est obscurari, obcecari, obtenebrari* R M₆v. Zob. **ZAĆMIĆ**, **ZAMIRZKNAĆ SIĘ**, **ZAMROCZYĆ**.

MROK Mrok *crepusculum dr dubia lux sc. hora, que inter noctem et diem est vel inter diem et noctem* S 37; smyrknyenye (!) *crepusculum {ultima pars noctis}* Mrok, zmyrknyenye R i₁.

MROKOTA 'ciemność' zaczyenye, cyemnoscz, mrokota *caligo* S 21v; mgla, mrokota *caligo est obscuritas et umbra spissitudine aeris facta* zaczyenye R e₆.

MROWKA zool. Mrowka *myrmica i. formica, et dr a myrmicon vel myrmex* R t₆v.

MROZ *gelu, gelum, gelus* Mrosz, zymnoscz *frigus* S 63v; Mross *gelu, indeclinabile in singulari* R n₆; Mross *bruma ... bruma matutinale frigus proprie, quia breviter durat* R e₃v; cyąssky mross *intensum frigus i. grave* R p₈v (ml); *egelidatus* zamarzy *vel relegatus* (zapewne błąd zam. „regelatus”), *gelu dissolutus* rostopnyaly po mrozye R k₆v (ml). Zob. **ZIMA**.

MRUGAĆ mrugacz, mygacz brvyamy *conniveo,-ere* R N₃.

MRUGAWICA 'powieka' brvy, Mrugawicza *cilium* R g₃v; powyeczka, Brew, Mrugawicze *cilium* S 27v (por. Mu28, s. 52). Zob. **BREW**.

[**MRZEĆ**] zob. **UMRZEĆ**.

MRZEWKA zool. 'ryba' mrzewka *morphea* RN III.

MRZEŻA 'sieć rybacka' mrzesha *cogustrum* S 29v. Zob. **NIEWOD**, **SIEĆ**.

MSZA obchod, zalomshe za dushe, zadushne mshe *exequie i. officium mortuorum* R l₆v. Zob. **MESZNE**.

MSZAŁ 'księga liturgiczna' Msal *missarius i. missale* S 91v. Zob. **MESZNE**.

MSZYCA zool. msyca, slyep *atacus maior est bruco, et dr vermis rodens olera* (bibl.) S 16; *atacus maior est bruco* Slyep. *Et ut dicit glo<sa> Johelis I: eruca vermis est, qui in oleribus maxime invenitur* mshycza {*eruca, bruccus, locusta*} (bibl.) R d₃; Lysska, vąssyenicza, Gąsska, Mshicza *eruca eiam dr vermis frondium aut caulium* R l₃v (md; av. *eruca*); mszycza *bombris* (Erz: „bombyx”) S 20; mszhicza *bombris* R e₂v (ml); Mshycze *scyniphes* R E₄v; psyse mvchy *cynifes vel cynifex indecli<nabile> pro eodem vel pro alio genere parvarum muscarum ... scinifes, culicum genus est aculeis permolestum ... scynifes* mshicze (bibl.) R g₄. Zob. **JEDWABNY**, **MUCHA**, **ROBAK**, **WĄSIONKA**.

MŚCICIEL mścicyel, zapalyony gnyevem zelotes S 175v; Zapalony gnyevem abo Mscycyel zelotes R M₁ (mg).

MŚCIĆ SIĘ Mscycz syą vindico,-are R X₁. Zob. **POMŚCIĆ SIĘ**.

MUCHA zool. krovya mucha *tabanus* S 155 (por. Mu28, s. 99 i Mym28, k. 28v); psya mucha *cinomia*, *musca canina* (bibl.) S 28 (por. Mu28, s. 99); psya mvcha *cynomia* i. *musca canina et venenosa* (bibl.) R g₄; psye mvchy *cynifes vel cynifex indecli<nabile> pro eodem vel pro alio genere parvarum muscarum ... scinifes, culicum genus est aculeis permolestum ... scynifes* mshicze (bibl.) R g₄. Zob. **MSZYCA**.

MUCKA 'czapeczka, mycka' Muczka, Birethek *pilleus* S 115v (por. Mu28, s. 153). Zob. **CZAPECZKA, MYCKA**.

MULTANKI 'instrument muz.' gaydy abo Multhanky *ascaula* S 15; Gaydy, Bazany, Multanky *ascaula, musicum instrumentum* R d₁v (mg).

MUŁ 1. zool. 'ryba' Mvl *mulus* RN III (w rozdz. „*Vocabula piscium*”).

MUŁ 2. 'błoto, szlam' mvl, Blotho, gnoy *limus* S 82v. Zob. **JIL, MUŁOWATY, POMOKRODŁO**.

MUŁOPAS 'pasterz mułów' Mulopasz *mulio, mulorum custos, pastor, sessor, ductor, mulius idem* S 93v (Erz bł.: „92v”); Mulopass *mulio* R v₂.

MUŁOWATY 'pełen mułu' mvlovaty *limosus* S 82v; blotny, Mulovati, gylovaty {ut terra} *limosus* R r₈; gilovata, Mulovata, Blothna *limus, terra humida et cenosa* R r₈. Zob. **JILOWATY, POMOKRODŁO**.

MUR Myesczky mvr *menia dicuntur muri civitatis* S 89; gladkye tynkovanye na mvrze abo na scyenye *tectorium illimmentum* R H₆ (mg); *pomerium ... locus proximus muro, quasi postmenium vel postmuri* {parkan za mvrem vel *postmuri*} R A₅; posthelka (?), Myesczkye *muri proiecta edificia, vide Calepi* R B₅v (mg; av. *proiectus, iacus i. extensio; proiectura i. appendix* Nastelka, *genus edificii etc.* R B₅v (mg)); Mvri myesczkye *menia sunt proprie muri civitatis* R t₄; *parietina i. parietum ruina* {muri veteres Scyany, Stare mvri} R y₅v; Muri zaostrzone *pinnata moenia* S 116; zaostrzone mvry *pinnata nicenia* (błąd zam. „moenia”) seu *menia* R A₁v (md) (por. Mu28, s. 28: *Pinnata moenia ...*, Mury záostrzone); *litator czo thynkvye, qui complanat calce parietem muri* R s₁ (md). Zob. **NASTELKA, PARKAN**.

MURARZ Mvrazz *murator* R v₃ (mp) i R Q₈ (md; av. *muro,-are*).

MUROWAĆ mvrovacz, obmvrovacz myasto *menio,-ire i. menia construere vel menibus circumdare et preparare* R Q₆v.

MUROWANY Murovane myasto *murata urbs* R v₃ (mp).

MUSIEĆ mvszy vczynycz *cogitur* S 29 i R g₆v (ml). Zob. **PRZYMUSIĆ**.

MUSKAT (lub **MUSZKAT**) bot. *Muscath nux miristica* R x₃v (md) (por. Mu28, s. 117, rozdz. *De Aromatibus: Nux myristica*, Eyn muskatnusz, Muskat).

MUSKATELLA (lub **MUSZKATELLA**) 'wino' *Muscattella apianum vinum* S 11v; *apianum i. muscattella* R c₄ (mh; av. *apiane*); *Muscattella vinum apianum* S 170v i R L₁v (ml) (por. Mu28, s. 163). Zob. **WINO**.

MUSKATELOWY (lub **MUSZKATELOWY**) grono muscatellowego vyna *apiane i. uve, que dulce vinum faciunt* S 12 (por. Mu28, s. 110).

MUSKATOWY (lub **MUSZKATOWY**) bot. *Muscatoxy kwyath miristici flores, macis idem* S 91; *Muscatoxy kwyath miristici flores i. macis* R t₆v (md) (por. Mu28, s. 118 i Mym28, k. 18).

MY dlya nasz *nostro intuitu* R x₂ (mg) (por. Cervus); posydzające, Czo posydzienie nam znamyonvą *possessiva nomina* R A₆v (ml). Zob. **JA**, **ON**, **TY**, **WY**.

MYCKA 'czapeczka' *Myczka*, *Byrethek*, *Czapeczka pilleus* R A₁v; *Begyel, praczel, obvarzanek spira i. basis, que supponitur columne vel i. serpens vel est genus panis vel est funis, qui a pileo ad fauces distenditur et sub mento alligatur* Sznvr v *Myczky* R G₄ (mp). Zob. **CZAPKA**, **JAŁMUNKA**, **KŁOBUK**, **MUCKA**.

MYDLINY 'woda z mydłem, ług' *Byelydlo, Mydliny afronitum i. spuma nitri* R b₂.

MYDŁO *Mydlo smigma ... dr omne illud quod purgat et abstergit* S 144v; *Mydlo smigma {sapo idem}* R G₁; *mydlo sapo, quedam confectio muliebris* R E₂; *smigma {Mydlo i. sapo}* (sv. *migma*) R t₆. Zob. **ŁUG**.

[**MYLNY**] zob. **OMYLNy**.

MYNCA (lub **MINCA**, **MIŃCA**, **MYŃCA**) 'moneta' *Myncza moneta i. nomisma* S 93 i R t₈v (por. Mu28, s. 196 i Mym28, k. 42). Zob. **GROSZ**, **GRZYWNA**, **HALERZ**, **KRAJCAR**, **KWARTNIK**, **MONETA**, **NOBEL**, **NUBEL**, **ORT**, **PIENIĄDZ**, **SZELĄG**, **ZŁOTY**.

MYNCARZ (lub **MINCARZ**, **MIŃCARZ**, **MYŃCARZ**) 'wytwórca monet' *Mynczarz monetarius faber* S 92v; *Mynczarz monetarius* (sv. *moneta*) R t₈v (por. Mu28, s. 181: *Faber monetarius ...*, *Myncarz*; Mym28, k. 13v: ... *Minczarz*). Zob. **MIEDZIASZNIK**.

MYRCHA (lub **MIRCHA**) 'nierządnicą, konkubina' *Mircha, popasnycza pellex, concubina* R z₃. Zob. **FRYJERKA**, **GAMRATKA**, **KURWA**, **MIŁOŚNICA**, **POPAŚNICA**, **ZWODZICIELKA**.

MYSZ zool. Gorna Mysch *emptra est mus montanus in Saxonia* S 48v; gorna Myssh *emptra* R k₈v (mg) (por. Mu28, s. 41); vodna mysh *sorex i. mus, quia rodit ut serra* S 146v; vodna myssh *sorex* R G₂v; Vodna myssh *sorex, animal* RN V (por. Mu28, s. 41: *Sorex*, Ein spitzmausz, Wodna myssh); Lapicza na myshy *muscipula, deceptio ad mures capiendos sicut mustricula* R v₃v.

MYSZEŃSKI (lub **MISIEŃSKI**, **MISZEŃSKI**) 'dotyczący Miśni' Missenska zyemya *Misia* S 91v; Mysshenska zyemya *Missia, quedam provincia* R t₇ (por. Mu28, s. 33: *Misia*, Meisnerland, Myssenska zyemyá; i Mym28, k. 32v: *Misia*, Meysnerlandt, Myszeńska zie<mia>; por. też Lex, k. 155: *Hermunduri populi Germanici*, Myszeńská ziemiá około Lipská, oraz Lex, k. 214: *Melibocus*, Góry które ... ydą aż do Miszińskiej ziemie w niemieckich stronách). Zob. **MYSZNAR**, **MYSZNEŃSKI**.

MYSZKA 'mała mysz; muskuł' myszka *musculus i. lacertus vel i. parvus mus* S 95; Myshka *musculus i. parvus mus* R v₃v (por. Mu28, s. 58, rozdz. *De etatibus et partibus hominis: Musculus*, die mausz arm, Myská). Zob. **ZOŁZA**.

MYSZNAR (lub **MISZNAR**, **MIŚNAR**) 'mieszkaniec Miśni' Mysnar *Misius* S 91v; Mysshnar *Missius* (sv. *Missia*) R t₇ (por. Mu28, s. 33: *Misius* ..., Mysnar; por. też Mym28, k. 32v: *Misius*, Meyszner, Mysznar).

MYSZNEŃSKI (lub **MISZNIEŃSKI**, **MIŚNEŃSKI**, **MIŚNIEŃSKI**) 'pochodzący z Miśni' Mysshnensky grossh *grossus novus Saxonicus* R o₁v (md) (por. Mu28, s. 198: *Grossus novus saxonicus* ..., Myschenski grosz). Zob. **MYSZEŃSKI**.

MYŚL *animus i. ingenium, et est virtus anime* ..., *animus, anima* dusha, *mens* mysl, *ratio* rozvm S 10v; pamyąncz *vel* Mysl *mens* S 89; dobrej mysly *equanimis et equanimus i. equi et patientis animi* R l₃; vyelgyey mysly *magnanimus i. ... audax, fortis, magni animi ad difficilia incipienda et patienda* R s₄v; *forma verborum meditativa* myslыavącza (?), *ut lecturio* myslыą cziszcz R Q₆v (mg; av. *meditor, -ari*). Zob. **DOMYŚL**, **DUSZA**, **PAMIĘĆ**, **ROZMYŚLANIE**, **ROZUM**, **UMYŚL**.

MYŚLAWĄCY (? – może zam. „Myślający”) 'istniejący, powstający w myśli, pomyślany' *forma verborum meditativa* myslыavącza (?), *ut lecturio* myslыą cziszcz R Q₆v (mg; av. *meditor, -ari*); *forma verborum meditativa* Myslyavącza (? – zapis niewyraźny, może: „Myslyaiącza”) RN (k. tyt.) (por. V. Flajšhans, Klaret a jeho družina, I, Praha 1926, s. 10: *Verbum sit slovo ... forma perfecta swrchowana, meditativa* mysslена (tamże na s. 11 – wariant: „mysslowana”)).

MYŚLĄCY (u Erz sv. **MYŚLEĆ**) cyąssko mysłyący *melancolisans, ex infectione colere nigre in capite* R t₃ (mp; av. *melancholia*); Napoly szhalyayączy abo mysłyący *phanaticus i. lunaticus, insanus vel dr custos phani seu templi, sacerdos, vel qui futura canit, cui fantasmata et imagines varie apparentur* S 113 (por. Mu28, s. 72); Mysłyączy, szhelyeiyączy *phanaticus i. lunaticus, insanus, propter phanum violatum, vel quia ad phanum ducebatur ut liberaretur* R z₇. Zob. **SUCHOKREWNY**.

[**MYŚLEĆ**] zob. **MYŚLIĆ, ZAMYŚLEĆ**.

MYŚLENIE cyąszkye myslyenye *melancholia* S 88v; Cyąsskye myslyenye *melancholia* R t₃. Zob. **OMYŚLENIE, ZMYŚLENIE**.

MYŚLIĆ 'myśleć, zamierzać' *melancoliso,-are* cyąszko myslicz *ex infectione nigre colere in capite etc. ssuchey krwy* R Q_{6v} (md); Myslyl vczynycz *molitus est i. conatus* R t₈ (mp). Zob. **CHCIEĆ, POMYŚLAĆ, POMYŚLIĆ, ROZMYŚLIĆ SIĘ, UMYŚLIĆ, WYMYŚLIĆ, ZAMYŚLIĆ, ZMYŚLIĆ**.

MYTO 'opłata, zapłata, cło' Czło, vozovy abo targovy furlyon, *mytho vectigal* R K₃; Myto, zapłata, Cupya, viplata *precium* R B_{1v}; zapłata, myto *salarium i. premium pro mercede laboris vel i. stipendium, redditus communis, cibarium, victus vel i. vectigal domiciliorum, dictum quasi solarium a nomine solum, eo quod redditur et impenditur pensionis nomine, ne quid in loco publico fiat zapyszne, diarium quottidianum, sic poete vivebant olim de communi salario i. stipendio* S 135; *mytho, zapłata salarium {cibarium, victus vel i. vectigal domiciliorum, redditus communis vel quod pro solo impenditur nomine pensionis, ne quid in publico loco fiat vel diarium, stipendium commune quottidianum Obrok}* R D₆ (por. Mu28, s. 3); myto, zapyszne dacz vel zapłatą zapłaczycz *salario,-are* R T₃ (mp); zapłatą dacz abo *mytho precior,-ari* R S₂. Zob. **CYZA, CZYNSZ, DAŃ, FURLON, PŁACIĆ**.

MŻYĆ (lub **MŻEĆ**) (znaczenie niejasne, może 'drzemać; marzyć; zamierać, drętwieć; być otępiałym, gnuśnym') *torpidus i. stupidus. Inde torpidulus i. aliquantulum torpidus* czo mzy R J_{5v} (por. Lactifer sv. *torpidus i. stupidus* ztrnuly, leniwy).

MŻYK 'gra dziecięca, ciuciubabka' mzyk *turbus* S 164; *turbus ludus est i. Mzyk* R K₁ (mp).

